

STRESZCZENIE

Tematem niniejszej pracy magisterskiej jest humanizacja przestrzeni publicznych miasta nadmorskiego w kontekście jego sezonowości. W pracy zawarte zostały analizy dotyczące ogólnej problematyki związanej z pojęciem przestrzeni publicznych jak i badania dotyczące specyfiki tych przestrzeni w miejscowościach nadmorskich o dominującej funkcji turystycznej,

W pierwszy rozdziale zawarte zostały ogólne informacje dotyczące niniejszej pracy, takie jak jej cel, zakres, wykorzystane metody jak i słownik kluczowych pojęć. Drugi rozdział dotyczy ogólnej problematyki przestrzeni publicznych - na podstawie badań literatury opisano kwestie takie jak: kształtowanie się przestrzeni publicznych na przestrzeni wieków, współczesne przestrzenie publiczne oraz przekształcenia jakich potrzebują. W szerszym aspekcie kwestie te opisane zostały w rozdziale trzecim. Rozdział czwarty poświęcony został analizie i przedstawieniu pojęcia humanizacji w ujęciu ogólnym oraz skupiającym się na problematyce urbanistyki. Piąty rozdział opisuje wcześniej poruszane kwestie w nawiązaniu do specyfiki miast nadmorskich - zawiera również analizę przypadków, stanowiąc ostatnią część badawczą pracy. W rozdziale szóstym zawarte zostały analizy urbanistyczne wybranego miasta nadmorskiego, stanowiące wprowadzenie do części aplikacyjnej projektu zawartej w rozdziale siódmym, który polega na wskazaniu działań punktowych służących humanizacji przestrzeni publicznych wybranego miasta nadmorskiego.

Słowa kluczowe: humanizacja, miasta nadmorskie, przestrzeń publiczna, sezonowość, turystyka, tożsamość

ABSTRACT

The subject of this master thesis is the humanization of public spaces in a seaside city in the context of its seasonality. The study contains analyzes of general issues related to the concept of public spaces as well as research on the specificity of these spaces in seaside towns with a dominant tourist function.

The first chapter contains general information about the thesis, such as its purpose, scope, methods used and a glossary of key terms. The second chapter deals with the general issues of public spaces - on the basis of literature research, issues such as the development of public spaces over the centuries, contemporary public spaces and the transformations they need were described. These issues are described in greater detail in chapter three. The fourth chapter is devoted to the analysis and presentation of the concept of humanization in general and focusing on the issues of urban planning. The fifth chapter describes the issues raised earlier in relation to the specificity of seaside cities - it also includes case studies, constituting the last part of the research work. Chapter six contains urban analyzes of a selected seaside city, which are an introduction to the application part of the project contained in chapter seven, which consists in indicating point activities aimed at humanizing public spaces of a selected seaside city.

Key words: humanization, seaside town, public space, tourism, seasonality, identity

SPIS TREŚCI

1. OKREŚLENIE PROBLEMATYKI PRACY	7
1.1. Cel i zakres pracy.....	7
1.2. Uzasadnienie wyboru tematu pracy.....	7
1.3. Metodyka pracy.....	8
1.4. Słownik pojęć.....	8
2. PRZESTRZENIE PUBLICZNE - OGÓLNA PROBLEMATYKA	10
2.1. Definicja przestrzeni publicznej.....	10
2.2. Geneza przestrzeni publicznych - ewolucja przestrzeni publicznych na przestrzeni dziejów.....	11
2.2.1. Starożytność.....	11
2.2.2. Średniowiecze.....	13
2.2.3. Renesans, barok.....	14
2.2.4. Czas rewolucji przemysłowej.....	16
2.2.5. Dwudziestolecie międzywojenne.....	17
2.2.6. Okres dominacji modernizmu.....	18
2.2.7. Czasy współczesne.....	19
2.2.8. Podsumowanie.....	21
2.3. Zdefiniowanie i rola współczesnej przestrzeni publicznej.....	21
2.4. Typy współczesnych przestrzeni publicznych.....	23
2.5. Problemy związane z kształtowaniem przestrzeni publicznych.....	26
2.6. Przekształcenia, jakich potrzebują przestrzenie publiczne.....	29
3. WSPÓŁCZESNE PRZEKSZTAŁCENIA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH	31
3.1. Przestrzeń publiczna dostosowana do potrzeb współczesności.....	31
3.2. Metody służące ucłowieczaniu przestrzeni publicznej.....	33
3.3. Korzyści wynikające z dobrze funkcjonujących przestrzeni publicznych.....	37
4. HUMANIZACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH	39
4.1. Humanizacja - definicja pojęcia.....	39
4.1.1. Definicja ogólna.....	39
4.1.2. Definicja w kontekście planowania przestrzennego.....	39
4.2. Humanizacja przestrzeni publicznych.....	40
4.3. Przykłady działań służących humanizacji przestrzeni.....	43
5. PRZESTRZENIE PUBLICZNE MIAST NADMORSKICH	48
5.1. Specyfika przestrzeni publicznych miast nadmorskich.....	48
5.2. Aspekty kształtujące przestrzenie publiczne nadmorskich miast turystycznych.....	53
5.2.1. Położenie geograficzne.....	53
5.2.2. Uwarunkowania historyczne i przestrzenne miejscowości.....	55
5.2.3. Specyfika klimatu.....	57
5.2.4. Sezonowość.....	57

5.2.5. Wysokiej jakości walory krajobrazowe.....	59
5.3. Problemy wynikające z sezonowości nadmorskich miejscowości turystycznych.....	59
5.4. Przykłady dobrych praktyk w przestrzeniach publicznych nadmorskich miejscowości turystycznych.....	63
5.4.1. Bad Doberan.....	66
5.4.2. Ystad.....	69
5.4.3. Kühlungsborn.....	72
5.4.4. Podsumowanie.....	75
6. ANALIZA OBSZARU APLIKACYJNEGO - USTKA.....	80
6.1. Opis ogólny.....	80
6.2. Uwarunkowania przyrodnicze.....	82
6.3. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze.....	87
6.4. Uwarunkowania kulturowe i historyczne.....	89
6.5. Analizy przestrzenne.....	92
6.5.1. Analiza systemu przestrzeni publicznych.....	92
6.5.2. Analiza przestrzeni turystycznych.....	95
6.5.3. Analiza walorów krajobrazowych.....	98
6.5.4. Mapowanie problemów.....	101
6.6. Analizy dokumentów planistycznych.....	104
6.7. Analizy projektów przyszłych zmian w przestrzeniach publicznych Ustki.....	108
6.8. Analizy wyników ankiet.....	111
6.9. Podsumowanie analiz.....	117
7. HUMANIZACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH MIAST NADMORSKICH NA PRZYKŁADZIE USTKI.....	118
7.1. Obszar aplikacyjny.....	118
7.2. Ogólne wytyczne do humanizacji przestrzeni turystycznej Ustki.....	119
7.3. Inspiracje dla proponowanych założeń projektowych.....	120
7.4. Humanizacja przestrzeni publicznych miast nadmorskich na przykładzie Ustki.....	124
7.4.1. Sposób wprowadzenia rozwiązań projektowych.....	124
7.4.2. Rodzaje zastosowanych rozwiązań.....	125
7.5. Wnioski.....	131
8. PODSUMOWANIE.....	132
WYKAZ LITERATURY.....	134
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW.....	138

1. OKREŚLENIE PROBLEMATYKI PRACY

1.1. Cel i zakres pracy

Celem niniejszej pracy dyplomowej jest analiza uwarunkowań kluczowych dla rozwoju przestrzeni publicznych w miastach nadmorskich o dominującej funkcji turystycznej oraz opracowanie przykładów rozwiązań możliwych do aplikacji w przestrzeni przykładowej miejscowości. Niniejsze narzędzia opracowane mają zostać w oparciu o ideę humanizacji oraz współczesne modele planowania terenów wspólnych oraz skupiać się na odpowiednim wykorzystaniu zasobów przestrzennych w taki sposób, aby była w stanie zaspokoić zarówno potrzeby mieszkańców jak i odwiedzających je turystów.

W celu poznania mechanizmów oraz zależności występujących współcześnie w przestrzeniach publicznych przeprowadzone zostały analizy literatury opierającej się na zagadnieniach związanych z przestrzeniami publicznymi, które służyć miały określeniu głównych i ogólnych założeń, jakie powinny spełniać tereny wspólne. Ważny aspekt niniejszej pracy stanowi również analiza zagadnień związanych z humanizacją i próba zaaplikowania jej założeń do przestrzeni. Przeprowadzone zostały również analizy przypadków, dzięki czemu możliwe było rozpoznanie dobrych przykładów w planowaniu i zagospodarowaniu miejscowości nadmorskich. Porównanie poszczególnych miejscowości stanowiło też punkt odniesienia dla analizy przypadku jakim jest Ustka, będąca obszarem aplikacji projektu, dla której wykonane zostały analizy urbanistyczne oraz społeczno-gospodarcze, dzięki czemu możliwe było zapoznanie się ze specyficznymi dla miasta uwarunkowaniami. Umożliwiło też rozpoznanie terenów szczególnie problemowych i wyodrębnienie ich w celu wykazania dla nich przykładowych rozwiązań projektowych.

Na podstawie przeprowadzonych analiz przedstawione zostały rozwiązania dla poszczególnych problemów, które zostały zdefiniowane w przestrzeni miasta, a które służyć mają humanizacji przestrzeni i dopasowaniu jej do zmieniających się w ciągu roku potrzeb użytkowników.

1.2. Uzasadnienie wyboru tematu pracy

Miasta położone na styku wody i lądu stanowiły ważne ośrodki od czasów średniowiecza - największe i najważniejsze ośrodki miejskie lokowane były w pobliżu wód, które stanowiły główne szlaki handlowe. Pozostałości po portowym charakterze tychże miejscowości są w dalszym ciągu silnie odczuwalne w ich przestrzeni. Z biegiem lat niektóre z nich zaczęły tracić na znaczeniu, a funkcja portowa zaczęła być wypierana przez inną, niezwykle istotną odnogę usług - turystykę. W dzisiejszych czasach funkcja turystyczna stanowi jedną z funkcji dominujących w strukturze miast położonych na styku wody i lądu, szczególnie w przypadku miejscowości nadmorskich, w których kulminacja sezonu przypada na miesiące wakacyjne. Podporządkowanie rytmu życia miasta i mieszkańców turystom jest łatwo zauważalna w większości miejscowości nadmorskich - sezonowe budki, place parkingowe i restauracje poza sezonem świecą pustkami. W trakcie sezonu natomiast są przepełnione, pełniące życiem, pełne

turystów pokonujących trasę pomiędzy plażą a najbliższą restauracją. Większość przestrzeni publicznych miast nadmorskich sprzyja tego typu ruchom - są puste, przystosowane do przepływu ludzi, pozbawione swego *genius loci*, ujednolicone, pozbawione własnego charakteru.

Przestrzenie publiczne stanowią serce miast - są miejscami spotkań, niejako decydują o postrzeganiu danego miasta. Problemem miast, które są nastawione na zysk płynący z turystyki jest często niedostosowanie parametrów przestrzeni, które są przeskalowane i nijakie. Spełniają swoją rolę jako miejsca koncentracji ruchu turystycznego, ale poza głównym sezonem nie są w stanie zapewnić realizacji podstawowych potrzeb płynących z chęci przebywania w mieście. Miasta nadmorskie tracą swój charakter i wyjątkowość na rzecz ujednoliconej wizji miejscowości turystycznej. Obecnie jakość przestrzeni publicznych stanowi jeden z najczęściej poruszanych problemów z zakresu planowania. Specyficzne uwarunkowania, które występują w miastach nadmorskich sprawiają, że konieczna jest szersza analiza problemu oraz zaproponowanie rozwiązań, które będą odpowiadać na potrzeby mieszkańców, ale jednocześnie umożliwią obsługę natężonego ruchu turystycznego w okresie letnim w taki sposób, aby poza wysokim sezonem nie sprawiały wrażenia miejsc opuszczonych i zapomnianych.

1.3. Metodyka pracy

W opracowaniu niniejszej pracy kluczową rolę odegrały badania literatury, dzięki którym możliwe było zdefiniowanie podstawowych pojęć oraz rozpoznanie ich w szerszym zakresie jak i wypracowanie wniosków do dalszych działań. W dalszej części pracy wykorzystane zostały analizy przypadków polegające na porównaniu miejscowości o podobnych uwarunkowaniach pod kątem aspektów humanizacji. Dla rozpoznania uwarunkowań poszczególnych miejscowości równe istotne były analizy urbanistyczne, stosowane przy opracowywaniu dokumentów planistycznych, dzięki którym możliwe było rozpoznanie problemów i uwarunkowań występujących na analizowanych terenach. Poza tym wykonane zostały też analizy jakościowe i ilościowe, umożliwiające zdefiniowanie potencjału i uwarunkowań występujących na danym obszarze - analizy te dotyczyły w głównej mierze kwestii społecznych oraz gospodarczych, które zobrazowane zostały za pomocą wykresów, schematów oraz map. Dla analizy terenu opracowania kluczową rolę odgrywało badanie ankietowe, które pozwoliło na rozpoznanie nastrojów panujących wśród mieszkańców obszaru aplikacyjnego. Dokonana została również wizja lokalna w celu lepszego rozpoznania problemu oraz zrozumienia przestrzeni będącej terenem aplikacyjnym dla rozwiązań niniejszej pracy. Dokonano również analizy obowiązujących dokumentów planistycznych dla wybranego obszaru w celu rozpoznania wizji miejskiej na poszczególne tereny.

1.4. Słownik pojęć

Działania miękkie - działania związane z działalnością aprzestrzenną, skupiające się na kwestiach związanych z polepszeniem jakości życia społeczności lokalnej poprzez wprowadzanie strategii i realizację polityk.

Landmark - element charakterystyczny, wyróżniający się w danej przestrzeni, stanowiący jeden z głównych jej identyfikatorów.

Sezonowość - w kontekście niniejszej pracy dyplomowej pojęcie oznaczające znaczne zmiany w liczbie osób odwiedzających dane obszary w zależności od pory roku, jest związane bezpośrednio z turystycznym charakterem miast nadmorskich oraz ograniczonymi czasowo możliwościami korzystania z walorów położenia w strefie przybrzeżnej w Polsce - jako główny czynnik wyróżnić można krótki okres występowania optymalnej temperatury sprzyjającej kąpielom morskim.

2. PRZESTRZENIE PUBLICZNE - OGÓLNA PROBLEMATYKA

2.1. Definicja przestrzeni publicznej

Przestrzeń publiczna definiowana jest na wiele sposobów, w zależności od dziedziny, przez kryteria której jest rozpatrywana. Najczęściej podawane w literaturze definicje stanowią hybrydę znaczeń pojęcia w ujęciu urbanistycznym i socjologicznym, nie brakuje jednak również prób wyjaśnienia go przez geografów, ekonomistów czy historyków. Każda z tych definicji opisuje inne, charakterystyczne dla danej dziedziny zjawiska, jakie w niej zachodzą [Maik 2011, Słodczyk 2011]. Skonstruowano również wiele definicji, które w bezpośredni sposób nawiązują do interakcji międzyludzkich, gdzie przestrzeń publiczna rozpatrywana jest w kontekście domeny publicznej, strefy publicznej, jej ogólnej dostępności jak i określonej tożsamości kulturowej czy bezpieczeństwa [Kociuba 2013]. Definicja dotycząca obszaru przestrzeni publicznej została zawarta również w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym: *„należy przez to rozumieć obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”* [Ustawa 2003]. Sposób, w jaki została zdefiniowana dotyczy w głównej mierze aspektu socjologicznego i przestrzennego, jest jednak zbyt ogólna, aby móc opierać się na niej w przypadku bardziej szczegółowych badań i analiz. Stąd też mnogość prób zdefiniowania pojęcia, jaka obecna jest w literaturze specjalistycznej. Wejchert definiował ją jako *„przestrzeń dostępną dla całej społeczności i przybyszy z zewnątrz, gdzie toczy się intensywne życie miasta. Przy niej znajdują się najważniejsze obiekty o znaczeniu społecznym, kulturalnym, obiekty-symbolne”* [Wejchert 1993], co obrazuje sposób postrzegania w kontekście urbanistyki i architektury. Inny wydźwięk niosą ze sobą definicje socjologiczne, Dymnicka opisuje przestrzeń publiczną jako taką, do której prawo dostępu zapewnione powinni mieć wszyscy obywatele, a sama przestrzeń umożliwia swobodne wyrażanie poglądów, ekspresję zachowań i bezpośredniość kontaktów, które ograniczane powinny być jedynie zasadami współżycia społecznego. Najbliższe potrzebom współczesnego planowania przestrzennego i urbanistyki jest podejście do przestrzeni publicznych zawarte w Nowej Karcie Ateńskiej z 2003 roku - odnosiło się ono do nich jako do krwiobiegu miasta, który służy spajaniu całego miasta w jeden spójny system, który jednocześnie sprzyja tworzeniu i zacieśnianiu więzi międzyludzkich [Nowa Karta Ateńska 2003].

Uogólniając, sposób definiowania przestrzeni publicznej zależy w znacznej mierze od kontekstu i dziedziny, w jakiej jest ona analizowana, opisywana. Ze względu na trudność, jaką stanowi ujęcie tego pojęcia w określone ramy, należy w pierwszej kolejności określić problem i dziedzinę, jakich dotyczy analizowana sytuacja. W przypadku tematyki niniejszej pracy najistotniejsze będą kwestie związane z perspektywą urbanistyczną przestrzeni publicznej oraz tłem socjologicznym. Wynika to ze złożoności problemów związanych z funkcjonowaniem przestrzeni wspólnych w miastach turystycznych oraz konflikty, jakie pojawiają się na tego typu obszarach. Ujęcie przestrzenne i urbanistyczne umożliwia określenie ram, w jakich określona

przeestrzeń powinna się zamknąć. Natomiast ujęcie socjologiczne pozwala na aktywizację społeczności i wprowadzenie elementów żywych do przestrzeni oraz na poznanie procesów, jakie w nich zachodzą oraz dobranie odpowiednich narzędzi, służących ich naprawie.

Na potrzeby niniejszej pracy przyjęta zostanie definicja określająca przestrzeń publiczną jako *„ten fragment przestrzeni miejskiej który – poprzez sposób swojego urządzenia oraz lokalizację w strukturze urbanistycznej – jest przeznaczony na potrzeby realizacji bezpośrednich kontaktów pomiędzy uczestnikami życia społecznego oraz inne potrzeby społeczne korzystających z niego zbiorowości, pozostając jednocześnie fizycznie dostępny dla wszystkich zainteresowanych osób. Fizyczna dostępność przestrzeni może być ograniczana czasowo z uwagi na kwestie bezpieczeństwa być sposób organizacji jej wykorzystania”* [Lorens 2010a], która łączy w sobie zarówno aspekty przestrzenne, jak i socjologiczne, które stanowią najważniejsze kryteria w przypadku tematyki podejmowanej w niniejszej pracy.

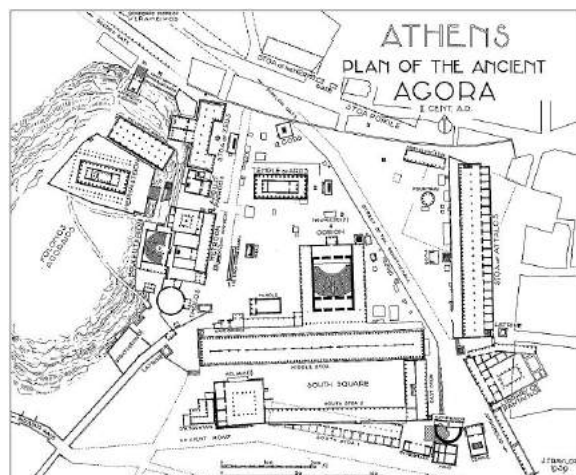
2.2. Geneza przestrzeni publicznych - ewolucja przestrzeni publicznych na przestrzeni dziejów

Przeestrzenie publiczne stanowią nieodłączny element krajobrazu i struktury miast, jednak ich rola jak i samo znaczenie zmieniało się na przestrzeni wieków oraz minionych dziesięcioleci. Przemiany jakich doświadczały różniły się między sobą zarówno dynamiką jak i charakterem. Samo pojęcie zaczęło być używane dopiero w latach 70 XX wieku [Rogowska 2016], wtedy też zaczęły klarować się obrazy przestrzeni idealnych oraz zaczęły być podejmowane pierwsze próby badań i analiz nad schematem ich funkcjonowania i rolą w przestrzeni miasta. Mimo, iż stało się to względnie późno (jeśli weźmie się pod uwagę całą historię urbanistyki i rozwoju miast) nie oznacza to, że we wcześniejszych wiekach nie były one dostrzegane i nie stanowiły istotnego czynnika rozwoju przestrzennego w strukturze poszczególnych miast. W niniejszym rozdziale przedstawione zostaną najważniejsze kamienie milowe oraz zmiany jakie zachodziły w obrębie przestrzeni zurbanizowanych, mające wpływ na wygląd i funkcje obszarów, które dzisiaj nazywamy przestrzeniami publicznymi.

2.2.1. Starożytność

Pierwszym przełomowym momentem w historii urbanistyki, który bezpośrednio dotyczył kształtowania przestrzeni publicznych było wykształcenie się greckiej agory. Udostępnienie placu dostępnego dla wszystkich mieszkańców bez względu na przynależność do klasy społecznej, płeć czy wiek, pozwalało na kształtowanie się w swoim obrębie greckiej sfery publicznej. Agora była nie tylko miejscem spotkań, ale też przestrzenią służącą przeprowadzaniu rozpraw sądowych, prowadzeniu dyskusji politycznych, zgromadzeń ludności, wymiany poglądów, informacji i myśli, oraz w późniejszym okresie czasu - miejscem prowadzenia handlu [Wantuch-Matla 2016]. Ich powstanie uwarunkowane było potrzebami społecznymi ówczesnych mieszkańców polis. Początkowo w strukturze greckich miast kształtowane były główne place, jednak wraz z rozwojem i zwiększeniem zapotrzebowania na przestrzeń zaczęto tworzyć

mniejsze place pomocnicze, znajdujące się wokół głównej agory, które służyły w głównej mierze jako miejsca działalności kulturowej i kultu religijnego.

Ryc. 2.1. Plan greckiej agory

źródło: <https://hellenika.wordpress.com/plany-budowli/agora/> (data dostępu: 29.02.2020)

W starożytnej Grecji agory wyróżniały się w sylwetkach miast, miały monumentalny charakter i dominowały nad sąsiednimi obszarami. Stanowiły podstawę do rozwoju przestrzeni publicznych w późniejszych wiekach. Stanowią jeden z najbardziej charakterystycznych elementów wyróżniających miasta greckie [Kostrzewska 2013]. Podobne formy nie występowały wcześniej w miastach żadnej z kultur. Dopiero w późniejszym okresie zaczął być zauważalny wpływ kultury hellenistycznej na pozostałe wysoko rozwinięte społeczności, jak chociażby na Cesarstwo Rzymskie, w którym agora przybrała formę *forum*.

Istotną różnicą pomiędzy greckim a rzymskim postrzeganiem sfery publicznej było samo ich założenie – tak jak agory kształtowały się w związku z zachodzącymi potrzebami społeczności, tak rzymskie fora powstawały na skutek decyzji Cesarza, przez co przepełnione były symboliką dotyczącą prestiżu oraz władzy [Kostrzewska 2013]. W dalszym ciągu pozostawały przestrzeniami dostępnymi dla wszystkich, jednak przemawiające przez nie umiłowanie władcy w znacznym stopniu odróżniało je od greckiego pierwowzoru. Monumentalność i przepych, jakimi charakteryzowało się otoczenie forum mogło uzmysłowić, jak wielką siłą propagandową może mieć architektura i odpowiednie zagospodarowanie placu.

Ryc. 2.2. Rekonstrukcja Rzymskiego Forum

źródło: <http://davidiacus.pl/forum-romanum-serce-starozytnego-rzymu-praktyczny-przewodnik-turystyczny//> (data dostępu: 29.02.2020)

2.2.2. Średniowiecze

Średniowieczne miasta w większości przypadków nie były planowane od podstaw – powstawały w miejscach, w których była taka potrzeba, a kształt finalny nadawali im zazwyczaj jego mieszkańcy. Skutkiem takich działań są przestrzenie dostosowane do potrzeb ludzkich, utrzymane w odpowiedniej skali place, które ewoluowały w trakcie ich użytkowania [Gehl 1971]. Place były zazwyczaj otoczone jednorodną zabudową, która stanowiły budynki mieszkalne. Wyzbyto się pychy, jaka towarzyszyła rzymskim forum, pozostawiono za to przestrzeń dla działań społecznych, jak w czasach greckiej agory. Miejsca tego typu do dziś stanowią jedne z głównych atrakcji turystycznych miast ze względu na skupienie się na jej użytkownikach w trakcie jej powstawania i wyeliminowanie czynnika odgórnego w procesie ich planowania.

Ryc. 2.3. Piazza del Campo, Siena, Włochy – przykład średniowiecznego placu miejskiego
źródło: https://en.wikipedia.org/wiki/Piazza_del_Campo#/media/File:Siena5.jpg//
(data dostępu: 29.02.2020)

Kolejną kwestią jest sama lokalizacja tychże przestrzeni w strukturze miast. Wiele z nich za swój rdzeń przybierało siedziby władców, wokół których następował rozwój przestrzenny i wykształcały się przestrzenie służące zebraniom ludności. Ze względu na wzrost religijności, jaki miał miejsce w średniowiecznej Europie wiele przestrzeni publicznych tworzyło się również w pobliżu obiektów sakralnych. Kościół zyskiwał na znaczeniu zarówno w kulturze, jak i również w przestrzeni miast. Formy te przyjmowały najczęściej regularne kształty, z miejscem kultu lub ratuszem wpisany w pierzeję lub znajdującym się na samym środku placu. W przypadku miast polskich najczęściej spotykane typy rynków to wspomniany wcześniej plac czworoboczny, o kształcie wydłużonym, owalnicowy oraz trójkątny [Kostrzevska 2013]. W późniejszym okresie place te przeistoczyły się w rynki i stały się nie tylko geograficznymi centrami miast, ale również mentalnymi oraz miejscami, do których zmierzali kupcy i mieszkańcy.

W średniowieczu przestrzenie publiczne w dalszym ciągu pełniły funkcje reprezentacyjne i służyły zaspokajaniu potrzeb miejscowej ludności, ale zaczęły też w większym stopniu otwierać się na świat zewnętrzny, ze względu na kupców przybywających z różnych zakątków kontynentu, a pod koniec epoki – z całego świata. Zaczęły przeistaczać się w centra wymiany towarów, ale też kultur. Przez wiele stuleci stanowiły główne rdzenie miast, wokół których koncentrowało się życie społeczności i odbywały się najważniejsze wydarzenia. Do dnia

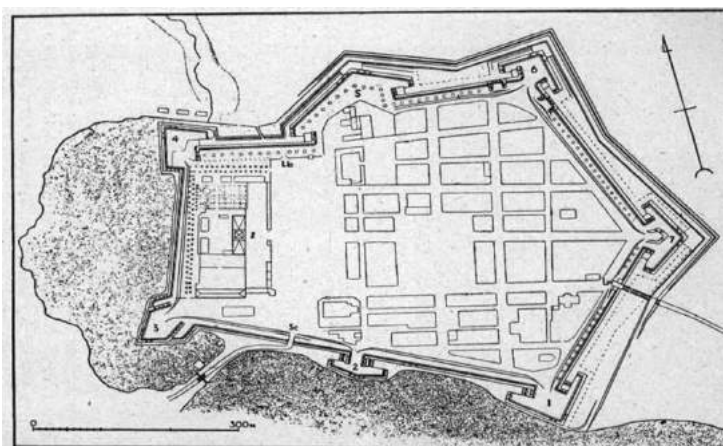
dzisiejszego rynki miast średniowiecznych traktowane są jako jedne z najważniejszych przestrzeni w strukturze miast, i choć ich funkcja handlowa w dużej mierze zanika i przenosi się do dużych obiektów handlowych na obrzeżach miast, tak w dalszym ciągu pełnią funkcję centrum kulturowych i miejsc spotkań zarówno mieszkańców, jak i turystów.

Ryc. 2.4. Czworoboczny rynek w Krakowie
źródło: google.com/maps (data dostępu: 01.03.2020)

2.2.3. Renesans, barok

W renesansie nastąpiła radykalna zmiana w planowaniu miast, które ze swobodnie ewoluujących zaczęły przemieniać się w miasta planowane. Zaczęto tworzyć modele, teorie i idee dotyczące miast idealnych [Gehl 1971]. W przeciwieństwie do miast średniowiecznych, w miastach rozwijających się w okresie renesansu dużą wagę przykładano do walorów estetyzujących przestrzeń oraz do wrażeń, jakich może dostarczyć. Miasta miały być kompleksowe, planowane od podstaw i składające się w jedną spójną całość. Prowadzone były jedne z pierwszych kompleksowych studiów dotyczących urbanistyki i architektury, których wyniki zaczęto wprowadzać do przestrzeni miast.

Ryc. 2.5. Plan Zamościa – przykład realizacji renesansowego założenia na ziemiach Polskich
źródło: <http://wzamosciu.eu/zamosc/plan-zamoscia-z-r-1704> (data dostępu: 01.03.2020)

Rola przestrzeni publicznych również uległa zmianie – miały być one reprezentatywne, dostarczać głównie wrażeń estetycznych. Dużą rolę zaczęto przywiązywać do kompozycji oraz wprowadzono jej założenia do przestrzeni miast. Ciekawy aspektem, jaki zauważalny był w renesansie było zacieranie się granic między sferą publiczną, a prywatną [Wantuch-Matla 2016]. W miastach już istniejących, a nie budowanych od podstaw w renesansie największą wagę przykładano do kształtowania placów miejskich, które swoim założeniem nawiązywać miały do starożytnej agory i forum. Jak już zostało wspomniane wcześniej, zmiany dotyczyły w głównej mierze nadania placom nowego, reprezentacyjnego wizerunku, ale także i nowego znaczenia [Kostrzewska 2013]. Charakterystycznym zabiegiem było wyodrębnianie placów „funkcyjnych” i wyraźne rozdzielanie funkcji takich jak miejsca spotkań od placów pełniących funkcję rynków.

Ryc. 2.6. Rzym – renesansowy Plac Kapitoński

źródło: <https://sites.google.com/site/rzymneapol/atrakcje/rzym/kapitol> (data dostępu: 01.03.2020)

W baroku kontynuowane było podejście do przestrzeni publicznych jako do przestrzeni reprezentacyjnych miast. Nową formą były wprowadzane stopniowo założenia osiowe, takie jak bulwary, ale w dalszym ciągu to place traktowano jako najważniejsze przestrzenie w miastach. W założeniach barokowych często towarzyszyły im nowo powstające tereny zielone, powiązane bezpośrednio z rezydencjami i zespołami pałacowymi [Wantuch-Matla 2016]. Parki i założenia pałacowo-parkowe stawały się jednymi z najbardziej reprezentacyjnych przestrzeni, jednak również w granicach placów w dalszym ciągu największy nacisk kładziono na ich walorach estetycznych. Barok był epoką barwną, wręcz teatralną, i takiego charakteru w okresie jego wpływu nabierały przestrzenie publiczne.

Ryc. 2.7. Drezno, Zwinger – późnobarokowy, reprezentacyjny kompleks

źródło: <https://pixabay.com/pl/photos/drezno-kennel-crown-gate-ogr%C3%B3d-3737064/> (data dostępu: 01.03.2020)

2.2.4. Czas rewolucji przemysłowej

Okres rewolucji przemysłowej, która nastąpiła po latach epoki baroku wprowadzała do przestrzeni miast istotną zmianę, jaka wynikała ze zmęczenia rozbudowanymi formami, teatralnością i przepychem obecnym w założeniach wcześniejszej epoki. Powrót do prostoty i dominacja linii prostych wyznaczały nowy kierunek dla rozwoju przestrzeni publicznych, które zaczęły być wplatanie w strukturę nowo powstających osiedli robotniczych i całych miast opartych na produkcji dóbr na dużą skalę. W tym okresie swój początek miało zjawisko niekontrolowanego rozlewania się miast, zwane również *urban sprawl*. Ze względu na coraz większą dostępność różnych środków transportu osiedla mieszkaniowe mogły być bardziej oddalone od centrum miast. Niekontrolowany rozrost uniemożliwiał planowanie założeń czy też sieci przestrzeni publicznych. Powstawały one najczęściej samoistnie, jako ostoje zieleni. Bliżej fabryk i centrów miast oraz w miastach planowanych od podstaw tworzone parki, bulwary i place, aby zapewnić robotnikom dostęp do przestrzeni poza budynkami. Na znaczeniu zyskiwała zieleni, która była coraz częściej wprowadzana do miast [Wantuch-Matla 2016]. W dalszym ciągu opracowywane były utopijne modele miast, jednak w okresie rewolucji przemysłowej nie skupiano się na ich formie, a raczej na funkcjonalności i zapewnieniu odpowiednich warunków bytowych mieszkańcom. Modelowe osiedla zakładały realizację przestrzeni publicznych jako wolnych terenów zielonych, umożliwiając rekreację na świeżym powietrzu. Praktycznie całkowicie odrzucono koncepcję przestrzeni reprezentacyjnej.

Ryc. 2.8. Port Sunlight – modelowe miasto okresu rewolucji przemysłowej

źródło: <https://www.erih.net/what-is-new/detail/news/detail/News/772/> (data dostępu: 03.03.2020)

W miastach planowanych i przeobrażanych w epoce trwania rewolucji przemysłowej nie skupiano się na aspektach, jakie niosły ze sobą przestrzenie publiczne we wcześniejszych stuleciach, a jeśli już były ujmowane w procesie planowania rozwoju ośrodka, to stanowiły najczęściej odrębną strefę i nie uczestniczyły bezpośrednio w życiu mieszkańców, które zaczęło skupiać się na wielogodzinnej pracy w fabryce.

Inaczej jednak podchodzono do zmian zachodzących w miastach już istniejących, szczególnie w ośrodkach, których czasy świetności i najprężniejszego rozwoju przypadały na średniowiecze. Ze względu na zmiany zachodzące w ośrodkach, oraz względnie stabilną sytuację w Europie jak i zmianę sposobu walk na znaczeniu zaczęły tracić rozległe fortyfikacje,

które jeszcze w okresie renesansu były rozbudowywane, a nowe miasta lokowano z uwzględnieniem ich układu. Przykładem mogą być krakowskie Planty – pas zieleni, otaczający Stare Miasto, który utworzony został na miejscu dawnych fortyfikacji. Jednak jak w przypadku założeń realizowanych w projektach budowanych od zera, również w przypadku przeobrażeń najważniejszym czynnikiem była natura i jej wprowadzanie do przestrzeni miast.

Ryc. 2.9. Widok z lotu ptaka na krakowskie Planty i Rynek

źródło: <https://www.greentar.pl/index.php/11-ogrodynaszblog1/23-planty-krakowskie> (data dostępu: 03.03.2020)

2.2.5. Dwudziestolecie międzywojenne

Po rewolucji przemysłowej nastąpił rozwój nauk z dziedzin medycznych, które miały istotny wpływ na rozwój i zmiany zachodzące w myśleniu o miastach i ich projektowaniu. Zaczęto zastanawiać się nad ideą „zdrowych miast” i ich bezpośrednim wpływem na organizmy ludzkie. Z rozmyślań nad tego typu kwestiami zrodził się funkcjonalizm. Gęsta zabudowa dzielnic przemysłowych, niekontrolowany ich rozrost i nieefektywne usuwanie odpadów powodowały znaczne zaśmiecanie miast i spadek poziomu higieny mieszkańców, który z biegiem czasu prowadził do rozwoju chorób. Po I Wojnie Światowej zaczęto zastanawiać się, w jaki sposób można temu zaradzić. Funkcjonalizm jako „zdrową architekturę” określał budynki jasne, odpowiednio nasłonecznione, przewiewne i wyposażone w wentylację, która pozwoli zapewnić stałą cyrkulację powietrza. Do tego mieszkańcy powinni mieć zapewniony dostęp do otwartych przestrzeni. Niestety, zastosowanie funkcjonalizmu powodowało powstawanie przestrzeni publicznych niskiej jakości, które stanowiły twór odrębny od zabudowy mieszkaniowej, a jedynie jej towarzyszący. W żadnym stopniu nie brano pod uwagę aspektów społecznych [Gehl 1971]. Ulice i place były przenoszone na obrzeża osiedli, a pomiędzy zabudową zaistniały puste przestrzenie, niesłużące nikomu. Tak jak sugeruje nazwa całego nurtu – jego głównym założeniem było uwidocznienie funkcji danego obiektu i podporządkowanie jej formy obiektu [Encyklopedia PWN]. Funkcjonalizm stanowił niejako wstęp do ery, która nastąpiła po nim – do ery modernizmu.

2.2.6. Okres dominacji modernizmu

Porzucenie roli architektów i artystów jako kreatorów przestrzeni została całkowicie porzucona po okresie dominacji rewolucji przemysłowej. Nowe przestrzenie były kreowane przez wolny rynek i obecnie panujące trendy, co doprowadziło do kryzysu miast [Kostrzewska 2013]. Odpowiedzią modernistów na pogłębiające się problemy była realizacja osiedli w powiązaniu z naturą, z dużymi terenami otwartymi pomiędzy budynkami. Tereny zielone w dalszym ciągu stanowiły najważniejsze założenie w myśli projektantów. Reprezentacyjne place i deptaki traktowane były jako kwestia o wiele mniej istotna, natomiast pasy rekreacyjne i parki przyjmowały formę pasów funkcjonalnych, oddzielających od siebie poszczególne funkcje. Zaczęto dostrzegać rolę zieleni jako narzędzia pozwalającego zmniejszyć uciążliwość niektórych z funkcji i głównie w ten sposób ją traktowano. Wynikało to w dużej mierze z doświadczeń płynących z okresu wspomnianej już rewolucji przemysłowej – niedobór przestrzeni, złe warunki sanitarne wynikające z dużego zagęszczenia zabudowy poprzez nieodpowiednie nasłonecznienie i przewietrzanie dzielnic skutkowało tragicznymi wręcz warunkami życia. Rozwiązania problemu nie doszukiwano się w placach i miejskich deptakach – uzdrowienie miały dać zielone przestrzenie, otaczające zespoły zabudowy oraz stanowiące ich główne rdzenie. Chociaż samo założenie jest słuszne, tak w praktyce prowadziło do powstawania „martwych” przestrzeni, bez tożsamości i charakteru, które były zbyt duże, aby mieszkańcy mogli czuć się w nich swobodnie.

Ryc. 2.10. „Osiedle Podkowy” – przykład modernistycznego osiedla mieszkaniowego w Berlinie
źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Modernistyczne_osiedla_mieszkaniowe_w_Berlinie#/media/Plik:Hufei_sensiedlung.jpg (data dostępu: 05.03.2020)

Kolejnym istotnym problemem, jaki dotyczył większości dużych ośrodków po II Wojnie Światowej było zwiększenie się ruchu samochodowego i dostosowywanie do niego przestrzeni miejskiej. Szerokie arterie komunikacyjne tworzyły nowe siatki miast, a stale zwiększająca się liczba samochodów wymagała odpowiedniego dostosowania przestrzeni miejskiej, z której zaczęto powoli wypychać pieszych. Życie na ulicach zaczęło stopniowo zanikać ze względu na likwidację sklepów w parterach budynków, zanik przyulicznych kawiarni i przekształcanie placów

w parkingi. W przestrzeni publicznej zaczęły zanikać zachowania społeczne i relacje międzyludzkie. Problem stanowiła też skala wielu nowych rozwiązań – powstawały monumentalne założenia urbanistyczne, a wokół nich ogrom pustych przestrzeni, które w założeniu miały stanowić przestrzeń publiczną. Dawne centra życia zaczęły przeobrażać się w główne arterie komunikacyjne, a przestrzenie publiczne straciły swoje pierwotne miejsce w hierarchii przestrzennej miast, prowadząc do ich stopniowej dehumanizacji i degradacji.

Ryc. 2.11. Ulica Nowego Jorku w latach 70 XX w. – widoczna dominacja ruchu kołowego nad pieszym
źródło: <http://cinematreasures.org/photos/276530> (data dostępu: 05.03.2020)

2.2.7. Czasy współczesne

W dzisiejszych czasach przestrzeń publiczną staje przed wieloma wyzwaniami – wzrost świadomości ludzi i osób odpowiedzialnych za kształtowanie miast w kwestii ich znaczenia dla prawidłowego funkcjonowania miasta i jego mieszkańców prowadzi do stopniowego niwelowania niekorzystnych skutków działań podejmowanych w drugiej połowie XX wieku. „Nowy Urbanizm”, który wyłonił się pod koniec zeszłego stulecia jest ruchem stanowiącym odpowiedź na potrzeby wynikające ze współczesnego kształtowania miast. Jest to ruch zarówno ideowy, jak i metoda planowania skupiająca się na powrocie do tradycyjnych modeli planowania oraz na przywróceniu miastom ludzkiej skali. Jednym z głównych priorytetów tej ideologii jest przekonanie o konieczności kształtowania środowiska miejskiego sprzyjającego wzmocnieniu więzi międzyludzkich jak i tworzeniu lokalnych społeczności [Wantuch-Matla 2016]. Jego główne założenia przedstawione zostały na rycinie 2.12.

Silne inspiracje okresami historycznymi niosą jednak ze sobą pewne ryzyko i nie są jedynym słusznym sposobem na uleczenie współczesnych przestrzeni miejskich. Należy zastanowić się, czy zbyt silne opieranie się na istniejących rozwiązaniach znanych z historii nie doprowadzi do tematyzacji¹ przestrzeni oraz czy nie spowoduje zjawiska odwrotnego od zamierzonego, w tym do wytworzenia przestrzeni sztucznej, pastiszowej, nieudolnie naśladowującej twórcę historyczny, który pozbawiony jest tożsamości i wartości kulturowej dla lokalnej społeczności.

¹ tematyzacja przestrzeni - „świadome i intencjonalne nadawanie danej przestrzeni form architektonicznych nawiązujących do czasów minionych lub innych kręgów cywilizacyjnych” [Lorens P., „Tematyzacja przestrzeni publicznej miasta”, Gdańsk 2012]

Ryc. 2.12. Główne założenia „Nowego Urbanizmu”
źródło: opracowanie własne

Współczesna przestrzeń publiczna narażona jest również na zjawisko komercjalizacji, które charakteryzuje się definiowaniem dobrej przestrzeni publicznej jako takiej, która jest w stanie przyciągnąć odpowiednią liczbę konsumentów i może przynieść zysk [Wantuch-Matla 2016]. Zjawisko komercjalizacji jest szczególnie zauważalne w miejscowościach o dużym potencjale turystycznym - powstają nawet specjalne strefy w okolicy najczęściej uczęszczanych miejsc, które sygnowane są przez znane marki lokalne i międzynarodowe. Tego typu miejsca przyciągają wielu zainteresowanych, ale nie służą w żadnym stopniu zacieśnianiu więzi międzyludzkich czy spełnianiu podstawowych potrzeb ludzkich. Ich główną funkcją jest generowanie zysku i reklama danego produktu bądź całej marki.

W wielu przypadkach wokół nowo powstających założeń, które okazują się realizacją przyciągającą użytkowników lokują się nowe biznesy. Wysoka jakość jak i specyficzne cechy przestrzeni mogą mieć wpływ na gentryfikację sąsiednich obszarów, która dokładniej opisana zostanie w późniejszym podrozdziale 2.5. Z jednej strony planiści stoją przed wyzwaniem stworzenia przestrzeni o wysokiej jakości, odpowiadającej oczekiwaniom jej użytkowników, z drugiej jednak muszą pamiętać o ryzyku, jakie niesie ze sobą nieodpowiednie jej kształtowanie.

Ryc. 2.13. Zagospodarowanie koryta rzeki w Seulu, Korea Południowa
*źródło: <https://www.morizon.pl/blog/nowy-urbanizm-jak-kszaltuje-wspolczesne-miasta/>
 (data dostępu: 05.03.2020)*

2.2.8. Podsumowanie

Przestrzenie publiczne obecne są w strukturach miast od najdawniejszych czasów. Przez lata ich rola jak i sama forma ulegały ciągłym zmianom. Odkrywane były nowe funkcje, jakie może pełnić - od miejsca pozwalającego na spełnianie potrzeb społecznych mieszkańców, poprzez miejsce demonstracji siły i prowadzenia propagandy do miejsca wymiany myśli i handlu. Historyczne uwarunkowania mają duży wpływ na funkcjonowanie tych miejsc w poszczególnych miastach. Zachodzące przemiany pokazują, że pomimo iż stanowią część krajobrazu i są nieodłącznym elementem struktury miasta, to tak naprawdę przestrzenie publiczne stale ewoluują, dostosowując się do potrzeb obecnego społeczeństwa. Historia pozwala również czerpać dobre wzorce dla nowych realizacji jak i przemian, jakich wymagają w kontekście zmian zachodzących w minionym wieku.

2.3. Zdefiniowanie i rola współczesnej przestrzeni publicznej

W wyniku transformacji, jakim poddawane były przestrzenie publiczne na przestrzeni wieków i zmian dotyczących ich głównej roli i funkcji należy zastanowić się, w jaki sposób określić można współczesną przestrzeń publiczną i czy istnieje jeden wzorzec, na którym opiera się cały schemat. Pewnym jest, że ze względu na zmiany sposobu życia oraz specyfiki potrzeb ludzi wytwarzane były nowe przestrzenie, o zupełnie nowych funkcjach, które na przestrzeni lat nawarstwiały się bądź prowadziły do wyodrębnienia się zupełnie nowych tworów. Jednym z takich przykładów są centra handlowe, supermarkety oraz centra rozrywki, które Chmielewski określił jako „przestrzenie prywatne udostępniane publicznie” [Chmielewski 2004]. Przenoszenie się funkcji handlowej i rozrywkowej do zamkniętych kompleksów ma duży wpływ na kształt przestrzeni miejskiej i jej funkcjonowanie. Jawi się tu również problem związany z dostępnością czasową niektórych miejsc czy też chociażby konieczność wykupu biletu wstępu w miejscach takich jak kina, teatry czy muzea [Parysek 2011]. Teoretycznie stanowi to zaprzeczenie definicji przestrzeni publicznej, która jest dostępna dla wszystkich bez ograniczeń, jednak zjawisko przenoszenia się życia z ulic miast do kompleksów budynków, aby tam toczyło się życie społeczne jest powszechnie występujące i zauważalne w przestrzeni wielu miast.

Poza zjawiskiem zastępowania tradycyjnych przestrzeni publicznych przez ich namiastki w postaci kompleksów nastawionych na zysk i konsumpcję [Bauman 2000], w przestrzeni miast dostrzec można dbałość o miejsca wspólne. Zagospodarowanie skwerów czy też modernizacja parków stanowią często główne postulaty mieszkańców w projektach do budżetów obywatelskich miast. Przestrzeń publiczna zaczyna odzyskiwać swoje pierwotne znaczenie – po okresie dominacji ruchu samochodowego uspokaja się go nawet w centrach miast, aby móc udostępnić przestrzeń pieszym, którzy chętnie z niej korzystają.

Ryc. 2.14. ul. Abrahama, Gdynia – stan przed remontem
 źródło: maps.google.com (data dostępu: 07.03.2020)

Ryc. 2.15. ul. Abrahama, Gdynia – po remoncie utworzony został woonef
 źródło: <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/> (data dostępu: 07.03.2020)

Dużą rolę odgrywa detal, istotna jest nie tylko estetyka budynków, ale też jakość i wygląd małej architektury i towarzyszącej zieleni. Nawierzchnie dobierane są w taki sposób, aby wymuszały spowolnienie ruchu, jednocześnie nie wykluczając z użytkowania przestrzeni osób mających problem z poruszaniem się o własnych siłach. Współczesna przestrzeń publiczna jest dostępna, pozbawiona barier, dostosowana do potrzeb wszystkich użytkowników i nikogo się z niej nie wyklucza. Człowiek jest ważny w niej tak samo jak i towarzysząca natura, pozostaje na równi z substancją architektoniczno-urbanistyczną i funkcjami, które spajają cały system w jeden twór [Tuan 1987]. Dąży się do tego, aby współczesne przestrzenie wspólne stawały się *miejscami*, co według Tuan'a możliwe jest dzięki zachowaniu równowagi między funkcjonalnością, a duchem który odzwierciedla tożsamość mieszkańców. Jednak równie istotne jest to, że współczesną przestrzeń publiczną trudno jest zamknąć w sztywnych podziałach i ramach, ze względu na jej złożoność oraz dużą dynamikę procesów zachodzących w jej granicach, jakie można zaobserwować w obecnych czasach. Można stwierdzić, iż jest ona tym elementem struktury miasta, który integruje całą tkankę.

Współczesne przestrzenie publiczne zachowały swoją pierwotną rolę – w dalszym ciągu służą spełnianiu potrzeb społecznych mieszkańców, umożliwiają wymianę myśli i towarów oraz pozwalają na zacieśnianie więzi międzyludzkich. Dodatkowo stanowią pewnego rodzaju kod genetyczny, według którego całe kompleksy miejskie mogą odradzać się z degradacji. Podstawowym nośnikiem tego kodu jest kultura [Bielecki 1996], która jest głęboko w nich

zakorzeniona, sama przestrzeń publiczna pozwala natomiast na jej demonstrowanie i eksponowanie. Bycie nośnikiem sztuki staje się jedną z jej głównych ról, która w minionych stuleciach ograniczała się do ekspozycji sztuki ukrytej na elewacjach budynków tworzących granice przestrzeni oraz w postaci fontann czy też rzeźb. Obecnie są to murale, różnego rodzaju wystawy czasowe oraz festiwale odbywające się w przestrzeniach miast, przybliżające mieszkańców do pojęć związanych z estetyką, umożliwiające przeżywanie sztuki i stawanie się jej częścią. Jest to zjawisko niespotykane do tej pory, swoją rolą dorównujące zapewnianiu spełnienia podstawowych potrzeb społecznych.

2.4. Typy współczesnych przestrzeni publicznych

Współczesne przestrzenie publiczne kształtowane są w sposób nawiązujący bezpośrednio do tradycyjnych form, dodatkowo wskutek ewolucji znanych dotychczas podziałów wyodrębiają się twory nowe, służące zaspokajaniu zmieniających się potrzeb ich użytkowników. Jednym z najbardziej podstawowych rodzajów przestrzeni publicznej jest **plac**, który wywodzi się bezpośrednio z założenia greckiej agory [Lynch 2011]. Ulegały wielu przemianom, każda epoka знаła swój własny przepis na plac idealny, również w dzisiejszych czasach to proste założenie opierające się na przestrzeni wydzielonej ze struktury miasta, a ograniczonej budynkami, ciągami komunikacyjnymi bądź innymi granicami stanowi jedną z najczęściej realizowanych form przestrzeni publicznych. Place stanowią najczęściej najbardziej reprezentacyjne części miast, skupiają na swoim obszarze życie społeczne mieszkańców.

Ryc. 2.16. Przykładowy plac - Plac Przyjaciół Sopotu

źródło: <https://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Plac-Przyjaciol-Sopotu-ozywiony-n52652.html>
(data dostępu: 08.03.2020)

Placom często towarzyszą **deptaki**, będące wydzielonymi strefami pieszymi z wyłączonym ruchem samochodowym. Współcześnie tworzą je najczęściej ulice handlowe z usługami w parterach, oferujące bogaty wachlarz usług od rzemiosła, przez handel po gastronomię i skupiają w swoich granicach życie towarzyskie ośrodków miejskich. W miastach o długiej historii deptaki występują najczęściej w bezpośrednim sąsiedztwie placów w strefach śródmiejskich miast. Są to obszary znajdujące się w zabudowanych obszarach, wyróżnić można jednak inne rodzaje deptaków – **promenady**, umożliwiające podziwianie panoram miejsc wyjątkowo atrakcyjnych turystycznie oraz **woonerfy**, czyli deptaki spełniające wymagania współczesnych mieszkańców miast.

Ryc. 2.17. Długi Targ, Gdańsk – deptak w historycznym centrum
źródło: <https://www.instagram.com/hihiguide/> (data dostępu: 08.03.2020)

Promenady zlokalizowane są zazwyczaj w miastach o wyjątkowych walorach turystycznych, najczęściej w bezpośrednim sąsiedztwie wód – zarówno rzek, jezior jak i mórz. Nie są wydzielone z przestrzeni w równie wyraźny sposób jak deptaki, umożliwiają natomiast afirmację widoków, jakie do zaoferowania mają miasta oraz umożliwiają bliższe obcowanie z wodą w przestrzeni zurbanizowanej. W przypadku promenad nadmorskich zazwyczaj są one nieograniczone zabudową. Często stanowią główne przestrzenie reprezentacyjne, wokół których kumuluje się sezonowy ruch turystyczny.

Ryc. 2.18. Promenada Królowej Marysieńki, Gdynia Orłowo
źródło: fotografia własna

Poza promenadami bardzo ważnymi przestrzeniami publicznymi są **waterfronty**, czyli przestrzenie położone na styku lądu i wody. Nie zawsze są to wyłącznie promenady nadmorskie, ale też miejsca takie jak brzegi jezior czy rzek. Obecność wody nadaje danej miejscowości specyficzny klimat oraz w znacznym stopniu urozmaica wrażenia wizualne, kreuje też tożsamość miejsca. Waterfronty są przestrzennym uosobieniem trendu związanego z otwieraniem się miast na wodę, szczególnie w obszarach portowych, które do niedawna były niedostępne i uniemożliwiały czerpanie korzyści wynikających z położeniem nadwodnym. Często nowo powstałe waterfronty stają się wizytówkami miast i jednymi z najchętniej odwiedzanych przestrzeni publicznych.

Ryc. 2.19. Waterfront w Sztokholmie

źródło: <https://www.archdaily.com/301967/hornsbergs-strandpark-nyrens-arkitektkontor>
(data dostępu: 17.04.2020)

Woonerf jest pojęciem wywodzącym się z języka niderlandzkiego, które w wolnym tłumaczeniu oznacza „ulicę do mieszkania” [Barański, Zimny 2014]. Od deptaku różni się tym, że jest przestrzenią, na której zachodzą przemiany służące uspokojeniu ruchu. Ruchu kołowy jest dopuszczony, ale w wiele mniejszym stopniu niż występował pierwotnie na danym obszarze. Wprowadzone zostają nawierzchnie wpływające na zmniejszenie prędkości poruszania się (kostki kamienne, brukowe i tym podobne), wyznacza się nowy, bardziej kręty tor jazdy wymuszający większą uwagę ze strony prowadzącego pojazd. Pomimo wyznaczenia nowej strefy pieszej zachowane zostają pierwotne funkcje ulicy, takie jak zapewnienie ciągłości komunikacyjnej czy zapewnienie odpowiedniej ilości miejsca parkingowych. Woonerf jest rozwiązaniem względnie nowym, zyskującym coraz większą popularność, szczególnie w miastach o dużym natężeniu ruchu samochodowego, którego uspokojenie wpływa na przywrócenie społecznej i handlowej funkcji ulicy, wzdłuż której lokują się nowe, modne lokale.

Ryc. 2.20. Holenderski woonerf

źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Woonerf#/media/Plik:Dutch_woonerf.jpg (data dostępu: 08.03.2020)

Ważnymi przestrzeniami publicznymi są też przestrzenie pozwalające na obcowanie z naturą i umożliwiające wprowadzenie w tkankę miejską. Są to różnego rodzaju **tereny rekreacyjne**, wyposażone w sprzęty sportowe, place zabaw i małą architekturę, umożliwiające odpoczynek na świeżym powietrzu i uprawianie różnorodnych aktywności w otoczeniu zieleni. Są to zarówno nieduże zieleńce stanowiące części założeń mieszkaniowych jak i ogromne parki miejskie, osiągające często powierzchnię kilku hektarów. Jako współczesne przestrzenie publiczne odgrywają ogromną rolę ze względu na walkę ze zmianami klimatycznymi i próby związane ze zmniejszeniem negatywnego wpływu wzmożonego ruchu samochodowego na zdrowie ludzi. Obecność roślinności pozwala wyciszyć się i odetchnąć świeżym powietrzem. Dodatkowo rośliny absorbują niebezpieczne związki z atmosfery i niejako oczyszczają powietrze. W przestrzeni miast trwa walka o każdy, nawet najmniejszy skrawek trawnika i o każde drzewo, wraz ze wzrastającą świadomością społeczeństwa, rola miejskich terenów zielonych będzie zyskiwać coraz większe znaczenie. Tereny rekreacyjne coraz częściej są też miejscami ekspozycji kultury i sztuki. Na ich terenach odbywa się wiele wydarzeń plenerowych, w których chętnie i tłumnie uczestniczą całe społeczności. Wielofunkcyjność parków również ma znaczenie w kontekście traktowania ich jako elementu współczesnej sieci przestrzeni publicznych.

Ryc. 2.21. Fragment Parku Cykada w Poznaniu, którego łączna powierzchnia wynosi ok. 100 ha.
źródło: zdjęcie własne

Różnorodność form i rodzajów przestrzeni publicznych, które pojawiały się w ciągu całego procesu ewolucji miast oraz obecne przemiany, jakim są poddawane sprawiają, że tworzą one zróżnicowane i złożone systemy, które muszą spełniać rosnące oczekiwania mieszkańców wynikające ze zmiany sposobu życia, wzrostu świadomości ekologicznej jak i chęci odbudowy więzi lokalnych na najniższym szczeblu. Dzięki mnogości rozwiązań i ciągłemu poszukiwaniu nowych sposobów na zaspokajanie potrzeb społeczności, współczesne przestrzenie publiczne tworzą bardzo złożone i różnorodne sieci, które dostosowywane są w najmniejszym szczególe do oczekiwań grup zamieszkujących poszczególne terytoria.

2.5. Problemy związane z kształtowaniem przestrzeni publicznych

Pomimo dostępności wielu rozwiązań oraz obszernych badań, jakie prowadzone są w sferze przestrzeni publicznych, w dalszym ciągu niemożliwym jest wyzbycie się problemów przy planowaniu nowych, oraz przy eksploatacji już istniejących przestrzeni publicznych. Według K. Barelkowskiej stworzenie prostego i uniwersalnego przepisu na przestrzeń, która byłaby

przyjazna człowiekowi jest niemożliwe ze względu na złożoność samej przestrzeni miejskiej i jej wieloaspektowość oraz różnice, jakie zauważalne są w poszczególnych ośrodkach [Barełkowska 2007]. Jednocześnie nie oznacza to, że działań dążących do odnalezienia równowagi w poszczególnych przestrzeniach należy zaniechać. Każdy ośrodek miejski charakteryzują inne uwarunkowania, które niejako wymuszają pewne zabiegi przy kształtowaniu przestrzeni wspólnych. Jako, iż stanowią one nieodłączny element całej tkanki miejskiej, to w niej należy doszukiwać się utrudnień i problemów, jakie wystąpić mogą w przypadku kształtowania przestrzeni publicznych.

Wspominaną już wcześniej bolączką wielu miast jest wzmożony ruch samochodowy oraz jego priorytetyzacja kosztem pieszych. Konflikt interesów, jaki występuje w przypadku przekształceń arterii komunikacyjnych w znacznym stopniu utrudnia proces humanizacji obszarów podporządkowanych samochodom. Pomimo narastających problemów związanych z kongestiami ruchu w ośrodkach miejskich, w dalszym ciągu dąży się do rozbudowy ciągów komunikacyjnych, często kosztem terenów zielonych, które choć często nie są zagospodarowane, stanowią istotne miejsce w życiu codziennym mieszkańców okolicznych terenów. Często spotykane są również tak zwane „prywatne przestrzenie publiczne”, nazywane w skrócie POPS od oryginalnej nazwy w języku angielski: *privately owned public spaces*. Jerold S. Kayden określa je jako przestrzenie publiczne, które posiadają właściciela, lecz pomimo to udostępniane są społeczności na zasadach ogólnie przyjętych w poszczególnych miastach lub wynikających z regulaminów wewnętrznych. Zazwyczaj są to przestrzenie powstające w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego lub w pobliżu i na terenie dużych obiektów usługowych. Jako przykłady podać można tarasy widokowe w wieżowcach, ogrody zewnętrzne w pobliżu biurowców czy zewnętrzne patia kawiarni przyhotelowych. Pomimo, iż w teorii są to przestrzenie ogólnie dostępne, sprawiają wrażenie zamkniętych, a część społeczeństwa może czuć się całkowicie wyłączone z ich użytkowania. Jest to zjawisko powszechnie występujące w miastach w Stanach Zjednoczonych, ale też w wielu metropoliach na całym świecie, jak chociażby w Seulu czy też w Toronto.

Ryc. 2.22. Jeden z wielu przykładów POPS w Nowym Jorku
źródło: <https://ny.curbed.com/2019/5/20/18632721/nyc-new-logo-revealed-for-privately-owned-public-spaces-pops> (data dostępu: 08.03.2020)

Istotnym problemem, jaki dotyka współczesnych przestrzeni publicznych jest też ich komercjalizacja, która opisana została we wcześniejszym podrozdziale 2.2.7. Przestrzenie te są pozbawione autentyczności, dostarczając zbyt wielu wrażeń. Wzbudzają zainteresowanie społeczności, która przenosi się z autentycznych i historycznie wytworzonych przestrzeni publicznych do nowych miejsc [Kochanowska 2010]. Jest to przestrzeń podporządkowana mechanizmom rynkowym, która stanowi silną konkurencję dla pierwotnych przestrzeni wspólnych występujących w miastach. W przypadku remontów i przemian, jakie dokonywane są w istniejących przestrzeniach publicznych problem stanowi również zjawisko gentryfikacji, którą rozumieć można jako napływ użytkowników przestrzeni, mieszkańców i usług wyższej klasy niż pierwotnie na danym obszarze dominująca [Glass 1964]. Jest to zjawisko często towarzyszące rewitalizacji – w przypadku odnowy danego obszaru powstaje ryzyko związane ze wzrostem kosztów utrzymania i cen nieruchomości, które są za wysokie dla pierwotnie dany teren zamieszkujących mieszkańców. Prowadzi to do procesu „wywłaszczania” przestrzeni jej pierwotnym użytkownikom na rzecz nowych i często całkowicie zmienia postrzeganie całego fragmentu miasta. Jest to zjawisko niepożądane, prowadzące do konfliktów społecznych i poczucia wykluczenia. Stanowi pewnego rodzaju skutek uboczny związany z przywracaniem blasku przestrzeniom zdegradowanym. Szczególnie narażone na nią są poprzemysłowe dzielnice miast.

Ryc. 2.23. OFF Piotrkowska, Łódź – dawne tereny przemysłowe
źródło: <https://www.modeling.pl/lodz-off-piotrkowska> (dostęp: 09.03.2020)

Problemy związane z kształtowaniem przestrzeni publicznych oraz trudności związane z odpowiednim doбором narzędzi umożliwiających wprowadzenie zmian w życie często dotyczą szerszego problemu i nie zamykają się w granicach placu czy też parku. Jako, iż przestrzenie publiczne stanowią nieodłączną część tkanki miejskiej, tak aktywności zachodzące w ich granicach często mają wpływ nie tylko na najbliższą okolicę, ale też na całe dzielnice jak i miasta. Co za tym idzie, mogą mieć istotny wpływ na funkcjonowanie całego systemu, który również wywiera na nie istotny wpływ. Przytoczone przykłady stanowią najczęściej spotykane we współczesnych czasach problemy i konflikty, jednak ich specyfika i dokładne uwarunkowania różnią się w znacznym stopniu nawet w bardzo podobnych (na pierwszy rzut oka) miastach. Świadomość ich występowania oraz umiejętność przewidzenia skutków, jakie niosą ze sobą zmiany w przestrzeni pozwala wpłynąć w odpowiednim stopniu na ich kształtowanie oraz funkcjonowanie.

2.6. Przekształcenia, jakich potrzebują przestrzenie publiczne

Obecnie funkcjonujące przestrzenie publiczne poddawane są ciągłym przemianom, a ich wspomniana już różnorodność i mnogość form i rodzajów sprzyja realizacji przedsięwzięć spełniających oczekiwania mieszkańców oraz spełniających rolę przestrzeni społecznej obecnej w strukturze miasta. Tak jak specyfika problemów poszczególnych obszarów bardzo się między sobą różni, tak i przekształcenia, jakich wymagają przestrzenie publiczne zależą od ich obecnego stanu, demografii miasta czy też czynników ekonomicznych. Ważne jest jednak, aby na pierwszym miejscu przy projektowaniu przestrzeni wspólnych znalazł się człowiek.

Ludzki wymiar jest podstawą dobrego projektowania [Gehl 2010]. Zachowanie odpowiedniej skali, pozwalającej na objęcie danego terenu wzrokiem wpływa w znacznym stopniu na pozytywne odczucia dotyczące danej przestrzeni. Istotną kwestią jest również zwiększenie bezpieczeństwa – ciągi piesze powstające w pobliżu ruchliwych ulic nie wzbudzają zaufania przechodniów, którzy w każdej chwili zachować muszą szczególną ostrożność, zamiast korzystać z uroków miejskiego życia. Spowolnienie ruchu i wyłączenie go z przestrzeni, w których zachodzą interakcje międzyludzkie wpłynie nie tylko na poprawę realnego bezpieczeństwa, ale pozwoli też przywrócić przestrzeń miejską jej prawowitym użytkownikom. Idealnym przykładem dobrej praktyki będzie tu wspomniany wcześniej woonerf, który umożliwi zachowanie ciągłości komunikacyjnej, jednocześnie udostępniając większą i bezpieczniejszą przestrzeń mieszkańcom.

Ryc. 2.24. Park Lane Woonerf, Kirkland, Stany Zjednoczone – przykład
źródło: <https://www.planning.org/greatplaces/streets/2017/parklane/> (dostęp: 09.03.2020)

Poza uspokojeniem ruchu samochodowego istotne jest również zapewnienie pełnej dostępności przestrzeni publicznych, również osobom posiadającym problemy w poruszaniu się. Najistotniejszą kwestią jest niewykluczanie nikogo z uczestnictwa w życiu społecznym w przestrzeni miasta. Unikanie stromych podjazdów, schodów i barier, odpowiednia nawierzchnia i odpowiednia ilość miejsc służących odpoczynkowi zapewni osobom starszym i niepełnosprawnym możliwość uczestniczenia w życiu społecznym, umożliwi integrację pomiędzy różnymi grupami wiekowymi. Zlikwidowanie barier fizycznych pozwoli zlikwidować

również bariery mentalne, które w wielu przypadkach utrudniają uczestniczenie w życiu wspólnoty.

Ważną kwestią jest też sama estetyzacja przestrzeni publicznych. Wiele z nich, szczególnie powstałych w okresie modernizmu jest niedoinwestowana i zaniedbana. Pamiętać należy jednak o tym, że najważniejsze nie jest samo piękno przestrzeni, ale też jej funkcjonalność [Gehl 2010]. Odpowiedni dobór materiałów, dostosowanie urządzeń towarzyszących do potrzeb i wieku osób korzystających z przestrzeni i do tych, których chce się do wspólnego życia zaktywizować pozwoli stworzyć tereny pełne życia, pozwalające na zacieśnianie się więzi międzyludzkich. Dotyczy to również detalu takiego, jakim jest ustawienie ławek i sama ich forma, która może ułatwić nawiązywanie rozmów lub wręcz całkowicie je uniemożliwiać. W kwestii estetyzacji ważne są też punkty charakterystyczne, które pozwolą zidentyfikować dany punkt na mapie mentalnej miasta [Lynch 2011] i będą stanowić powód, aby w danej przestrzeni się zatrzymać. Istotne jest również kreowanie tożsamości i nadawanie przestrzeniom unikatowego charakteru. Ze względu na globalizację i łatwe przenikanie trendów ogólnoswiatowych do struktur poszczególnych miast, wiele przestrzeni zachowuje ten sam charakter, w żaden sposób się nie wyróżniając, prowadząc do ich unifikacji. Obecność sztuki w przestrzeni, wprowadzenie nawiązań do historii miasta lub obszaru jak i tworzenie miejsc o wyjątkowej formie pozwala na zaspokojenie nie tylko potrzeb materialnych, związanych z fizycznym doświadczaniem przestrzeni, ale umożliwia też zaspokojenie potrzeb związanych z niematerialnym odczuwaniem przestrzeni, które wyróżnia się poprzez poczucie przynależności do miejsca, więź z przestrzenią i rozpoznanie jej tożsamości, pozwala na identyfikowanie się z tym konkretnym fragmentem miasta.

Podsumowując, współczesne przestrzenie publiczne wymagają ciągłego ulepszania i dążenia do zaspokojenia potrzeb sfery zarówno fizycznej, jak i duchowej. Zapewnienie odpowiedniego wyposażenia przestrzeni oraz wykorzystanie potencjału miejsca pozwalają na tworzenie miejsc wyjątkowych, pięknych i funkcjonalnych, ale jednocześnie prostych w odbiorze przestrzeni umożliwiających wspólne obcowanie przedstawicieli każdej grupy społecznej. Zachowanie bądź przywrócenie ludzkiej skali, ograniczenie ruchu samochodowego, stosowanie zabiegów mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa oraz nadanie właściwego charakteru przestrzeniom – to podstawowe działania, które mogą wpłynąć na zwiększenie atrakcyjności i przywrócenie pierwotnych atutów przestrzeniom publicznym w czasach współczesnych. Istotne jest również odpowiednie dopasowanie działań do specyfiki danego obszaru - w inny sposób funkcjonować będą przestrzenie publiczne powiązane z osiedlem mieszkaniowym, a inaczej te znajdujące się w miejscowościach turystycznych, które charakteryzują istotne sezonowe wahania liczby osób w nich przebywających oraz odmienne potrzeby jakie wykazują poszczególne grupy- temat ten rozwinięty zostanie w późniejszych rozdziałach pracy.

3. WSPÓŁCZESNE PRZEKSZTAŁCENIA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

3.1. *Przestrzeń publiczna dostosowana do potrzeb współczesności*

Współczesne przestrzenie publiczne zróżnicowane są niemal jak społeczeństwo. Każda z grup społecznych ma inne oczekiwania i potrzeby względem tego, jak funkcjonuje miasto w ich najbliższym otoczeniu i każda z nich głośno o nich mówi. Użytkownicy przestrzeni mają bezpośredni wpływ na jej kształtowanie dzięki inicjatywom takim jak chociażby budżet obywatelski czy uczestnictwo w warsztatach i spotkaniach organizowanych przez urzędy gmin przy okazji nowych projektów i zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego czy też w przypadku dużych remontów, jakim poddawane są przestrzenie wspólne. Udział społeczeństwa w procesach planistycznych umożliwia dostosowanie otoczenia do ich konkretnych potrzeb, wynikających ze specyfiki danej społeczności i jej demografii. Współczesna przestrzeń publiczna powinna być na tyle uniwersalna, aby nie wykluczać z jej użytkowania żadnej z grup społecznych i jednocześnie na tyle indywidualna, aby możliwe było kreowanie z nią więzi i postrzeganie jako miejsca istotnego w całej strukturze miasta, które wręcz ją krystalizuje. Wyraźnie zauważalnym trendem, który służy kreowaniu przestrzeni o unikatowym charakterze jest dostrzeżenie jest fenomenologicznego charakteru i skierowanie uwagi na niepowtarzalne formy i miejsca o wyjątkowej tożsamości, zamiast na przestrzenie kreowane w sposób sztuczny [Golędzinowska 2009]. Najistotniejszym czynnikiem kształtującym charakter danego miejsca zaczęły stawać się autentyczne wartości kulturowe, jakie dana przestrzeń ma do zaoferowania. Połączenie ze sobą uniwersalnego charakteru, jakim charakteryzowały się tradycyjne przestrzenie publiczne [Lorens 2012] w połączeniu z wykorzystaniem istniejących uwarunkowań kulturowych powinno stanowić kierunek zmian, ku którym zwrócone powinny być przestrzenie wspólne w dzisiejszych czasach. Działania ukierunkowane na przywrócenie tożsamości i włączenie społeczności w procesy projektowe zwiększą więź pomiędzy przestrzenią publiczną a jej użytkownikami.

Istotny jest również wymiar i specyfika przekształceń fizycznych, które zachodzą we współcześnie funkcjonujących przestrzeniach. Wspomniane już we wcześniejszym rozdziale odzyskiwanie miasta dla pieszych ma swoje widoczne skutki w strukturze przestrzeni miejskiej - według J. Gehla w dobrym otoczeniu możliwe jest uprawianie różnego rodzaju aktywności, a im więcej jest tych możliwych, tym więcej ludzi będzie przyciągać [Gehl 1971]. Współczesna przestrzeń publiczna powinna więc umożliwiać wykonywanie całego spektrum aktywności, co pozwoli na jej użytkowanie przez przedstawicieli wszystkich grup społecznych i wiekowych. Równie istotne jest poczucie bezpieczeństwa, które powinno być zapewnione użytkownikom przestrzeni zarówno w sferze fizycznej jak i niematerialnej - odpowiedni stopień doświetlenia, uspokojenie ruchu samochodowego czy też dobry stan infrastruktury technicznej, małej architektury i zieleni pozwalają na stworzenie terenów estetycznych i bezpiecznych. Ważne jest też, aby dobór materiałów wykończeniowych i form małej architektury uwzględniał potrzeby osób posiadających problemy z poruszaniem się, osób starszych czy też dzieci - współczesną przestrzeń publiczną powinna charakteryzować otwartość i dostępność bez względu na wiek.

Ryc. 3.1. Projekt ulicy współdzielonej w West District, Calgary, Kanada
źródło: <https://www.behance.net/gallery/27211649/West-District> (dostęp: 16.03.2020)

Współczesna przestrzeń publiczna powinna również odpowiadać na potrzeby wynikające ze zmian klimatu - działania mające na celu wprowadzenie dużej ilości zieleni, powierzchni przepuszczalnych i instalacji ułatwiających odpływ wody powierzchniowej spotykają się z dużą aprobatą ze strony społeczeństwa. Zieleń ma też duży wpływ na estetyzację przestrzeni i wzrost jej walorów wizualnych, pozwala tworzyć wnętrza urbanistyczne ograniczone ścianami drzew czy też stanowi elementy zielonych elewacji budynków.

Wzrost świadomości społeczeństwa powoduje również większe zrozumienie problemu, jakim są samochody w przestrzeni miejskiej i obszary wyłącznie dla nich wydzielone, takie jak miejsca parkingowe. Pozostałości epoki modernizmu w postaci szerokich arterii komunikacyjnych i wielkopowierzchniowych parkingów naziemnych wpływają w dużym stopniu na dehumanizację poszczególnych fragmentów miast. Sam ruch samochodowy wpływa na spadek poziomu bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni, dlatego we współczesnych przestrzeniach publicznych jednym z najważniejszych postulatów jest przywrócenie miast pieszym. Istota tej idei jest wyraźnie zauważalna w wielu miastach na całym świecie poprzez poszerzanie stref płatnego parkowania, redukcje miejsc parkingowych czy też wprowadzanie działań mających na celu spowolnienie ruchu w postaci odpowiedniego doboru nawierzchni, prowadzenia ciągów komunikacyjnych linią łamaną czy też wydzielanie stref zupełnie z ruchu samochodowego wyłączonych. Jedną z najbardziej charakterystycznych form przestrzeni publicznych, jakie powstają w coraz większej ilości miast są wspomniane we wcześniejszym rozdziale woonerfy. Ich stale rosnąca liczna i duża aprobata ze strony społeczeństwa dla tego typu działań dowodzą, że jest to idea udana. Przykładem może być chociażby Łódź, która jest jednym z pierwszych polskich miast, które zdecydowały się na tego typu przekształcenia ulic, a w której w krótkim czasie po otwarciu pierwszego woonerfy pojawiły się plany związane z utworzeniem kolejnych, o które często zabiegali sami mieszkańcy [Dybalski 2014].

Według J. Skalskiego krajobraz jest wrażeniem zarówno subiektywnym, jak i obiektywnym - na odbiór przestrzeni wpływa wiele czynników związanych ze statusem społecznym, wiekiem, wykształceniem czy też wrażliwością artystyczną, a przestrzeń, która nas

otacza jest wobec nas zupełnie obojętna. Dopiero użytkownicy nadają jej różne wartości, nazwy i znaczenia [Skalski 2011]. Dlatego przed współczesnymi przestrzeniami publicznymi stoi trudne zadanie, jakim jest sprostanie wymaganiom zróżnicowanych grup społecznych i wiekowych, przy jednoczesnym zachowaniu odpowiednich walorów historycznych czy też kulturowych. Główne kryteria, które powinna spełniać współczesna przestrzeń publiczna, aby móc spełnić swoją pierwotną rolę przedstawione zostały na poniższej grafice.

Ryc. 3.2. Cechy dobrej współczesnej przestrzeni publicznej
źródło: opracowanie własne

3.2. Metody służące uczłowieczaniu przestrzeni publicznej

Opisane we wcześniejszym podrozdziale cechy współczesnych przestrzeni publicznych oraz przekształcenia, jakich wymagają, które opisane zostały w podrozdziale 2.6. stanowią bazę do rozpoznania metod służących oswojeniu i uczłowieczaniu przestrzeni publicznych. Jednym z podstawowych pojęć, które pozwala połączyć zbiór dobrych praktyk i sposobu podejścia do przemian jest pojęcie humanizacji, które zostanie szerzej opisane w późniejszych rozdziałach pracy. Jest to termin na tyle ważny, że należy wspomnieć o nim już teraz i w jego kontekście rozpatrzyć działania, jakie podejmowane są przy przekształcaniu przestrzeni wspólnych.

Najłatwiej zauważalne przemiany dotyczą zmian fizycznych, które są namacalne i zauważalne. Częstym zabiegiem stosowanym w przestrzeniach miast jest wprowadzanie stref uspokojonego ruchu oraz tworzenie woonerfów, które dokładniej opisane zostały we wcześniejszym podrozdziale 2.4.. Eliminowanie ruchu samochodowego jest procesem trudnym, ze względu na konflikt interesów, jaki wynika z potrzeb osób dojeżdżających samochodem a pieszych, użytkowników danej przestrzeni. Pomimo, iż często jest to zadanie ryzykowne ze względu na zmniejszenie płynności ruchu samochodowego okazuje się, że sprawdza się bardzo dobrze w większości miast, nawet tych największych. Zaczęto zauważać problem, jakim jest brak identyfikacji mieszkańców zamieszkujących pierzeje ulic z danym ciągiem - jego zatracony

charakter i oderwanie od uczestnictwa w życiu społeczności wpływ na kryzys miast i przestrzeni publicznych, a ulice, z tworców społecznych, zamieniają się w drogi, będące jedynie ciągami komunikacyjnymi [Mackenzie 2015]. Świadomość problemu i działania podejmowane w celu jego eliminacji stanowią jedno z najczęściej podejmowanych działań. Chociaż samo pojęcie „woonerf” ma dosyć wąskie znaczenie i określa specyficzny rodzaj przestrzeni, tak działania na mniejszą skalę służące przywróceniu przestrzeni miejskich w „ręce” pieszych są bardzo powszechne nawet w największych metropoliach świata. Widok ludzi zajmujących stoliki, które znajdują się na środku ulicy staje się coraz bardziej powszechny, a miejsca tego typu stają się modnymi i chętnie uczęszczanymi przestrzeniami. Warto podkreślić, że są to często działania podejmowane małym kosztem, chociażby poprzez wyłączenie danej ulicy z ruchu. Po czasie mieszkańcy sami się na takiej przestrzeni pojawiają, a partery usługowe zaczynają odżywać, wychodząc z asortymentem na tereny zajęte wcześniej przez samochody.

Ryc. 3.3. Willoughby Plaza, Brooklyn, Nowy Jork

źródło: <https://www.pps.org/article/reimagining-our-streets-as-places-from-transit-routes-to-community-roots>
(dostęp: 18.03.2020)

Oswajaniu przestrzeni służy również sztuka, której obecność wpływa na zróżnicowanie przestrzeni, nadanie jej tożsamości poprzez wprowadzenie nowych form, bogactwo różnorodnych faktur i materiałów i odpowiednio dobrane kolory. Sztuka wpływa nie tylko na zmysł wzroku, ale może też towarzyszyć przestrzeniom publicznym poprzez dźwięki czy też zapachy [Litorowicz]. Obecność sztuki w przestrzeni sprzyja estetyzacji przestrzeni, ułatwia identyfikację z danym obszarem. Tworzenie *landmarków* w postaci instalacji artystycznych wpływa na jego postrzeganie - w kontekście socjologicznym ułatwia przekształcenie nie-miejsca w miejsce. Zauważalny jest też pewnego rodzaju efekt przyciągania - jedno wydarzenie związane z wprowadzeniem sztuki do przestrzeni wpływa na wzrost zainteresowania artystów danym miejscem i rozwój kolejnych projektów [Chylińska, Kosmala 2011]. Dzięki temu umożliwia się zaspokajanie potrzeb mieszkańców związanych z potrzebami kulturowymi, w tym wspomnianego wcześniej określenia lub wytworzenia tożsamości miejsca, co jest bardzo

istotne dla przestrzeni publicznych mających spełniać ich pierwotne założenia [Gołędzinowska 2009]. Sztukę w przestrzeń wprowadzić można między innymi poprzez:

- tymczasowe instalacje artystyczne w formie wystaw na świeżym powietrzu,
- rzeźby, fontanny stanowiące stały element wystroju danej przestrzeni,
- meble miejskie i elementy małej architektury o wyjątkowej formie,
- murale.

Ryc. 3.4 Jeden z łódzkich murali

źródło: <https://www.nocowanie.pl/wycieczka-szlakiem-lodzki-murali.html> (dostęp: 22.03.2020)

Wprowadzanie sztuki i działalności artystycznej do przestrzeni miejskiej odpowiada na potrzebę tworzenia miejsc wyrazistych i jednocześnie przyjaznych człowiekowi, co możliwe jest dzięki formowaniu ich w taki sposób, aby mogły służyć społecznościom w zgodzie z ludzką naturą i potrzebami człowieka jak i z jego indywidualną tożsamością. Istotna jest redukcja czynników, które wpływają na użytkownika w negatywny sposób i jednocześnie projektowanie przestrzeni publicznych w sposób umożliwiający przywrócenie poczucia bezpieczeństwa i poczucia kontroli nad otoczeniem [Wantuch-Matla 2016]. Stanowi to wprowadzenie do pojęcia, jakim jest humanizacja, która zostanie dokładnie opisana w następnym rozdziale, jednak ważne jest aby zwrócić uwagę na jej dużą rolę jako narzędzia służącego przemianom współczesnych miast, które wynika bezpośrednio z opisanych wcześniej działań. Zarówno ograniczenie ruchu samochodowego, przywrócenie chodników pieszym jak i działania artystyczne w przestrzeniach publicznych służą oswojeniu przestrzeni, zwracają uwagę na istotną rolę społeczeństwa i na pieszych jako głównych użytkowników przestrzeni.

Równie istotne jak zmiany fizyczne są też działania miękkie, które są nieodzownym elementem przemian prowadzonych w przestrzeniach w sposób zauważalny. Jednym z najważniejszych pojęć używanych przy projektowaniu współczesnych przestrzeni publicznych jest *placemaking* - idea opisana przez Charlesa Montgomery'ego, która stała się globalnym trendem. Jej głównym założeniem jest przekonanie, że to miejsce powinno służyć ludziom, a nie odwrotnie. Jest podejściem skoncentrowanym skrajnie na użytkownikach przestrzeni, przez co wpisuje się idealnie w model współczesnej przestrzeni publicznej odpowiadającej potrzebom społeczności [Montgomery 2015]. W kwestii projektowania nie dotyczy wyłącznie odpowiedniego wydzielenia przestrzeni czy jej zagospodarowania, ale też jej ciągłego doskonalenia,

odpowiedniego zarządzania i umiejętności dostosowania jej do zmieniających się w czasie potrzeb poszczególnych społeczności. Jedną z najważniejszych organizacji zajmujących się *placemakingiem* jest amerykańska organizacja Project for Public Spaces (PPS), zajmująca się pomocą w kreowaniu miejsc i tworzeniu silnych społeczności w oparciu o przestrzenie spełniające oczekiwania ich użytkowników [pps.org]. PPS podejmuje działania na całym świecie zmieniając przestrzenie publiczne w oparciu o tworzenie ruchów *placemakingowych* dopasowanych do realiów danego regionu czy też kraju. Działa od roku 1975, a przez 45 lat swojej działalności zrealizowała projekty dla ponad 3,5 tys. społeczności w ponad 50 krajach - w tym w każdym ze stanów w USA. Działalność organizacji łączy pracę osób związanych bezpośrednio z projektowaniem z ekspertami z branż zarządzania i marketingu, dzięki czemu możliwa jest realizacja kompleksowych projektów tworzących nowe miejsca w przestrzeni miast.

Jedną z ikon ruchu *placemakingowego* jest zrealizowany na nieużytkowanym wiadukcie kolejowym High Line Park, znajdujący się w Nowym Jorku. Realizacja projektu pozwoliła na ożywienie gospodarcze zdegradowanej części miasta, ze względu na lokowanie się wzdłuż linii nowych restauracji, hoteli ale też i inwestycji mieszkaniowych.

Ryc. 3.5. Fragment High Line Park, Nowy Jork

źródło: <http://strelka.com/en/magazine/2017/08/28/high-line-robert-hammond> (dostęp: 22.03.2020)

Zarówno pojęcie humanizacji i placemakingu są sobie bardzo bliskie - oba stanowią podstawę przy rozważaniu przemian, jakim powinny zostać poddane współczesne przestrzenie publiczne. Dzięki ideowemu podejściu, które dotyczy nie tylko samych fizycznych przemian ale też całego procesu związanego z zarządzaniem przestrzenią możliwe jest realizowanie projektów kompleksowych, odpowiadających potrzebom danej społeczności i spełniających jej oczekiwania. Kompleksowe podejście do realizacji przedsięwzięcia jest równie istotne jak zastosowanie odpowiednich rozwiązań projektowych. Pomocne mogą być cechy udanego miejsca, które określone i zdefiniowane zostały przez wspomnianą wcześniej organizację PPS:

- **dostępność** - oznacza możliwość dotarcia do danego miejsca z okolicznych przestrzeni, ocenia czy występują bariery fizyczne, czy widoczne są powiązania z otoczeniem, czy możliwe jest dotarcie do niego różnymi środkami transportu;

- **angażowanie do podejmowania aktywności** - przestrzenie, które umożliwiają podejmowanie różnych aktywności są w większym stopniu stymulujące i łatwe do zapamiętania - możliwość uprawiania aktywności wpływa na to, że ludzie chcą przebywać w danym miejscu. Jednocześnie rodzaje aktywności powinny być na tyle zróżnicowane, aby zapewnić rozrywkę wszystkim grupom wiekowym i społecznym - przestrzenie publiczne nie powinny faworyzować żadnych grup;

- **wrażenia, jakich dostarcza** - dobrze prezentujące się przestrzenie, które kojarzą się w dobry sposób mają większe szanse na odniesienie sukcesu i wpisanie się w potrzeby mieszkańców - istotne jest również poczucie bezpieczeństwa w danej przestrzeni, jego czystość i ilość miejsc do siedzenia;

- **angażowanie do podejmowania działań społecznych** - stanowi punkt najtrudniejszy do osiągnięcia przez przestrzenie publiczne, ponieważ w pełni zależy od ludzi i tego, czy mogą powiązać daną przestrzeń z bliskimi im i ważnymi dla nich osobami. Ocena podejmowana jest przez pryzmat chęci spotkania w danym miejscu z przyjaciółmi, ocenie, czy ludzie spotykają się tutaj w grupach i czy sprawiają wrażenie uśmiechniętych, gdy przebywają w przestrzeni [pps.org].

Chociaż możliwość realizacji założeń, które od razu po udostępnieniu interesantom osiągną wszystkie cztery punkty jest trudne do osiągnięcia, tak stanowią one dobry punkt odniesienia w kwestii zmian, jakim poddawane mogą być przestrzenie publiczne i sposobowi ich realizacji.

3.3. Korzyści wynikające z dobrze funkcjonujących przestrzeni publicznych

Odpowiednio zaprojektowane przestrzenie publiczne, które spełniają oczekiwania i odpowiadają potrzebom mieszkańców przynoszą korzyści na wielu płaszczyznach - zarówno ekonomicznej, społecznej jak i przestrzennej. J. Gehl twierdził, że poprawa jakości i warunków życia ludzi w przestrzeniach publicznych wpływa na funkcjonowanie całego miasta, które staje się pełne życia, bezpieczne, zdrowe i zrównoważone dzięki społeczeństwu przebywającemu w przestrzeniach wspólnych, czynnie z nich korzystającemu [Gehl 2010]. Aktywność na świeżym powietrzu i możliwość realizacji kontaktów jednorazowych wpływa w pozytywny sposób na ludzkie zdrowie, zarówno w sensie fizycznym, jak i psychicznym. Również Gehl wysnuł myśl, że przy porównaniu kosztów związanych z opieką zdrowotną z kosztami, jakie niesie ze sobą włączenie ludzkiego wymiaru w projektowanie przestrzeni widać, jak wiele można zdziałać niewielkim kosztem jakim jest uwzględnienie potrzeb ludzkich w procesie realizacji przedsięwzięć związanych z tworzeniem miejsc wspólnych. Miejsca atrakcyjne wizualnie, które zapewniają rozrywkę i pozwalają realizować aktywności różnego rodzaju zachęcają mieszkańców i osoby przejeżdżające do korzystania z nich. Spędzanie czasu poza domem pozwala na zapewnienie odpowiedniej dawki ruchu, która niezbędna jest dla zachowania zdrowia. Natomiast przestrzenie zaprojektowane w sposób ciekawy zmuszają do myślenia i wysilenia wyobraźni, wpływając w pozytywny sposób na zmysły poznawcze i rozwój wyobraźni,

szczególnie w przypadku dzieci i młodzieży, ale umożliwia też odpoczynek od spraw codziennych i relaks dla osób starszych.

Ryc. 3.6. i 3.7. Aktywność ludzi w różnym wieku w przestrzeni publicznej

źródło: <https://worldlandscapearchitect.com/john-g-and-phyllis-w-smale-riverfront-park-a-catalyst-for-activities-and-entertainment/#.XniTa4hKiUk> (dostęp: 23.03.2020)

Ponadto tereny znajdujące się w pobliżu prężnie działających i chętnie uczęszczanych przestrzeni publicznych często odczuwają wzrost wartości nieruchomości, zarówno mieszkalnych jak i użytkowych. Wynika to w głównej mierze ze zmiany postrzegania dzielnicy przez pryzmat parku czy też skweru, który staje się często atrakcją nie tylko dzielnicową, ale też ogólnomiejską. Duże korzyści odczuwają również przedsiębiorcy, którzy ze względu na zwiększoną rotację ludności mogą zwiększyć swoje zyski płynące ze sprzedaży poszczególnych towarów bądź usług.

Poza korzyściami, które bezpośrednio dotyczą mieszkańców, pozytywne skutki odczuwa również miasto - atrakcyjne przestrzenie publiczne wpływają w dużym stopniu na zmianę jego wizerunku, często stając się jednymi z miejsc najbardziej charakterystycznych i rozpoznawalnych. Mogą zachęcać też inwestorów chętnych na realizację wydarzeń takich jak imprezy masowe czy wydarzenia plenerowe, które wpływają na jeszcze większą rozpoznawalność ośrodka i na wzbogacenie jego oferty kulturalnej. Korzystnym skutkiem obecności ludzi w przestrzeni jest też wspomniany wcześniej wzrost jej wartości nie tylko poprzez zmiany w cenach gruntów, ale również poprzez aspekt gospodarczy. Lokale gastronomiczne stanowią nieodłączną część przestrzeni wspólnych, a ich funkcjonowanie generuje wpływy finansowe z tytułu podatków do budżetu miasta.

Tak więc korzyści, jakie niosą ze sobą dobrze funkcjonujące przestrzenie publiczne, które są często uczęszczane przez mieszkańców nie powodują jedynie estetyzacji miast, a powodują szereg skutków o pozytywnym wydźwięku dla całej społeczności jak i dla miasta, zarówno jeśli bierze się pod uwagę aspekt gospodarczy jak i socjologiczny. Idealnym podsumowaniem niniejszego rozdziału jak i poczynionych w nim analiz może być stwierdzenie, które D. Wantuch-Matla umieściła w swojej książce, gdzie rozprawiała o tym, iż przestrzeń publiczna - jej kształt, forma i sposób w jaki spełnia potrzeby mieszkańców - jest niejako odzwierciedleniem aspiracji i kultury władarzy miejskich jak i samych mieszkańców [Wantuch-Matla 2016]. Zatem w interesie całego społeczeństwa jest, aby miejsca te stanowiły przestrzenie godne uwagi, zaprojektowane od podstaw w kompleksowy sposób, i aby w taki sposób były zarządzane na przestrzeni lat.

4. HUMANIZACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

4.1. Humanizacja - definicja pojęcia

4.1.1. Definicja ogólna

Humanizacja jest pojęciem definiowanym przez wiele dziedzin naukowych, ma bardzo uniwersalny charakter i wykorzystywana jest zarówno jako opis pewnych zjawisk i procesów zachodzących w urbanistyce, jak i w dziedzinach ekonomii czy zarządzania. Najbardziej ogólna definicja umieszczona została w Słowniku Języka Polskiego PWN, w którym określa się ją jako „*dostosowanie jakiejś dziedziny życia do potrzeb i możliwości człowieka, zgodnie z zasadami humanizmu*” [Słownik Języka Polskiego PWN 2017]. Bez względu na to jakiej dziedziny dotyczy, niewątpliwie humanizacja skupia się na człowieku i jego potrzebach. Jest to sposób podejścia i działania, który ma na celu kształtowanie postaw skoncentrowanych na dobru ogółu społeczeństwa i jego potrzebach. Skupia się również na przekształceniach, jakie są niezbędne, aby móc tego dokonać - inaczej określić ją można jako ucłowieczenie.

4.1.2. Definicja w kontekście planowania przestrzennego

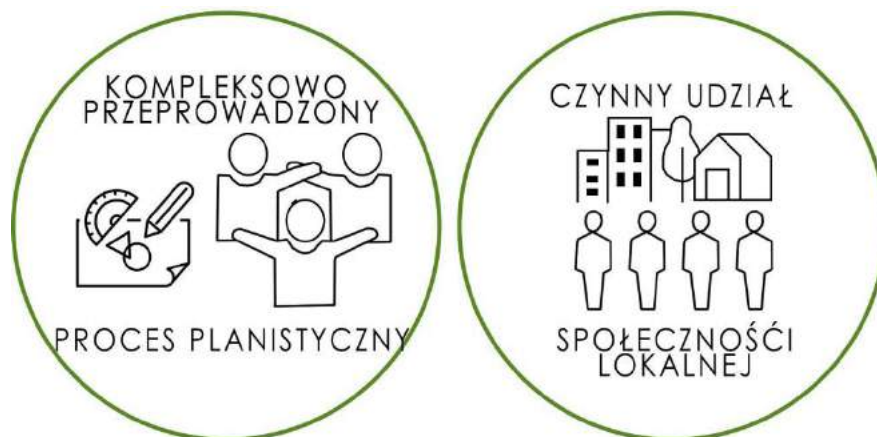
Próby dostosowania definicji pojęcia humanizacji do potrzeb planowania przestrzennego były podejmowane wielokrotnie ze względu na jego społeczny wydźwięk i dopasowanie do współcześnie dominujących trendów w projektowaniu i planowaniu miast i przestrzeni. J. Lang odniósł się do pojęcia humanizacji przestrzeni jako do złożonego procesu rozgrywanego w długiej perspektywie czasowej, który polega na dostosowaniu przestrzeni do potrzeb człowieka oraz tworzenia struktury miejskiej, która będzie przyjazna i dostępna dla pieszych, jednocześnie umożliwiając ochronę wartości społeczno-kulturowych [Lang 2005]. K. Barełkowska dodała do definicji kwestie związane z tworzeniem przestrzeni bezpiecznych oraz wartościowej struktury miejskiej zapewniającej mieszkańcom optymalne warunki zarówno zamieszkania jak i pracy czy wypoczynku [Barełkowska 2007]. Oznacza to kształtowanie przestrzeni wielofunkcyjnych i umożliwiających swobodny przepływ pieszych, którzy odczuwają pewnego rodzaju więź z tą przestrzenią i postrzegają ją jako *miejsce*.

Humanizację przestrzeni można rozpatrywać też w szerszym aspekcie jak D. Wantuch-Matla, która określa ją jako proces mający na celu redukcję czynników przestrzennych mających negatywny wpływ na użytkownika i co za tym idzie - świadome przeprojektowanie przestrzeni zdegradowanych w celu przywrócenia ludziom poczucia bezpieczeństwa i kontroli nad otoczeniem [Wantuch-Matla 2016]. Humanizacja może być więc również traktowana jako podniesienie standardu życia mieszkańców i jakości przestrzeni, które zachęcają ich do aktywnego spędzania czasu. Y.F. Tuan określa ją jako nadanie danemu miejscu charakteru przestrzeni „ucłowieczonej”, takiej, która zachowuje równowagę pomiędzy funkcjonalnością a tożsamością i duchem danej społeczności [Tuan 1987]. Zjawisko humanizacji pojawia się też w rozważaniach Gehla, który zwraca uwagę na ludzi jako na największą atrakcję danej przestrzeni oraz przedstawia szereg działań mających na celu sprawienie, aby dany obszar stał się miejscem atrakcyjnym dla ludzi i chętnie przez nich uczęszczanym, odwołując się do trzech

typów aktywności pozadomowej, która dzieli się na działania konieczne, związane w głównej mierze z przemieszczaniem się i życiem codziennym; opcjonalne, które dotyczą głównie działań rekreacyjnych - powstają, gdy ludzie mają na nie ochotę i czas oraz działania społeczne, które zależą od obecności innych ludzi i ewoluują z zachowań z pozostałych dwóch kategorii [Gehl 1971]. W dobrym otoczeniu możliwe jest szerokie spektrum zachowań ze wszystkich trzech kategorii - to one powinny stanowić podstawę dla rozmyślań nad przestrzenią zhumanizowaną.

4.2. Humanizacja przestrzeni publicznych

Humanizacja ze względu na swoją wielowymiarowość i szeroki zakres rozumienia pojęcia reprezentować może zarówno działania miękkie jak i namacalne. W przestrzeni uwzględniona powinna być już na etapie planowania realizacji danego przedsięwzięcia, jeszcze przed rozpoczęciem procesu projektowego, ze względu na istotne znaczenie dokumentów planistycznych oraz przepisów w nich zawartych. Odpowiednie dobranie parametrów w dokumentach takich jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego umożliwiają (przynajmniej w polskich realiach) realizację pewnych założeń, które zostaną narzucone niejako z góry. Rola władz gminnych jest kluczowa ze względu na kontrolę procesu prowadzącego do uchwalenia ustaleń dokumentów planistycznych jak i samego ich zapisu [Barełkowska 2007]. Dzięki odpowiednio sformułowanym planom, które w swoich założeniach uwzględniają walory danej przestrzeni możliwe jest kreowanie jej w sposób zrównoważony, a czytelne, dokładne przepisy umożliwiają szybką realizację przedsięwzięcia ze względu na brak ewentualnych niejasności, wynikających ze zbyt zawitych, niekonkretnych zapisów.

Ryc. 4.1. Humanizacja przestrzeni publicznej - działania miękkie, służące humanizacji
źródło: opracowanie własne

Sam proces projektowy powinien uwzględniać udział społeczeństwa i włączyć go w prace prowadzone nad danym zagadnieniem. Uruchomienie odpowiednich środków przekazu i zaangażowanie mieszkańców w przypadku zmian zachodzących w ich najbliższym otoczeniu stanowić powinno uzupełnienie długotrwałego procesu, jakim jest tworzenie dobrej przestrzeni publicznej, odpowiadającej potrzebom ludzkim. Istotne jest również odpowiednie stopniowanie całego procesu i rozpoczęcie prac od realizacji pojedynczych założeń, które będą stanowić punkty charakterystyczne danego miejsca. Równie istotne jest wpasowanie planowanych

działań w obecnie istniejącą sieć powiązań i lokalnych systemów przestrzeni publicznych [Golędzinowska 2009]. Kontynuacja istniejących ciągów oraz dopasowanie założeń inwestycji ułatwia mieszkańcom identyfikację z przestrzenią, ponieważ stanowi przedłużenie czegoś, co jest już znane i chętnie użytkowane. Równie istotne jest wspomniane we wcześniejszych rozdziałach zarządzanie projektem, gdy zostanie zrealizowany.

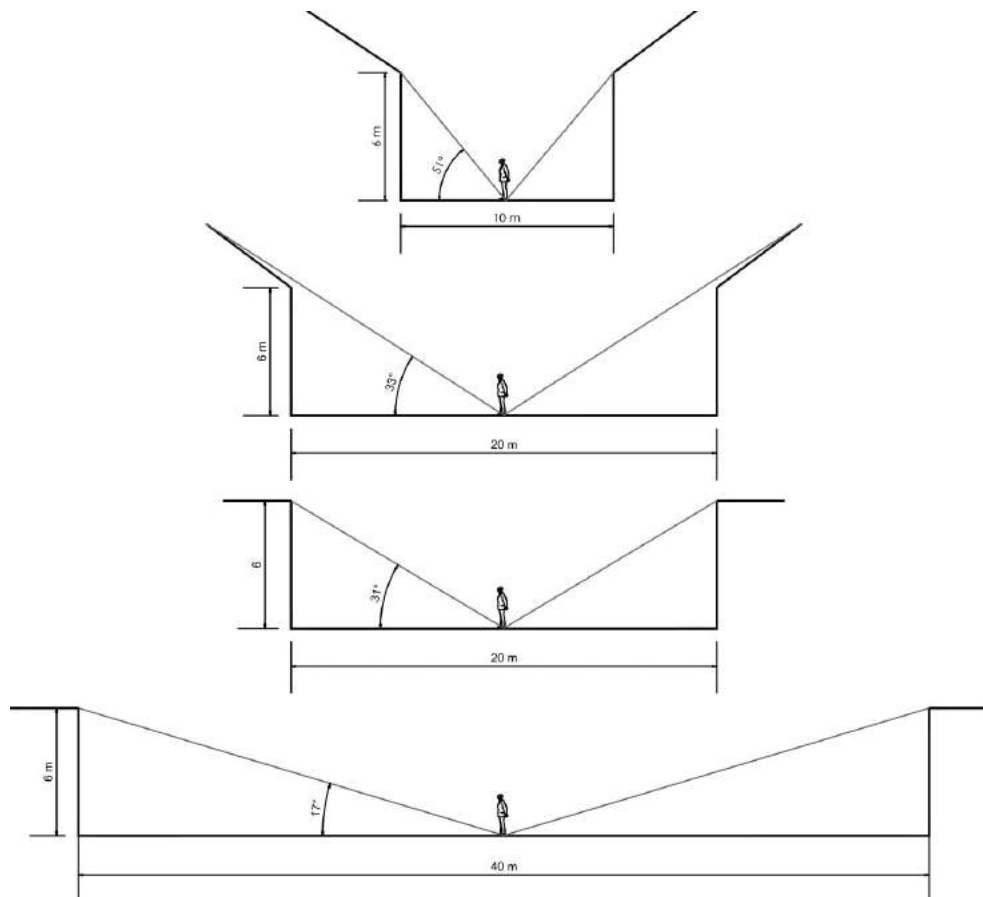

Ryc. 4.2. i 4.3. Przykłady złego zarządzania niszczącymi przestrzeniami publicznymi
źródło: <https://carriegartner.com/how-public-spaces-fail/>, <https://www.dnaindia.com/delhi/report-speak-up-delhi-s-parks-need-to-be-reclaimed-2461681> (dostęp: 30.03.2020)

Dzięki trosce o stan obecny jak i ewentualne dostosowanie przestrzeni do zmieniających się potrzeb przestrzeni nie będzie sprawiała wrażenia niczyjej. Posiadając gospodarza, jakim będzie miasto czy też spółdzielnia mieszkaniowa, przestrzeń zachowa swój wspólnotowy charakter i pozwoli zapobiec zbyt dynamicznemu procesowi komercjalizacji, który prowadzi do „odczłowieczania” przestrzeni i zaniku jej pierwotnych wartości [Dymnicka 2009]. Odpowiednie działania związane z konserwacją i analizą zmieniających się uwarunkowań pozwalają zapobiec niszczeniu przestrzeni i ich pustoszeniu oraz zaśmiecaniu. Dzięki aktywnemu zarządzaniu możliwe jest również uniknięcie sytuacji, w której przestrzeń zostaje opuszczona przez użytkowników i zamienia się samoistnie w dziki parking, całkowicie degradując jej wartość.

Proces planowania stanowi wstęp do procesu projektowego, który pozwala założenia związane z humanizacją uwidocznic w sposób namacalny w przestrzeni miejskiej. Nadawanie miejscom ludzkiej skali podstawę i główny filar myślenia o miejscach przyjaznych człowiekowi. Odpowiednio dobrana wysokość i kubatura budynków otaczających dany fragment przestrzeni pozwala tworzyć wnętrza urbanistyczne o najbardziej optymalnych parametrach. Istotną miarą jest kąt środkowy, czyli kąt zawarty pomiędzy symetrycznym środkiem podłoża a szczytem najwyższej ściany budynku tworzącego wnętrza urbanistyczne [Gzell 2017], pozwala określić wielkość danej przestrzeni. Stosuje się go najczęściej do oceny placów i ulic. Jego optymalna wartość wynosi 28-30 stopni, jednak należy pamiętać, iż duże znaczenie ma położenie geograficzne - inne przekroje ulic będą pożądane na obszarach o dużym nasłonecznieniu, gdzie cień jest pożądanym elementem przestrzeni publicznych, a inny będzie optymalny w miejscowościach znajdujących się w pobliżu koła podbiegunowego, gdzie ilość światła słonecznego docierającego do powierzchni ziemi jest znacznie mniejsza i jednocześnie o wiele bardziej pożądana w przestrzeni niż obszary zacienione. Wnętrza urbanistyczne o dużych kątach są często przytłaczające ze względu na zbyt dużą wysokość zabudowy w stosunku do szerokości podłogi wnętrza, co powodować może wrażenie przytłoczenia oraz potęgować poczucie klaustrofobii. Natomiast wnętrza o małych kątach środkowych są często zbyt rozległe,

przez co sprawiają wrażenie pustych, a przebywając w nich ciężko pozbyć się wrażenia zagubienia. Utrudnia to też identyfikację danej przestrzeni jako „miejsca”. Odpowiedni stosunek ścian rozgraniczających daną przestrzeń wpływa w znacznym stopniu na odbiór całej przestrzeni i możliwości jej adaptacji do potrzeb i wymagań społeczności.

Ryc. 4.4. Prezentacja pojęcia „wnętrze urbanistyczne” i „kąt środkowy” na prostych schematach
źródło: opracowanie własne

Równie istotną rolę jak sama przestrzeń odgrywa architektura, która może być bardzo dobrym narzędziem humanizacji. Dotyczy to głównie budynków tworzących pierzeje przestrzeni publicznych i form, jakie zostają zastosowane na ich elewacjach. Dzięki wprowadzeniu rozwiązań unikatowych w formie dominant architektonicznych możliwe jest wyodrębnienie przestrzeni w miejskiej strukturze, tworzy się również jej specyficzny obraz, wytwarza się pewnego rodzaju tożsamość, punkt charakterystyczny, z którym kojarzyć dane miejsce mogą mieszkańcy i przyjezdni [Barełkowska 2007]. J. Gehl zwrócił w swojej książce uwagę na fakt, iż przestrzenie przepelnione wrażeniami zmysłowymi i bodźcami je pobudzającymi takie jak blisko siebie stojące budynki ozdobione wieloma detalami, które tworzą ramy placu, skweru czy ulicy w znacznym stopniu przyczyniają się do intensywności aktywności ludzkich, takich jak spacer czy rozmowy. Wnętrza urbanistyczne o odpowiedniej skali, okraszone do tego interesującą architekturą są miejscami tętniącymi życiem, a kolorytu nadają im rozmaite twarze ich użytkowników, które na tle zdobionych budynków tworzą mozaikę wrażeń i odczuć [Gehl 2010].

Bardzo ważne jest, aby po znalezieniu się w danym miejscu ludzie mieli wrażenie, że do tego właśnie miejsca zmierzali, że to ono było celem ich wycieczki, nawet jeśli wyszli jedynie na krótki spacer. Dzięki temu rola danej przestrzeni wzrasta w oczach jej użytkowników i zyskuje na znaczeniu stając się przestrzenią ważną i istotną dla całej wspólnoty.

Równie istotne jest też zagospodarowanie terenu na wysokości wzroku i odpowiedni dobór usług i aktywności, jakie odbywają się w parterach budynków oraz jakość i faktura materiałów wykorzystanych do wykończenia powierzchni. Według J. Gehla największą potrzebę zatrzymania się generują witryny, które są bezpośrednio związane z innymi ludźmi, takie jak wystawy fotografii, kioski z gazetami, plakaty filmowe, sklepy odzieżowe czy też z zabawkami [Gehl 1971]. Dzięki temu przestrzeń może dostarczać kolejnych bodźców, które wpływają na chęć przebywania w danym miejscu. Podobne skutki niesie ze sobą wybór materiałów wykończeniowych, które są w pewnym stopniu unikatowe, czasami wręcz dziwne i niespotykane w innych miejscach. Atrakcyjne przestrzenie publiczne oraz ich wystrój balansują często na granicy sztuki poprzez swoją wyjątkową formę, specyficzną dla danej części miasta. Istotne jest również wprowadzanie zieleni, szczególnie do przestrzeni jej pozbawionych lub zdegradowanych. Rośliny również powinny być dobrane w odpowiedni sposób, który umożliwi ich aklimatyzację oraz nie zakłóci funkcjonującego na danym obszarze ekosystemu.

Ryc. 4.5. Humanizacja przestrzeni publicznej - działania fizyczne służące humanizacji
źródło: opracowanie własne

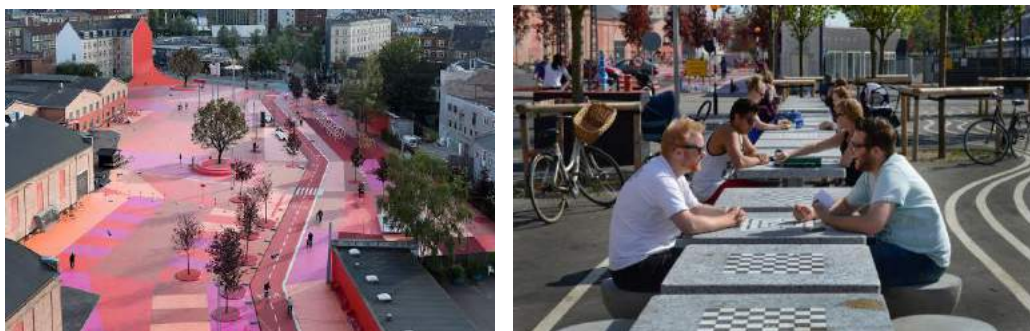
Działania fizyczne i zauważalne w przestrzeni są działaniami najczęściej podejmowanymi, głównie ze względu na możliwość uzyskania natychmiastowego efektu w postaci całkowitej zmiany danego otoczenia. W połączeniu z zachowaniem kontekstu danego otoczenia i wytworzeniem pewnej tożsamości pozwalają tworzyć przestrzenie chętnie uczęszczane przez pieszych, bezpieczne i atrakcyjne, odpowiadające potrzebom danej społeczności, czyli w skrócie - przestrzenie zhumanizowane, których przykłady zostaną przedstawione w następnym podrozdziale.

4.3. Przykłady działań służących humanizacji przestrzeni

Humanizacja przestrzeni publicznych wpływa nie tylko na jej najbliższe otoczenie, ale też na sposób myślenia o całym mieście. Jeśli można się z nim identyfikować, a miejsca, w których przebywają ludzie mogą być przez nich współodczuwane jako dom - można wtedy mówić o mieście zhumanizowanym [Nowaczuk 2018]. Opisane w poprzednich podrozdziałach metody służące humanizacji przestrzeni są adaptowane do potrzeb poszczególnych społeczności na całym świecie, zarówno w dużych metropoliach jak i niedużych miejscowościach. Wiele z nich, jak chociażby wspomniane we wcześniejszym rozdziale High

Line w Nowym Jorku stają się nowymi symbolami miast i w dużym stopniu wpływają na wizerunek danego miejsca jak i na życie jego mieszkańców.

Jednym z bardziej rozpoznawalnych przykładów przemian, jakim poddawane są przestrzenie miast jest rewitalizacja dzielnicy Nørrebrogad w Kopenhadze, dokładniej park Superkilen. Sama dzielnica ma historię dość burzliwą, związaną w głównej mierze z głośnymi protestami, jakie miały miejsce w latach 80. XX wieku, co przyczyniło się do stygmatyzacji sąsiedztwa i utrwalenia szkodliwego wizerunku [Bravo 2012]. Duży wpływ na wizerunek dzielnicy miała również jej sytuacja demograficzna - ta część Kopenhagi zamieszkiwana była przez ludzi pochodzących z ponad sześćdziesięciu różnych krajów, co samo w sobie stwarza problem związany z przystosowaniem przestrzeni publicznych do wymogów zróżnicowanych społeczności. Przez centrum dzielnicy biegła linia kolejowa, wskutek rozebrania której powstał pusty pas nieuporządkowanej zieleni otoczony tętniącymi życiem sklepami. Ze względu na kluczową lokalizację oraz chęć złagodzenia konfliktów związanych z różnicami światopoglądowymi i stylem życia, władze miasta rozpoczęły prace nad wdrożeniem projektu mającego na celu stworzenie parku, który będzie emanował różnorodnością i pokaże, że współistnienie różnorodności w przestrzeni jest możliwe i nie zawsze musi prowadzić do konfliktów [Abasolo, Samson].

Ryc. 4.6. i 4.7. Przykład rewitalizacji dzielnicy Nørrebrogad - Park Superkilen, Kopenhaga, Dania
źródło: <http://archemon.com/przyklad-udanej-rewitalizacji-dzielnicy-superkilen-w-kopenhadze/>
(data dostępu: 05.02.2020)

Realizacja założenia miała służyć integracji mieszkańców - pusty pas zieleni został przeobrażony w tętniącą życiem przestrzeń miejską. Różnorodność form i kształtów sprawiła, że stał się rozpoznawalny na całym świecie jako jeden z największych sukcesów rewitalizacji. Wspólne miejsce sprzyjało również symbolicznemu zaznaczeniu istotności i wagi, jaką mają mieszkańcy dzielnicy, bez znaczenia jakiej są narodowości. W parku znajdują się różnorodne formy, nawiązujące do kultur z całego świata - nie tylko przestrzenne, ale też elementy małej architektury zostały wykonane w stylu nawiązującym do typowego dla danego regionu. Sami mieszkańcy zgłaszali zapotrzebowanie na elementy wystroju przestrzeni charakterystyczne dla ich kultury, dzięki czemu powstała przestrzeń wymiany wielokulturowej. Kluczowa była też rola architektów, którzy zamiast narzucać swój pomysł - współpracowali z mieszkańcami, realizując ich pomysły i wplatając odległe kultury w realia duńskich przestrzeni publicznych [Walków 2017]. Dzięki wszystkim tym działaniom możliwe było przekształcenie przestrzeni zupełnie nijakiej, bez tożsamości w miejsce z którym identyfikować może się większość mieszkańców, bez względu na statut społeczny czy pochodzenie.

Chociaż tereny zdegradowane stanowią najczęściej największy problem w kwestii przemian i odbioru danej dzielnicy przez ich pryzmat, tak często miejsca w pełni zagospodarowane i zabudowane również stanowią punkty problematyczne. Przykładem mogą być chociażby przestrzenie współdzielone przez pieszych i samochody, które są często spotykane głównie w obszarze historycznych centrów miast, które zdeterminowane są przez ciasną i gęstą zabudowę okresu średniowiecza. Przykładem może być stare miasto w mieście Banyoles w Hiszpanii, w obrębie którego piesi byli zdominowani przez samochody. Problem stanowiły również kanały odwadniające, które po włączeniu do użytku do sieci miejskiej stały się brudnymi i niehigienicznymi ściekami [Józefczak 2014]. Działania podjęte w mieście miały na celu w głównej mierze stworzenie obszaru przyjaznego pieszym, nie ograniczono się jednak jedynie do ograniczenia ruchu samochodowego poprzez ustawienie stosownych znaków, a posunięto się znacznie dalej - wymianie poddano całą powierzchnię placu, która składa się obecnie z nieregularnych płyt, które wraz z postępem projektu niejako wychodzą na sąsiednie obszary, dzięki czemu nawierzchnia nabrała nowego charakteru i zaczęła wyróżniać się na tle sąsiednich ulic. Kanały odwadniające zostały niejako wplecione w strukturę nawierzchni, przecinając co jakiś czas ciągi piesze, dzięki czemu nadały przestrzeni elementu dynamiki biorąc czynny udział w jej kształtowaniu. Po przeprowadzeniu remontu miejsce zaczęło tętnić życiem i stało się o wiele częściej uczęszczane przez mieszkańców niż było do tej pory. Działania podjęte w obrębie Banyoles są przykładem niewielkich zmian, które mogą w znacznym stopniu wpłynąć na odbiór danej przestrzeni i jej użyteczność.

Ryc. 4.8 . i 4.9. Przykład przebudowy skweru w Banyoles, Hiszpania
źródło: <http://archemon.com/kameralny-skwer-w-miasteczku-banyoles/> (data dostępu: 05.02.2020)

Polskich przykładów humanizacji można dopatrywać się głównie we wspomnianych wcześniej woonefach, które stale zyskują popularność. Warto wspomnieć też o programie „Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+” - przyjętym przez Radę Miejską w Łodzi, który na celu ma dostosowanie najchętniej uczęszczanych przestrzeni do potrzeb zarówno mieszkańców miasta jak i turystów. Program wypracowany został w trakcie konsultacji społecznych z mieszkańcami Łodzi - opierał się na diagnozie stanu obecnego oraz określeniu przedmiotu programu, jakim było ożywienie przestrzeni publicznych Łodzi. W opracowaniu rozwiązań zwrócono szczególną uwagę na wartości historyczne jako na główny nośnik tożsamości miasta. Równie ważna była identyfikacja rodzajów i form występujących przestrzeni publicznych i ich znaczenia w całej sieci powiązań przestrzennych. Zdefiniowane zostały również problemy, które w największym stopniu ich dotyczą. Badane były odczucia ankietowanych na temat

bezpieczeństwa, dostępności, estetyki, czystości oraz funkcjonalności poszczególnych przestrzeni. Na bazie konsultacji wypracowane zostały rozwiązania dotyczące głównych założeń programu: dostępność przestrzeni, długi okres aktywności, poczucie przynależności i współuczestnictwo mieszkańców oraz dobra jakość i funkcjonowanie komponentów przestrzeni [Urząd Miejski Łódź]. Kompleksowe podejście do problemu, jakie prezentuje Łódź stanowi dobry przykład dla innych miast oraz kierunek, w jakim może zmierzać proces zarządzania i realizacji przestrzeni publicznych.

Poza działaniami dotyczącymi estetyzacji związanej z unowocześnieniem danej przestrzeni i dopasowaniem jej do współcześnie panujących trendów dużą rolę pełnią działania pozwalające przywrócić utraconą tożsamość miejsca. Przykładem może być rewitalizacja Ustki, która skupiała się w dużej mierze na zmianie wizerunku i przywróceniu blasku ulicy Marynarki Polskiej, stanowiącej główny deptak w miejscowości. Jednym z najważniejszych postulatów działań rewitalizacyjnych było odnowienie zabytkowej zabudowy tworzącej dawną osadę rybacką. Wyremontowane zostały najcenniejsze budynki z przełomu XIX i XX wieku, a prace skupiały się nie tylko na poprawie stanu wizualnego zabudowy, ale też na przywróceniu oryginalnych układów pomieszczeń. Część z budynków została rozebrana i wybudowana od nowa [ustka.travel.pl]. Największą uwagę przykładano do odtworzenia historycznych detali, co widoczne jest na elewacjach poszczególnych budynków. Efektem prac była nie tylko estetyzacja i ujednoczenie architektury Ustki, ale też przywrócenie jej walorów historycznych jak i wzrost zainteresowania ze strony inwestorów, którzy byli chętni na prowadzenie swoich działalności w wyremontowanych budynkach. Wyjątkowy styl architektoniczny i połączenie nowoczesnych form z tradycyjną zabudową tworzą przestrzeń różnorodną i ciekawą. Dzięki remontowi nawierzchni, ulica stała się bardziej przyjazna pieszym, a jej zróżnicowanie kolorystyczne i elementy małej architektury wpływają na spowolnienie ruchu samochodowego. Przywrócenie walorów historycznych wpływa na wzrost świadomości mieszkańców na temat historii miejsca, pozwala w większym stopniu identyfikować się z miastem i tworzyć z wyjątkowej architektury produkt turystyczny.

Ryc. 4.10. Ustka - stan budynków przed i po rewitalizacji

źródło: <https://natemat.pl/178499,polski-bornholm-wrocilem-do-ustki-po-15-latach-i-przezylem-szok-tak-powinno-wygladac-cale-pomorze> (data dostępu: 04.04.2020)

Ryc. 4.11. Ustka , ul. Marynarki Polskiej obecnie
źródło: zdjęcie własne

Obecnie istnieje wiele metod służących humanizacji przestrzeni publicznych. W dalszym ciągu do najpopularniejszych należą te skupiające się na kompleksowych przemianach danych obszarów jak rewitalizacja. Uwzględnienie czynników innych niż te wyłącznie estetyzujące umożliwia przeprowadzenie złożonego procesu, który służy polepszeniu sytuacji bytowej społeczeństwa na danym obszarze. Humanizacja przejawia się w niej dzięki uwzględnieniu czynników ekonomicznych i społecznych, które pozwalają na przeprowadzenie zmian w przestrzeni również w sposób niezauważalny na pierwszy rzut oka. Duże projekty i przedsięwzięcia są jednak czasochłonne i nie w każdym przypadku są uzasadnione - w takim wypadku pamiętać należy o metodach przejawiających się w mniejszej skali, możliwych do zrealizowania w krótszym okresie czasu jak chociażby tworzenie woonerfów, stref uspokojonego ruchu czy też wprowadzenie nowych nasadzeń roślinności do przestrzeni. Często tak niepozorne działania mogą w późniejszym czasie ostatecznie doprowadzić do kompleksowych przemian poszczególnych przestrzeni, jednak nie stanowi to jedyne powodów, dla którego warto realizować założenia w mniejszej skali, ponieważ często nawet najmniejsza zmiana może nieść ze sobą pozytywne skutki w postaci zachęcenia społeczeństwa do spędzania czasu w danej przestrzeni oraz jej odrodzenie w strukturze całego miasta, nadanie jej nowej tożsamości. Różnorodność tych działań oraz ich skali umożliwia wprowadzenie metod humanizacji i dostosowanie ich do większości miejsc, które tego potrzebują.

5. PRZESTRZENIE PUBLICZNE MIAST NADMORSKICH

5.1. Specyfika przestrzeni publicznych miast nadmorskich

Rozwój i znaczenie przestrzeni publicznych w miastach determinowane są przez wiele czynników związanych ze specyfiką danego obszaru oraz uwarunkowaniami danego obszaru takimi jak uwarunkowania ekonomiczne, społeczne, gospodarcze czy przyrodnicze. Wiele miejscowości nadmorskich, które znajdują się w strefach klimatycznych innych niż strefy podbiegunowe pełni funkcję miejscowości turystycznych, które w zależności od uwarunkowań klimatycznych danego obszaru są odwiedzane przez turystów przez cały rok (szczególnie dotyczy to miejscowości położonych w krajach znajdujących się w ciepłych strefach klimatycznych) lub też przez pewien okres czasu, najczęściej latem. Chociaż turystyka towarzyszy w dzisiejszych czasach większości miejscowości, to w przypadku gdy jest jednym z głównych źródeł dochodu wywiera znaczący wpływ nie tylko na życie społeczeństwa w tego typu ośrodkach, ale też na jego kształtowanie przestrzenne - również na sposób kształtowania przestrzeni publicznych. K. Duda-Gromada określiła turystykę jako zjawisko złożone i wieloaspektowe, które wywołuje zróżnicowane następstwa zarówno o wspomnianym wcześniej charakterze społecznym, przestrzennym i gospodarczym, ale też w sferze życia kulturowego, wywiera również wpływ na stan środowiska naturalnego. Głównym czynnikiem wpływającym na zmiany przestrzenne, jakie zachodzą w nadmorskich miejscowościach turystycznych jest proces rozwoju zagospodarowania turystycznego, którego celem jest przystosowanie przestrzeni do potrzeb wzmożonego ruchu turystycznego [Duda-Gromada 2014].

Chęć zysku powoduje komercjalizację przestrzeni publicznych miejscowości nadmorskich - są w wielu przypadkach zdominowane przez obiekty służące promocji danych miejsc świadczących wybrane usługi, jak chociażby szyldy czy banery reklamowe oferujące miejsca noclegowe, pamiątki czy też miejsca oferujące szybkie przekąski. Zauważalna jest dominacja nieskoordynowanych i przypadkowych działań, które w swoim założeniu mają generować zysk, choć w szerszej perspektywie degradacja przestrzeni wpływa negatywnie na rachunek ekonomiczny. Nielad przestrzenny i brak regulacji dotyczących sposobu i formy reklam jest dużym problemem, szczególnie w polskich realiach. Konflikt, jaki powstaje dotyczy braku umiejętnego połączenia rozwoju gospodarczego i zysku z utrzymaniem naturalnego krajobrazu, który stanowi często największy aspekt zachęcający turystów do spędzenia urlopu w danej miejscowości [Kwiatkowska, Marks 2016]

Ryc. 5.1. i 5.2. Karwia - niskiej jakości zabudowa sezonowa determinująca cały obszar miejscowości
źródło: maps.google.com (data dostępu: 06.04.2020)

Miejscowości nadmorskie są zróżnicowane pod względem ich struktury wewnętrznej - część z nich posiada długą historię, ale równie wiele z nich to kurorty, które wykształciły się w poprzednim wieku. Sama tradycja wyjazdów nadmorskich sięga czasów antycznych, a we współczesnych czasach utrwalił się wzorzec dobrego wypoczynku, który determinuje tak zwane 3xS - sea, sand, sun (morze, piasek, woda) [Pawlikowska-Piechotka 2013]. Ze względu na to, że najważniejsze miejsce w tego typu ośrodkach stanowi plaża, wiele przestrzeni publicznych było rozwijanych od samego początku istnienia miejscowości w jej pobliżu, dlatego najczęściej reprezentatywną przestrzeń stanowią bulwary nadmorskie lub deptaki do nich prowadzące. Przykłady tego typu układów zauważalne są we Władysławowie czy Międzyzdrojach. Tego typu przestrzenie tworzą czytelny układ systemów przestrzeni publicznych w miejscowości, umożliwiając też łatwe i komfortowe poruszanie się wzdłuż brzegu bez konieczności schodzenia na piaszczystą plażę. Często oferują miejsca siedzące, pozwalające na odpoczynek i umożliwiające cieszenie się widokiem. W przypadku współistnienia obu typów w przestrzeni miejscowości, deptaki najczęściej stanowią główną ulicę handlową danej miejscowości i skupione są wokół niego najpopularniejsze punkty obsługi gastronomicznej i hotelowej, a bulwary (pomimo dużego zatłoczenia w sezonie letnim) stanowią pewnego rodzaju odskocznię od zgiełku turystycznej miejscowości i pozwalają na spokojny spacer bez zgiełku dużych restauracji i sklepów z pamiątkami. Często towarzyszą im drobne stoiska oferujące różnego rodzaju produkty jak i pojedyncze budynki oferujące większe ilości towarów, jednak zazwyczaj są to miejsca spokojniejsze niż deptaki.

Ryc. 5.3. i 5.4. Sopot - zatłoczona Aleja Bohaterów Monte Casino i spokojna nadmorska Aleja Wojska Polskiego

źródło: <https://magazyn.travelist.pl/top-10-najpiekniejsze-promenady-nad-baltykiem/>, maps.google.com (data dostępu: 06.04.2020)

Same promenady stanowią najczęściej główny rdzeń systemu przestrzeni publicznych miejscowości, co jest doskonale widoczne w przestrzeni Sopotu przedstawionego na powyższych zdjęciach. Ze względu na swoją malowniczość i funkcję ciągu komunikacyjnego pozwalającego na poruszanie się wzdłuż plaży stanowi często najchętniej odwiedzane przestrzenie poza samą plażą. Chociaż w wielu przypadkach są to jedynie szerokie ciągi piesze wyposażone w dużą ilość miejsc siedzących, często same w sobie stanowią atrakcję. Władarze miast dążą do wzmacniania tożsamości miejscowości poprzez umieszczanie wzdłuż promenad rzeźb oraz innych elementów małej architektury. Często są one silnie powiązane z historią danej miejscowości, pełniąc jednocześnie funkcję edukacyjną - jak chociażby tablice informacyjne umieszczane przy deptakach bądź wejściach na plażę. Nie dotyczą one jedynie historii, ale

przedstawiają skutki zanieczyszczenia wód morskich oraz mogą informować o występujących w pobliżu zwierzętach. Dobrze widoczne jest to na Wyspie Sobieszewskiej, gdzie powszechnie są tablice informacyjne z instrukcją jak należy się zachować przy spotkaniu foki. Często zabiegiem jest umieszczanie w przestrzeni wspomnień lub symboli, dotyczących mieszkańców danego miasta oraz ich częstych bywalców, którzy mają duże znaczenie dla ogółu społeczeństwa, a nie jedynie dla mieszkańców danej miejscowości. Dobrym przykładem jest tutaj Ustka. Różnorodność form sprawia, że promenady stają się interesujące i spełniają więcej funkcji, niż jedynie komunikacyjną.

Ryc. 5.5. Ławeczka Ireny Kwiatkowskiej w Ustce, usytuowana przy Promenadzie Nadmorskiej
źródło: zdjęcie własne

W przestrzeni miast nadmorskich zauważalne jest również zjawisko „grupowania” się funkcji turystycznej w określonych obszarach miejscowości. Zazwyczaj występują obszary o silnej koncentracji funkcji turystycznej i takie, które są jej zupełnie pozbawione, lub przejawia się ona jedynie poprzez występowanie pojedynczych obiektów noclegowych [Duda-Gromada 2014]. W przypadku większych miejscowości zachodzi to w sposób dość naturalny ze względu na wystarczającą rezerwę terenową oraz rozproszenie funkcji. Mniejsze ośrodki, ze względu na duże zagęszczenie urządzeń turystycznych są w większym stopniu narażone na wszelkiego rodzaju przekształcenia [Jackowski, Warszńska 1978], przez co przestrzenie publiczne są wręcz przepełnione infrastrukturą, której mieszkańcy nie są w stanie wykorzystać poza sezonem turystycznym. Z drugiej strony w przypadku dokładnego rozdzielania funkcji w mieście i wyznaczenia pewnych psychologicznych stref jak strefa mieszkalna i turystyczna powstaje ryzyko niedoinwestowania przestrzeni publicznych znajdujących się poza strefami głównego zainteresowania przyjezdnych. Często jedyne przestrzenie publiczne, które mają do zaoferowania mieszkańcom więcej rozrywek znajdują się wyłącznie w otoczeniu strefy turystycznej.

Ryc. 5.6. i 5.7. Ustka - park znajdujący się w części mieszkalnej miejscowości kontra skwer w centrum miasta
źródło: maps.google.com (data dostępu: 06.04.2020), zdjęcie własne

Wiele przestrzeni publicznych w miejscowościach nadmorskich utworzonych zostało na terenach zielonych, co wynika zarówno z historii rozwoju osadnictwa w ośrodkach oraz z wykorzystania naturalnie występujących zadrzewień. Ze względu na to, iż wiele miejscowości nadmorskich rozwijało się jako wsie rybackie, ich głównym zadaniem było zapewnienie odpowiedniego zaplecza dla przechowywania ryb i sprzętu rybackiego. Zabudowa była zwarta, koncentrowała się wokół kilku ulic położonych najbliżej portu. Obecnie są to miejsca najchętniej odwiedzane przez turystów, z zachowanymi budynkami i oryginalnym układem ruralistycznym. Prowadziło to jednak do powstawania ulic względnie wąskich, ponieważ budynki były sytuowane blisko siebie, aby zaoszczędzić miejsce. Z czasem, wraz z rozwojem funkcji turystycznej, znaczenie zaczęła odgrywać plaża, molo oraz kąpielisko, które tworzyło się w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Ze względu na zwartą strukturę zabudowy, tereny wokół były najczęściej pozostawione dzikie i nietknięte przez człowieka. W wielu z nich powstały parki, które w późniejszym okresie czasu pozwalały miejscowościom nadmorskim zyskać statut uzdrowiska [Cieśliński 2010]. Parki zdrojowe zaczęły stawać się miejscami reprezentatywnymi - w przypadku miejscowości uzdrowiskowych do dziś zauważyć można dbałość o detal i formy, jakie wykorzystane zostają do zagospodarowania ich terenów. W podobny sposób podchodzono do kwestii deptaków i promenad - miejscowości uzdrowiskowe były szczególnie modne w okresie dwudziestolecia międzywojennego i od razu po II Wojnie Światowej. Urlop w Międzyzdrojach czy innej miejscowości uzdrowiskowej z szerokimi, piaszczystymi plażami świadczył o luksusie i dobrobycie, do dziś więc zauważalne są relikty przeszłości w postaci eleganckich pensjonatów, które swoje lata świetności mają już za sobą. Same tereny zielone stanowią natomiast naturalną barierę chroniącą miejscowość i jej przybytki od sztormowych wiatrów od strony morza. W większości są to niezagospodarowane leśne pasy, umożliwiające dojście do plaży w cieniu.

Ryc. 5.8. Park Zdrojowy w Międzyzdrojach

źródło: <http://www.aleksandramistake.pl/2019/08/miedzyzdroje-w-srodku-goracego-lata.html>
(data dostępu: 06.04.2020)

Najbardziej specyficzną przestrzenią i niespotykaną nigdzie indziej niż w miejscowości nadmorskiej przestrzenią publiczną jest plaża, która stanowi główny cel większości wyjazdów urlopowych w stronę morza. Tak jak plaże miejskie występujące w miejscowościach śródlądowych obejmują najczęściej dużą ilość infrastruktury towarzyszącej, tak plaże nadmorskie najczęściej nie są zagospodarowywane w żaden sposób. Stanowią główne miejsce wypoczynku i spędzania czasu przez osoby przyjezdne. Ich głównym walorem jest to, że w naturalny sposób łączą miasto z morzem i umożliwiają to samo osobom korzystającym z wypoczynku. Plaże Bałtyku są w większości piaszczyste, odgródzone od zgiełku wałami wydmyowymi oraz pasem lasu, przez co pozwalają czuć się swobodnie i w pełni korzystać z walorów przyrodniczych, krajobrazowych i zdrowotnych, jakie niesie ze sobą wypocznik nad wodą [Duda-Gromada 2014]. Nie potrzebują dodatkowej infrastruktury czy też elementów małej architektury poza podstawowymi jak chociażby pojemniki na śmieci - jest to przestrzeń publiczna zdominowana przez naturę, która stanowi główne miejsce koncentracji ludzi w sezonie turystycznym. W wielu miejscowościach nadmorskich zauważalny jest problem wspomniany na samym początku rozdziału - przestrzenie publiczne są zaniedbane lub praktycznie nie występują, stanowiąc jedynie miejsce przechodnie, służące jedynie dostaniu się na plażę, umożliwiające spełnienie potrzeb wyłącznie podstawowych, jak możliwość zakupu posiłku czy napojów. Przez to wiele tego typu miejsc nie posiada własnej tożsamości - sprawia wrażenie zaniedbanych, całkowicie skomercjalizowanych i zdominowanych przez funkcję turystyczną, bez odpowiedniego zaplecza dla ich mieszkańców.

Miejscowości nadmorskie i ich przestrzenie publiczne różnią się od siebie w znacznym stopniu nie tylko wielkością czy historią, ale też tym w jaki sposób ukształtowane są sieci przestrzeni publicznych i czy takowe w ogóle występują. Ich wyjątkowa specyfika wynika w dużej mierze z sezonowości - o ile nie są to ośrodki oferujące zaplecze naukowe, uzdrowiskowe bądź biznesowe to funkcję turystyczną spełniają jedynie w okresie letnim, w trakcie którego ruch jest bardzo wzmożony, a w wielu miejscowościach ilość osób przyjezdnych przekracza tysiącrotnie liczbę osób w nich mieszkających - przykładem może być Karwia, która w 2016 roku licząc około

500 mieszkańców obsłużyła ponad 30 tysięcy turystów w trakcie jednego długiego weekendu [radiogdansk.pl]. Dodatkowo wpływ na wyjątkowy kształt sieci przestrzeni publicznych ma położenie na styku lądu i morza. Miejscowości przejmują funkcję obszarów związanych w bezpośredni sposób ze spełnianiem specjalistycznej funkcji nie tylko wypoczynku, ale też sportu, turystyki, które w nierozzerwalny sposób połączone są z terenami zieleni sportowej, parków, lasów oraz plaż [Węclawowicz-Bilska 2010]. Przestrzeń reprezentacyjną w większości przypadków pełnią deptaki, promenady oraz place, wzbogacone elementami małej architektury, które w szczycie sezonu przepełnione są przechodniami, w pozostałych częściach roku niestety - pustoszeją, pozostawiając bezwzględnie puste przestrzenie, niemożliwe do wykorzystania przez o wiele mniejszą liczbę mieszkańców. O ile brak takich przestrzeni stanowi problem, tak i ich zbytne przesylenie nie jest zjawiskiem pożądanym. Wieloaspektowość i mnogość problemów, jakie wynikają z wyjątkowych uwarunkowań ekonomicznych, gospodarczych, społecznych i przyrodniczych sprawiają, że w przypadku tego typu ośrodków zastosowanie metod i narzędzi sprawdzających się w miejscowościach „całorocznych” nie zawsze ma sens, a może prowadzić wręcz do niekorzystnych zjawisk, o których mowa będzie w podrozdziale 5.3.. Dobre praktyki i metody wykorzystywane przy projektowaniu przestrzeni publicznych miast nadmorskich różnią się w znacznym stopniu, a największy problem stanowi odpowiednie rozdysponowanie przestrzeni, aby zapewnić odpowiednią obsługę turystyczną jednocześnie unikając realizacji rozwiązań znacząco wykraczających poza skalę potrzeb mieszkańców. Podsumowując, przestrzenie publiczne miast nadmorskich funkcjonują w zupełnie inny sposób w trakcie sezonu turystycznego, oraz zupełnie inaczej poza nim. Problem stanowi względnie krótki okres, w którym zainteresowanie turystów jest duże oraz konieczność przeciwstawienia go z wiele mniejszym udziałem procentowym mieszkańców w ich użytkowaniu.

5.2. Aspekty kształtujące przestrzenie publiczne nadmorskich miast turystycznych

5.2.1. Położenie geograficzne

Specyfika przestrzeni publicznych w nadmorskich miastach turystycznych zależy w dużej mierze od ich położenia - w inny sposób funkcjonują przestrzenie miast położonych na wąskich częściach lądu, jak np. Krynica Morska położona na Mierzei Wiślanej lub Jastarnia, znajdująca się na Półwyspie Helskim, których układy przestrzenne rozwijają się głównie na osi wschód-zachód i przyjmują formę liniową. Inne zależności zauważyć można w miejscowościach położonych na większym obszarze lądowym, jak np. Kołobrzeg i Dziwnów [Dziegieć 1991], które nie są w tak dużym stopniu ograniczone przestrzennie i kształtują układy inne niż wyłącznie liniowe. W przypadku miejscowości położonych na Mierzei Wiślanej i na Półwyspie Helskim zauważyć można tworzenie się głównych szlaków pieszych wzdłuż głównych ulic, przy których ulokowane są sklepy i stragany. Te ciągi piesze stanowią jednocześnie główną drogę dojścia do plaży, najczęściej biegną również wzdłuż głównych tras komunikacji samochodowej. Miejscowości te charakteryzuje najczęściej układ zabudowy rozciągnięty na osi wschód-zachód, kształtujący się wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych. Ze względu na niewielką powierzchnię tego typu miejscowości strefa funkcji turystycznej występuje najczęściej w

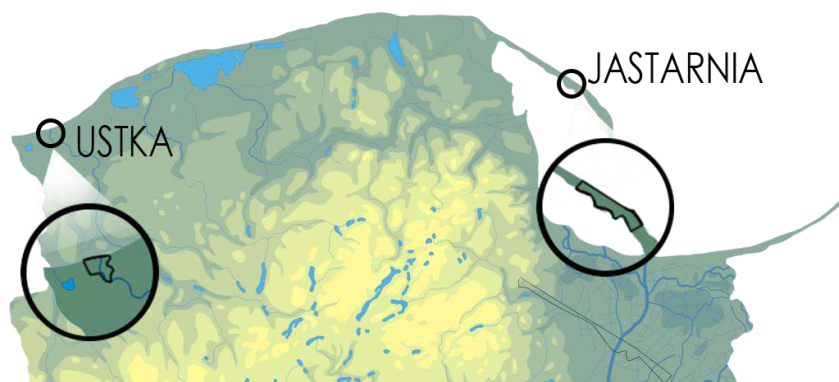
obszarze dojścia do plaży oraz w sposób nieregularny wpleciona jest w całą tkankę miejską poprzez występowanie punktów gastronomicznych i baz noclegowych na całym obszarze miejscowości. Przestrzenie publiczne w tego typu ośrodkach najczęściej ulokowane są przed wejściem na plażę oraz w pasie nadmorskim, a tworzą je bulwary nadmorskie i tereny przystani jachtowych bądź portów. Ze względu na zwarty układ zabudowy i duże ograniczenia przestrzenne parki w głębi miejscowości są rzadkością. Problem stanowi również intensywne zagospodarowanie turystyczne, które w znacznym stopniu utrudnia tworzenie bardziej różnorodnych przestrzeni publicznych w różnych ich częściach.

Ryc. 5.9. Przystań jachtowa i bulwar w Krynicy Morskiej
źródło: <https://fajnepodroze.pl/krynica-morska-atrakcje/> (data dostępu: 07.04.2020)

Inne cechy wyróżniają miejscowości nadmorskie znajdujące się na lądzie stałym - ze względu na położenie na większych połaciach lądu nie odbiegają one swoim układem funkcjonalnym w tak dużym stopniu od innych miejscowości. Tutaj również zauważalna jest kumulacja głównych usług turystycznych w terenach znajdujących się najbliżej miejsca styku lądu i morza i strefowanie funkcji turystycznej, tak wyodrębnić można też zazwyczaj wiele placów, skwerów i parków znajdujących się w dalszych częściach miast. Istotną kwestią jest też natężenie ruchu turystycznego w poszczególnych miejscowościach - baza noclegowa tworzy się najczęściej w jak najbliższej okolicy wody, dlatego w miejscowościach takich jak Ustka czy Międzyzdroje znaleźć można przestrzenie, które skupiają się głównie na obsłudze mieszkańców, a nie wyłącznie turystów, o czym była mowa w poprzednim podrozdziale. W przypadku pierwszego typu miejscowości jest to o tyle trudne, iż położenie geograficzne determinuje bliskość morza z obu stron miejscowości - tereny zostają wykorzystane w maksymalnym możliwym stopniu, a zagospodarowanie turystyczne staje się funkcją dominującą na całym jej obszarze. Wyodrębnienie enklaw mieszkańców jest trudne również ze względu na to, iż miejscowości te zazwyczaj charakteryzują się mniejszą liczbą ludności. Dla przykładu - Jastarnię pod koniec 2016 r. zamieszkiwało 2734 mieszkańców [Główny Urząd Statystyczny 2017], jej powierzchnia wynosi natomiast 4,31 km² [Bank Danych Lokalnych 2018], co daje gęstość zaludnienia 634,3 os./km². Dla porównania Ustkę w tym samym roku zamieszkiwało 15 709 mieszkańców [Polska w liczbach 2017] przy ogólnej powierzchni miejscowości wynoszącej 10,2

km². Gęstość zaludnienia wynosząca 1541,6 km² jest ponad dwukrotnie większa od gęstości zaludnienia Jastarni.

Ryc. 5.10. Porównanie położenia i kształtu granic Ustki i Jastarni
źródło: opracowanie własne na podkładzie mapowym

https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_pomorskie#/media/Plik:Pomorskie_mapa_fizyczna.png
(data dostępu: 07.04.2020)

5.2.2. Uwarunkowania historyczne i przestrzenne miejscowości

Jednym z aspektów dominujących w przestrzeniach publicznych nadmorskich miast o dominującej funkcji turystycznej jest kształtowanie się przestrzeni publicznych w formy takie jak deptaki, bulwary i parki. Na ich kształt wpływa historia i uwarunkowania przestrzenne danej miejscowości. W przypadku ośrodków niedużych o historii rybackiej są one kształtowane poprzez historyczną zabudowę, najczęściej niską, o charakterystycznych elementach konstrukcyjnych i architektonicznych. Przestrzenie te pozwalają na uwydatnienie walorów kulturowych i historycznych danej miejscowości i umożliwiają wyróżnienie się na tle ośrodków o krótszej historii. Zauważalny jest regres działalności związanej z połowem ryb, a przestrzenie portowe zostają poddane przemianom i rozwija się na ich terenie funkcja turystyczna [Nowaczyk, Zieziula 2016]. W przypadku większych miejscowości, które obecnie poza funkcją turystyczną pełnią też inne funkcje typowe dla obszarów miejskich jak działalność administracyjna czy biurowa, tożsamość miejsca może ulec zatraceniu poprzez unifikację budynków i dostosowanie ich do obecnie panujących trendów, zapominając o tradycji i historii danego miejsca. Wiele przestrzeni publicznych w polskich miejscowościach nadmorskich jest do siebie bardzo podobna, nie zawierają elementów charakterystycznych (bezpośrednio związanych z tożsamością miasta, jego historią, symbolami), które pozwoliłyby wyróżnić je na tle regionu czy też całego kraju - nawet najbardziej nowoczesne, zadbane i modne rozwiązania nie sprawią, że przestrzeń będzie umożliwiała jej identyfikację z daną miejscowością. W przypadku występowania elementów charakterystycznych często są one zdominowane przez zabudowę tymczasową, banery reklamowe oraz inne formy nośników reklamowych, które są wręcz nieodłącznym elementem krajobrazu polskich miejscowości nadmorskich.

Ryc. 5.11. i 5.12. Z lewej - promenada w Kołobrzegu, z prawej - promenada w Mielnie
 źródło: https://www.propertydesign.pl/architektura/104/oto_nowa_wizytowka_kolobrzegu,8967-34687.html#img, maps.google.com (data dostępu: 07.04.2020)

Elementy małej architektury w większości nie różnią się w znacznym stopniu od tej, jaką spotkać można w miejscach publicznych w innych częściach kraju. Jednocześnie jednak zauważalna jest o wiele większa dbałość o detal i chęć budowania tożsamości poprzez lokalne inicjatywy. Przykładem może być miasto Hel, w przestrzeni którego można spotkać „ławeczkę przyjaciela Helu”, ufundowaną przez Muzeum Helu. Ławka ta ma kształt łódki, przez co nawiązuje w bezpośredni sposób do historii miejscowości. Dobrze znanym rozwiązaniem jest też tworzenie rzeźb w formie ławek, na których umiejscowione zostają podobizny znanych mieszkańców lub bywalców danych miejscowości. Przykładem może być ukazana na ryc. 5.5 ławeczka Ireny Kwiatkowskiej w Ustce czy też rzeźby, jakie można spotkać w Międzyzdrojach - są to chociażby „Stoliczek Krzysztofa Kolberga”, pomnik Gustawa Holubka siedzącego na ławce jak i pomnik Ireny Jarockiej stworzony w tej samej konwencji. Warto wspomnieć, iż tego typu rzeźby są bardzo charakterystycznym elementem wystroju przestrzeni w Międzyzdrojach i stanowią jeden z jego najbardziej rozpoznawalnych symboli. Upamiętnianie zasłużonych mieszkańców w formie rzeźb pozwalających na interakcję z nimi sprawia, że sztuka staje się czynnym elementem krajobrazu danej przestrzeni, a nie pełni jedynie funkcję estetyzującą, dlatego stanowi element zapadający w pamięć.

Ryc. 5.13. i 5.14. Z lewej - ławeczka Gustawa Holubka,
 z prawej - stoliczek Krzysztofa Kolberga, Międzyzdroje
 źródło: <http://fotoforum.gazeta.pl/72,2,864,104378622,104565480.html>,
<https://www.fakt.pl/kobieta/plotki/oto-pomnik-kolberga-foto/6jfr3p> (data dostępu: 08.04.2020)

5.2.3. Specyfika klimatu

Duże przywiązanie do historii miejsca i chęć nadania mu tożsamości powodują dynamiczne zmiany w przestrzeni wielu miejscowości nadmorskich, które nie chcą być kojarzone wyłącznie z piaszczystymi plażami. Coraz częściej poza funkcją wypoczynkową jako główny atut ośrodka wymieniana jest możliwość uprawiania sportów wodnych, które stopniowo zyskują na popularności. Elementy infrastruktury sportowej umożliwiają również rozwijanie pasji mieszkańcom oraz wydłużają okres, w jakim miejscowość obsługuje turystów - sporty wodne wymagają innego rodzaju pogody niż jest potrzebny w przypadku wypoczynku, mniej restrykcyjne zasady sprawiają, że miejscowość może cieszyć się zainteresowaniem nawet zimą. Ma to duży wpływ na kształtowanie się przestrzeni publicznych, które muszą spełniać oczekiwania i potrzeby turystów nie tylko w sezonie letnim. Podobnie dzieje się w przypadku miejscowości uzdrowiskowych, które poza miesiącami ciepłymi zajmują się obsługą kuracjuszy, w większości osobami starszymi. Tak skomplikowane i zróżnicowane zależności określających popyt na funkcję turystyczną w określonych miesiącach wpływa w bezpośredni sposób na ilość przestrzeni publicznych w danej miejscowości i ich zróżnicowanie - o wiele mniej zdyspersyfikowane będą przestrzenie w miejscowości głównie wypoczynkowej, jak na przykład w Dębku czy opisywanej wcześniej Karwi, w których swoją funkcję muszą spełniać jedynie w okresie letnim, a w zupełnie inny sposób ukształtowane zostały miejscowości o funkcji uzdrowiskowej, jak również wspomniane Międzyzdroje czy też Ustka. Pomijając kwestie wielkości poszczególnych miejscowości istotnym aspektem jest historyczne uwarunkowanie ich powstania i głównych funkcji, jakie pełniły. W przypadku uzdrowisk będzie to funkcja starannie pielęgnowana już w ubiegłym wieku, natomiast przy niedużych miejscowościach wypoczynkowych działania władz w kierunku humanizacji ich przestrzeni publicznych lub w ogóle ich utworzenia dotyczą w większości minionego dziesięciolecia.

5.2.4. Sezonowość

Największy wpływ na kształtowanie przestrzeni publicznych w miejscowościach nadmorskich jest sezonowy przepływ ludzi, któremu podporządkowanych jest wiele inicjatyw i działań mających miejsce w przestrzeni miejscowości. Nawet remonty czy modernizacje poszczególnych terenów najczęściej mają miejsce poza szczytem turystycznym, jednocześnie uniemożliwiając lub w znacznym stopniu utrudniając mieszkańcom korzystanie z nich w miesiącach, gdy mogą korzystać z uroków poszczególnych miejscowości bez natłoku przejezdnych urlopowiczów. Sezonowość jest bezpośrednio związana z dominującą funkcją turystyczną, która stanowi główną determinantę rozwoju wielu miejscowości oraz zmian, jakie zachodzą w ich przestrzeniach szczególnie w okresie nasilania się sezonu turystycznego, gdy na ulicach pojawia się więcej zabudowy tymczasowej takiej jak stragany czy budki z jedzeniem. Chociaż ze względu na swoją wieloaspektowość i złożoność turystyka wywołuje następstwa zarówno o charakterze gospodarczym, społecznym czy kulturowym, tak jej przestrzenne następstwa są najłatwiej zauważalne [Duda-Gromada, Durydiwka 2014]. Powyższe aspekty spotykane są w wielu miejscowościach turystycznych, a nie wyłącznie nadmorskich, tak jest

jeden czynnik charakterystyczny wyłącznie dla tych miejscowości - położenie na styku lądu i wody.

Ryc. 5.15. i 5.16. Z lewej - zabudowa tymczasowa we Władysławowie, z prawej - w Szklarskiej Porębie
źródło: maps.google.com, <https://www.szklarskaporeba.com.pl/?dzial=firmy&id=1323>
(data dostępu: 08.04.2020)

Nadmorskie miejscowości odnotowują ciągły wzrost zainteresowania ze strony turystów i znajdują się w czołówce najchętniej odwiedzanych miejscowości w Polsce [Izydor 2019]. Kluczowe jest oczywiście wspomniane położenie, umożliwiające uprawianie szeregu rozmaitych aktywności. Plaża i bezpośrednie sąsiedztwo wody stanowią najważniejszy czynnik rozwojowy miejscowości nadmorskich, który stanowi podstawę ich genezy. Bez dostępu do morza nie powstawałyby osady rybackie, które z czasem przekształcały się w kurorty wypoczynkowe ani nie zakładane byłyby większe miejscowości portowe, które w dzisiejszych czasach pełnią głównie funkcję rekreacyjną i turystyczną. Bliskość plaży determinuje rodzaje aktywności, które podejmowane są we wspomnianych ośrodkach. Ma również ogromny wpływ na kształtowanie przestrzeni publicznych, ponieważ morze i plaża stanowią główne punkty koncentracji aktywności. Promenady, bulwary i deptaki planowane były w taki sposób, aby umożliwić dostanie się do plaż oraz umożliwić podziwianie ich piękna z daleka, ale też umożliwić obcowanie z plażą bez konieczności zejścia na piasek. Przykładem tego typu inwestycji może być drewniana promenada w Dziwnowie. W dalszym ciągu wykorzystanie drewna przy tworzeniu infrastruktury służącej pieszym nie cieszy się dużym zainteresowaniem, głównie ze względu na zmniejszoną trwałość i wysoką wrażliwość na skutki zmian temperatury i ekstremalne zjawiska pogodowe, jak porywiste wiatry czy silne, ulewne deszcze towarzyszące sztormom. Utworzenie buforu pomiędzy strefą wodną a lądową z materiałów naturalnego pochodzenia ma jednak wiele pozytywnych aspektów - tworzy wrażenie tworu pierwotnego, dopasowanego do otaczających go struktur wydm i krzewów je porastających. Z promenady rozpościera się promenada na Morze Bałtyckie, w niewielkich odstępach umiejscowione zostały wypustki z ławkami, umożliwiające odpoczynek spacerowiczom. Brak barier od strony plaży pozwala na odczucie bliskości z morzem i naturą, niestety stanowić może niebezpieczeństwo dla dzieci, osób starszych i osób mających problemy z samodzielnym poruszaniem się ze względu na ryzyko wypadnięcia poza drewniany pomost. Niemniej jednak stanowi pewnego rodzaju symbol

połączenia terenów pochodzenia antropogenicznego z naturalną plażą, której w dużej mierze zawdzięcza swój obecny kształt i strukturę.

Ryc. 5.17. Drewniana promenada nadmorska w Dziwnowie

źródło: <https://kamienskie.info/w-dziwnowie-rozpoczal-sie-odbior-promenady-mieszkanicy-wyglada-pieknie/>
(data dostępu: 08.04.2020)

5.2.5. Wysokiej jakości walory krajobrazowe

Aspekt krajobrazowy w dalszym ciągu stanowi jedną z najważniejszych determinant rozwoju przestrzeni publicznych w miejscowościach nadmorskich - często przestrzenie te są wręcz faworyzowane, szuka się nowych rozwiązań, które pozwolą dodatkowo je uatrakcyjnić. Również często w ich obrębie ulokowane są główne atrakcje oraz usługi zapewniające realizację podstawowych potrzeb mieszkańców. Obecność morza determinuje cały proces rozwojowy miejscowości i jest głównym czynnikiem kształtującym ich sezonowy charakter, stanowiąc jednocześnie najważniejszy filar ich tożsamości i podłoże historyczne, które zdeterminowało kierunek rozwoju miejscowości.

5.3. Problemy wynikające z sezonowości nadmorskich miejscowości turystycznych

Znaczne wahania liczby osób przebywających w danej miejscowości związane z jej sezonowością stanowią jeden z głównych problemów, z którego wynikają inne utrudnienia dla kształtowania przestrzeni publicznych w miejscowościach nadmorskich. W przypadku tego typu ośrodków można mówić o zmiennym zapotrzebowaniu na przestrzeń - obszary dostosowane do potrzeb mieszkańców będą niewystarczające dla obsługi gości w sezonie letnim, natomiast przestrzenie kreowane w celu umożliwienia realizacji tego zadania są opustoszałe, gdy sezon dobiega końca. Dużym wyzwaniem jest stworzenie przestrzeni na tyle uniwersalnych, że będą w stanie funkcjonować we właściwy sposób w okresie wzmożonego ruchu turystycznego jak i w okresach roku praktycznie pozbawionych przyjezdnych. Różne są też oczekiwania obu grup - turyści oczekują jak największej liczby wrażeń oraz możliwości spędzenia wolnego czasu jak i dużego wyboru usług dodatkowych i punktów handlowych. Mieszkańcy poza tym oczekują miejsc codziennej rekreacji, pozwalających spełnić podstawowe potrzeby - nie potrzebują chociażby sklepów z pamiątkami, które w miejscowościach turystycznych obecne są praktycznie

na każdym kroku. Następuje konflikt interesów wynikający nie tylko ze zróżnicowanych potrzeb, ale uwarunkowany również innym sposobem postrzegania miejscowości - dom kontra miejsce wypoczynku. Socjologiczne problemy nie są zawsze zauważalne, jednak konflikty występujące w przestrzeni turystycznej oraz realizacje o skali znacznie wykraczającej poza potrzeby mieszkańców jest zjawiskiem względnie częstym, zauważalnym w największym stopniu po zakończeniu sezonu turystycznego, gdzie część miejscowości sprawia wrażenie opuszczonych. Wpływa na to nie tylko znacznie mniejsza liczba osób w przestrzeni ale też fakt zamykania wielu niedużych punktów usługowych, działających wyłącznie w okresie letnim.

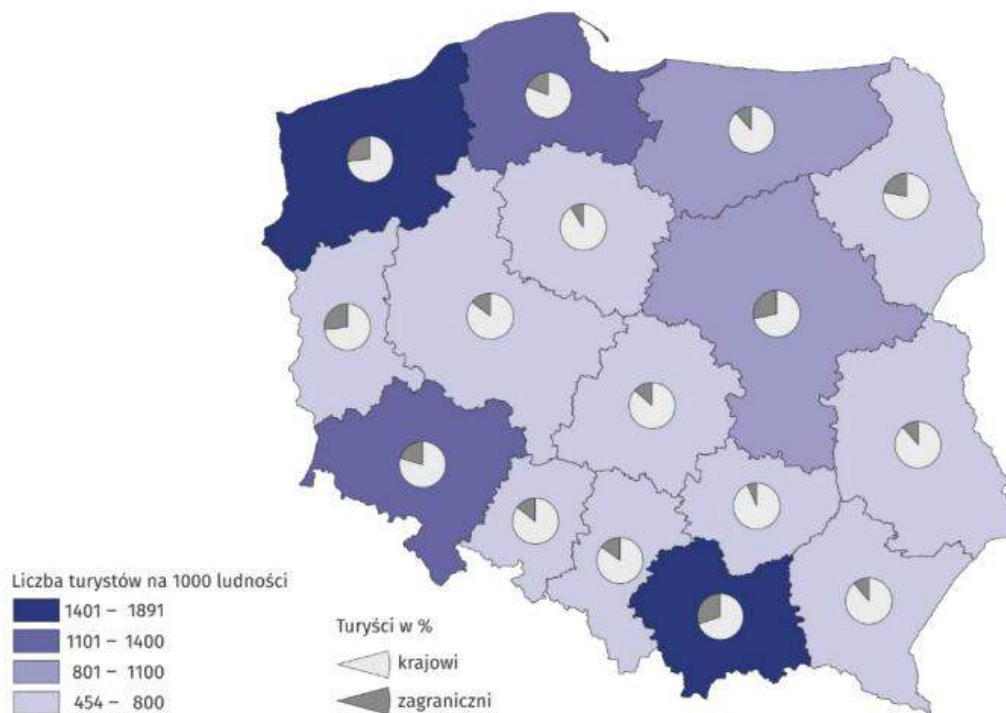

Ryc. 5.18. i 5.19. Zamknięte punkty gastronomiczne w Łebie poza sezonem turystycznym
źródło: <https://leborg.naszemiasto.pl/leba-po-sezonie-zobacz-zdjecia/>, <https://gp24.pl/dzis-w-glosie-leborka-leba-po-sezonie-zamknieta-na-turystow/ar/4742177h> (data dostępu: 09.04.2020)

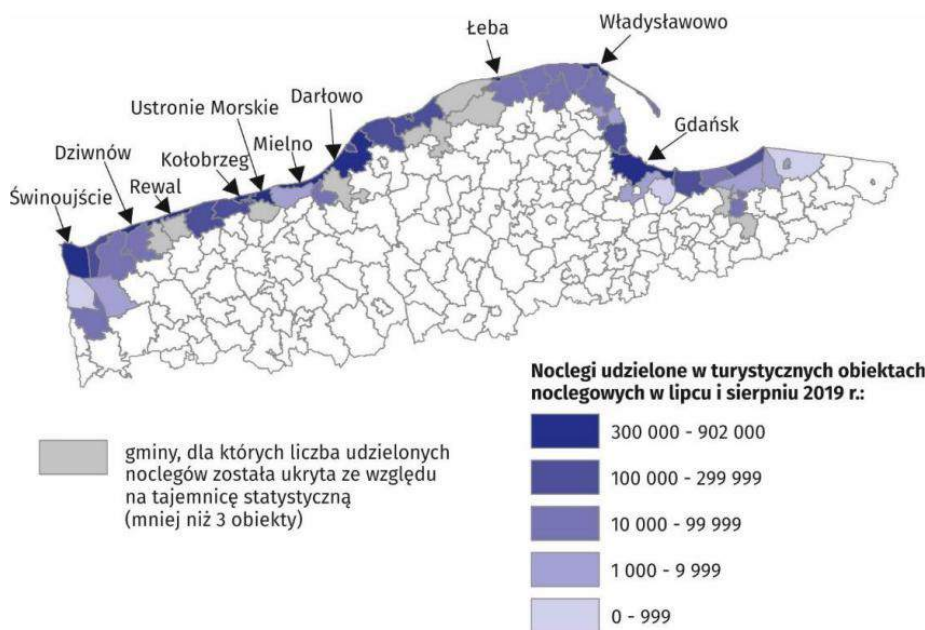
Samo zdefiniowanie potrzeb również jest trudne ze względu na dużą rotację, jaka następuje co roku - struktura demograficzna turystów odwiedzających miejscowości nadmorskie jest bardzo zróżnicowana i zmienna, szczególnie w przypadku miejscowości wyłącznie wypoczynkowych jak na przykład Karwia. Oferta wydarzeń i imprez jest rozbudowana i bardzo zróżnicowana, ale tylko w trakcie sezonu turystycznego - przez pozostałą część roku mieszkańcy mają o wiele mniej możliwości realizacji potrzeb związanych z kulturą i rozrywką. W wielu miejscach nierówność ta jest bardzo widoczna i pozwala wysnuć tezę, że turyści są niejako faworyzowani przez władze miasta ze względu na to iż stanowią często najważniejsze źródło dochodu miejscowości czy też całych gmin.

Pomimo to oczywiste jest, że turyści są potrzebni i zapewniają możliwość rozwoju gospodarczego wielu przedsiębiorcom, a działania podejmowane przez władze miejskich mają na celu zwiększenie ewentualnych zysków w przypadku organizacji wydarzeń kulturalnych czy też imprez masowych. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego liczba turystów wciąż rośnie - w roku 2019 zauważono wzrost o 5,2% w skali kraju w porównaniu z rokiem 2018. Wzrost ten zauważalny jest w wielu kurortach, o czym chętnie informują lokalne gazety i jednostki samorządu terytorialnego. W przypadku polskich województw z dostępem do Morza Bałtyckiego widoczne jest, iż statystycznie liczba turystów przekracza liczbę mieszkańców danych jednostek - zależności te przedstawione zostały na poniższych rycinach.

Ryc. 5.20. Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według województw w 2019 r.
 źródło: Główny Urząd Statystyczny, „Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych w 2019 r.”

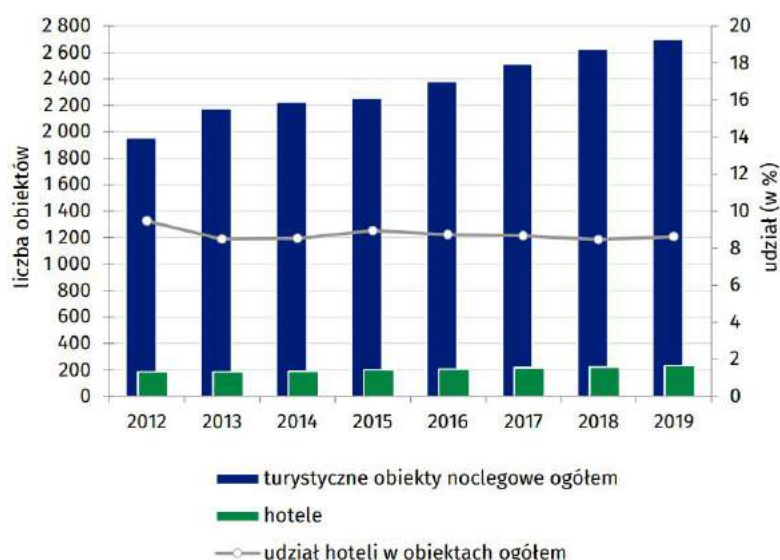
Ryc. 5.21. Gminy nadmorskie według liczby udzielonych noclegów w lipcu i sierpniu 2019 r.
 źródło: Główny Urząd Statystyczny, „Turystyczne obiekty noclegowe na obszarach nadmorskich w lipcu i sierpniu 2019 r.”

Duża liczba turystów powoduje chęć zwiększenia zysku przez osoby prowadzące działalność gospodarczą w miejscowościach turystycznych i ich jak najlepsze rozreklamowanie, co generuje kolejny, doskonale zauważalny problem - duża liczba nośników reklamowych i postępująca komercjalizacja przestrzeni. O ile wiele gmin stara się walczyć z problemem poprzez wprowadzanie uchwał krajobrazowych, służących dokładnemu określeniu jakie nośniki i w jakiej formie mogą funkcjonować w przestrzeni danej gminy, o tyle w dalszym ciągu wiele

ośrodków nie wykorzystuje tego narzędzia. Dotyczy to również niskiej jakości zabudowy tymczasowej, o której mowa była we wcześniejszych częściach niniejszej pracy, a czego przykłady zobaczyć można na rycinach 5.1, 5.2, 5.15, 5.16, 5.18 i 5.19. Wiele z tego typu nośników to elementy stałe, które wpływają na krajobraz miejscowości zarówno w trakcie trwania sezonu turystycznego, ale również po jego zakończeniu. Potęguje to poczucie zawłaszczania przestrzeni dla turystów, bez pozostawienia miejsca dla rdzennych mieszkańców.

Problem potęguje zjawisko zauważalne w większości ośrodków miejskich, które jednak w przypadku nadmorskich kurortów wpływa w znacznym stopniu na ich funkcjonowanie w okresie letnim - znacznie zwiększone natężenie ruchu samochodowego, które w wielu przypadkach prowadzi do wyłączenia wielu ciągów pieszych z normalnego użytkowania ze względu na ilość pojazdów. Turystyka nadmorska opiera się w głównej mierze na ośrodkach wczasowych, liczba miejsc noclegowych oferowanych ogółem przez hotele i pokoje gościnne jest podobna. Tak jak obiekty hotelowe w znacznej większości oferują miejsca parkingowe przybyłym gościom, tak w przypadku ośrodków wczasowych i pokoi gościnnych ilość miejsc postojowych jest często bardzo ograniczona - przyjezdni zostawiają więc swoje samochody na ulicach miast, zajmując najczęściej przestrzeń ciągów pieszych. Ich obecność jest więc zauważalna i stanowi uciążliwość nie tylko w strefach zamieszkania i w pobliżu baz noclegowych, ale też bezpośrednio przy wejściach na plażę.

Ryc. 5.22. Turystyczne obiekty noclegowe na obszarach nadmorskich
 źródło: Główny Urząd Statystyczny, „Turystyczne obiekty noclegowe na obszarach nadmorskich w lipcu i sierpniu 2019 r.”

Ze względu na słabo rozwiniętą komunikację miejską w miejscowościach turystycznych samochód pozostaje głównym środkiem transportu, który umożliwia dotarcie do miejscowości wypoczynkowej ale też najczęściej służy poruszaniu się po niej przez cały czas urlopu. Skutkuje to znacznym wzrostem natężenia ruchu i dominacją samochodów w przestrzeni miejscowości, utrudniając poruszanie się osobom niezmotoryzowanym. O ile problemy parkingowe i te związane ze zbyt dużą liczbą samochodów są powszechne, o tyle w przypadku miejscowości turystycznych jest to szczególnie zauważalne. Skalę problemu można wyobrazić sobie na

podstawie danych ukazanych na rycinach 5.20 i 5.21 - jeśli liczba turystów w wielu przypadkach przekracza liczbę mieszkańców to i ilość samochodów drastycznie się zmienia. Sprawia to, że przestrzenie znajdujące się najbliżej plaży są najbardziej nieprzyjemne dla pieszych - najwięcej samochodów zauważyć można bezpośrednio przy wejściach na plażę i w miejscach, w których zaczynają się deptaki i strefy wyłącznie piesze. Nawet pomimo wprowadzania stref płatnego parkowania i ich rozszerzania ilość samochodów w dalszym ciągu jest niewspółmierna do przestrzeni, jaka udostępniana jest pieszym.

Ryc. 5.23 i 5.24. Ulice prowadzące na plażę w Ustce i samochody na chodnikach - sierpień 2019 r.
źródło: zdjęcia własne

Problemy wynikające z sezonowości turystycznych miejscowości nadmorskich są wypadkową braku równowagi w liczbie osób przebywających w danych miejscowościach w poszczególnych miesiącach. Znaczne dysproporcje i kumulacja ruchu turystycznego w okresie letnim prowadzi do całkowitego zachwiania równowagi życia, które prowadzą mieszkańcy i rozregulowania go przez pozostałe miesiące. W miejscowościach turystycznych charakteryzujących się innymi uwarunkowaniami i dłuższym okresem trwania sezonu jak chociażby w miejscowościach górskich skutki te rozkładają się bardziej równomiernie, a liczba turystów jest bardziej harmonijnie zróżnicowana niż w przypadku miejscowości nadmorskich. Generuje to problemy, które są charakterystyczne tylko dla tego typu ośrodków o podobnym klimacie. W zupełnie inny sposób funkcjonują nadmorskie miejscowości znajdujące się nad Morzem Śródziemnym, gdzie lata są dłuższe i cieplejsze, a zimy krótsze i łagodniejsze. Wyjątkowe uwarunkowania turystycznych miejscowości nadmorskich w Polsce wymagają wyjątkowych rozwiązań, które umożliwią dalszy rozwój funkcji turystycznej bez szkody dla samych mieszkańców.

5.4. Przykłady dobrych praktyk w przestrzeniach publicznych nadmorskich miejscowości turystycznych

Wiele miejscowości podejmuje działania mające na celu uspokojenie ruchu w ich granicach czy też nadanie im nowej tożsamości. W wielu przypadkach remonty stają się procesami kompleksowymi, które wpływają na odbiór całego ośrodka i stają się ich nowymi wizytówkami. Przykładami takich działań mogą być zarówno długookresowe działania związane z rewitalizacją, jak wspomniana we wcześniejszej części pracy rewitalizacja Ustki, ale też działania punktowe, polegające na względnie szybkiej przemianie danej przestrzeni jak chociażby przytoczona wcześniej drewniana promenada w Dziwnowie. Dla przedstawienia problemów i aspektów kształtujących specyfikę obszaru miejscowości nadmorskich jako

przykłady dobierane były miejscowości znajdujące się w Polsce. Dla szerszego poznania dobrych praktyk i analizy możliwości ich zastosowania w realiach polskich brane pod uwagę zostały również miejscowości i miasta zagraniczne wyróżniające się wyjątkową architekturą, licznymi ciągami pieszymi i nieuciążliwym dla mieszkańców zagospodarowaniem terenu. W pierwszej części niniejszego podrozdziału przedstawione zostaną rozwiązania punktowe, skupiające się na działaniach w mniejszej skali, natomiast w osobnych podpunktach przedstawione zostaną przykłady całych miejscowości, które mogą stanowić wzorce dla miejscowości nadmorskich.

Realizacje nowoczesnych i prostych bulwarów nadmorskich w formie drewnianych kładek zyskują dużą popularność - często są to kompleksowe projekty polegające na utworzeniu zupełnie nowych przestrzeni o nowym znaczeniu, interesujących ale też funkcjonalnych. Przykładem może być „Sea Park by Substance” w lotewskiej miejscowości Saulkrasti. Miasto liczy niewiele ponad 3 tysiące mieszkańców, znajduje się w niedużej odległości od Rygi, a przez jej teren przebiega droga Via Baltica. Latem natomiast odbywa się festiwal jazzowy. Realizacja projektu przypadła na lata 2013-2014 i zdobyła nagrody Latvia Design Award 2014 oraz Latvian Landscape Architecture Award 2014 [substance.lv]. Mała architektura zaprojektowana została w konwencji jedności z całością założenia - zarówno ławki jak i stojaki na rowery wyglądają, jakby tworzyły jednolitą strukturę. Całość jest w pełni wykonana z drewna, metalowe elementy zostały ukryte i pełnią wyłącznie funkcje konstrukcyjne, co pozwala odnieść wrażenie, że cała konstrukcja stanowi jedność z naturą.

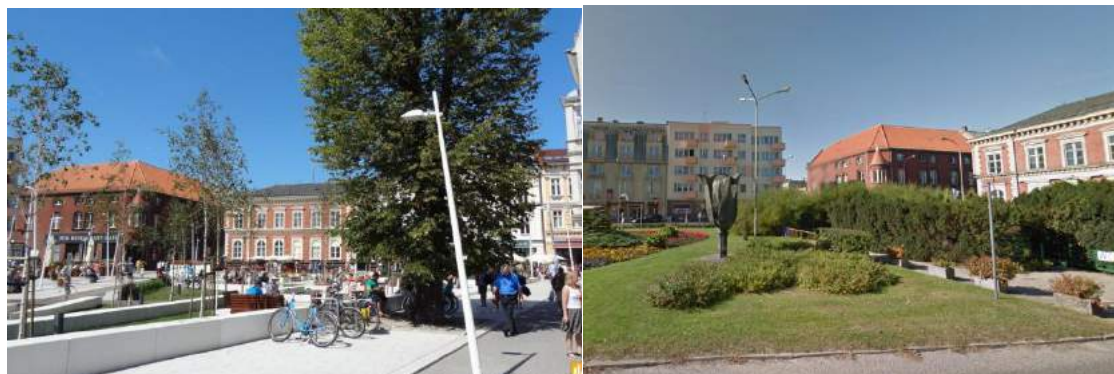
Ryc. 5.25 i 5.26. Sea Park - Saulkrasti, Łotwa

źródło: <http://landezine.com/index.php/2014/12/sea-park-by-substance/> (data dostępu: 14.04.2020)

Większe ośrodki miejskie prowadzą często kompleksowe działania w przestrzeni typowo miejskiej, oddalonej od wybrzeża, czyli takiej, która na co dzień służy głównie mieszkańcom. Dobrym przykładem (choć nie doskonałym) może być przebudowa Placu Wolności w Świnoujściu, który z głównej arterii komunikacyjnej przemieniony został w przestrzeń służącą pieszym i im przyjazną. Przed remontem był to jedynie niewielki skwer znajdujący się pośrodku ruchliwego ronda, który stanowił martwy punkt w tkance miejskiej. Po modernizacji stał się

miejszem tętniącym życiem, które stało się również chętnie odwiedzane przez turystów. Samo rozwiązanie projektowe budzi konflikty ze względu na usunięcie naturalnie występującej zieleni i zastąpienie jej nawierzchnią utwardzoną, co nie jest zjawiskiem pożądanym w przestrzeni miejskiej. Mimo to realizacja zasługuje na uwagę ze względu na to w jaki sposób wpłynęła na mieszkańców i turystów, którzy zaczęli tłumnie odwiedzać anonimową do tej pory przestrzeń. Może to też pokazywać, że sama zieleń nie jest wystarczającym atraktorem który sprawi, że dane miejsce będzie spełniało swoje zadanie przestrzeni społecznej.

Ryc. 5.27 i 5.28. Plac Wolności - stan obecny i przed remontem
 źródło: <https://www.urbanity.pl/zachodniopomorskie/swinoujscie/z128598>, maps.google.com
 (data dostępu: 15.04.2020)

Dobrych praktyk nie należy ograniczać jedynie do działań materialnych, związanych z realizacją nowych bądź przebudową istniejących przestrzeni publicznych. Przywrócenie życia do danej przestrzeni i zachęcenie mieszkańców do przebywania w niej odbywać może się również poprzez organizowanie happeningów i wydarzeń. W podobny sposób na przestrzeń wpływa sztuka, której dobrym przykładem jest Gdynia Playground - cykliczne imprezy odbywające się latem, których głównym założeniem jest wprowadzenie sztuki do przestrzeni miejskiej i umożliwienie mieszkańcom obcowania z nią poprzez tworzenie rzeźb interaktywnych, przypominających plac zabaw. Na uwagę zasługuje szczególnie edycja z 2014 roku, która była szeroko opisywana w wielu czasopismach specjalistycznych - instalacje artystyczne budzące najróżniejsze emocje były zamontowane wzdłuż Bulwaru Nadmorskiego, a przechodnie chętnie wchodzili z nimi w interakcje.

Ryc. 5.29 i 5.30. Sztuka w przestrzeni nadmorskiej - przykłady instalacji artystycznych rozlokowanych w przestrzeni Gdyni w ramach projektu Gdynia Playground 2014
 źródło: <http://sztuka-krajobrazu.pl/1701/artykul/gdynia-playground-2014>
 (data dostępu: 15.04.2020)

Pojedyncze przykłady działań pozwalają zwrócić uwagę na mnogość istniejących rozwiązań służących wprowadzeniu zmian w przestrzeni publicznej. Ułatwiają identyfikację problemów punktowych, występujących jedynie w określonych obszarach. W następnej części podrozdziału przedstawione zostaną analizy oraz obserwacje dotyczące miejscowości nadmorskich, które stanowić mogą wzór i przykład działań w kwestii harmonijnego rozwoju funkcji turystycznej i ośrodka samego w sobie. Głównymi kryteriami wyboru było położenie miejscowości nad Morzem Bałtyckim, aby klimat i okres sezonu turystycznego były w jak największym stopniu zbliżone oraz wielkość ośrodka nieprzekraczająca 20 tysięcy mieszkańców. Wybrane zostały miejscowości o wysokich walorach krajobrazowych, widocznych nawiązaniach historycznych i rozwiązaniach przestrzennych wysokiej jakości, które umożliwiają komfortowe korzystanie z przestrzeni nie tylko w trakcie trwania sezonu turystycznego, ale również poza nim. W następnej części podrozdziału opisane zostaną trzy nadbałtyckie miejscowości - Bad Doberan, Ystad oraz Kühlungsborn, które na koniec zostaną porównane i ocenione według przyjętych kryteriów.

5.4.1. Bad Doberan

Ryc. 5.31. Położenie Bad Doberan
źródło: opracowanie własne

Bad Doberan jest niemieckim miastem położonym w północno-wschodniej części kraju nad Morzem Bałtyckim, w kraju związkowym Meklemburgii - Pomorza Przedniego w powiecie Rostock. W granicach administracyjnych miasta znajduje się Heiligendamm - niemiecki nadbałtycki kurort. Zgodnie z danymi z 2018 roku miasto zamieszkiwało 12 491 osób [wikipedia.org]. Miasto jest bardzo popularną miejscowością wypoczynkową, co zawdzięcza w dużej mierze towarzyszącej funkcji uzdrowiskowej oraz dużej ilości terenów zielonych, szczególnie bujnych lasów bukowych, które otaczają miejscowość. Jest najstarszym kurortem nad Morzem Bałtyckim, nazywanym również „Białym miastem nad morzem” [bad-doberan-heiligendamm.de]. Nazwę tę zawdzięcza klasycystycznej zabudowie, która stanowi wizytówkę nadmorskiej części Bad Doberan.

Ryc. 5.32. Schwarzplan miejscowości - widoczne oddalenie nadmorskiej dzielnicy Heiligendamm
źródło: opracowanie własne

Na terenie miejscowości odbywa się wiele wydarzeń kulturowych, takich jak koncerty, przedstawienia teatralne czy też festiwale kabaretowe. Oferta usług, jaką oferuje turystom i mieszkańcom jest bardzo szeroka i pozwala na zaspokojenie potrzeb wielu grup interesariuszy. To co zasługuje na szczególną uwagę to duże rozproszenie przestrzenne oraz oddzielenie dzielnicy nadmorskiej od części śródlądowej, w której znaleźć można podstawowe usługi oraz główną bazę noclegową. Do dzielnicy Heiligendamm dostać można się za pomocą kolei wąskotorowej, która stanowi jedną z największych atrakcji regionu. Wspomniana biała zabudowa klasycystyczna nadaje miejscu wyjątkowy klimat, niczym nieprzypominający wybrzeże miejscowości nadmorskich przepelnionych wielokolorowymi krzykliwymi banerami. Różni się ono w znaczącym stopniu od centrum miasta, dla którego charakterystyczne są brukowane uliczki i średniowieczne, zabytkowe budynki. Parkowy charakter nadmorskiej części Bad Doberan wraz z pałacową zabudową tworzy miejsce o wytwornym klimacie, zupełnie wyjątkowe w skali miast nadbałtyckich.

Ryc. 5.33. Charakterystyczna dla Heiligendamm zabudowa klasycystyczna
 źródło: <https://www.ostsee-zeitung.de/Mecklenburg/Bad-Doberan/Neuer-Chef-fuer-Grand-Hotel-Heiligendamm> (data dostępu: 15.04.2020)

Bardziej surowe śródlądowe centrum Bad Doberan stanowi kontrastowe dopełnienie dla eleganckiej zabudowy wybrzeża - pozwala poczuć się swobodnie dzięki zachowaniu skali i klimatu niewielkiego średniowiecznego miasteczka. Choć swoją popularność zawdzięcza głównie dzielnicy nadmorskiej, część śródlądowa stanowi równie atrakcyjne miejsce dla turystów. Wszechobecna zieleń dodatkowo zwiększa malowniczość miejscowości, przez co staje się ona bardzo pozytywna w odbiorze. Rozmaitość form i kształtów pozwala wytworzyć indywidualny obraz dla Bad Doberan jako dla miejscowości o unikatowych walorach, niespotykanych w innych miastach i zarezerwowanych na wyłączność dla tej części niemieckiego wybrzeża. Zauważalna jest duża dbałość o chęć uwydatnienia walorów historycznych oraz tożsamości. W miejscowości znajduje się stacja kolei wąskotorowej łączącej Bad Doberan z Ostseebad Kuhlungsborn. Lokomotywa ciągnąca wagony przez wąskie, brukowane uliczki jest jednym z symboli miasta, który tworzy jego obraz w oczach mieszkańców i turystów. Stanowi dużą atrakcję turystyczną, jest też jednym z głównych nośników tożsamości miasta.

Ryc. 5.34. i 5.35. Symbole Bad Doberan - lokomotywa i zabytkowy budynek ratusza
 źródło: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Bad_Doberan#/media/Plik:Bad_Doberan_Molli_\(02\)_2006-09-24.JPG](https://pl.wikipedia.org/wiki/Bad_Doberan#/media/Plik:Bad_Doberan_Molli_(02)_2006-09-24.JPG),
<https://de.wikipedia.org/wiki/M%C3%B6ckelhaus#/media/Datei:Moeckelhauswiki.jpg>,
 (data dostępu: 19.02.2020)

Historia i przeszłość, które są widoczne na każdym rogu w Bad Doberan wpływają na jego rozpoznawalność i pozwalają wyróżnić się wśród upodabniających się do siebie miejscowości nadmorskich, które wypełniane są niskiej jakości zabudową tymczasową. Bogata oferta kulturowa w połączeniu z indywidualnym charakterem miejscowości i wszechobecną historią tworzą obraz miejsca zadbanego i ważnego, o jasnych walorach i celach. Pomimo pełnienia funkcji wypoczynkowej Bad Doberan zachowało swój pierwotny charakter, nie uległo

komercjalizacji i skutecznie dąży do pielęgnowania uwarunkowań kulturowych i historycznych. Jest to doskonały przykład w jaki sposób połączyć można rozwój funkcji turystycznej z jednoczesną dbałością o zachowanie tożsamości i niedopuszczenie do komercjalizacji przestrzeni.

5.4.2. Ystad

Ryc. 5.36. Położenie Ystad
źródło: opracowanie własne

Kolejnym przykładem godnym uwagi jest miejscowość Ystad, położona na południowym wybrzeżu Szwecji nad Morzem Bałtyckim. Miasto liczy około 30 tys. mieszkańców, pełni głównie funkcję portową jako jednego z ważniejszych węzłów komunikacyjnych w Szwecji oraz funkcję wypoczynkową [wikipedia.org].

Pomimo wielkości średniego miasta Ystad bardzo często określane jest jako miasto kameralne, o pocztówkowej urodzie. Zachowane w ludzkiej skali brukowane uliczki i niska, pierzejowa zabudowa tworzą przestrzenie eleganckie, o specyficznym charakterze, ale też przytulne. Dodatkowo sama zabudowa jest wyjątkowa, gdyż tworzy średniowieczne ramy dla nowoczesnych przestrzeni, jednocześnie uwidaczniając tożsamość kulturową i historyczną miejscowości, której historia sięga XIII wieku. Miasto rozwijało się prężnie dzięki dostępowi do Morza Bałtyckiego i połowom śledzi, oraz w późniejszych wiekach dzięki znajdowaniu się na jednym z głównych handlowych szlaków morskich. Dawna osada rybacka zachowała swój pierwotny charakter i tradycyjne formy zabudowy, natomiast nowoczesne elementy współgrają z nimi, tworząc harmonijną całość wyróżniającą się na tle miejscowości przepelnionych reklamami oraz przestrzeniami bez charakteru. Również układ ulic w centrum zachował swój pierwotny kształt. Miasto jest przez to zwarte, ma czytelny układ zabudowy i w łatwy sposób wyodrębnić można jego historyczne centrum. Co ciekawe, poza branżą turystyczną, logistyczną i portową w Ystad prężnie funkcjonuje branża biznesowa, co stanowi przykład, iż miejscowości turystyczne nie muszą skupiać się wyłącznie na realizacji inwestycji i powstawaniu przedsiębiorstw związanych z obsługą przyjezdnych urlopowiczów.

Ryc. 5.37. Szwarzplan miejscowości
źródło: opracowanie własne

Na obraz i postrzeganie Ystad największy wpływ mają nie tylko zabudowa i średniowieczny klimat, ale też malownicze elementy małej architektury, które pełnią nie tylko funkcję użytkową ale też estetyzującą, przez co wpływają na ogólny odbiór przestrzeni, która została zaprojektowana w ludzkiej formie i skali. Główną przestrzeń spacerową i najchętniej odwiedzaną przez przyjezdnych jest wspomniane już historyczne centrum. Dwukondygnacyjne budynki pozwalają na odpowiednie doświetlenie uliczek i pozwalają zachować wszelkie detale architektoniczne na wysokości wzroku pieszego, co wpływa w znacznym stopniu na ilość bodźców, z jakimi spotykają się przechodnie. Efekt ten wzmagają otwarte partery i niewygrozdzone ogródki służące konsumpcji, które sprawiają wrażenie jakby budynki i przestrzeń między nimi stanowiły jedność. Pozbycie się wizualnych i fizycznych barier umożliwia pozbycie się również barier mentalnych i odczytywanie miejsca jako całości, bez wyodrębniania jej składowych. Równie istotny dla odbioru miejscowości jest brak samochodów w przestrzeni deptaku i zachowanie go na wyłączność dla pieszych. W znaczącym stopniu wpływa to na poczucie bezpieczeństwa i wzrost poziomu komfortu użytkowników przestrzeni, którzy mogą bez problemu i zachowania należytej ostrożności spacerować między ciasną zabudową. W Ystad udało się stworzyć przestrzeń w której chce się być, a nie jedynie bywać - kameralna architektura i uwytatnienie walorów historycznych dzięki architekturze i układowi miasta sprawia, że jest miastem wyjątkowym. Wpisuje się też w obraz miasta stworzonego dla ludzi przez ludzi, co było charakterystyczną cechą przestrzeni wspólnych powstających w okresie średniowiecza. Tkanka miejska nie uległa współczesnym wpływom, dzięki czemu udało się zachować aspekt ludzkiej skali. Miasto stanowi również ciekawy przykład dla rozwiązania kwestii styku morza i lądu - główny deptak nie prowadzi nad brzeg morski, a przestrzeń przeznaczona na plażowanie ma tu wręcz marginalne znaczenie, a główne życie toczy się między budynkami starego miasta.

Ryc. 5.38. i 5.39. Zabudowa Ystad

źródło: <https://www.alabasterfox.pl/ystad-miasto-z-pocztowki/>,
<https://www.podrozepokulturze.pl/2019/02/szwecja-ystad-wallander-atrakcje-co-warto-zobaczyc-zwiedzic/>,
 (data dostępu: 21.02.2020)

Przestrzeń nadmorska Ystad zdominowana jest przez wspomnianą funkcję portową. Tak jak w większości ośrodków zauważalne jest wspomniane wcześniej zjawisko wkraczania funkcji turystycznej na obszary portów, tak w tym przypadku w dalszym ciągu funkcja portowa stanowi ważny filar gospodarki miasta. Główne plaże służące wypoczynkowi zlokalizowane są we wschodniej części miejscowości, w oddaleniu od miejskiego zgiełku infrastruktury portowej. Od zabudowy oddzielone są terenami zielonymi, wśród których skryta jest zabudowa. W strefie nadmorskiej Ystad najważniejsza jest natura - bulwar nadmorski jest jedynie uregulowaną, piaszczystą ścieżką, może wręcz sprawiać wrażenie strefy zaniedbanej, zapomnianej. Jest przestrzenią kontrastową dla barwnego, uporządkowanego centrum, które stanowi wizytówkę miejscowości.

Ryc. 5.40. Strefa nadmorska Ystad - widok z molo na przystań jachtową i port
 źródło: maps.google.com (data dostępu: 15.04.2020)

W Ystad ważny jest detal, który sprawia, że miasto charakteryzuje wyjątkowa specyfika. Do tego przestrzeń jest zadbana, czysta i sprawia wrażenie swojskiej - dzięki zachowaniu tradycyjnych form zabudowy utrzymanych w skromnym stylu uniknięto stworzenia wrażenia przestrzeni zamkniętej tylko dla wybranych. Obecność zieleni w mieście, zarówno w formie zagajników leśnych jak i w formie ustawionych przy wejściach do domów doniczkach wpływa na odbieranie miejscowości jako przyjaznej i otwartej, gotowej na przybycie gości. Dodatkowym atutem, który wpływa na wyróżnianie się miasta na tle innych nadmorskich miejscowości jest fakt,

iz Ystad stanowi miejsce akcji powieści detektywistycznych autorstwa szwedzkiego pisarza Henninga Maknella [wikipedia.org], co jest czynnie wykorzystywane w celu promocji miasta. Przestrzeń w Ystad nie jest ujednolicona jak w wielu miejscowościach nadmorskich i podobnie jak w przypadku Bad Doberan jej wyjątkowość wynika z szacunku do historii i zachowania odpowiedniego balansu między nowoczesnością a tradycją.

5.4.3. Kühlungsborn

Ryc. 5.40. Położenie Kühlungsbornu
źródło: opracowanie własne

Ostatnim opisanym przykładem dobrych praktyk w przestrzeniach publicznych miast nadmorskich będzie niemieckie miasto uzdrowskie Kühlungsborn, położone zaledwie 15 km od wspomnianego wcześniej Bad Doberan. Miejscowość jest stosunkowo młoda - powstała w roku 1938 na skutek połączenia trzech gmin (Fulgen, Brunshaupten i Arendsee). Zamieszkiwana jest przez około 7 tys. osób [stadt-kuehlungsborn.de]. W latach 90 XX w. miasto zostało gruntownie odrestaurowane, co wiązało się z wyburzeniem wielu zabytkowych budynków, pochodzących z początku XX wieku. Ze względu na krótką historię Kühlungsborn w znacznym stopniu różni się zarówno od Bad Doberan, jak i od Ystad. Najważniejszym zabytkiem jest trasa kolei wąskotorowej, która była wspomniana przy okazji opisu Bad Doberan. Większość zabytków znajduje się w strefach oddalonych od brzegu, na terenie dawnych centrów gmin, które utworzyły miasto. Ważnym elementem krajobrazu miejscowości jest moło oraz znajdująca się w jego sąsiedztwie strażnica [wikipedia.org].

Brak zachowanej tkanki historycznej i główny okres rozwoju ośrodków miejskich przypadający na XX wiek często oznacza przestrzeń zdominowaną przez ruch samochodowy oraz zabudowę tworzoną bez odniesienia do kontekstu miejscowości. W przypadku Kühlungsborn udało się jednak tego uniknąć, głównie dzięki wytworzeniu przestrzeni publicznych służących pieszym. Dodatkowym atutem są liczne otwarcia widokowe, na końcu których zauważalne są istotne akcenty i dominanty, zachęcające pieszych do udania się w ich kierunku. Wytworzona została własna tożsamość miejscowości oraz jej charakter, co stanowi trudne zadanie w przypadku miast względnie młodych. Ważne jest też umiejętne wykorzystanie

obecnie panujących trendów w architekturze i projektowaniu przestrzeni publicznych trendów, aby wytworzone przestrzenie nie wyglądały jak niedopasowane skalą i kontekstem kopie rozwiązań z innych części świata. Tym co wyróżnia miejscowość jest obecność lasu miejskiego w centralnej części miejscowości, wokół którego wykształciły się główne ciągi komunikacyjne.

Ryc. 5.41. Schwarzplan miejscowości
źródło: opracowanie własne

Istotna jest również jakość samej zabudowy - w Kühlungsborn trudno jest doszukać się śladów straganów czy też zabudowy tymczasowe. Drobny handel jest zgrabnie ukryty, nie dominuje nad przestrzenią i nie jest jej najważniejszym aspektem. W znacznym stopniu ułatwia to poruszanie się po miejscowości i korzystanie z uroków bliskości brzegu morskiego - panoramy widokowe są o wiele szersze, nieograniczone poprzez nieestetyczne stanowiska handlowe. Sprawiają wrażenie o wiele bardziej uporządkowanych i bezpiecznych.

W Kühlungsborn łatwo zauważyć, że w strefie nadmorskiej najważniejszy jest pieszy. Nie chodzi tu tylko o przedstawicieli jednej, konkretnej grupy społecznej, do której przestrzeń jest skierowana. Tutaj zarówno dzieci, młodzież jak i osoby starsze mogą korzystać z uroków kurortu nadmorskiego. Dzięki dużej ilości miejsc do siedzenia możliwy jest przystanek w każdym wymagającym tego momencie. Co istotne, nie są to tylko zwyczajne ławki, jakie zaobserwować można w większości parków. Na potrzeby ludzi przeobrażone zostały również falochrony, na których utworzono drewniane stopnie, służące relaksowi, pozwalające zjeść posiłek z pobliskiej restauracji lub po prostu odpocząć, napawając się widokiem przystani jachtowej.

Ryc. 5.42. Miejsca do siedzenia w Kühlungsborn zaaranżowane na falochronie,
źródło: https://en.wikipedia.org/wiki/File:K%C3%BChlungsborn_Marina_Party_Vielmeer_Mecklenburg_October_2010.jpg (data dostępu: 20.02.2020)

Przestrzenie w mieście zaprojektowane zostały tak, aby sprzyjać interakcji pomiędzy jej użytkownikami. Wiele ławek zwróconych jest do siebie frontem lub pod nieregularnym kątem, który umożliwia prowadzenie konwersacji z osobą znajdującą się na sąsiedniej ławce. Na potrzeby miejsc odpoczynku zaaranżowanych zostało również wiele innych obiektów, które stanowią stały element miasta (jak wspomniane wcześniej falochrony) - dzięki temu pomimo dużej ilości miejsc do siedzenia miasto nie sprawia wrażenia opustoszałego po sezonie turystycznym. Zupełnie inne wrażenie sprawiają murki, będące jednocześnie niskim, estetycznym ogrodzeniem i miejscem służącym odpoczynkowi. Podobnie jest w przypadku wspomnianych wcześniej falochronów - nie stanowią one tworu obcego w przestrzeni miasta nadmorskiego, a są jego stałym elementem, który dzięki odpowiedniemu zagospodarowaniu zyskał dodatkową funkcję. Na uwagę zasługuje również ilość zieleni, jaka obecna jest w przestrzeni miasta. Pomijając wspomniany wcześniej lasek miejski główny deptak wyznaczony jest przez drzewa, które tworzą dodatkową pierzeję i wyodrębniają środkową część deptaku, tworząc po jego obu stronach dodatkowe przestrzenie piesze w naturalny sposób od siebie oddzielone. Pozwala to w pewnym stopniu na zmniejszenie przepływów pieszych i umożliwia ich rozgraniczenie i rozproszenie - jest to szczególnie istotne w sezonie wysokim, gdy poruszanie się po przestrzeniach turystycznych jest w znacznym stopniu utrudnione.

Ryc. 5.43. Widok z okna Hotelu Travel Charme Ostseehotel na deptak
źródło: maps.google.com (data dostępu: 19.02.2020)

Obecność drzew w reprezentacyjnej przestrzeni miasta ma również funkcję praktyczną - dzięki rozłożystym koronom, drzewa dają cień, który jest często bardzo pożądanym w miesiącach letnich przy upalnej pogodzie. Pełnią też dodatkową funkcję - dzięki stalowym ramom, jakimi są otoczone drzewa rosnące przy głównym deptaku, stanowią one miejsca postojowe dla rowerów. Jest to przykład rozwiązania podobny do nadania falochronom funkcji miejsca odpoczynku. Stalowe obramowanie samo w sobie pełni funkcję estetyczną i zwiększa bezpieczeństwo w związku z ochroną drzew i spacerujących pod nimi pieszych w przypadku silniejszych podmuchów wiatru, a wykorzystanie ich jako stojaków na rowery pozwala w pewnym stopniu zaoszczędzić przestrzeń i stworzyć ciekawy krajobraz, który nie jest często spotykany w miastach nadmorskich. Podobnie jak w przypadku Ystad, w Kühlungsborn przykładana się dużą wagę do detalu oraz do funkcjonalności poszczególnych rozwiązań.

Ryc. 5.44. Drzewa przy głównym deptaku, fot. Karl Heinz Eisele
źródło: maps.google.com (data dostępu: 19.02.2020)

5.4.4. Podsumowanie

Analizowane miejscowości różnią się zarówno pod względem powierzchni, liczby ludności jak i układu przestrzennego miejscowości. Kryteria te służą ocenie ich doboru w przypadku późniejszej analizy rozwiązań w odpowiedniej skali, które będą mogły służyć jako inspiracja przy realizacji założeń nad polskich wybrzeżem. Pozostałe kryteria wyboru (wraz z oceną) przedstawione zostały w poniższej tabeli. Komentarz dotyczący poszczególnych ocen znajduje się pod tabelą i stanowi podsumowanie ogólnych rozważań.

Opis kryteriów:

Kryteria oceniane w skali 1-5, od 1 (bardzo złe) do 5 (wspaniałe).

- liczba mieszkańców, powierzchnia - służą wyłącznie zobrazowaniu wielkości miejscowości oraz ułatwiają ewentualne porównanie ich do miejscowości polskich - kryteria niepunktowane;
- pas plaży (ocena w skali 1-5) - im dłuższy pas plaży znajdujący się w granicy miejscowości, tym większy potencjał wypoczynkowy - do tego kryterium nie zaliczają się plaże wchodzące w skład terenów portowych oraz inne, niedostępne dla ludzi. Istotne dla oceny jest również to, czy plaża nie jest przerywana przez elementy infrastruktury oraz w jakim stopniu jest zagospodarowana jej najbliższa okolica;
- promenada nadmorska (ocena w skali 1-5) - ocena zagospodarowania i wrażeń krajobrazowych, jakie dostarczają promenady nadmorskie poszczególnych miejscowości - istotne jest zarówno otoczenie przyrody jak i wyposażenie w elementy małej architektury;
- otwarcia widokowe na wodę (ocena w skali 1-5) - określa, czy w miejscowości występują otwarcia krajobrazowe na miejsce styku morza i lądu, na przykład z poziomu deptaku;
- deptak (ocena w skali 1-5) - ocena bierze pod uwagę zarówno aspekty wizualne, jak i użytkowe, takie jak obecność nieestetycznych reklam, stan nawierzchni, dostępność terenu, zaopatrzenie w elementy małej architektury;

- architektura (ocena w skali 1-5) - służy określeniu stanu budynków znajdujących się w najbardziej reprezentacyjnych częściach miejscowości oraz ich znaczeniu dla kształtowania tożsamości miasta;
- mała architektura (ocena w skali 1-5) - ocena rozwiązań pod kątem użytkowości, zapewnienia odpowiedniej ilości miejsc siedzących oraz funkcji estetyzującej, istotne dla oceny jest również określenie czy ilość elementów małej architektury jak miejsca siedzące jest optymalna dla funkcjonowania miejscowości w szczycie sezonu jak i poza nim;
- zielen w mieście (ocena w skali 1-5) - ocena ilości zieleni w mieście w postaci zagajników, parków, skwerów, jak i stopnia udekorowania zielenią elementów małej architektury - pod uwagę brany był również stan poszczególnych przestrzeni;
- przestrzenie dla pieszych (ocena w skali 1-5) - najważniejsze kryterium, które zawiera w sobie ocenę ilości przestrzeni pieszych, stopnia i sposobu ich zagospodarowania oraz bierze pod uwagę obecność (lub brak) samochodów w głównych przestrzeniach spacerowych miejscowości;
- stopień unikalności (ocena w skali 1-5) - określa, czy miejscowości udało się wytworzyć własny charakter i tożsamość.

Tab.5.1. Kryteria oceny miejscowości nadmorskich

	BAD DOBERAN	YSTAD	KÜHLUNGSBORN
LICZBA MIESZKAŃCÓW	12 491 (2018)	30 541 (2018)	7 896 (2018)
POWIERZCHNIA	37,76 km ²	8,65 km ²	16,18 km ²
PAS PLAŻY	★★★★	★★★	★★★★★
PROMENADA NADMORSKA	★★★	★★	★★★★
OTWARCIA WIDOKOWE NA WODĘ	★★★★	★	★★★★
DEPTAK	★★★★★	★★★★★	★★★★★
ARCHITEKTURA	★★★★★	★★★★★	★★★★★
MAŁA ARCHITEKTURA	★★★	★★★★	★★★★★
ZIELEŃ W MIEŚCIE	★★★	★★★★★	★★★★★
PRZESTRZENIE DLA PIESZYCH	★★★★	★★★★★	★★★★★
STOPIEŃ UNIKATOWOŚCI	★★★★★	★★★★★	★★★
SUMA PUNKTÓW	36	35	41

źródło: opracowanie własne

Z analizy porównawczej powyższych miejscowości wynika, że długość pasa plaży jest najdłuższa w Ystad, jednak ona najbardziej oddalona od centrum, a brzeg jest przerywany przez port oraz inne elementy infrastruktury miejskiej. Łączna długość plaż wynosi ponad 6 km, a najdłuższy odcinek obejmuje wschodni fragment miasta znajdujący się w otoczeniu lasu i pól namiotowych, jego długość wynosi ok. 4,8 km. W Bad Doberan plaża jest krótsza (ok. 3,2 km),

ale jest ciągła i zróżnicowana - część zachodnią otaczają lasy, a wschodnia jest otoczona przez otwarte tereny. Plaża w Kühlungsborn jest podobnej długości jak ta w Ystad - jej długość wynosi około 5,7 km. Jest przerwana jedynie przez marinę jachtową, nie utrudnia to jednak pokonania jej w całości. Długi fragment znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowań, zapewniony jest więc dostęp do najpotrzebniejszych usług, a sam spacer jest urozmaicony.

Promenada nadmorska w Bad Doberan ciągnie się wzdłuż wschodniej części plaży. Umożliwia jednocześnie podziwianie brzegu morskiego i charakterystycznej zabudowy dzielnicy. Pomimo, iż jest jedynie długim ciągiem pieszym o nawierzchni bitumicznej z niewielką ilością ławek sprawia wrażenie zachęcającego do wycieczek i poznawania kolejnych pereł architektury znajdujących się przy brzegu. Może jednak sprawiać wrażenie przestrzeni przytłaczającej ze względu na dużą rozległość terenów otwartych. Promenada nadmorska w Ystad była już wspomniana jako miejsce bardzo zbliżone do natury - jest to jedynie udeptana ścieżka prowadząca wzdłuż brzegu morskiego. Najbardziej interesująca promenada pojawia się w Kühlungsborn - zróżnicowana ze względu na występowanie wspomnianej przystani oferuje spacerowiczom wiele atrakcji.

Ryc. 5.45. Promenady nadmorskie - z lewej Bad Doberan, z prawej Kühlungsborn
źródło: maps.google.com (data dostępu: 16.04.2020)

W Ystad miasto sprawia wrażenie odseparowanego od wody poprzez ekspansję portu i oddzielenie brzegu od głównej części miasta przez tory kolejowe. Bariery tego typu stanowią duży problem w przestrzeniach miast nadmorskich, które tracą swoje naturalne połączenie z wodą. Pomimo prężnie działającej branży turystycznej związanej z wypoczynkiem nad wodą w przypadku Ystad odbywa się on poza centrum miasta, na wspomnianych dzikich plażach. W Bad Doberan określenie otwarć na wodę jest trudne ze względu na duże rozproszenie przestrzenne miejscowości, której centrum znajduje się w sporym oddaleniu od brzegu morskiego i połączenie ich za pomocą otwarć widokowych byłoby wręcz niemożliwe. Sama dzielnica nadmorska sprawia natomiast wrażenie, jakby tworzyła jedność z brzegiem morskim. Ogromny wpływ ma na to wygląd opisywanej wcześniej promenady nadmorskiej. W przypadku Kühlungsborn powiązanie miasta z morzem jest łatwo zauważalne - w większości miejsc strefę zabudowaną od plaży oddzielają jedynie niskie zarośla. Morze stanowi zakończenie wielu otwarć widokowych i stanowi jeden z głównych atraktorów krajobrazu.

Deptak (główna część piasza) Ystad i Bad Doberan znajdują się w oddaleniu od brzegu i nie mają bezpośredniego połączenia ze strefą nadmorską. Mimo to stanowią miejsca bardzo

atrakcyjne i dobrze zaprojektowane, o czym była mowa we wcześniejszych podpunktach dotyczących poszczególnych miejscowości. Wysoką ocenę zawdzięczają wysokiej jakości architektury, zachowaniu tożsamości oraz umieszczeniu w przestrzeni atraktorów charakterystycznych wyłącznie dla nich. Również Kühlungsborn oceniony został wysoko ze względu na wcześniej opisane rozwiązania projektowe oraz zapewnienie ludzkiej skali. Również pod względem oceny architektury analizowane miejscowości nie odbiegają od siebie w dużym stopniu - różnią je jedynie epoki historyczne, z których pochodzą budynki.

W kwestii małej architektury zdecydowanie wyróżnia się Kühlungsborn, którego rozwiązania projektowe opisane zostały w poświęconym mu podrozdziale. Ystad jest miastem o kameralnym klimacie, i w takim też zachowana jest mała architektura - nie przytłacza przestrzeni, ale nie wyróżnia się też niczym szczególnym - jest schludna i prosta, nie przytłacza w pustych przestrzeniach. W Bad Doberan ilość małej architektury w przestrzeni jest bardzo niewielka, szczególnie w dzielnicy nadmorskiej. W centrum również ilość miejsc do siedzenia i elementów służących estetyzacji jest niewielka - umożliwia spełnienie podstawowych potrzeb, ale niczym się nie wyróżnia i raczej nie zapada w pamięć. Zarówno w Ystad jak i w Bad Doberan można odnieść wrażenie, że najważniejsze są tam budynki, a mała architektura jest wprowadzona jedynie na tyle, aby umożliwić relaks, ale w żadnym stopniu nie zakłócić harmonii ulicy. Natomiast jeśli chodzi o zielen i jej rolę w przestrzeni miejskiej najlepiej wypadają Ystad i Kühlungsborn, w których istotną rolę odgrywają nie tylko parki i zagajniki leśne, ale też pojedyncze drzewa wplecione w strukturę deptaków oraz w przypadku szwedzkiego miasta - kolorowe donice pełne różnego rodzaju roślin, które stanowią jeden ze stałych elementów krajobrazu. W Bad Doberan zielen nie jest głównym atraktorem w przestrzeni, stanowi jedynie pewnego rodzaju towarzystwo dla zabudowy (podobnie jak mała architektura). Jednak tutaj również spotkać można kwietniki przy deptaku, a w centralnej części miasta znaleźć można wiele terenów zielonych jak parki.

Dostosowanie przestrzeni do jej użytkowników z każdym z miast wypada podobnie dobrze. W głównych przestrzeniach turystycznych i obszarach nadmorskich prym wiodą piesi, którzy nie muszą przejmować się towarzystwem samochodów. Widać to nawet na zdjęciach, które posłużyły do zobrazowania i przybliżenia klimatu miast we wcześniejszej części rozdziału. Tereny są również zróżnicowane, a mimo to dostępne dla wszystkich - pomimo wykorzystania kostki brukowej w Ystad i Bad Doberan przestrzenie te nie stanowią utrudnienia dla osób posiadających problemy z poruszaniem się dzięki wydzieleniu stref utworzonych z gładkich nawierzchni. Ponownie na szczególną uwagę zasługuje Kühlungsborn, w którym w przestrzeni miasta łączą się nowoczesne, funkcjonalne rozwiązania z tradycją.

Ostatnim kryterium służącym ocenie było określenie stopnia unikatowości miejscowości, na który składa się większość czynników wymienionych wcześniej, ale jednym z najważniejszych z nich jest własny charakter, wytworzenie pewnej marki. Tak jak w przypadku „Białego wybrzeża”, jakim określane jest Bad Doberan oraz miejscowości z kart powieści, jakim jest Ystad nie ma najmniejszej wątpliwości co do tego, że są to miasta unikatowe w skali całego kontynentu, tak w przypadku zadbanego i pełnego interesujących rozwiązań Kühlungsborn

jednoznaczną cechę, z którą można go identyfikować wskazać jest ciężko. Jest zdecydowanie miastem wyróżniającym się poprzez rozwiązania zastosowane w przestrzeniach wspólnych oraz historyczną architekturę, ale brakuje mu tego czynnika, za pomocą którego określić można dwa pozostałe miasta.

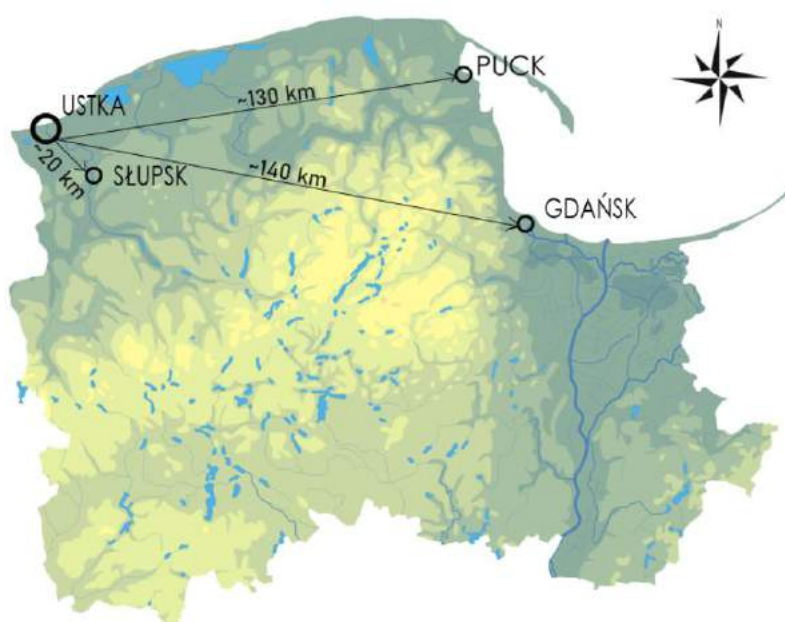
Końcowa punktacja jest składową wielu czynników, które mają wpływa na odbiór danego miasta. Jako mocne strony Bad Doberan wymienić należy przywiązanie do historii i uwypatnianie walorów kulturowych miejscowości na wielu płaszczyznach i na różne sposoby. Przestrzenie wspólne są proste, pozbawione nowoczesnych rozwiązań, ale mimo to przyjazne użytkownikom i dostarczające wielu wrażeń poprzez doznania związane z historią miejsca. Z analiz Ystad wyciągnąć można podobne wnioski - malownicza zabudowa rodem z powieści jest walorem godnym zachowania i pielęgnowania w taki sposób, w jaki robi się to w tym szwedzkim mieście. Kameralny, swojski klimat i średniowieczny układ urbanistyczny głównej przestrzeni spacerowej sprawiają, że jest to miejsce stworzone dla pieszych, do którego samochody nie mają wstępu. Kühlungsborn jest miastem pobudzającym kreatywność - nowoczesne, a proste rozwiązania, jakie zastosowane zostały w jego przestrzeni sprawiają, że jest to miasto przyjazne zarówno turystom, jak i mieszkańcom. Brak jednoznacznie możliwej do określenia tożsamości nie stanowi o tym, że jest to miasto gorzej postrzegane od pozostałych - rozwiązania zastosowane w każdym z ośrodków i sposób ich funkcjonowania stanowią dobry przykład jako kompleksowe rozwiązanie, ale też jako działania punktowe. Miasta różnią się nie tylko wielkością i położeniem, ale też historią i wieloma innymi aspektami. Podobnie jest w przypadku polskich miast nadmorskich - pomimo tego, że wydają się być do siebie bardzo podobne, różni je wiele. Przytoczone przykłady miały też na celu pokazać, że nadmorska miejscowość turystyczna nie musi kojarzyć się od razu z tymczasową zabudową, wszechobecnymi reklamami i przestrzeniami nijakimi, pozbawionymi wyrazu. Bad Doberan, Ystad i Kühlungsborn mogą stanowić przykład dla polskich kurortów i pokazać, że nie muszą kryć się za banerami reklamowymi, aby być miejscami, do których w sezonie ciągną tłumy. Analiza powyższych miejscowości oraz wnioski przedstawione w niniejszym podrozdziale będą odgrywać kluczową rolę przy części aplikacyjnej jako dobre przykłady działań w przestrzeni miejscowości nadmorskich. Wykorzystanie tożsamości miasta do budowania jego strategii promocyjnej oraz akcentowanie jej w przestrzeni stanowi bardzo dobry przykład kierunku rozwoju.

6. ANALIZA OBSZARU APLIKACYJNEGO - USTKA

6.1. Opis ogólny

W toku analiz i badań, które przeprowadzone zostały w poprzednich rozdziałach jako obszar aplikacyjny zdefiniowana została Ustka, będąca jednym z najważniejszych ośrodków nadmorskich w Polsce, w którym turystyka wypoczynkowa odgrywa jedną z najważniejszych ról w procesie rozwojowym miejscowości. Teren miasta, na którym zaproponowane zostaną rozwiązania możliwych do wprowadzenia zmian wyszczególniony zostanie za pomocą analiz, które przeprowadzone zostaną w niniejszym rozdziale.

Położona nad rzeką Słupia Ustka jest miastem położonym w północnej części Polski, w województwie pomorskim, w powiecie słupskim, które w roku 2018 zamieszkiwało 15 709 mieszkańców [polskawliczbach.pl]. Jej powierzchnia wynosi ok. 10 km². Miejscowość położona jest w odległości ok. 17 km od Słupska, od Gdańska dzieli ją natomiast ok. 140 km. W pobliżu miejscowości przebiega droga krajowa nr 6, łącząca Szczecin z Trójmiastem. Do miasta prowadzi również trasa kolejowa.

Ryc. 6.1. Położenie Ustki na tle województwa pomorskiego

źródło: opracowanie własne na podkładzie mapowym

https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_pomorskie#/media/Plik:Pomorskie_mapa_fizyczna.png
(data dostępu: 07.04.2020)

Historia Ustki sięga czasów bardzo odległych - najdawniejsze znaleziska archeologiczne wskazują na okres epoki kamiennej, gdzie bogata w łososie rzeka przyciągała rybaków, którzy budowali na dzisiejszych terenach miasta prowizoryczne schronienia [ustka.pl]. Również w późniejszym czasie naturalne zasoby wód kształtowały osadę i wyznaczały jej kierunek rozwoju. Ustka rozwijała się przez długi czas jako osada rybacka, aby w późniejszych czasach stać się istotnym ośrodkiem portowym. Układ ruralistyczny wioski rybackiej zachował się do dziś i wpisany jest do rejestru zabytków, zaś sama osada w wieku XIV zakupiona została przez Słupsk [Kal 2014]. Poza potrzebą dostarczania świeżych ryb do miasta, zakup spowodowany został

również planami na rozbudowę portu handlowego. W ten sposób kształtować zaczęła się druga istotna funkcja miasta, jaką była funkcja portowa. Wymiana handlowa prowadzona była między innymi ze Szwedami, Duńczykami, Holendrami czy Francuzami. O dużym znaczeniu portu i zyskach jakie przynosił świadczą zachowane do dziś w Słupsku okazałe budowle należące do dawnych mieszczan.

Większość mieszkańców średniowiecznej Ustki było jednocześnie członkami załogi statków, pracownikami portu lub rybakami - wpływ funkcji miasta miał kluczowe znaczenie i stanowił główną determinantę życia mieszkańców. Wraz z mijającymi wiekami utrzymanie portu stawało się coraz bardziej kosztowne i trudne, ze względu na trudności związane z oczyszczaniem namulów niesionych przez rzekę - wymagana była kosztowna modernizacja, na którą nie mogła sobie pozwolić ani Ustka, ani Słupsk, więc port został sprzedany w 1831 roku Państwu Pruskiemu. Pod koniec XIX wieku przystąpiono do prac remontowych, które nadały portowi znany dziś kształt w postaci kamiennego moła, pogłębiono też jego dno. W dalszym ciągu stanowił ważny punkt wymiany handlowej, a jeszcze pod koniec lat 40. XX wieku port w Ustce obsługiwał żaglowce handlowe. Niestety niedługo po tym jego działalność została gwałtownie przerwana w związku ze zmianami ustrojowymi, jakie nastąpiły wraz z zakończeniem II Wojny Światowej. Działalność portowa Ustki szybko zaczęła tracić na znaczeniu, aby w latach 90. XX wieku całkowicie zaniknąć [ustka.pl].

Działalność handlowa i rybacka ustąpiły miejsca nowej funkcji, która dominuje w mieście do dziś - turystyce i funkcji uzdrowiskowej. Wzmianki o pierwszych urlopowiczach pochodzą jeszcze z lat 30. XIX wieku, gdy funkcję miejsc noclegowych spełniały puste izby w chatkach rybackich. Rozwój infrastruktury turystycznej nastąpił w okolicach lat 70. XIX wieku, gdy do miasta doprowadzona została kolej - dzięki temu liczba letników systematycznie rosła, a rozwijać przy brzegu zaczęła się dzielnica willowo-pensjonatowa służąca obsłudze turystów, wśród których aż do końca II Wojny Światowej dominowali obywatele Niemiec. Uzdrowiskowo-wypoczynkowy charakter miejscowości podkreślała nazwa urzędowa „Bałtyckie Uzdrowisko Ustka”, która funkcjonowała od 1922 roku [ustka.pl].

Ryc. 6.2. Zabudowa przy ul. Chopina - w pierwszej dzielnicy turystycznej Ustki
źródło: zdjęcie własne

Funkcja turystyczno-wypoczynkowa dominuje w Ustce nieprzerwanie od około 70-ciu lat. Miejscowość rokrocznie jest tłumnie odwiedzana przez turystów z całej Polski oraz z innych krajów europejskich. Chociaż funkcja portowa i rybacka dawno straciły na znaczeniu i stanowią jedynie relikty przeszłości, pamięć o nich wciąż pozostaje żywa, determinując tożsamość miasta i jego cechy charakterystyczne jak układ ruralistyczny osady rybackiej czy port, stanowiący nieodłączną część krajobrazu miasta. O ich istotności i dużym znaczeniu dla Ustki informuje nawet herb miasta, który w symboliczny sposób przedstawia trzy główne funkcje, jakie pełniła osada na przestrzeni wieków - osady rybackiej (łosoś w ręce syreny), portu handlowego (żaglowiec) oraz kąpieliska (syrena zanurzona w wodzie).

Ryc. 6.3. Herb Ustki

źródło: <http://www.ustka.pl/> (data dostępu: 27.04.2020)

6.2. Uwarunkowania przyrodnicze

Ustka położona jest przy ujściu rzeki Słupi do Morza Bałtyckiego. Według kwalifikacji mezoregionów fizycznogeograficznych Kondrackiego znajduje się w części Wybrzeża Słowińskiego, najbardziej wysuniętej na północ części makroregionu Pobrzeża Koszalińskiego. Charakterystyczne twory występujące na jej obszarze to wydmy nadmorskie, jeziora przybrzeżne oraz torfowiska [Kondracki 2002]. Ustka znajduje się w strefie oddziaływania klimatu morskiego, który wpływa na występowanie względnie niskich temperatur powietrza między majem a lipcem, niedużą ilością dni gorących, krótką i późno zaczynającą się zimą, małą liczbą dni z pokrywą śnieżną oraz małą liczbą dni z długimi okresami bezprzymrozkowymi. Charakterystyczne są też niewielkie średnie amplitudy dobowe temperatur powietrza. Często występujące są wiatry lokalne, zwane bryzami. Głównymi czynnikami mającymi wpływ na klimat mają położenie nadmorskie oraz stan istniejącej szaty roślinnej [Kozłowska-Szczęśna 1987].

Tab. 6.1. Klimat Ustki w latach 1982-2012

MIESIĄC:	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Śr. Temperatura (° C)	-2,8	-2,1	2,6	8,5	13,5	16,9	19,4	18,9	15,1	10,4	4,4	0,2
Min. Temperatura (° C)	-4,9	-4,5	-0,4	4,5	8,9	12,5	15,3	14,7	11,5	7,4	2,3	-1,7
Max. Temperatura (° C)	-0,6	0,3	5,6	12,5	18,2	21,4	23,5	23,2	18,8	13,4	6,5	2,2
Opady deszczu (mm)	43	32	37	36	48	60	78	70	73	60	59	56

źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony <https://pl.climate-data.org/europa/polska/pomeranian-voivodeship/ustka-9962/> (data dostępu: 28.04.2020)

Według Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Miejskiej Ustka miasto zajmuje powierzchnię ponad 1000 ha, w skład których wchodzi formy użytkowania terenu przedstawione w tabeli 6.2. - widoczny jest duży udział terenów zadrzewionych i lasów, co stanowi jeden z głównych walorów Ustki jako miasta uzdrowskiego.

Tab. 6.2. Użytkowanie terenu Ustki

Użytkowanie terenu	Powierzchnia [ha]	Udział % w pow. miasta
Użytki rolne	151	14,9 %
Lasy i zadrzewienia	489	48,22 %
Tereny zurbanizowane	308	30,37 %
Grunty pod wodami	25	2,47 %
Nieuzutki	34	3,35 %

źródło: Opracowanie własne na podstawie „Prognozy oddziaływania na środowisko projektu zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Miejskiej Ustka”, 2011

Ryc. 6.4. i 6.5. Obszar w granicach miasta przedstawiony na ortofotomapie i za pomocą szwarzplanu
źródło: opracowanie własne na podstawie geoportal.gov.pl (data dostępu: 28.04.2020)

W granicach administracyjnych miasta występuje wiele terenów zielonych, zarówno pochodzenia naturalnego jak i antropogenicznego. Ze względu na uzdrowski charakter miejscowości stanowią one bardzo ważny element całej struktury. Jak widać na rycinie 6.5. zabudowa i tereny przyrodnicze funkcjonują w pewnym odosobnieniu - nie przenikają się, co wpływa w pozytywny sposób na zachowanie ich pierwotnego charakteru i naturalnych walorów. Tereny zieleni miejskiej występujące w Ustce to parki miejskie, zielen cmentarna, zielen przyuliczna, lasy komunalne, ogrody działkowe, ogrody przydomowe czy też sady [Studium... 2012]. Z punktu widzenia turystyki najważniejsze są parki miejskie oraz zielen przyuliczna, które stanowią istotny element krajobrazu miejskiego i mają znaczny wpływ na jego odbiór przez użytkowników przestrzeni. Wiele występujących wysokich drzew jest okazami cennymi ze względu na swój wiek, jednak wymagają one szczególnej opieki i działań służących doprowadzeniu ich do stanu, w którym będą mogły cieszyć oko przechodniów, jednocześnie zachowując swoją pierwotną funkcję źródła cienia oraz schronienia dla organizmów żywych.

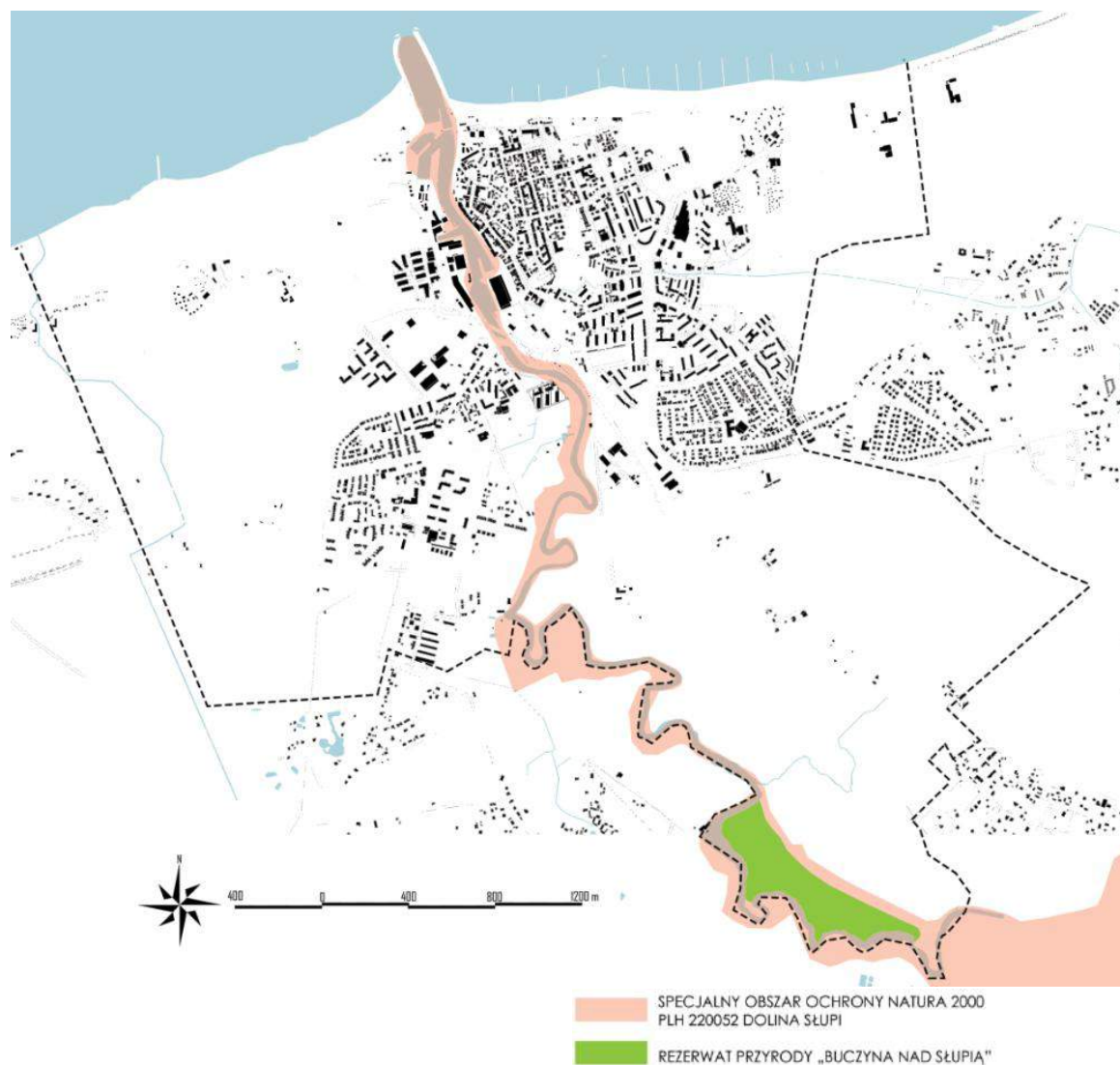
Poza obecnością terenów zielonych dla Ustki jako dla miasta o statusie uzdrowiska równie istotne jest występowanie złóż solanki i torfu leczniczego (borowiny) [Poczobut 2010], które pozwalają na leczenie oraz łagodzenie objawów chorób reumatycznych, ortopedycznych, urazów, układu nerwowego, chorób tarczycy, układu oddechowego, chorób dziecięcych, schorzeń kardiologicznych oraz nadciśnienia [Pawlikowska-Piechotka 2009]. O ile solanki występują w granicach administracyjnych miasta, o tyle cenna borowina w dużym stopniu leży na terytorium sąsiedniej gminy Ustka (sam obszar Uzdrowiska obejmuje również sąsiednie gminy, nie tylko miasto Ustka). Co ważne, sam statut uzdrowiska gwarantuje ochronę zieleni znajdującej się w granicach stref oraz powoduje redukcję występowania funkcji uciążliwych [Poczobut 2010].

Ryc. 6.6. Obszary górnicze uzdrowiska Ustka w granicach administracyjnych miasta
źródło: opracowanie własne na podstawie „Statutu Uzdrowiska Ustka”

Zdecydowanie najważniejszy element struktury przyrodniczej miasta stanowi rzeka Słupia oraz brzeg morski, które stanowią od wieków główną determinantę rozwoju miasta. Zarówno obszar Bałtyku jak i rzeki objęte są ochroną - od strony morskiej jest to Obszar Specjalnej Ochrony Natura 2000 PLB990002 „Przybrzeżne wody Bałtyku”, który ma za zadanie ochronę siedlisk ptaków. Obejmuje wody przybrzeżne Bałtyku o głębokości maksymalnej do 20 m od nasady Półwyspu Helskiego do Zatoki Pomorskiej [Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody]. W granicach administracyjnych miasta znajduje się obszar Specjalnych Obszarów Ochrony Natura 2000 PLH 220052 Dolina Słupi, który skupia się na ochronie występujących w dolinie rzeki organizmów żywych takich jak ssaki, ryby, bezkręgowce, gady i płazy. W Ustce jest to wąski pas obejmujący obszar rzeki i jej najbliższe otoczenie. Cały obszar ochrony obejmuje tereny od Sulęcyna do ujścia. Według karty identyfikacyjnej obszaru, na tym terenie

chronionym występują cenne siedliska przyrodnicze rzadkich jak i zagrożonych wyginięciem gatunków [Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody]. W południowej części miasta znajduje się również rezerwat przyrody „Buczyna nad Słupią”, którego celem jest ochrona i zachowanie występujących na jego terenie ekosystemów w postaci żyznej buczyny niżowej wraz ze starodrzewem i gatunkami charakterystycznymi. Powierzchnia obszaru chronionego wynosi 18,82 ha [Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody]. Poza wymienionymi formami przestrzennymi ochrony występują również elementy punktowe w postaci pomników przyrody, które znajdują się przy Promenadzie Nadmorskiej oraz na terenie przyległych do niej parków.

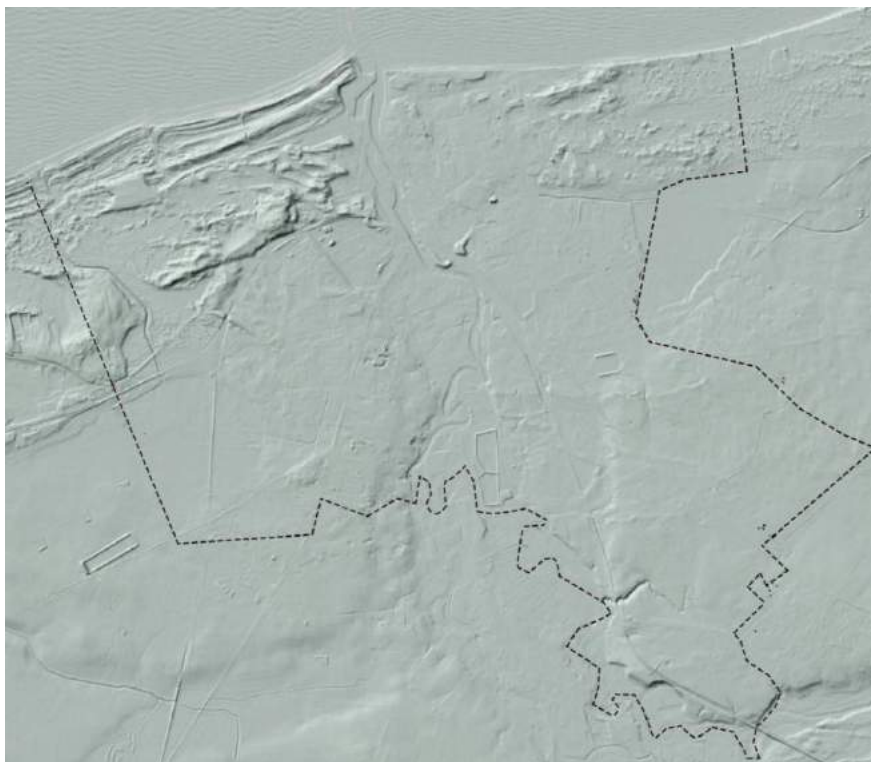

Ryc. 6.7. Obszary ochrony przyrody w granicach miasta Ustka
źródło: opracowanie własne na podstawie danych slupski.e-mapa.net (data dostępu: 28.04.2020)

Pomimo występowania prawnych form ochrony przyrody środowisko Ustki jest narażone na przemiany wynikające z bieżącego użytkowania terenów. Głównym zagrożeniem są zanieczyszczenia pochodzenia antropogenicznego, które przedostają się do Słupi, zanieczyszczając jej wody i dopływy oraz przybrzeżne wody morskie. Skutkiem tego procesu jest pogorszenie się stanu wód oraz warunków bytowych dla żyjących w nich organizmów, które w związku ze wzrastającym zanieczyszczeniem mogą całkowicie zniknąć z opisywanego

obszaru. Wpływa to też na ludzi poprzez ułatwienie się nieprzyjemnego zapachu oraz zmiany wizualne, jakie zachodzą w wyniku zmian pH wody oraz rozwijających się w niej organizmów. Może mieć również wpływ na silniejsze zakwity wód w okresie letnim, co utrudni rekreacyjne wykorzystanie brzegu morskiego oraz może powodować straty w branży turystycznej. Obecnie jednak stan czystości wód przybrzeżnych i samej plaży plasuje Ustkę w czołówce polskich miejscowości nadmorskich dzięki posiadaniu certyfikatu „Błękitnej Flagi”, który przyznawany jest ośrodkom nadmorskim spełniającym wymagania dotyczące ochrony środowiska oraz czystości plaż [Kwiatkowska 2016]. Istotnym ryzykiem ze strony środowiskowej są powodzie spowodowane podnoszeniem się stanu rzeki, ale też skutki globalnego ocieplenia, jakim może być podniesienie się poziomu wód morskich. Zagrożenie powodziowe ze strony rzeki dotyczy głównie terenów dawnego portu i obszarów niezurbanizowanych w południowej części miasta, gdzie rzeka wyraźnie meandruje. W przypadku podniesienia się stanu wód morskich szczególnie zagrożone byłyby obszary zurbanizowane znajdujące się po wschodniej części rzeki, w tym główne elementy zagospodarowania turystycznego. Istotnym zagrożeniem jest abrazja, której władze miejskie zapobiegają dokonując cyklicznych refulacji brzegu [Poczobut 2010].

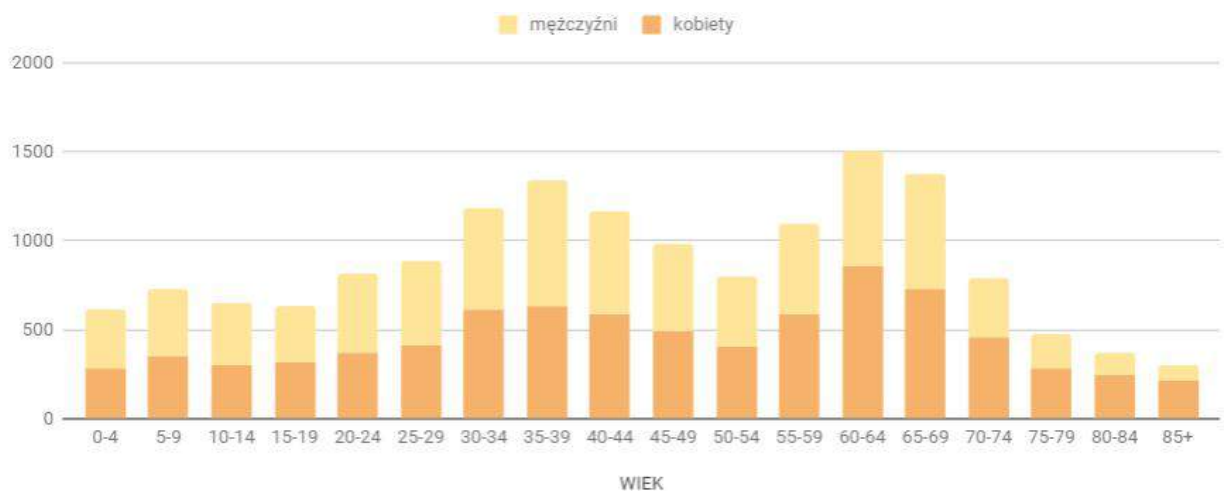
Ryc. 6.8. Model ukazujący ukształtowanie terenu z naniesionymi granicami Ustki
źródło: geoportal.gov.pl (data dostępu: 28.04.2020)

Podsumowując, Ustka jest obszarem zurbanizowanym o zróżnicowanym środowisku naturalnym. Bujne lasy (zarówno liściaste jak i iglaste), położenie nad ujściem rzeki oraz wpływ otwartych wód morskich kształtują jej wyjątkowy klimat. Złoża naturalne sprawiają, że jest ośrodkiem wyróżniającym się na tle innych miejscowości nadmorskich, przez co rokrocznie odwiedzana jest przez kuracjuszy w każdym wieku. Bogactwo środowiska naturalnego stanowi jedną z głównych determinant rozwojowych Ustki i stanowi zdecydowanie jeden z jej największych atutów.

6.3. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

Ustka jest małym miastem zamieszkiwanym w 2018 roku przez 15 709 osób. Zauważalne jest ujemne saldo migracji (w latach 2002-2017 liczba mieszkańców spadła o 4,1%) oraz średni wiek mieszkańców przewyższający średnią dla województwa pomorskiego oraz dla całej Polski, wynoszący 43,9 lat. Również przyrost naturalny jest ujemny, co stanowi duże odstępstwo od średniej dla województwa (dla roku 2017 przyrost naturalny w Ustce wynosił -5,2 na 1000 ludności, gdzie dla województwa pomorskiego była to wartość +2,5). Przeważa ludność w wieku produkcyjnym (stanowiąca w roku 2018 58,3% mieszkańców), najmniejszy odsetek stanowią zaś osoby w wieku przedprodukcyjnym (15,1%) [polskawliczbach.pl]. Biorąc pod uwagę względy ekonomiczne struktura ta jest bardzo korzystna dla rozwoju przedsiębiorczości, jednak zróżnicowanie struktury i spora liczba osób w wieku poprodukcyjnym wymaga działań umożliwiających odpowiednią opiekę nad nimi, również w kwestiach związanych z zagospodarowaniem przestrzeni wspólnych.

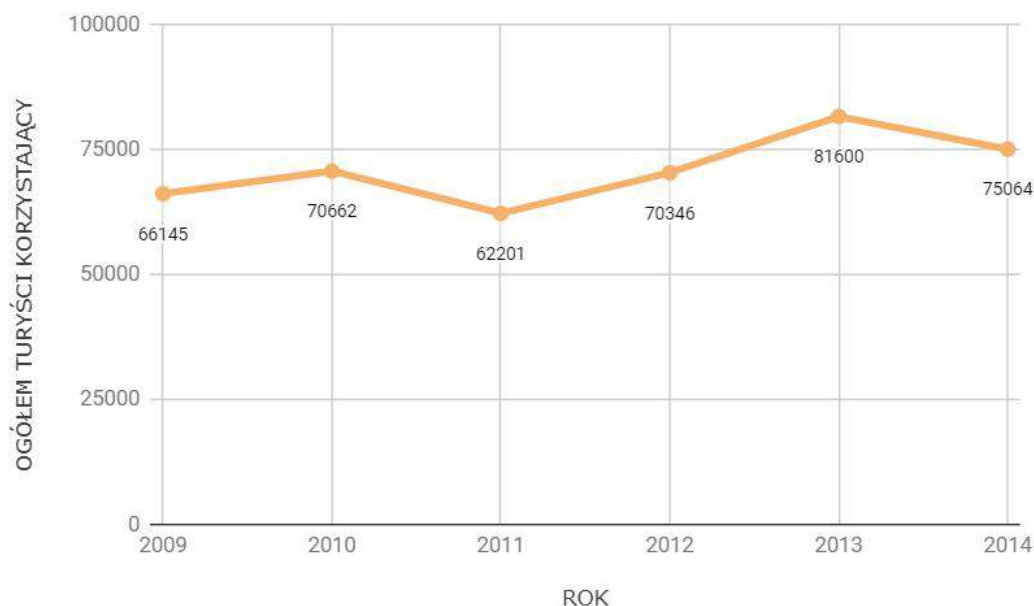

Ryc. 6.9. Struktura wieku w Ustce w roku 2017

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (data dostępu: 29.04.2020)

Pomimo korzystnej struktury wiekowej bezrobocie rejestrowane utrzymuje się na względnie wysokim poziomie, przewyższając w znacznym stopniu zarówno średnią wojewódzką jak i krajową - w roku 2017 wynosiło 6,8%. Mimo turystycznego charakteru w strukturze zatrudnienia dla miasta zauważalne jest pewne zróżnicowanie oraz kontynuacja tradycji rybackiej miejscowości - aż 45,1% osób pracujących pracuje w sektorze przemysłu i budownictwa, 21,2% w sektorze rolniczym (w tym zalicza się zarówno rolnictwo jak i leśnictwo, łowiectwo i wspomniane rybactwo), a 11,1% w sektorze usługowym, w tym w branży turystycznej. Zróżnicowanie rynku pracy jest zjawiskiem korzystnym oraz dowodzącym, że poza funkcją turystyczną prężnie rozwijają się również przedsiębiorstwa z innych branż [polskawliczbach.pl]. Jednocześnie duże znaczenie turystyki jest zauważalne w przypadku analizy danych z rejestru REGON, gdzie wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą najczęściej deklarowanym rodzajem prowadzonej działalności w roku 2017 była działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (32,4%) [bip.stat.gov.pl]. Jest to branża ważna zarówno dla mieszkańców, jak i dla władarzy miasta - działania mające na celu wspomnianą we wcześniejszej części pracy rewitalizację centrum poskutkowało wzrostem

jakości przestrzeni oraz powstawaniem wielu nowych przedsiębiorstw we wcześniej niszczących, opuszczonych budynkach. Turystyka stanowi punkt rozwojowy Ustki nie tylko dzięki wpływom finansowym, jakie trafiają z jej powodu do mieszkańców, przedsiębiorców oraz do budżetu miasta, ale też ze względu na rozmaite działania podejmowane w celu jej rozpowszechniania i dostosowania oferty do rosnących potrzeb odwiedzających, których stale przybywa. Widoczne jest to również w porcie, który staje się miejscem otwartym dla spacerowiczów, sukcesywnie uatrakcyjnianym, zyskując nową rolę, dostosowaną do obecnych realiów.

Ryc. 6.10. Liczba turystów korzystających z noclegów w Ustce w latach 2009-2014
źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL (data dostępu: 29.04.2020)

Tak jak w przypadku uwarunkowań wewnętrznych najważniejszym czynnikiem rozwojowym miasta jest jego nadmorskie położenie, tak w przypadku aspektów zewnętrznych Ustka pozostaje silnie związana ze Słupskiem, historycznie już od ponad 600 lat, opierający się głównie na powiązaniach społeczno-gospodarczych - Słupsk jako miasto powiatowe stanowi miejsce lokalizacji usług wyższego rzędu, profesjonalnej opieki medycznej, szkół wyższych oraz szkół średnich o znaczeniu regionalnym. Ważnym aspektem jest też istnienie specjalnej strefy ekonomicznej, która ma duży wpływ na urbanizację w linii pomiędzy miastami. Równie istotny jest związek z sąsiadującą z miastem gminą wiejską Ustka, która stanowi ważne zaplecze dla uzdrowiska, na jej obszarze obecne jest również wiele przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem ryb, co tworzy widoczną sieć powiązań pomiędzy ośrodkami [Prognoza... 2012].

Ruch turystyczny w celach wypoczynkowych kumuluje się głównie w okresie między połową maja a połową września, natomiast turystyka uzdrowiskowa przeżywa szczyt w okresach maj-czerwiec i wrzesień-październik, zauważalny jest natomiast spadek w okresie zimowym [Studium... 2012]. Branża turystyczna umożliwia rozwój gospodarczy miasta, pobudza przedsiębiorczość mieszkańców oraz zapewnia dużą ilość miejsc pracy, nie tylko dla mieszkańców miasta, ale też gmin ościennych jak i ośrodków bardziej oddalonych.

6.4. Uwarunkowania kulturowe i historyczne

Historia Ustki przedstawiona na początku niniejszego rozdziału pozwala wyróżnić główne czynniki rozwojowe miasta, które miały największy wpływ na jej współczesny kształt - pełnienie roli osady rybackiej oraz miasta portowego. Pozostałości po obu funkcjach w dalszym ciągu są widoczne w przestrzeni miasta i stanowią jego główne atrakcje oraz miejsca koncentracji atrakcji. Wspominana we wcześniejszych rozdziałach rewitalizacja najstarszej części Ustki pozwoliła na uwydatnienie jej walorów oraz zwrócenie uwagi na to, jak istotna jest tożsamość miasta i jego historia dla jej obecnego kształtu.

Wiele elementów przestrzennych Ustki objętych jest ochroną prawną - w tym zabytkowy układ ruralistyczny osady rybackiej, pojedyncze budynki pochodzące z II połowy XVII w., molo, latarnia morska, obiekt sakralny, zabytkowy cmentarz czy też budynki przemysłowe. Nie ulega jednak wątpliwości, że to współczesne centrum miasta wykształcone na fundamentach wioski rybackiej stanowi najcenniejszy element dziedzictwa kulturowego miasta, ocenianym jako miejsce o walorach wybitnych w skali regionalnej [Studium.... 2012]. Układ osady kształtowany był na przestrzeni wielu wieków, dzięki czemu widoczne są nawarstwienia różnych epok. Charakterystycznym elementem są wąskie uliczki i niska, pierzejowa zabudowa. Na przełomie XIX i XX wieku część chat rybackich przebudowana została na piętrowe kamienice - mimo to układ osady nie uległ dużym zmianom. Główną osią założenia jest obecna ulica Marynarki Polskiej, wzdłuż której zachowały się niektóre z chat z lat trzydziestych XIX wieku [Studium.... 2012].

Ryc. 6.11. „Stara” Ustka - fragment miasta wpisany do rejestru zabytków jako osada rybacka
źródło: opracowanie własne na podstawie mapy geoportal.gov.pl (data dostępu: 04.05.2020)

Duży potencjał dzielnicy wykorzystały władze miasta przeprowadzając proces rewitalizacji, który poskutkowało znacznym uporządkowaniem przestrzeni oraz przywróceniem pierwotnej formy budynków. Przestrzeń sprawia wrażenie uporządkowanej - elementy obce stanowią uzupełnienie struktury, nie dominując nad oryginalnym założeniem. Sam charakter tej części miasta w bezpośredni sposób prezentuje historię osady, uwidaczniając jej walory kulturowe - charakter dawnej osady rybackiej oraz zmiany, jakie w niej zachodziły na przestrzeni wieków poprzez występowanie zróżnicowanych form zabudowy - zarówno domki rybaków, jak i domy małomiasteczkowe czy o charakterze willowym jak i kamienice mieszkalne. Ważną dominantą i elementem o równie dużych walorach historycznych jest kościół neogotycki z 1885 roku, który wpisany jest do Rejestru Zabytków Nieruchomych województwa pomorskiego [ustka.travel.pl].

Ryc. 6.12., 6.13. Kościół Najświętszego Zbawiciela w Ustce oraz jego położenie
 źródło: <https://www.usteki.pl/Ustka/Neogotycki-kosciol-Najswietszego-Zbawiciela-w-Ustce> (data dostępu: 05.05.2020), opracowanie własne na podstawie mapy geoportal.gov.pl (data dostępu: 04.05.2020)

Zróżnicowana zabudowa centrum miasta tworzy wyjątkowy krajobraz, który jest uporządkowany, ale nie nudny. Zachowana dawna skala zabudowy osady rybackiej pozwala na wytworzenie przestrzeni przyjaznej pieszym, odpowiadającej założeniom współczesnej urbanistyki. Równie istotne jak sam układ są widoczne elementy konstrukcyjne, ściśle związane z historią miasta i jego dawną funkcją. Charakterystyczna zabudowa Ustki widoczna jest na rycinie 4.11 oraz na poniższych rycinach.

Ryc. 6.14., 6.15., 6.16. Architektura Ustki w obszarze dawnej osady rybackiej
 źródło: maps.google.com (data dostępu: 04.05.2020)

Równie istotnym elementem struktury miasta związanym bezpośrednio z jego tożsamością jest port oraz tereny do niego przyległe, na których znajdowały się magazyny wraz z pozostałą zabudową przemysłową. Długa historia portu, która przybliżona została na początku

niniejszego rozdziału zapisała się w przestrzeni miasta i zmieniała się na przestrzeni lat. Ze względu na duży wpływ na rozwój osady oraz fakt, iż funkcja handlowa była przez długi okres czasu funkcją dominującą sprawiają, że cały port stanowi miejsce istotne dla tożsamości miasta, o ponadprzeciętnych walorach historycznych i kulturowych. Obecny układ portu jest efektem rozbudowy, która miała miejsce na przełomie XIX i XX wieku. Pomimo zatracenia pierwotnej funkcji port w dalszym ciągu pełni istotną rolę w strukturze przestrzennej miasta - dzięki zamontowaniu kładki stał się miejscem chętnie odwiedzanym przez turystów i na nich otwartym. Falochrony stanowią częste miejsce spacerów, umożliwiając oglądanie miasta od strony wody, co jest szczególnie ważne ze względu na istotne znaczenie portu dla tożsamości miasta - funkcja ta stanowiła w minionych stuleciach główną determinantę rozwoju Ustki, natomiast ówczesnie stanowi jeden z głównych czynników wyróżniających miasto i pozwalających kreować jego wizerunek.

Ryc. 6.17., 6.18 .Port w Ustce - obrotowa kładka i zacumowane łodzie
źródło: <http://ustkaport.pl/zmiana-godzin-pracy-kladki-nad-kanalem-portowym-w-ustce/> (data dostępu: 05.05.2020), zdjęcie własne

W przestrzeni miasta w większości nie zachowały się elementy związane z funkcją kuracyjną i wypoczynkową - według Studium były to drewniane pawilony kąpielowe, stare molo, pawilony parkowe oraz restauracje letnie [Studium... 2012], głównie ze względu na wykorzystanie nietrwałych materiałów budowlanych. Jednym z zachowanych elementów jest promenada nadmorska, która swoją historią sięga do 1875 roku. Z początkowego okresu udało się zachować drzewa ozdobne, a samo jej powstanie miało duży wpływ na rozwój zabudowy na terenach położonych w pobliżu. Promenada do dziś stanowi jedno z głównych miejsc koncentracji pieszych.

Poza elementami przestrzennymi równie istotne są elementy punktowe (tak jak wspomniany kościół), które odgrywają istotną rolę przy identyfikacji miasta. Są to: latarnia morska z 1892 roku znajdująca się przy ul. Marynarki Polskiej, pomnik Usteckiej Syrenki, pomnik „Umierający wojownik” autorstwa Józefa Thoraka, odsłonięty w 1922 r., ławeczka Ireny Kwiatkowskiej (ryc. 5.5.) [Studium... 2012].

Każdy z powyższych elementów stanowi miejsce o określonej symbolice, który na stałe wpisał się w krajobraz Ustki. Równie istotne jak walory historyczne i powiązane z nimi walory kulturowe są nowe symbole miasta, które łączą w sobie historię osady oraz nowoczesność. Dzięki temu Ustka nie przypomina skansenu, ani nie traktuje swojej historii jak jedyne waloru, a umożliwia wykorzystanie jej w celu budowania nowej tożsamości przy jednoczesnym

nawiązaniu do tradycyjnych form. Poszczególne elementy związane są również z wierzeniami - Syrenka ma przynosić szczęście, a pomnik Józefa Thoraka oddaje hołd żołnierzom poległym w I Wojnie Światowej. Pomimo niewielkiej skali są to obiekty o bardzo dużym znaczeniu dla kreowania tożsamości miasta oraz jego wyjątkowego charakteru.

Ryc. 6.19., 6.20., 6.21. Latarnia morska w Ustce, pomnik Syrenki, „Umierający Wojownik”
źródło: <https://gdziewpolscenaweekend.pl/szlak-latarni-morskich/>, http://www.fregata-ustka.pl/img/ustka_k%C5%82adka.jpg, <https://booking.ustka.pl/rzezba-josefa-thoraka-umierajacy-wojownik/>
(data dostępu: 05.05.2020)

6.5. Analizy przestrzenne

6.5.1. Analiza systemu przestrzeni publicznych

Przestrzenie publiczne stanowią rdzeń struktury przestrzenno-funkcjonalnej, który często stanowi główny miernik standardu i atrakcyjności całego miasta oraz pozwala konkurować z innymi ośrodkami miejskimi [Czarnecki 2015]. Mają też duży wpływ na postrzeganie jego tożsamości oraz na jej kształtowanie. W Ustce główną oś założenia stanowi ulica Marynarki Polskiej, będąca też główną ulicą służącą spacerom. Jej przedłużeniem jest promenada nadmorska, która zlokalizowana jest wzdłuż plaży wschodniej. Towarzyszy jej bulwar oraz tereny zielone, które oddzielają centrum miasta od plaży. Równie istotnym elementem struktury przestrzeni publicznych jest też bulwar Portowy oraz Trakt Solidarności [Izydor 2019], jak i sam teren portu oraz znajdująca się na jego terenie kładka, wspomniana we wcześniejszym podrozdziale. Na przestrzeni lat praktycznie nie zmienia się układ głównych przestrzeni publicznych, ale podlegają one transformacjom służącym dopasowaniu ich do współczesnych wymagań oraz zmian zachodzących w społeczeństwie - przykładem może być właśnie obszar portu, jak i również wspomniana już rewitalizacja głównej części miasta.

Ryc. 6.22., 6.23. Ulica Marynarki Polskiej w Ustce
źródło: zdjęcia własne

Przestrzenie publiczne występujące w Ustce różnią się między sobą charakterem - ze względu na nadmorskie położenie występują zarówno deptaki miejskie, jak i nadmorskie. W przypadku Bulwaru Portowego zaaranżowany został waterfront łączący centrum miasta z terenem portu, którego przedłużeniem jest molo zlokalizowane na falochronie. Bulwar jest względnie nową częścią miasta, o czym świadczy znajdująca się przy nim nowoczesna zabudowa, która stylem nawiązuje do tradycyjnej zabudowy Ustki, tworząc w jej bezpośrednim sąsiedztwie nowoczesną dzielnicę nadmorską położoną bezpośrednio w sąsiedztwie portu. Również w przypadku Promenady Nadmorskiej główną determinantą jej powstania było nadmorskie położenie, jednak o zupełnie innym, bo naturalnym i nieprzekształconym charakterze. Poza strefą nadbrzeżną zdecydowanie najważniejszym elementem sieci przestrzeni publicznych jest wspomniana ulica Marynarki Polskiej, stanowiąca główną oś historycznego założenia oraz wzdłuż której zlokalizowane są różne lokale usługowe oraz zabytkowe budynki. Stanowi też główną drogę dojścia do przestrzeni nadmorskich.

Ryc. 6.24., 6.25. Bulwar Portowy oraz molo znajdujące się na przedłużeniu falochronu
źródło: zdjęcia własne

Ryc. 6.26. Widok na Promenadę Nadmorską w Ustce
źródło: <https://www.polskieszlaki.pl/promenada-w-ustce.htm>(data dostępu: 08.05.2020)

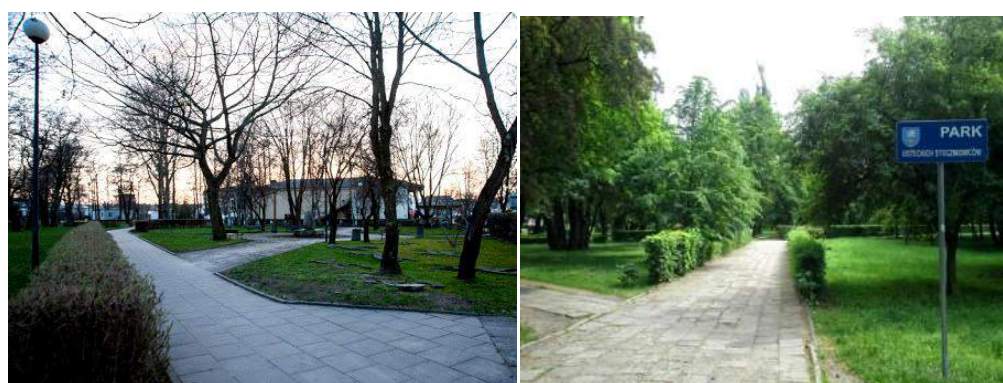
Ze względu na funkcję uzdrowiskową równie ważne są tereny zielone, szczególnie parki - Promenadzie Nadmorskiej towarzyszy pas zieleni, który na wschodnim jej końcu przemienia się w Park Uzdrowiskowy, następnie w teren gęsto zadrzewiony, umożliwiający uprawianie aktywności na świeżym powietrzu w otoczeniu lasu. Naturalne tereny zielone odgrywają szczególnie ważną rolę w zachodniej części Ustki, która jest słabo zagospodarowana i silnie zalesiona. Obecność lasów wpływa w pozytywny sposób na zdrowie kuracjuszy. Parki są zagospodarowane w sposób jak najbardziej zbliżony do naturalnych, co wynika też ze stref ochrony stref uzdrowiskowych. Obszary te są zazwyczaj ostoją spokoju, szczególnie w trakcie

trwania sezonu - drzewa dają cień, zachęcając do spacerów osoby poszukujące ciszy i relaksu. Najczęściej spotkać można w nich osoby starsze i pojedynczych spacerowiczów, którzy mają ochotę odpocząć od zgiełku turystycznego centrum. Tereny zielone stanowią przeciwwagę dla silnie zagospodarowanych obszarów turystycznych i żywych przestrzeni publicznych, a jednocześnie są elementem bardzo ważnym w całej sieci przestrzeni publicznych. Niestety wiele z nich jest zaniedbanych, ubogich w podstawowe elementy małej architektury jak ławki czy oświetlenie. Szczególnie widoczne jest to w parkach znajdujących się w pewnym oddaleniu od głównej strefy turystycznej, służących głównie mieszkańcom, które nie zachęcają do spędzania w nich czasu ze względu na zaniedbanie - nierówną nawierzchnię, braki w infrastrukturze.

Ryc. 6.27., 6.28. Promenada Nadmorska oraz Park Chopina w Ustce
źródło: zdjęcia własne

Ryc. 6.28., 6.29. Park Stoczniovców w Ustce
źródło: <http://www.ustka.pl/pl/news/content/3912>, <https://gp24.pl/po-wakacjach-w-parku-usteckich-stoczniovcow-powstanie-teznie-miasto-oglosilo-przetarg/ar/c1-14194219>, (data dostępu: 08.05.2020)

Przestrzenie publiczne w Ustce są różnicowane, w dużym stopniu o ich atrakcyjności decyduje potencjalne zainteresowanie turystów - te, które położone są w pobliżu strefy nadmorskiej są w większym stopniu zagospodarowane, zadbane oraz dostosowane do potrzeb użytkowników. Cechuje je lepszy stan infrastruktury, dzięki czemu są o wiele bardziej dostępne. Również elementy ich wyposażenia są nowsze, lepszej jakości, często stanowią atrakcję samą w sobie (jak rzeźby wspomniane we wcześniejszym podrozdziale, znajdujące się przy granicach Parku Chopina oraz Parku Uzdrowskiego). Warto zauważyć, że sieć przestrzeni publicznych Ustki stopniowo się rozszerza, obecnie przez adaptację terenów portu do ruchu pieszego oraz realizację inwestycji sprzyjających przyłączeniu odizolowanych wcześniej terenów przemysłowych do miasta. Sam układ przestrzeni jest prosty i intuicyjny, głównie przez wyraźnie zaznaczoną główną oś oraz dobrze znane miejsca koncentracji ludności. Poszczególne

przestrzenie o największym znaczeniu dla miasta oraz ich rozkład przestrzenny widoczne są na poniższej rycinie.

Ryc. 6.30. Główne przestrzenie publiczne Ustki
źródło: opracowanie własne

6.5.2. Analiza przestrzeni turystycznych

Zabudowa Ustki kształtuje się głównie po stronie wschodniego brzegu Słupi. Wspominana we wcześniejszych podrozdziałach historyczna tkanka stanowi główny trzon i miejsce koncentracji usług turystycznych, które z czasem obejmować zaczęły również sąsiednie tereny, oraz te położone w większym oddaleniu od ścisłego centrum. Zabudowa turystyczna jest zróżnicowana, jednak wyraźnie grupuje się w niektórych obszarach miasta. Oczywiście najsilniejsze zagospodarowanie turystyczne występuje najbliżej brzegu - nie brakuje tam zarówno miejsc noclegowych, jak i punktów gastronomicznych. Na poniższych schematach

zmapowane zostały miejsca koncentracji poszczególnych rodzajów usług turystycznych w celu lepszego zobrazowania położenia głównych przestrzeni turystycznych.

Ryc. 6.31. Występowanie obiektów noclegowych na podstawie danych ze strony *booking.com*
źródło: opracowanie własne na podstawie danych *booking.com* (data dostępu: 11.05.2020)

Ryc. 6.32. Występowanie lokali gastronomicznych w Ustce
źródło: opracowanie własne na podstawie danych *maps.google.com* (data dostępu: 11.05.2020)

O ile rozproszenie lokalizacji usług noclegowych jest w dużym stopniu zróżnicowane, o tyle w przypadku gastronomii widoczna jest koncentracja lokali w bliskim sąsiedztwie. Po porównaniu obu schematów możliwe jest wyodrębnienie stref głównej koncentracji usług turystycznych, w których również spodziewać można się największego nasilenia ruchu pieszego

w trakcie sezonu letniego oraz największej różnicy w ilości użytkowników przestrzeni pomiędzy nim a pozostałymi miesiącami. Usługi związane z noclegami i gastronomią określić można jako usługi podstawowe, determinujące kształtowanie się przestrzeni turystycznych.

Ryc. 6.33. Strefy koncentracji podstawowych usług turystycznych w Ustce
źródło: opracowanie własne

Wydrebnione obszary obejmują:

- teren Osiedla Na Wydmie w zachodniej części miasta - nowy zespół zabudowy wielorodzinnej, w której znaczna część mieszkań przeznaczona jest pod wynajem sezonowy;
- okolice historycznego centrum - ulicy Marynarki Polskiej, Czerwonych Kosynierów oraz Bulwaru Portowego;
- zabudowę przy Promenadzie Nadmorskiej i Parku Chopina.

Porównując analizy stref turystycznych i rozmieszczenia głównych przestrzeni publicznych zauważyć można, że ulica Marynarki Polskiej rzeczywiście stanowi główną oś całego założenia strefy turystycznej, wraz z sąsiednim Bulwarem Portowym oraz prowadzącą dalej Promenadą Nadmorską. W przypadku Osiedla Na Wydmie zauważyć można problem coraz bardziej powszechny w wielu miastach nadmorskich - odchodzenie od tradycyjnego modelu turystyki opierającego się na wynajmie pokoi w pensjonatach, hotelach i innych obiektach zbiorowych na rzecz wynajmu krótkoterminowego mieszkań w zabudowie wielorodzinnej. Obszary tego typu oferują często tańsze noclegi, ale oddalone od głównych atrakcji. Dlatego jako teren priorytetowy dla usteckiej turystyki stanowi głównie układ dawnej osady rybackiej.

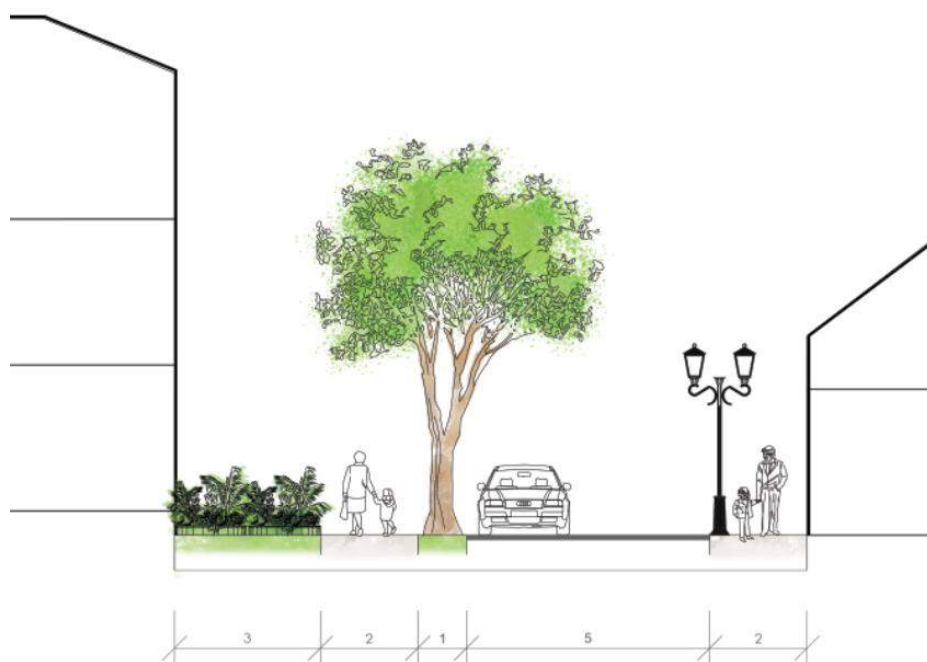
6.5.3. Analiza walorów krajobrazowych

Jak wynika z badań przeprowadzonych na temat przestrzeni publicznych, walory krajobrazowe stanowią obok zapewnienia bezpieczeństwa i funkcjonalności istotny element służący waloryzacji przestrzeni oraz mają znaczący wpływ na ich odbiór przez jej użytkowników. W przypadku miejscowości nadmorskich kluczową rolę odgrywa woda - zarówno panoramy jak i otwarcia widokowe skupiają się głównie na tym aspekcie krajobrazu. W Ustce, ze względu na obecność portu równie istotnym miejscem jest rzeka Słupia, wzdłuż której rozpościera się Bulwar Portowy. Obok obszarów nadmorskich kluczową rolę odgrywają tereny leśne oraz obszary zieleni urządzonej - zarówno parki, jak i drobne zieleńce czy krzewy przydrożne. Ustka jest miejscowością o zróżnicowanym krajobrazie, który stanowi jeden z jej największych atutów - formy ukształtowania terenu występujące na jej obszarze, które szczególnie zasługują na uwagę według zapisów „Studium...” stanowią przede wszystkim wydmy przyległe do piaszczystej plaży oraz sama plaża, abradowany brzeg klifowy oraz równina morenowa [Studium.... 2012].

Równie istotne jak walory naturalne są walory kulturalne, głównie te wymienione w podrozdziale 6.4.. Widoczne strefowanie terenów zainwestowanych o różnych funkcjach wpływa na czytelność całego układu. Jednocześnie powoduje to jednak problem z identyfikacją i połączeniem wizualnym obszaru portu z dzielnicami o funkcji usługowej oraz usługowo-mieszaniowej, w których toczy się główne życie turystyczne. Główne strefy miasta charakteryzuje przyjazna skala, sprzyjająca różnym aktywnościom - wynika to głównie z zachowania pierwotnego układu osady rybackiej oraz wysokości zabudowy. Czytelna kompozycja historycznego układu pozwala stworzyć przestrzeń o wyjątkowych w skali regionu walorach, unikatowych dla Ustki. Miasto charakteryzuje ludzka skala, na której swoje rozważania opierał Gehl jako na jednym z głównych wyznaczników miasta przyjaznego pieszym i użytkownikom. Zobrazować to pomagają przekroje ulic, które odzwierciedlają charakter poszczególnych ciągów oraz ich wymiary.

Ryc. 6.34. Przekrój ulicy Marynarki Polskiej
źródło: opracowanie własne

Ryc. 6.35. Przekrój ulicy Chopina
źródło: opracowanie własne

Ryc. 6.36. Przekrój Bulwaru Portowego
źródło: opracowanie własne

Otwarcia widokowe i panoramy w mieście rozpościerają się z wielu miejsc - te najbardziej charakterystyczne występują na styku lądu i morza. Dzięki istnieniu mola i jego wykorzystaniu jako deptaku możliwe jest podziwianie panoramy zarówno ze strony morza jak i lądu. Różnorodność obserwowanych krajobrazów również ma wpływ na atrakcyjność miasta. W przypadku panoram równie ważne jest to, w jak dużym stopniu są interesujące i zróżnicowane - czy występują dominanty kubaturowe, kolorystyczne, wysokościowe. Panoramy morskie są zazwyczaj jednorodne, spokojne, składające się głównie z widoku na piasek i morze - tak też jest w przypadku Ustki. Pewnego rodzaju urozmaicenie stanowi molo, które jest widoczne z

plaży. Panorama widoczna z mola dostarcza większej ilości wrażeń - sprawia wrażenie, jakby składała się ze znacznie większej ilości elementów. Główny punkt również stanowi woda, jednak na pierwszy plan wyłonić mogą się skały, z których składa się falochron, a tło stanowią tereny zielone położone w mieście. Równie istotne są akcenty, na które składają się elementy zabudowy znajdującej się tuż przy pasie nadbrzeżnym. Sam charakter panoram jest też zróżnicowany - ta widoczna z brzegu sprawia wrażenie otwartej, oferuje duży zakres widoku. Panorama od strony wody jest natomiast widocznie ograniczona.

Ryc. 6.37., 6.38. Panorama Ustki od strony wody oraz panorama morska, widoczna z Plaży Wschodniej
źródło: zdjęcie własne, <http://www.kondi.pl/polska/ustka/plaza-wschodnia-ustka-f12833.html>
(data dostępu: 12.05.2020)

Poza panoramami istotnymi elementami krajobrazowymi są ciągi widokowe oraz osie widokowe - pierwsze umożliwiają obserwację danego widoku przez dłuższy czas, drugie natomiast stanowią widoki ograniczone - na przykład przez pierzeje ulic lub szpalery drzew. W przypadku Ustki najistotniejsze ciągi widokowe występują na obszarze portu - otwarty Bulwar umożliwia obserwację terenu portowego oraz znajdujących się w jego obrębie łodzi, natomiast ze strony portu możliwe jest oglądanie nabrzeża za Bulwarem Portowym. Główne osie widokowe występują na terenie miasta i uwarunkowane są kształtem siatki urbanistycznej, która ze względu na swój względnie regularny kształt tworzy wiele długich ulic, których zamknięcie widokowe stanowią budynki znajdujące się na horyzoncie. Osie widokowe występują również w parkach i na terenach leśnych, w których ograniczenie widoku stanowią drzewa rosnące przy ścieżkach. Nie są one jednak tak wyraźne i unikatowe jak osie znajdujące się w centrum założenia urbanistycznego. Istotnym elementem są otwarcia widokowe - miejsca, z których rozpościera się widok, a nie są ograniczone w takim stopniu jak osie widokowe. Są to na przykład miejsca wejścia na plażę z deptaku. W strukturze krajobrazowej miasta istotne są też dominanty - w przypadku Ustki zabudowa w centrum jest jednorodna, o zbliżonej wysokości - pod tym względem wyróżnia się latarnia morska oraz kładka na terenie portu jak i Kościół w starej części miasta. Latarnia stanowi jednocześnie punkt widokowy, z którego możliwe jest oglądanie terenu miasta oraz Bałtyku z wysokości. W głębi miasta istotną dominantę stanowi Hotel Uzdrowski, który kubaturą w znacznym stopniu odstaje od sąsiadującej zabudowy. Pomimo to, dzięki dopasowaniu wysokości zabudowy do otoczenia wpisuje się on w krajobraz miasta, w znacznym stopniu urozmaicając sąsiedztwo, w którym jest zlokalizowany. W przestrzeni miasta występują też dominanty o negatywnym wpływie na środowisko - są to głównie zabudowania portowe o funkcji magazynowej, widoczne z Bulwaru Portowego.

Ryc. 6.39. Analiza najważniejszych walorów krajobrazowych Ustki
źródło: opracowanie własne

Walory krajobrazowe Ustki są bardzo zróżnicowane - istotną rolę odgrywają zarówno przestrzenie ukształtowane w sposób naturalny, jak lasy czy plaże, ale też te pochodzenia antropogenicznego - szczególnie duże znaczenie odgrywa obszar dawnej osady rybackiej oraz teren portu. Miejsca te łączą unikatowe walory krajobrazowe z wyjątkową i dobrze widoczną tożsamością miasta. Ludzka skala założeń urbanistycznych w centrum kumulacji usług turystycznych sprawia, że jest to miejsce chętnie i tłumnie odwiedzane zarówno przez mieszkańców jak i przez turystów. Duża ilość zieleni w przestrzeni zurbanizowanej wpływa na jeszcze lepszy jej odbiór przez jej użytkowników. Mimo to niezaprzeczalne jest, że to morze i strefa styku lądu z brzegiem stanowią miejsca najważniejsze pod względem atrakcyjności walorów krajobrazowych. Widoczne jest to w układzie kompozycyjnym miasta, w którym prostokątna siatka ulic umożliwia tworzenie ciągów i otwarć widokowych kończących się widokiem na Bałtyk, ale też w lokalizacji głównych ciągów pieszych zapewniających wyjątkowe doznania krajobrazowe, jakimi są Bulwar Portowy oraz Promenada Nadmorska, położone bezpośrednio nad wodą i stanowiące miejsce łączące strefę zurbanizowaną z wodą.

6.5.4. Mapowanie problemów

Na podstawie wcześniejszych analiz, własnych obserwacji oraz informacji zawartych w dokumentach planistycznych (których ogólne założenia opisane zostaną w dalszej części pracy)

możliwe jest wyłonienie głównych problemów występujących w przestrzeni Ustki. Jednym z najważniejszych problemów związanych bezpośrednio z funkcją turystyczną miasta jest nierównomierna liczba osób w nim przebywająca w trakcie trwania sezonu letniego oraz poza nim. Powoduje to większe zapotrzebowanie na usługi i ilość przestrzeni latem oraz wyraźne zmniejszenie go przez pozostałą część roku. Wiąże się to z nierównomiernym wykorzystaniem przestrzeni publicznych oraz zmieniającym się głównym celem przebywania w nich oraz oczekiwań względem wrażeń, jakie mogą być przez nie dostarczone. O ile dzięki zachowaniu pierwotnej struktury zabudowy w części dawnej osady rybackiej możliwe jest utrzymanie równowagi w funkcjonowaniu tej części miasta (ze względu na przyjazną, ludzką skalę), o tyle w przypadku chociażby Promenady Nadmorskiej pojawiać mogą się problemy związane z narastającym poczuciem opustoszenia przestrzeni przez zbyt dużą ilość miejsc siedzących i pustych przestrzeni, które latem wypełnione są przez zabudowę tymczasową oferującą różnego rodzaju usługi.

Również oferta rozrywkowa, jaką do zaoferowania mają przestrzenie publiczne Ustki zmienia się wraz z porami roku - latem program jest o wiele szerszy i zróżnicowany, poza sezonem jest on o wiele bardziej ubogi i ujednolicony. Innym, równie istotnym problemem wynikającym z sezonowości Ustki są wahania natężenia ruchu samochodowego oraz poziomu wykorzystania miejsc parkingowych - o ile dla mieszkańców liczba ta może być wystarczająca, o tyle obecny stan infrastruktury nie radzi sobie z obsługą większej ilości podróżnych latem, co skutkuje samochodami zaparkowanymi tuż przy strefie nadmorskiej, na ulicach stanowiących główne dojście do Promenady. Ważny jest również sam stan przestrzeni - o ile jest ona uporządkowana, czysta i nie ulega tak szybkiej komercjalizacji jak przestrzenie wielu innych miejscowości, które wspomniane były we wcześniejszych częściach pracy, o tyle często jest to przestrzeń niezmienniana pod względem czysto wizualnym od dziesięcioleci (co dotyczy również małej architektury). Jednak problemy związane ze zbyt dużym udziałem powierzchni reklamowych w krajobrazie również występują w Ustce - o ile sama chęć zareklamowania danego przedsiębiorstwa nie jest rzeczą godną piętnowania, o tyle sposób, w jaki wpływa to na przestrzeń całego miasta jest bardzo krzywdzący i potrafi skutecznie zakłócić jego odbiór. Problemy związane z funkcjonowaniem i wyglądem przestrzeni publicznych zauważalne są szczególnie w częściach miasta położonych w pewnym oddaleniu od turystycznego centrum - widoczne jest przyznanie pierwszeństwa działaniom mającym związek z funkcją turystyczną. Problem ten nie dotyczy jednak tylko parków czy skwerów, ale też terenów leśnych na obszarze miasta, które sprawiają wrażenie opuszczonych, zaniedbanych, a stanowią rdzeń dla funkcji uzdrowiskowej.

Istotne są też problemy wymienione w „Strategii Rozwoju Miasta Ustka do roku 2020”, w której zwrócono uwagę na zagrożenie osnowy ekologicznej związane z ryzykiem jej zbyt intensywnego wykorzystania turystycznego, niewystarczający stan ładu przestrzennego przy jednoczesnym polepszaniu się stanu infrastruktury i zabudowy, bariery architektoniczne dla niepełnosprawnych, odizolowanie wschodniej części miasta od zachodniej (jedno połączenie w postaci kładki jest niewystarczające aby stale przyłączyć obszar portu do struktury miasta),

niskie wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego poza sezonem letnim, niedobór infrastruktury skierowanej do przedstawicieli poszczególnych grup wiekowych (w tym dzieci, młodzieży, seniorów) [Strategia Rozwoju... 2011]. O ile tożsamość miasta jest dobrze czytelna dla mieszkańców, o tyle dla osób spoza najbliższej okolicy może pozostawać nieczytelna - istotne jest, aby historia osady rybackiej i miejscowości portowej była jasna.

Istotny problem wynika również z dopuszczenia ruchu samochodowego w północnej części miasta, skupiającej się w pełni na obsłudze turystycznej - wpływa to na zmniejszenie bezpieczeństwa pieszych oraz komfortu użytkowania przestrzeni znajdujących się w pobliżu portu oraz na terenie danej osady rybackiej - betonowe słupki wygradzające przestrzenie piesze stanowią wyraźny wyznacznik, że w tej przestrzeni samochody są równie ważne co piesi. Obecne w tej części miasta miejsca parkingowe w znacznym stopniu utrudniają swobodne poruszanie się pieszo, stąd zostały określone jako „konfliktowe” w analizie. W przypadku głównych tras spacerowych wpływa to w negatywny sposób na odbiór całego miasta i utrudnia korzystanie z jego przestrzeni w bez troski, wakacyjny sposób.

Ryc. 6.40. Analiza rozmieszczenia przestrzeni problematycznych
źródło: opracowanie własne

Na powyższej rycinie przedstawione zostało rozłożenie opisywanych zagadnień w przestrzeni. Konflikty przestrzenne dotyczą tu głównie kwestii związanych ze wspomnianym zagrożeniem dla terenów przyrodniczych ze strony rozwijającej się turystyki - strefa nadmorska znajdująca się w bezpośrednim sąsiedztwie Promenady Nadmorskiej jest na to szczególnie narażona ze względu na istotne znaczenie dla całego systemu przestrzeni publicznych miasta. Jako przestrzenie zaniedbane i/lub wymagające doinwestowania określone zostały obszar Parku Usteckich Stoczniovców, Parku Chopina, Parku Uzdrowiskowego oraz skwerów znajdujących się przy Promenadzie Nadmorskiej. W przypadku terenów zielonych główny problem stanowi

niedobór elementów małej architektury (takiej jak ławki, śmietniki ale też elementy urozmaicające przestrzeń, jak rzeźby czy tablice informacyjne) oraz zły stan infrastruktury, utrudniający w znacznym stopniu poruszanie się.

Jako miejsca o niewykorzystanym potencjale szczególnie wspomnieć należy o zachodniej części portu, która pomimo połączenia kładką z częścią wschodnią jest w dużym stopniu niezagospodarowana i nieuporządkowana. Jest też przestrzenią trudno dostępną. Jako takie przestrzenie wyodrębnione zostały również plaże, z korzystania z których praktycznie zupełnie wykluczone są osoby o ograniczonej sprawności ruchowej, szczególnie te poruszające się na wózkach inwalidzkich. Podobnie jest w przypadku parków przy Promenadzie Nadmorskiej - tam główny problem stanowią strome zejścia i schody, utrudniające poruszanie się.

Problemy zdefiniowane w tym podrozdziale dotyczą głównie przestrzeni turystycznej Ustki, która wyodrębniona została w podrozdziale 6.5.2. Kwestie związane z marginalizacją potrzeb mieszkańców zamieszkujących obszary oddalone od turystycznego centrum oraz stanu infrastruktury na tym terenie nie pasują bezpośrednio do tematyki niniejszej pracy, dlatego opisane zostały skrótowo. Sezonowość miasta odbija się w jego przestrzeni głównie w miejscach, w których widoczne są największe różnice w ilości osób z nich korzystających w ciągu roku. Również te problemy w największym stopniu wpływają na życie mieszkańców oraz ich sposób odbioru poszczególnych miejsc.

6.6. Analizy dokumentów planistycznych

Treść dokumentów planistycznych i strategicznych dla Ustki przytaczana była we wcześniejszych częściach rozdziału ze względu na szerokie spektrum analiz oraz wyodrębnienie kwestii poruszanych w poszczególnych podpunktach. W tym podrozdziale przytoczone zostaną najważniejsze postanowienia obowiązujących dokumentów.

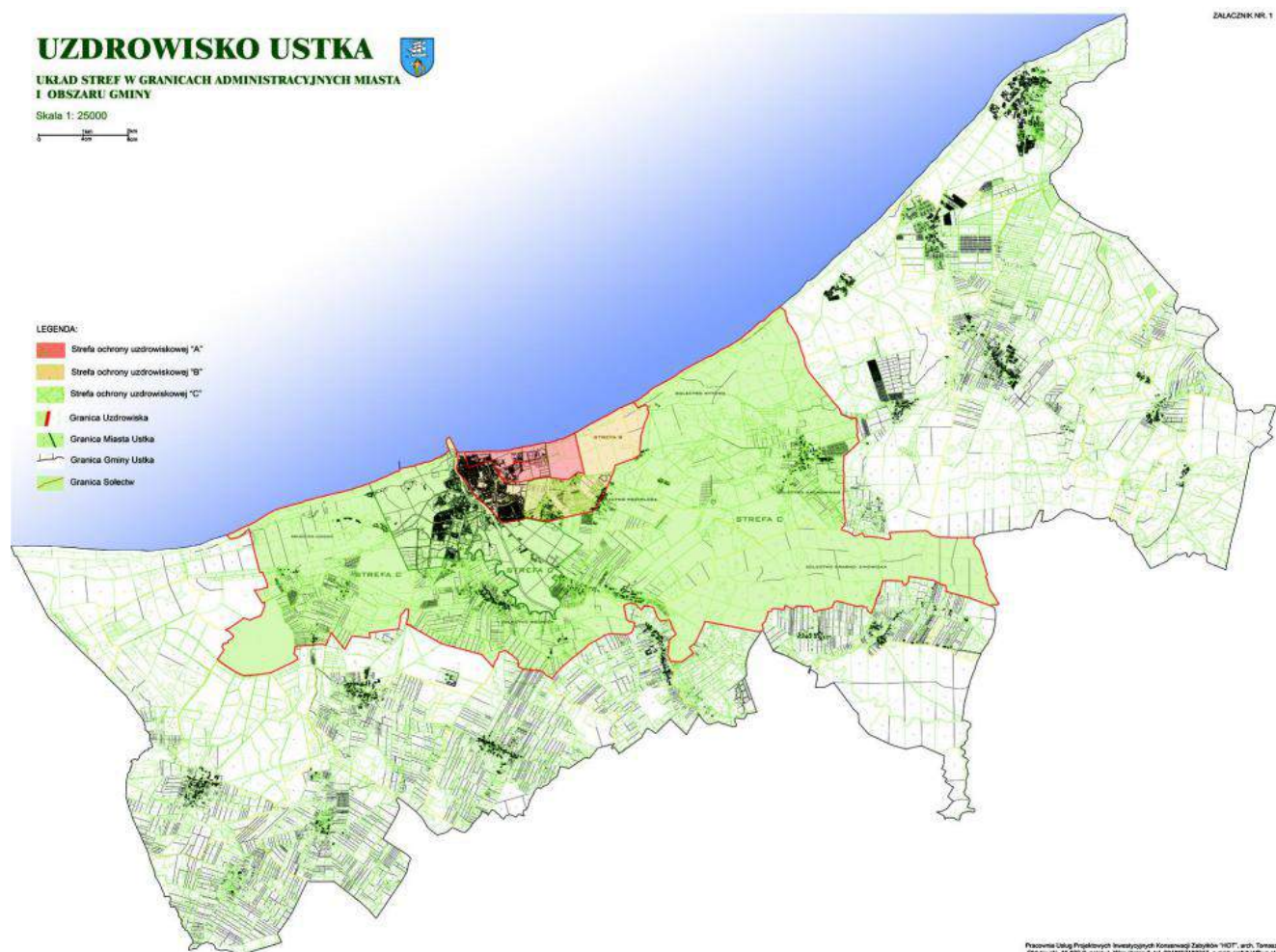
Strategia Rozwoju Gminy Miasta Ustka do 2020 roku

W Strategii Rozwoju Gminy Miasta Ustka do 2020 roku (nazywanej dalej „Strategią Rozwoju”) zawarte są przede wszystkim wizja, kierunki rozwoju oraz cele strategiczne dla rozwoju miasta. Wizja rozwoju definiuje Ustkę jako nowoczesny kurort i uzdrowisko nadbałtyckie. Akcentuje tu istotną rolę walorów przyrodniczych, które stanowią główną determinantę rozwoju funkcji poprzez zapewnienie całorocznego wypoczynku. Zwraca również uwagę na konieczność zapewnienia mieszkańcom dostępu do pracy, edukacji oraz opieki społecznej. Wyznaczone zostały trzy główne kierunki rozwoju: zrównoważony rozwój społeczności lokalnej, zrównoważony rozwój przestrzeni publicznej, rozwój gospodarki i miasta [Strategia... 2011]. O ile wizja największy nacisk kładzie na rozwoju funkcji turystycznej, o tyle przy kierunkach rozwoju zauważyć można wyraźne zwrócenie się ku mieszkańcom i zwiększeniu komfortu ich życia. Dla kwestii humanizacji najistotniejszy jest drugi kierunek, w opisie którego zawarte są informacje o wspomnianym wcześniej konflikcie i zagrożeniu wynikającym z bogactwa przyrodniczego otaczającego miasto. Poruszony został również problem wzmożonego ruchu samochodowego, którego propozycją rozwiązania jest budowa wielkopowierzchniowych placów i parkingów piętrowych poza ścisłą zabudową miasta, a co za tym idzie - polepszenie komunikacji miejskiej,

ułatwiającej dostanie się do centrum miasta. Niestety - kwestia transportu publicznego w Ustce do dziś stanowi kwestię nierozwiązaną w odpowiedni sposób.

Statut Uzdrowiska Ustka

W Statucie Uzdrowiska Ustka (nazywanym dalej „Statutem”) wydzielone zostały trzy strefy ochrony uzdrowskiej - strefa „A”, „B” oraz „C”, których dokładne rozmieszczenie oraz granice przedstawione zostały w załączniku nr 1 do niniejszego dokumentu (ryc.6.41). Nadmorska część miasta, na której skupiają się główne elementy infrastruktury turystycznej położona jest w całości w strefie „A”. Obszary te różnią się wprowadzonymi na ich terenie obostrzeniami i poziomem ich zaostżenia.

Ryc. 6.41. Strefy uzdrowskie w granicach administracyjnych miasta i na obszarze gminy Ustka
źródło: Uchwała Nr XLII/369/2014 w sprawie zmiany uchwały Rady Miasta Ustka Nr XVII/151/2011 z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Ustka

Dla strefy „A” w Statucie Uzdrowiska wymienione zostały zalecenia między innymi w formie wprowadzenia zakazów, które obejmują między innymi zakaz lokalizacji obiektów przemysłowych, nowej zabudowy oraz rozbudowy istniejącej, elementów infrastruktury komunikacyjnej emitujących fale elektromagnetyczne, organizacji imprez masowych w godzinach nocnych poza tymi uwzględnionymi w harmonogramie gminnym. Wprowadzone

zostały również zakazy związane z realizacją pól namiotowych i campingowych, palenia ognisk, remontów dróg bez uwzględnienia pasa zieleni izolacyjnej, lokalizowania reklam wielkopowierzchniowych o powierzchni powyżej 4 m². Ustalony został również wskaźnik, według którego przynajmniej 75% powierzchni terenu w strefie „A” powinny pokrywać tereny zielone (w dniu sporządzenia Statutu było to 78,6% powierzchni) [Statut Uzdrowska... 2015].

Ryc. 6.42. Zakres strefy uzdrowskiej „A”

źródło: Uchwała Nr XLII/369/2014 w sprawie zmiany uchwały Rady Miasta Ustka Nr XVII/151/2011 z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie Statutu Uzdrowska Ustka

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Ustka

Ustalenia Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Ustka (nazywanego dalej „Studium”) zostały wielokrotnie przytoczone we wcześniejszej części pracy. Pod względem ustaleń dotyczących wizji rozwoju miasta oraz kierunków rozwoju są one spójnie ze Strategią Rozwoju. Istotnymi informacjami w nim zawartymi jest opis kierunków zagospodarowania i ich uszczegółowienie, które umożliwiają zapoznanie się z wizją władarzy miasta dotyczącą dalszego rozwoju i zmian zachodzących w przestrzeni. Wspominana wielokrotnie we wcześniejszych częściach pracy zachodnia część Ustki, obecnie niezagospodarowana i traktowana marginalnie przez mieszkańców jak i turystów miała stać się głównym miejscem realizacji nowych inwestycji, w tym mieszkaniowych (czego przykładem może być wspomniana w podrozdziale 6.5.2 realizacja Osiedla Na Wydmie). Dla humanizacji przestrzeni ważne są również opisywane plany dotyczące realizacji waterfrontu i stopniowego ucłowieczania portowej części miasta, w tym budowa nowej mariny, które mają na celu likwidację barier mentalnych oraz zmianę charakteru obszaru. W związku z rozwojem tej części miasta opisane zostało również zalecenie dotyczące realizacji przestrzeni publicznych, które w zamyśle mają różnić się między częścią wschodnią a zachodnią, różnicując przestrzeń i

dostarczając rozmaite wrażenia przechodniom - zapis ten jasno deklaruje wizję tej części miasta jako przestrzeni nowoczesnej, nie związanej w tak dużym stopniu z wypracowaną do tej pory tożsamością, dzięki czemu możliwa będzie realizacja nowoczesnych założeń, a nawet i eksperymentów związanych z kształtem czy wyposażeniem tego typu miejsc, które w historycznej części Ustko mogłyby zakłócić ład przestrzenny, istniejącą strukturę oraz mogłyby spotkać się z niezadowoleniem ze strony mieszkańców.

W Studium w części dotyczącej głównych kierunków rozwoju oraz zmian w strukturze funkcjonalno-przestrzennej zwrócono uwagę na tożsamość miasta, która powinna być czynnikiem rozwojowym, a nie jedynie ograniczającym. Oznacza to świadomość znaczenia, jakie wywiera ona na postrzeganie miasta i jego wartość jako ośrodka atrakcyjnego turystycznie, wyróżniającego się na tle innych miejscowości nadmorskich. Istotne jest, aby przekonanie o rozwojowym potencjale płynącym z obecności terenów historycznych i ich zachowania była równie oczywista dla mieszkańców jak i dla władz miasta. W dokumencie opisana została też konieczność realizacji zróżnicowanych między sobą nowych przestrzeni, które wyróżniać będzie własna tożsamość.

Jako tereny wymagające przekształceń wymieniono między innymi wspomniany wcześniej port, tereny nieutwardzone (które należy uaktywnić biologicznie za pomocą nasadzeń zieleni) oraz tereny leśne w zachodniej części miasta. W dokumencie wyróżnione zostały również obszary przeznaczone do humanizacji, jednak wyróżnione wśród nich zostały jedynie obszary zabudowy wielorodzinnej wymagające dosadzeń zieleni. W dokumencie Studium zachowana została równowaga pomiędzy potrzebami wynikającymi z rozwoju funkcji turystycznej a potrzebami mieszkańców. Przeznaczenia terenów są zgodne ze stanem istniejącym - w centrum zlokalizowane zostały strefy zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz usługowej, a wzdłuż Promenady Nadmorskiej realizowane mają być ciągi piesze oraz tereny zielone.

Podsumowanie

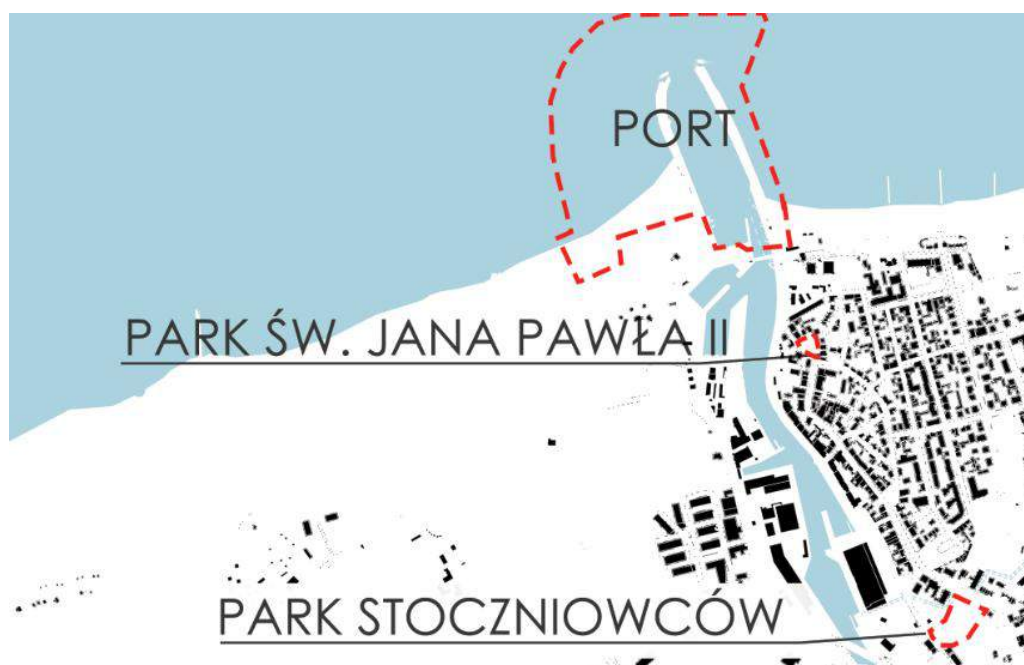
Dokumenty planistyczne i rozwojowe Ustki poruszają w podobnym stopniu problemy związane z potrzebami mieszkańców jak i aspekty wynikające z chęci rozwoju funkcji turystyczno-uzdrowskiej. Kładziony jest duży nacisk na zrównoważony rozwój, dzięki któremu możliwe będzie polepszenie stanu zaniedbanych dzielnic oraz wzrost znaczenia Ustki jako nadmorskiego kurortu, zapewniającego całoroczną opiekę uzdrowską. Na kształt zapisów i ich założenia główny wpływ ma właśnie ta funkcja pełniona przez miasto - poprzez wprowadzenie w życie Statutu Uzdrowska możliwa jest ochrona najcenniejszych zasobów i zachowanie ładu przestrzennego w najważniejszym dla jego funkcjonowania obszarze miasta. Zapisy poszczególnych dokumentów wyraźnie wskazują sposoby realizacji kierunków rozwoju zawartych w Strategii Rozwoju.

W analizie nie zostały opisane obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, ponieważ ich treści pokrywają się z treścią Studium. Pominięty został również Gminny Program Rewitalizacji, który skupia się na obszarach nie obejmujących swoim zasięgiem miejsc koncentracji usług związanych z turystyką.

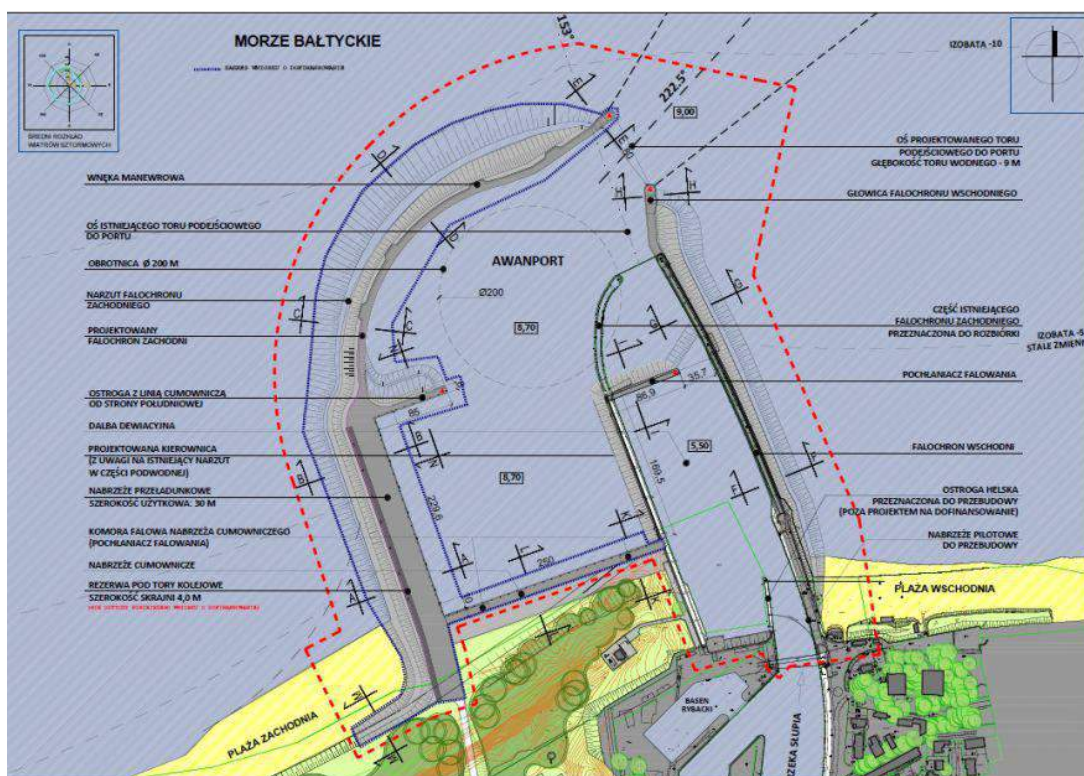
6.7. Analizy projektów przyszłych zmian w przestrzeniach publicznych Ustki

Obecnie największe znaczenie dla przestrzeni Ustki ma realizacja trzech projektów: projektu przebudowy portu, projektu przebudowy parku Stoczniowców przy ul. Marynarki Polskiej oraz Parku Św. Jana Pawła II. Lokalizacja obszarów objętych projektami przedstawiona została na poniższej rycinie.

Ryc. 6.43. Obszary obecnie poddane przemianom
źródło: opracowanie własne

Prace związane ze zmianami w porcie dotyczą w głównej mierze jego modernizacji. Głównym celem realizacji projektu jest zwiększenie bezpieczeństwa rybaków korzystających z portu, ale też dostosowanie go do pełnienia nowych funkcji, jakimi są handel i turystyka. Jak podano na stronie internetowej miasta, do głównych założeń projektowych należą: budowa nowego falochronu Zachodniego, nabrzeża przeładunkowego o długości ok. 230 m oraz nabrzeża cumowniczego, które połączy nowy falochron z istniejącym [ustka.pl]. Pierwszy etap modernizacji ma zostać zakończony do końca I kwartału 2023 roku. W proces projektowy zaangażowani byli zarówno specjaliści, jak i mieszkańcy. Tablice przedstawiające projekt są obecne w przestrzeni miasta, dzięki czemu każdy zainteresowany może się z nim zapoznać bez konieczności używania komputera.

Ryc. 6.44. Projekt przebudowy portu w Ustce

źródło: http://www.ustka.pl/uploads/files/Aktualnosci/plan_przebudowa%20portu_2.jpg, data dostępu: 27.05.2020

Park Usteckich Stoczniovców omawiany był we wcześniejszych częściach pracy oraz przedstawiony jako przykład przestrzeni zdegradowanej, zaniedbanej, która wymaga przekształceń. Pomimo lekkiego oddalenia od głównej strefy koncentracji usług turystycznych władze miasta podjęły decyzję o konieczności przeprowadzenia zmian w jego obrębie. Park zyska też łącznie solankowe z zadaniem, dzięki czemu zostanie w nim uwidocznił zdrowiskowy charakter miasta. Zrealizowane zostaną nowe ciągi piesze wraz z oświetleniem oraz monitoringiem. Poza łączkami do przestrzeni dodane zostaną również elementy małej architektury, w tym tablica multimedialna. Na terenie parku możliwe będzie organizowanie targów zdrowiskowych, rehabilitacyjnych oraz zajęć mających na celu przybliżenie społeczeństwu zagadnień związanych ze zdrowiem [ustka.naszemiasto.pl]. Ustka zyska dzięki temu praktycznie nową przestrzeń publiczną, która zajmie miejsce zaniedbanego parku.

Warto wspomnieć też o dopiero planowanej przebudowie Parku im. Św. Jana Pawła II - choć w chwili powstawania niniejszej pracy pojawiły się jedynie informacje o planowanym ogłoszeniu przetargu na urządzenie Parku, to zamiar władz miasta jest jasny - jak informuje miejscowy portal informacyjny ustka.naszemiasto.pl przebudowa parku ma na celu przemienienie go w nowoczesny plac silnie nawiązujący do historii miasta, zachowując jednocześnie układ pozostały po kościele, który stał kiedyś w tym miejscu [ustka.naszemiasto.pl].

Ryc. 6.45. Koncepcja przebudowy Parku Usteckich Stoczniowców przy ul. Marynarki Polskiej
 źródło: <http://www.ustka.pl/uploads/files/Aktualnosci/zagospodarownie%20terenu%20Parku.jpg>, data dostępu: 26.05.2020

Ryc. 6.46. Dawny kościół w nowej przestrzeni Ustki - wizualizacja dla Parku Św. Jana Pawła II
 źródło: <https://ustka.naszemiasto.pl/zarys-sredniowiecznej-swiatyni-wraca-do-przestrzeni-ustki/ga/c1-7718509/zd/53398287>, data dostępu: 26.05.2020

Opisane projekty wskazują kierunek zmian, ku jakiemu podąża Ustka - jest to dążenie do nowoczesności, spełnienia oczekiwań mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu tożsamości i podkreślaniu jej na każdym kroku. Modernizacja portu związana z przystosowaniem go do wymogów bezpieczeństwa, ale też dążenie do otwarcia go na miasto i dla ludzi wskazują na dążenia których celem ma być dalsza integracja strefy przemysłowej z miejską, turystyczną. Zmiany, jakie realizowane są w Parku Usteckich Stoczniowców wyraźnie wskazują jak istotna jest funkcja uzdrowskowa, tworząc z niej jeden z głównych atraktorów

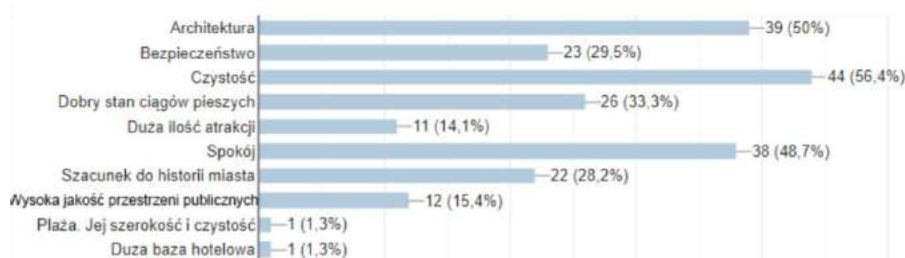

niniejszej przestrzeni. Natomiast planowana dopiero przebudowa Parku Św. Jana Pawła II, którego głównym założeniem jest zachowanie układu dawnego kościoła oraz dostosowanie nowych rozwiązań do istniejącego starodrzewu wskazują na duży szacunek zarówno do historii miasta jak i do obecnej w nim przyrody. W projektach tych widoczny jest aspekt humanizacji, który przejawia się w otwarciu przestrzeni dla ludzi oraz zacieśnianiu więzi między mieszkańcami a miastem.

6.8. Analizy wyników ankiet

Na potrzeby niniejszej pracy sporządzona została ankieta, stanowiąca załącznik nr 1. Wszystkie pytania wraz z pełnymi wykresami oraz danymi zawierającymi informacje na temat odpowiedzi na pytania oraz kwestionariusz stanowią załącznik nr 1 do niniejszej pracy. Ankieta dostępna była od 8 maja 2020 roku do 4 czerwca 2020 roku, w tym czasie zebrano 108 odpowiedzi. Głównym celem analizy niniejszego formularza jest zapoznanie się z bezpośrednią opinią mieszkańców dotyczącą przestrzeni miasta oraz elementów, których w niej brakuje oraz tych, których jest zbyt wiele. Ważne było też zapoznanie się z tym w jaki sposób mieszkańcy postrzegają tożsamość miasta.

Z tożsamością miasta i ogólnymi odczuciami jakie wzbudza w mieszkańcach związane było pierwsze pytanie dotyczące tego, czy zdaniem ankietowanych Ustka wyróżnia się na tle innych polskich miast nadmorskich. Pozytywny odzew związany z tym pytaniem (72 % ankietowanych udzieliło odpowiedzi twierdzącej) może sugerować, że Ustka w oczach swoich mieszkańców jest miastem o dość wyraźnie wykształconej tożsamości. Jako główne czynniki, które ją wyróżniają podane zostały czystość, architektura oraz spokój (ankietowani mogli wybrać maksymalnie 3 odpowiedzi). Wysoko oceniona została też pozycja o treści „szacunek do historii miasta”. Najmniej ankietowanych opowiedziało się za dużą ilością atrakcji i wysoką jakością przestrzeni publicznych.

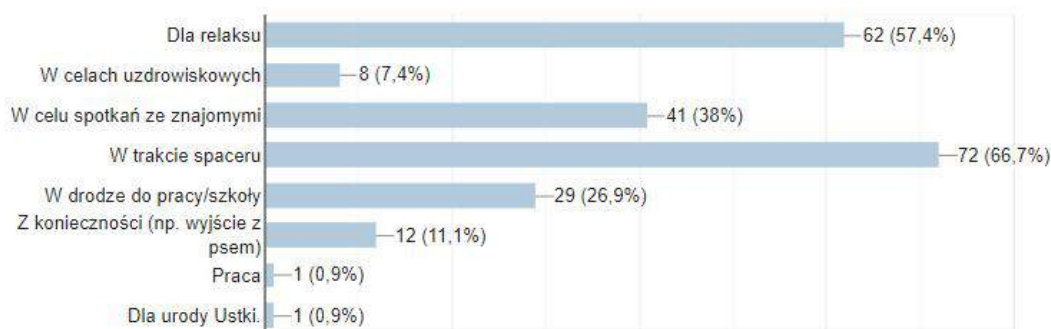

Ryc. 6.45. Zestawienie odpowiedzi na pytanie określające czym Ustka wyróżnia się na tle innych polskich miejscowości nadmorskich
źródło: opracowanie własne

Pomimo to przy pytaniu dotyczącym najczęstszego powodu odwiedzania przestrzeni publicznych Ustki padały odpowiedzi związane z aktywnościami pozadomowymi określanymi przez Gehla jako działania opcjonalne, które zachodzą, jeśli zachodzi do nich ochota oraz występujące czynniki jak pogoda czy atrakcyjność danego miasta są wystarczająco zachęcające [Gehl 1971]. Najczęściej padającą odpowiedzią było stwierdzenie, że przestrzenie te odwiedzane są w trakcie spaceru, w celu relaksu oraz aby spotkać znajomych. Szczególnie ważna jest ostatnia czynność, która wiąże się z kolejnym rodzajem działań, które określane są

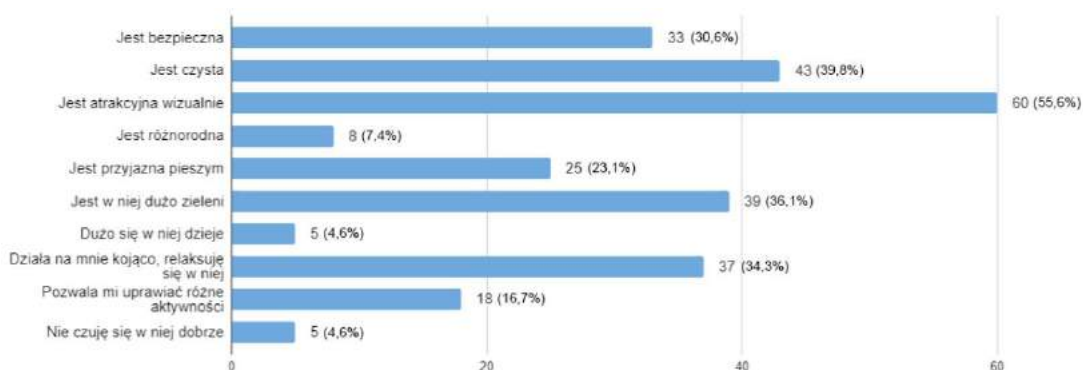

jako działania społeczne, czyli wywodzące się z obecności innych ludzi. Dzięki temu zauważyć można, że przestrzenie społeczne Ustki umożliwiają szerokie spektrum zachowań (przy tej odpowiedzi mieszkańcy również mogli zaznaczyć maksymalnie 3 opcje).

Ryc. 6.46. Zestawienie odpowiedzi na pytanie określające w jakim celu mieszkańcy odwiedzają przestrzenie publiczne Ustki
źródło: opracowanie własne

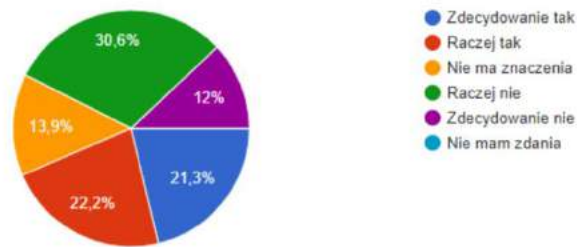
Interesujące jest również następane pytanie, w którym ankietowani również mogli zaznaczyć 3 odpowiedzi dotyczące tego, co sprawia, że dobrze czują się w przestrzeni Ustki. Możliwa była także odpowiedź „nie czuję się w niej dobrze”, którą zaznaczyło pięciu ankietowanych. Zdecydowana większość odpowiedzi skupiała się na tym, że przestrzeń ta jest dla nich atrakcyjna wizualnie (60%). Najmniejszą liczbę odpowiedzi uzyskała poza tym opcja określająca przestrzeń miasta jako miejsce, w którym dużo się dzieje. Wyniki te pokrywają się z odpowiedziami z wcześniejszych pytań, w których Ustka określana była jako miasto spokojne.

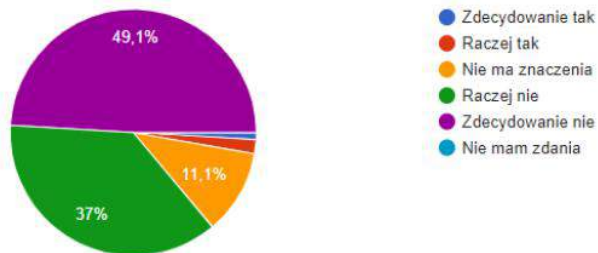
Ryc. 6.47. Zestawienie odpowiedzi na pytanie określające co sprawia, że mieszkańcy czują się dobrze w przestrzeni Ustki
źródło: opracowanie własne

Dla wyników pracy istotne były odpowiedzi na pytania dotyczące ruchu samochodowego oraz jego wpływu na łatwość poruszania się po przestrzeni Ustki w sezonie - niecałe 44% ankietowanych udzieliło odpowiedzi twierdzącej na pytanie czy stanowi on utrudnienie. W przypadku tego samego pytania dotyczącego okresu poza sezonem letnim prawie 90% odpowiedzi była przecząca. Widoczna jest duża różnica, potwierdzająca tezę jakoby wzmożony ruch samochodowy stanowił jeden z głównych problemów i utrudnień występujących na obszarze Ustki w sezonie letnim.

Czy ruch samochodowy utrudnia poruszanie się pieszo po Ustce w SEZONIE LETNIM?

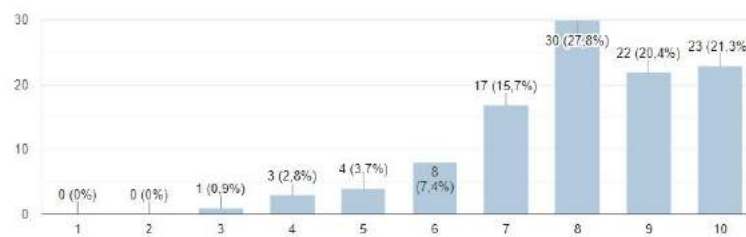
Czy ruch samochodowy utrudnia poruszanie się pieszo po Ustce POZA SEZONEM LETNIM?

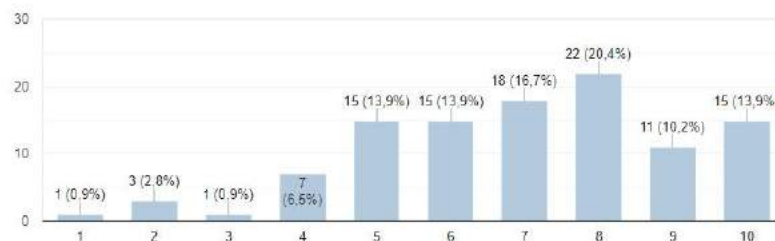
Ryc. 6.48. Zestawienie odpowiedzi na pytanie określające wpływ ruchu samochodowego na komfort użytkowania przestrzeni Ustki w podziale na sezon letni oraz pozostałą część roku
źródło: opracowanie własne

Ankietowani poproszeni zostali również o ocenę poziomu bezpieczeństwa, dostępnych miejsc siedzących, dostępnych miejsc parkingowych oraz stanu zieleni towarzyszącej w odniesieniu do sezonu letniego w skali od 1 do 10, gdzie 1 oznacza „bardzo źle”, a 10 - „bardzo dobrze”. O ile bezpieczeństwo i stan zieleni oceniane były wysoko, o tyle w przypadku miejsc parkingowych oraz miejsc siedzących odpowiedzi były zróżnicowane, oceniające ich dostępność na poziomie średniej/złej.

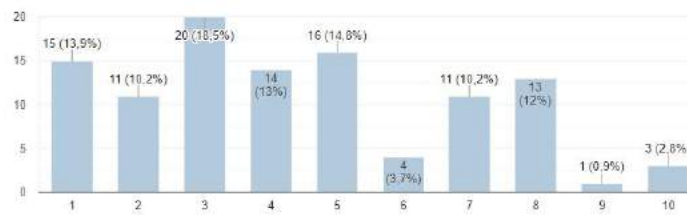
Poczucie bezpieczeństwa w przestrzeni miejskiej

Ilość dostępnych miejsc do siedzenia

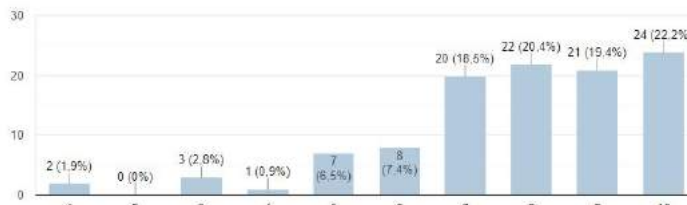

Ilość dostępnych miejsc parkingowych

Stan zieleni towarzyszącej

108 odpowiedzi

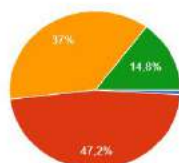

Ryc. 6.49. Zestawienie odpowiedzi na pytania służące ocenie poszczególnych aspektów występujących w przestrzeni w okresie trwania sezonu letniego w Ustce

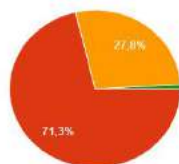
źródło: opracowanie własne

W kwestii istniejącego zagospodarowania ważne było również poznanie odczuć dotyczących urządzenia poszczególnych przestrzeni rekreacyjnych. Anketowani ocenili ilość placów zabaw w 47% jako wystarczającą, jednak wynik ten zbliżony jest do opcji „zbyt mało”. W przypadku oceny ilości parków i zieleńców prawie 3/4 anketowanych było zdania, iż ich ilość jest wystarczająca, z drugiej strony ponad 1/4 uważa, że w dalszym ciągu jest ich zbyt mało. Nie pojawiła się żadna odpowiedź wskazująca, jakby miało być ich zbyt dużo. Jako zdecydowanie wystarczającą określono liczbę boisk oraz siłowni zewnętrznych, natomiast ilość miejsc służących rekreacji młodzieży w ponad 50% uznana została za zbyt małą.

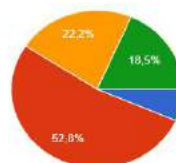
Catoroczne place zabaw dla dzieci

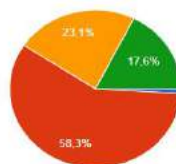
Parki i zieleńce miejskie

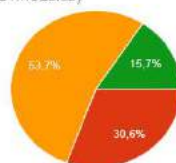
Siłownie zewnętrzne

Boiska

Miejsca rekreacji dla młodzieży

Ryc. 6.50. Ocena dostępności poszczególnych przestrzeni w Ustce - zestawienie odpowiedzi

źródło: opracowanie własne

Ankietowani mieli też możliwość wypowiedzieć się w pytaniu otwartym na temat tego, czego ich zdaniem jest zbyt dużo w przestrzeni Ustki - na odpowiedź zdecydowały się 23 z 108 osób, które wymieniły aspekty takie jak: ogródki restauracyjne, miejsca parkingowe na chodnikach, „przaśne kwietniki”, bary szybkiej obsługi serwujące dania typu kebab, niskiej jakości zabudowę tymczasową, namioty handlowe, apartamentowce (w znaczeniu - budynki mieszkalne przeznaczone w znacznej części pod wynajem krótkoterminowy dla turystów) oraz reklamy. Zauważyć można, że wszystkie z tych aspektów są typowe dla przestrzeni miast turystycznych oraz opisane zostały we wcześniejszej części pracy. Mieszkańcy mieli również możliwość udzielenia odpowiedzi na pytanie określającej przestrzenie, których jest zbyt mało - swoimi spostrzeżeniami podzieliły się 42 osoby ze 108 wszystkich ankietowanych. Wymieniane zostały miejsca takie jak: miejsca rekreacji dla seniorów, parki umożliwiające wypoczynek i rekreację, parkingi, obiekty sportowe, miejsca umożliwiające spotkania ze znajomymi, miejsca z zakazem parkowania, fontanny, nieduże zbiorniki wodne w przestrzeni miasta, ścieżki rowerowe, parki dla psów, miejsca siedzące oraz place umożliwiające realizację dużych imprez masowych. Szczególnie interesujące jest zestawienie niewystarczającej ilości miejsc parkingowych z zbyt małą strefą zakazu parkowania - problem zbyt dużej ilości samochodów jest tutaj doskonale widoczny, tym bardziej że odpowiedzi związanej z tematem aut w przestrzeni udzieliło 12 osób. Ważne jest również zwrócenie uwagi na miejsca rekreacji dla seniorów - jest to ważne zarówno dla mieszkańców, ale też powinno stanowić ważny aspekt ze względu na uzdrowiskowy charakter miasta.

Poza samymi przestrzeniami publicznymi równie ważne jest ich wyposażenie oraz ogólny stan przestrzeni w mieście - następne pytanie dotyczyło elementów, których najbardziej brakuje w Ustce. Mieszkańcy ponownie mieli do wyboru maksymalnie 3 odpowiedzi, wśród których prym wiodły niedobory miejsc parkingowych oraz ścieżek rowerowych. Najmniejsza liczba odpowiedzi uzyskana została przez opcję dotyczącą ciągów pieszych.

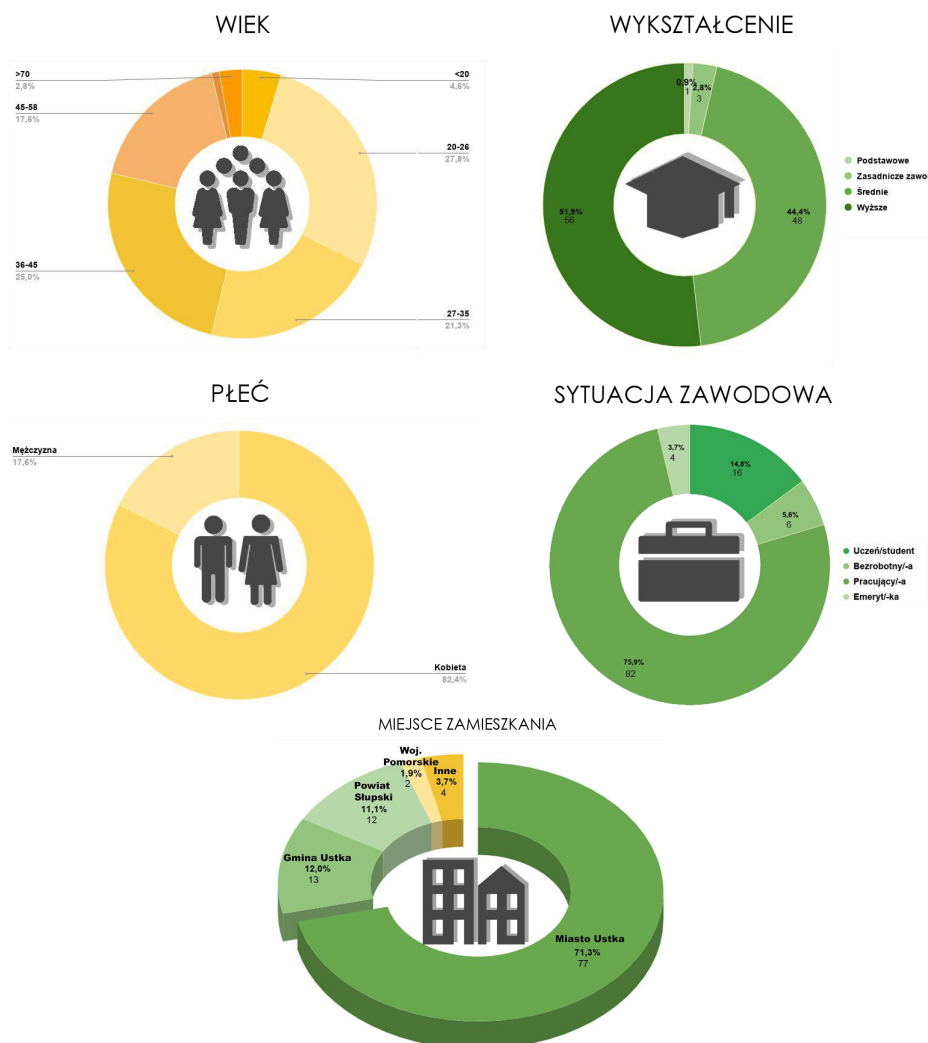
Poza materialnymi elementami przestrzeni publicznej równie istotne są aktywności, do których w niej dochodzi oraz wydarzenia odbywające się w niej. Ankietowani zostali poproszeni o ocenę w skali od 1 do 10 oferty kulturalnej Ustki w rozróżnieniu na sezon letni i pozostałą część roku. Ocenie poddane zostały festyny, zloty, koncerty, występy artystyczne oraz występy dla dzieci. Odpowiedzi były bardzo zróżnicowane - można wywnioskować, że oferta kulturowa jest zbyt uboga, aby mogła sprostać oczekiwaniom każdej grupy społecznej.

O ile w przypadku wydarzeń mających miejsce w trakcie sezonu letniego nie wyłonił się rodzaj wydarzeń oceniany wybitnie źle lub dobrze (wyniki przedstawione na rycinie poniżej - odpowiedzi były w większości rozłożone równomiernie), o tyle poza sezonem letnim bardzo źle oceniona została oferta koncertowa, występów artystycznych oraz występów dla dzieci - jest to wyraźny skutek sezonowości oraz braku technicznych możliwości organizacji tego typu wydarzeń w okresie jesienno-wiosennym ze względu na brak obecnych w mieście klubów czy sal spełniających wymagania związane z akustyką. Widoczne jest, iż oferta kulturowa (szczególnie koncertowa) skupia się głównie na zapewnieniu rozrywki turystom. Ankietowani zostali również poproszeni o udzielenie odpowiedzi dotyczącej brakujących wydarzeń w trakcie

sezonu i poza nim. Na pytanie dotyczące okresu letniego i wydarzeń których zdaniem ankietowanych szczególnie brakuje odpowiedzi udzieliło 41 osób, a wymieniane były: dyskoteki, namioty imprezowe, koncerty, występy artystyczne w przestrzeni miasta, złoty motocyklowe, złoty foodtrucków. Szczególnie często powtarzały się odpowiedzi dotyczące koncertów i dyskotek. W przypadku wydarzeń brakujących poza sezonem letnim odpowiedzi udzieliło 35 osób, a najczęściej wymieniane ponownie były koncerty, ale też dyskoteki, festyny z atrakcjami dla przedstawicieli wszystkich grup wiekowych oraz występów artystycznych. Mniejsza ilość odpowiedzi dotyczących wydarzeń poza sezonem oraz ich mniejsze zróżnicowanie wskazywać może, iż spokój i pozorna nuda panująca w mieście przez pozostałą część roku stanowi dla nich wartość na tyle dużą, że nie potrzebują zakłócania jej dodatkowymi rozrywkami. Dokładne wyniki ankiet w formie wykresów stanowią załącznik do niniejszej pracy.

Osoby odpowiadające na ankietę zostały na koniec poproszone o wypełnienie krótkiego kwestionariusza, dzięki któremu możliwe było poznanie wieku osób odpowiadających na ankietę, ich miejsca zamieszkania czy też sytuacji zawodowej. Poniżej przedstawione zostały wykresy prezentujące udział procentowy poszczególnych grup wśród ankietowanych.

Ryc. 6.53. Graficzna prezentacja wyników kwestionariusza
źródło: opracowanie własne

Zebrane odpowiedzi umożliwiają wysnucie wniosku, iż mieszkańcy Ustki dobrze czują się w mieście oraz darzą je sympatią. Zwracają uwagę na wyjątkowy charakter miejscowości, jednocześnie krytycznie podchodząc do zmian, które są ich zdaniem potrzebne w przestrzeni miejscowości. Zauważają problem związany ze zbyt dużą liczbą samochodów znajdujących się w mieście latem, jednocześnie wskazując, że nie wystarcza w tej przestrzeni miejsca dla nich. Odpowiedzi pozwalają również poprzeć tezę związaną z różnicami, jakie zachodzą w funkcjonowaniu miasta w trakcie trwania sezonu turystycznego oraz poza nim. Istotne jest też zapewnienie rozrywek w przestrzeni przedstawicielom każdej grupy wiekowej. Alarmowanie o niewystarczającej liczbie urządzeń służących codziennej rekreacji mieszkańców na świeżym powietrzu oraz o ubogim programie kulturalnym w porównaniu z sezonem letnim wskazują na widoczną dysproporcję. Zjawisko to jest typowe dla miejscowości o charakterze miejscowości turystycznych i znajduje swoje odbicie również w odpowiedziach mieszkańców. Ankieta pozwoliła sprawdzić, czy przyjęte założenia dotyczące potrzeby humanizacji przestrzeni w miastach nadmorskich znajdują swoje odzwierciedlenie w odczuciach mieszkańców.

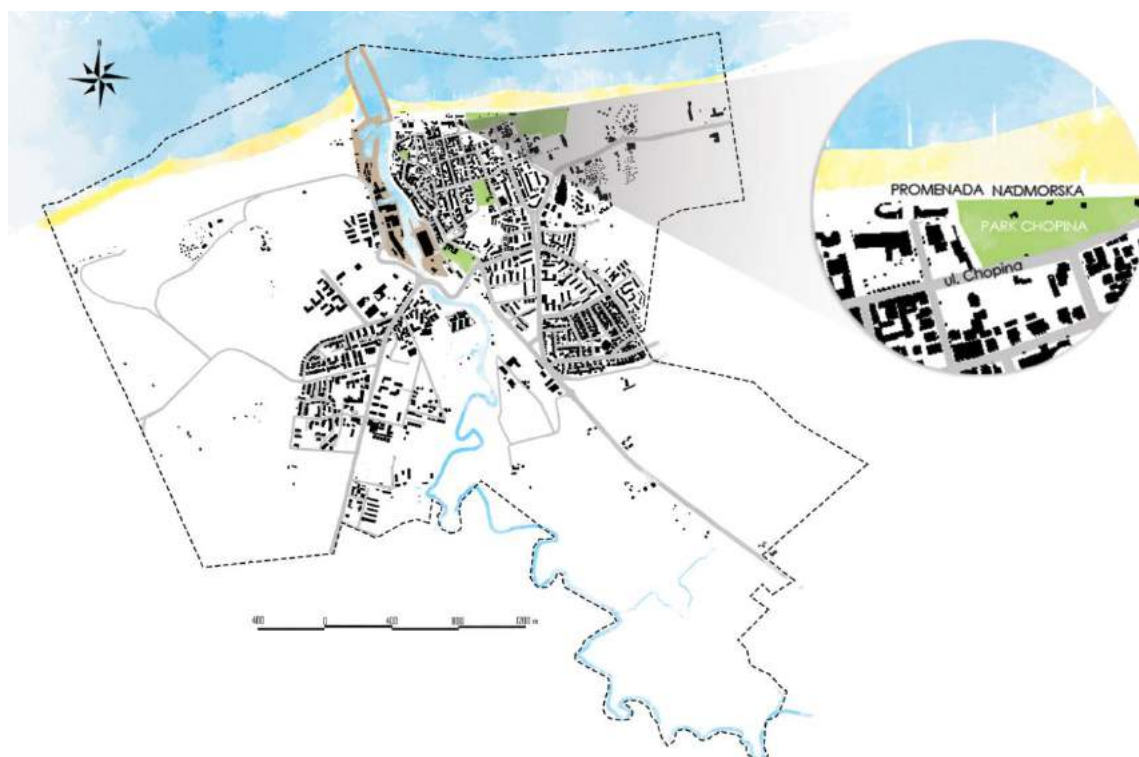
6.9. Podsumowanie analiz

Ustka jest miastem o wielu zróżnicowanych walorach. Ciekawa historia miasta oraz jej nawarstwienia stworzyły przestrzeń miasta nadmorskiego epatującego przeszłością z dużymi ambicjami na przekształcenie się w nowoczesny ośrodek przy jednoczesnym zachowaniu tożsamości i coraz silniejszej ekspozycji swoich największych walorów. Duża ilość zieleni w mieście w połączeniu z przyjazną skalą zabudowy tworzą w centrum przestrzeń przytulną, pełną atraktorów na wysokości ludzkiego wzroku. Widoczne faworyzowanie pod względem rozwojowym części miasta, na której skupiają się główne skupiska ludzkie w okresie letnim wynika z chęci do ciągłego rozwoju turystycznego oraz obsługi coraz większej ilości gości. Centrum pełni funkcję głównego miejsca spotkań nie tylko turystów, ale też i mieszkańców, przy jednoczesnej marginalizacji pozostałych obszarów miasta - dlatego nawet poza sezonem główne życie społeczne skupia się wokół ulicy Marynarki Polskiej i obszaru Promenady Nadmorskiej. Wysoka wartość walorów krajobrazowych oraz jednoczesna konieczność zachowania płynności ruchu pieszego w okresie letnim wpływają w znacznym stopniu na wygląd i funkcjonalność samej Promenady, która staje się pewnego rodzaju „pieszą autostradą”, służącą dotarciu od wejścia na plażę do najbliższego miejsca świadczącego usługi gastronomiczne. Problem stanowią również samochody, które wpływają na powstawanie kongestii w sezonie letnim oraz zajmują cenną przestrzeń przy dojazdach do Promenady oraz Bulwaru Portowego. Choć Ustka wyróżnia się w znacznym stopniu na tle innych polskich kurortów bałtyckich, w dalszym ciągu zmagają się z bolączkami typowymi dla miast charakteryzujących się sezonowymi zmianami liczby ludności. Pewne jest, że zmiany związane z humanizacją przestrzeni w Ustce mają silne podwaliny, które tworzą władze miasta realizując projekty służące przywróceniu do życia przestrzeni zaniedbanych oraz dbają o uwydatnianie bogatej historii miasta. Dzięki temu możliwe jest wprowadzenie zmian polegających na niedużych inicjatywach skupiających się w głównej mierze na dostosowaniu istniejących przestrzeni do wymagań nie tylko turystów latem, ale i mieszkańców poza sezonem.

7. HUMANIZACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH MIAST NADMORSKICH NA PRZYKŁADZIE USTKI

7.1. Obszar aplikacyjny

Obszar aplikacyjny wytyczony został na podstawie przeprowadzonych analiz z uwzględnieniem kluczowej roli funkcji turystycznej. Propozycje zmian zaaplikowane zostaną na obszarze koncentracji usług sezonowych - skupiać się będą na zniwelowaniu negatywnych skutków turystyfikacji przestrzeni. Istotne jest też rozpoznanie na tym obszarze problemów wymienianych przez ankietowanych jak i tych, które zdefiniowane zostały na podstawie własnych obserwacji oraz przeprowadzonych analiz. Jest to obszar obejmujący fragment Promenady Nadmorskiej, Park Chopina, ulicę Chopina oraz tereny położone pomiędzy nimi - zauważalne w tym obszarze silne nasilenie ruchu turystycznego sprawia, że jest to obszar o najmniej przyjaznej skali ze względu na dostosowanie go do dużych przepływów turystów w okresie letnim oraz ze względu na istotny problem, jaki stanowią (szczególnie w trakcie trwania sezonu turystycznego) samochody zaparkowane wzdłuż dróg prowadzących do Promenady i Parku.

Ryc. 7.1. Położenie obszaru aplikacyjnego w strukturze miejskiej Ustki
źródło: opracowanie własne

Obszar ten sprawia też wrażenie wymagającego doinwestowania, szczególnie w obrębie Parku Chopina, który jest obszarem trudnym do poruszania się dla osób starszych oraz nie w pełni sprawnych. Dużym atutem jest też wolna przestrzeń w parku występująca pomiędzy drzewami, która umożliwia zagospodarowanie fragmentu miasta dla grupy społecznej zdecydowanie zbyt mało docenianej w Ustce - dla seniorów. Poza parkiem istotnym elementem

w kontekście humanizacji jest sama Promenada, która we wcześniejszej części pracy określona została jako „piesza autostrada” - poza sezonem turystycznym jest przyjemnym miejscem umożliwiającym spacer pomiędzy plażą a zielenią, ale w okresie letnim stanowi jedynie miejsce przechodnie, przez co traci swój kluczowy potencjał. Staje się też nieprzyjazna dla wielu grup społecznych - nie tylko dla starszych osób, ale też dla rodzin z dziećmi ze względu na duży tłok. Obszar ten jest istotny również ze względu na położenie bezpośrednio przy pasie nadmorskim - ciąg Promenady urozmaicony jest otwarciem widokowymi, którymi są wejścia na plażę. Zaakcentowanie ich pozwoli dodatkowo zwiększyć walory krajobrazowe terenu.

7.2. Ogólne wytyczne do humanizacji przestrzeni turystycznej Ustki

Metody humanizacji przestrzeni opisane zostały szczegółowo we wcześniejszej części pracy w rozdziale 4. Ze względu na specyfikę obszaru opisaną w podrozdziale 7.1. istotny jest wybór działań możliwych do wprowadzenia w przestrzeni w sposób punktowy - na niewielkim obszarze kumulują się różnego rodzaju problemy wymagające zastosowania zróżnicowanych narzędzi, aby przestrzeń tę przystosować do potrzeb ludzi.

Równie istotne dla sprawnego funkcjonowania przestrzeni będzie wykorzystanie działań miękkich jak i wprowadzenie zmian przestrzennych. **Czynny udział mieszkańców** w procesie związanym z humanizacją przestrzeni jest szczególnie ważny ze względu na uwarunkowania, jakie charakterystyczne są dla miejscowości turystycznych - zachowanie harmonii między potrzebami branży turystycznej a mieszkańców są ważne dla ich odpowiedniego stopnia zadowolenia oraz rozwoju miasta. W przypadku niniejszej pracy opinia mieszkańców została zbadana na podstawie ankiet, których wyniki opisane zostały w podrozdziale 6.8. - wnioski z nich płynące będą miały istotne znaczenie dla propozycji zmian przestrzeni. Najbardziej zauważalne będą jednak zmiany fizyczne, stanowiące wynik analiz przestrzeni miasta, opinii mieszkańców oraz wyników badań literatury oraz przypadków, które przeprowadzone zostały we wcześniejszej części pracy. Zdecydowanie jednym z najważniejszych działań, jakich wymaga przestrzeń turystyczna Ustki jest **znaczne uspokojenie ruchu samochodowego** oraz przedstawienie sposobu rozwiązania problemu miejsc parkingowych w bezpośrednim sąsiedztwie pasa nadmorskiego. Przywrócenie przestrzeni pieszym wpłynie zarówno na wzrost komfortu jej użytkowania, ale też na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa oraz polepszenie dostępności. Kwestia **dostępności** (tzw. projektowania uniwersalnego) jest bardzo ważna również w pozostałej części strefy, głównie ze względu na uzdrowski charakter miejscowości, a co za tym idzie - duży udział procentowy osób starszych wśród spacerowiczów. Szczególnie istotne jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury i wyposażenia ciągów pieszych - nawierzchnia powinna być względnie równa, dzięki czemu możliwe będzie poruszanie się osobom o lasce czy też za pomocą tak zwanych „balkoników”. Warto zwrócić też uwagę na próbę rozdzielania ruchu pieszego w obrębie promenady, dzięki czemu osoby poruszające się wolniej będą mogły bezpiecznie spacerować. Istotne jest też dopasowanie terenów zielonych jak Park Chopina do potrzeb osób starszych poprzez zastosowanie odpowiedniej nawierzchni oraz redukcję stromych zejść i podejść. Równie istotną kwestię stanowi dobór odpowiedniej ilości

elementów **małej architektury**, która nie tylko wpływa na estetyzację przestrzeni, ale wpływa też na wzrost jej funkcjonalności. Zarówno oświetlenie, miejsca siedzące jak i elementy ozdobne jak rzeźby czy fontanny mają znaczny wpływ na odbiór danej przestrzeni, często też wpływają na wzrost bezpieczeństwa stanowiąc punkty wzbudzające zainteresowanie wśród przechodniów, którzy zatrzymują się aby poznać formy występujące w danej przestrzeni. Wpływa to w znacznym stopniu na tworzenie tożsamości miejsca i wzrost jego rozpoznawalności. Choć estetyzacja wydaje się kwestią błahą, wpływ jaki może mieć na okolicę i sposób odbioru danej przestrzeni sprawia, że jest ona jednym z najczęściej wykorzystywanych narzędzi. W przypadku Ustki estetyzacja połączona została z całym procesem rewitalizacji, który dotyczył obszaru dawnej osady rybackiej. W pozostałej przestrzeni pod względem estetyzacji skupić należy się przede wszystkim na uporządkowaniu reklam oraz ujednoczeniu zabudowy tymczasowej, która wpływa na obniżenie walorów estetycznych miasta oraz zatracenie jego wyjątkowego charakteru. Handlowa przestrzeń turystyczna również może stanowić atrakcyjną część miasta, w której koncentrować będą się różne aktywności mieszkańców i przyjezdnych. Przestrzeń „uczłowieczona” powinna zapewniać użytkownikom szereg różnorodnych atrakcji oraz stwarzać możliwość uprawiania różnych aktywności. Ważne jest, aby była ona jak najbardziej zróżnicowana, przez co będzie mogła zapewnić rozrywkę i zaciekawic przedstawicieli każdej grupy wiekowej.

Humanizacja jest procesem złożonym, na który składa się wiele pomniejszych czynników. W przypadku niniejszej pracy najbardziej istotną kwestią będzie zastosowanie niewielkich działań w różnych częściach wyodrębnionego obszaru, które dopasowane zostaną do specyfiki poszczególnych obszarów.

7.3. Inspiracje dla proponowanych założeń projektowych

Jako inspiracje dla projektu posłużą realizacje związane z humanizacją pochodzące z całego świata, nie tylko z miejscowości nadmorskich - ze względu na szerokie rozumienie kontekstu humanizacji oraz zróżnicowane problemy występujące na poszczególnych obszarach zawężenie wyboru do tak niewielkiego spektrum dostępnych opcji w znaczącym stopniu utrudniłoby trafny dobór przykładów obrazujących w jaki sposób mogłaby wyglądać i funkcjonować Ustka po aplikacji zmian do jej przestrzeni.

Przekształceniem, którego szczególnie wymagają nadmorskie tereny miasta jest zredukowanie i uspokojenie ruchu samochodowego, szczególnie w jego historycznej części. Klimatyczny deptak kształtujący się wzdłuż ulicy Wojska Polskiego traci wiele pod względem estetyki, bezpieczeństwa i użyteczności ze względu na dopuszczenie ruchu samochodowego. Jednym ze sposobów zapobiegania tego typu sytuacjom jest wprowadzenie stref wyłączonych z ruchu oraz stref ruchu uspokojonego jak chociażby **woonerfy**, które opisane zostały we wcześniejszej części pracy, a stanowią jedno z najczęściej wykorzystywanych obecnie narzędzi służących humanizacji przestrzeni publicznych. W przypadku miast nadmorskich, które charakteryzują sezonowe wahania ludności są o tyle ważne, że poruszanie się pieszo stanowi jeden z głównych sposobów przemieszczania się po tego typu miejscowościach. Rozwiązanie to

pozwala na wykorzystanie szerokiego zakresu działań - aby stworzyć woonerf remontowi poddać można całą ulicę, ale często wystarczą jedynie działania związane z zakrzywieniem toru jazdy samochodów, jak chociażby usytuowanie ogródków gastronomicznych czy też donic z roślinami w biegu ulicy (jeśli tylko pozwala na to jej szerokość), dzięki czemu piesi zyskują dodatkową przestrzeń, a użytkownicy samochodów w dalszym ciągu mają możliwość korzystania z ulicy. Często spotykanym zabiegiem jest też wykorzystanie tej samej nawierzchni zarówno dla jezdni jak i dla chodników, dzięki czemu ulica sprawia wrażenie ujednoczonej, bezpieczniejszej - nikogo nie faworyzuje. Przykładów realizacji tego typu działań jest na całym świecie wiele - woonerfy występują zarówno w centrach metropolii jak i w niewielkich miastach. Jako przykład inspiracji dla Ustki przyjąć można woonerf zrealizowany na przedmieściach brytyjskiego miasta Plymouth w strefie zamieszkania. Ulica prowadzona linią krzywą oraz zmienne szerokości chodników jak i brak widocznych wydzieleni stref sprawiają, że poniższy przykład doskonale pasuje do pojęcia strefy współdzielonej, jaką w założeniu powinien być woonerf.

Ryc. 7.2. Woonerf w mieście Plymouth

źródło:https://neighbourhoods.typepad.com/neighbourhoods/mt05_charlotte_st_after_home_zone_credit_adriantrim_moricetownprojectmanager.jpg (data dostępu: 13.07.2020)

Powyższy przykład nawiązuje też do kolejnej kwestii, jaką jest zapewnienie odpowiedniej dostępności. Dzięki zachowaniu niskich krawężników i jednolitej nawierzchni wysokiej jakości poruszanie się po deptaku nie powinno sprawiać większych problemów osobom starszym i niepełnosprawnym. Istotna jest też wysoka jakość wykonania, trwałość i estetyka - szczególnie w miejscach takich jak promenada nadmorska, które są tłumnie odwiedzane w trakcie trwania sezonu turystycznego. Po zakończeniu sezonu turystycznego tego typu przestrzenie stają się opustoszałe, a nawierzchnia staje się jednym z elementów wyposażenia wnętrza urbanistycznego, które rzuca się najbardziej w oczy, ponieważ niejako stanowi jego „podłogę”. Istotne jest też urozmaicenie przestrzeni ze względu na jej liniowy charakter - nudne przestrzenie tracą swoją wartość w oczach przechodniów. Dobrym przykładem może być sposób **urozmaicenia nawierzchni**, jaki jest bardzo popularny w wielu polskich miejscowościach turystycznych (również w nadmorskich), a którym jest wprowadzanie do nawierzchni tablic pamiątkowych czy też tak zwanych „alei sław”, które stanowią jedne z

największych atrakcji w Międzyzdrojach i Władysławowie. Pomagają też stworzyć tożsamość miasta, poprzez umieszczanie na tablicach wspomnień o zasłużonych mieszkańcach, mając jednocześnie wpływ na **kreowanie nowej marki miejscowości**.

Ryc. 7.3. i 7.4. Aleja Gwiazd w Międzyzdrojach

źródło: <https://tropter.com/pl/polska/miedzyzdroje/promenada-gwiazd?gid=1&pid=30185> (data dostępu: 13.07.2020)

Wygląd poszczególnych przestrzeni jest równie ważny jak i jego **wyposażenie** - połączenie funkcjonalności z dużą ilością doznań estetycznych tworzą przestrzenie ciekawe, umożliwiające uprawianie różnego rodzaju aktywności. Dzięki temu odpowiadają one zróżnicowanym grupom społecznym. W tym przypadku jako inspiracja posłużyć mogą poszczególne elementy większych projektów jak i drobne działania na mniejszą skalę, które przeniesione mogą zostać do przestrzeni Ustki. Warto jest zainspirować się wspomnianym we wcześniejszej części pracy kopenhaskim parkiem Superkilen, który oferuje w swojej przestrzeni rozmaite rozwiązania, umożliwiające integrację mieszkańców oraz kreatywne spędzenie czasu w najbliższym sąsiedztwie.

Ryc. 7.5. i 7.6. Elementy wyposażenia przestrzeni parku Superkilen

źródło: <https://www.theguardian.com/cities/gallery/2016/apr/29/playgrounds-elderly-seniors-in-pictures#img-6>, <https://www.archilovers.com/projects/68547/gallery?500754> (data dostępu: 16.07.2020)

Przykładem dla realizacji związanej z wyposażeniem przestrzeni w przede wszystkim funkcjonalne i pozwalające budować tożsamość miejsca elementy małej architektury mogą być działania, które realizowane były w mieście Hel - powstały tam ławki w kształcie łodzi, których fundatorami mogli zostać „Przyjaciele Helu”. Swoją formą nawiązują one do rybackich tradycji miejscowości, stanowiąc jednocześnie bardzo interesujący i zapadający w pamięć element wyposażenia przestrzeni. Projekty tego typu łatwo dopasować do miejsc o szczególnych cechach - ławki w centrum historycznego układu dawnej osady rybackiej mogłyby przyjmować

inne formy niż te znajdujące się w strefie uzdrowiskowej oraz jeszcze inne od tych znajdujących się w pobliżu portu.

Ryc. 7.7. Ławeczka Przyjaciół Helu

źródło: <https://www.facebook.com/Miasto.Hel/photos/pcb.1998241993615037/1998241743615062/>
(data dostępu: 16.07.2020)

Dla komfortu użytkowania danej przestrzeni równie istotne jest również **poczucie bezpieczeństwa** i spokoju, które nie wynikają jedynie z ograniczenia ruchu kołowego, ale też spowolnienia ruchu pieszego - wspomniane we wcześniej części podrozdziału praktyki mogą temu służyć, jednak ze względu na duże natężenie ruchu pieszego w obrębie promenady konieczne jest wykorzystanie rozwiązań służących wyłącznie **uspokojeniu ruchu** i przekształceniu głównego ciągu pieszego w miejsce interesujące i wielofunkcyjne. Poza stworzeniem ciekawej nawierzchni poprzez dodanie elementów takich jak przedstawione na rycinie 7.4. warto jest wziąć pod uwagę elementy małej architektury, który może pełnić zarówno funkcję użytkową jak i dekoracyjną. Połączenie elementów sztuki z meblami miejskimi jakimi są ławki usadowione w centrum deptaku stanowią spowalniczkę, tworząc dodatkową przestrzeń służącą pobudzaniu zmysłów przechodniów.

Ryc. 7.8. i 7.9. Przykłady ławek

źródło: <https://bustler.net/news/39/urban-reef-wins-robson-redux-2014-in-downtown-vancouver-canada>,
<https://www.azuremagazine.com/article/a-sofa-designed-to-transform-a-city-square-in-uppsala-sweden-white-arkitekter/>
(data dostępu: 18.07.2020)

Działaniem, które zaaplikowane zostać powinno w całej przestrzeni Ustki jest **uporządkowanie zabudowy tymczasowej** oraz ujednolicenie i **estetyzacja sztydów**

reklamowych. Zmianie stanu rzeczy sprzyjać może wprowadzenie uchwały krajobrazowej, w której dokładnie opisane zostaną zasady lokalizowania i wyglądu reklam. Obecnie dokument ten w gminie miejskiej Ustka jest w fazie przygotowania. Warto aby przedsiębiorcy przy tworzeniu szyldów i banerów reklamowych skupili się nie tylko na przekazaniu informacji dotyczących świadczonych usług, ale też na odpowiednim ich wyglądzie. Nieestetyczne szyldy niedopasowane do charakteru zabudowy (szczególnie w historycznym centrum układu ruralistycznego) wpływa w dużym stopniu na obniżenie jakości przestrzeni. Stworzenie spójnego wzorca dla usług z poszczególnych kategorii (handlowych, noclegowych, gastronomii) pozwoli na uporządkowanie przestrzeni i uwidocznienie jej walorów. Dobrym przykładem mogą być działania, które miały miejsce w Gdyni - władze miasta we współpracy z *Traffic Design* wydała poradnik dotyczący projektowania szyldów. Uwzględnione zostały uwarunkowania takie jak architektura miasta i zachowane na zdjęciach historyczne szyldy. W poradniku zostały zaprezentowane również zalecenia dotyczące lokalizowania szyldu na elewacji. Wydanie jest bogate w ilustracje i zdjęcia, które pozwalają zrozumieć zagadnienia nawet osobom zupełnie nie związanym z tematyką estetyzacji - zamieszczony został słowniczek, w którym wytłumaczono trudniejsze pojęcia.

Ryc. 7.10. i 7.11. Gdynińskie szyldy przed i po zaaplikowaniu zmian
źródło: <https://trafficdesign.pl/projekty/redesign> (data dostępu: 24.07.2020)

Przedstawione inspiracje powinny służyć jako przykłady dobrych praktyk - ich bezpośrednie przeniesienie do przestrzeni Ustki mogłoby mieć charakter zupełnie przeciwny do zamierzonego ze względu na różnice występujące pomiędzy miejscowościami, w których działania te zostały wprowadzone. Niemniej stanowią dobrą bazę, na podstawie której wypracowane powinny zostać dokładne rozwiązania dostosowane do przestrzeni publicznych Ustki, które opisane zostały w następnym podrozdziale.

7.4. Humanizacja przestrzeni publicznych miast nadmorskich na przykładzie Ustki

7.4.1. Sposób wprowadzenia rozwiązań projektowych

Ze względu na rozległość obszaru aplikacyjnego zastosowane zostaną rozwiązania punktowe, czyli niewielkie interwencje wprowadzone w różnych częściach omawianego obszaru. Dzięki temu możliwe będzie odpowiednie dopasowanie ich do potrzeb poszczególnych obszarów. Strefowanie dotyczyć będzie też samego wprowadzania zmian - działania podzielone

zostały na **etapy**, na które składać będą się poszczególne działania. Wyszczególnić je można na podstawie opisanych w podrozdziale 7.2. metod humanizacji oraz inspiracji z podrozdziału 7.3.. Poszczególne etapy realizowane będą w różnych częściach obszaru aplikacyjnego, jednak skupiać się będą na rozwiązaniu danego problemu.

Tab. 7.1. Etapowanie działań służących humanizacji w przestrzeniach publicznych Ustki

ETAP	METODY HUMANIZACJI	DZIAŁANIA
I.	PRZYWRÓCENIE PRZESTRZENI PIESZYM	<ul style="list-style-type: none"> • redukcja miejsc parkingowych na ulicach przyległych do Promenady Nadmorskiej • uspokojenie ruchu na ul. Marynarki Polskiej i Bulwarze Portowym • wprowadzenie terenów zieleni
II.	ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI, ZMNIEJSZENIE OGRANICZEŃ	<ul style="list-style-type: none"> • modernizacja nawierzchni • wprowadzenie małej architektury • uspokojenie ruchu pieszego na Promenadzie Nadmorskiej
III.	TWORZENIE TOŻSAMOŚCI	<ul style="list-style-type: none"> • zaznaczenie historii miasta w jego przestrzeni • polepszenie stanu kluczowych przestrzeni

źródło: opracowanie własne

Wypadkową powyższych działań jest również **estetyzacja przestrzeni**, która łączy się z każdym z wspomnianych działań. Ich dokładny zakres przedstawiony został w następnym podrozdziale.

7.4.2. Rodzaje zastosowanych rozwiązań

Aby umożliwić przywrócenie przestrzeni pieszym należy wziąć pod uwagę wyłączenie z ruchu w okresie wzmożonego ruchu turystycznego ulicę Marynarki Polskiej oraz część Bulwaru Portowego - przeprowadzone powinny zostać badania, na podstawie których wyznaczony będzie okres wzmożonego ruchu turystycznego który wymagać będzie wyłączenia strefy z ruchu. Pierwotnie założyć można, że byłyby to główne miesiące wakacyjne jakimi są lipiec i sierpień w pierwszym roku. Okres zamknięcia ulicy dla ruchu samochodowego można by stopniowo wydłużać, szczególnie jeśli rozwiązanie odpowiadałoby mieszkańcom Ustki. W związku z tym po pewnym okresie funkcjonowania rozwiązania należałoby również przeprowadzić badania wśród mieszkańców, które pozwoliłyby zapoznać się z ich opinią na temat rozwiązania. Istotne jest, aby samo zamknięcie ulicy dla ruchu samochodowego nie stanowiło dużej uciążliwości dla mieszkańców Ustki - chociaż jest to mało prawdopodobne, ze względu na obecność dróg alternatywnych umożliwiających poruszanie się samochodem na osi południe-północ. Aby zapewnić obsługę okolicznych obiektów noclegowych oraz Bulwaru Portowego warto byłoby zachować ruch samochodowy na ulicach dojazdowych do ul. Marynarki Polskiej, przez którą mogłyby przejeżdżać pojazdy - ruch kołowy odbywałby się jedynie poprzez przecinanie głównego deptaku, a nie wzdłuż niego. W przypadku konieczności zachowania ruchu

samochodowego w biegu ulicy niezbędne byłoby zastosowanie rozwiązań mających na celu uspokojenie ruchu, jak wspomniane we wcześniejszym podrozdziale wooneerfy. W przypadku ulicy Marynarki Polskiej rozwiązaniem dobrym i najmniej kosztownym byłoby pozostawienie jedynie jednego pasu ruchu (ulica ta i tak jest jednokierunkowa w części przebiegającej przez centrum założenia) i wykorzystanie przykładów działań wspomnianych we wcześniejszym podrozdziale, wykorzystując przy tym styl projektowania typowy dla tego typu przestrzeni taki jak kręte ulice, wykorzystanie mebli miejskich i likwidację krawężników. Dzięki uwolnieniu przestrzeni możliwe jest też wprowadzenie większej ilości zieleni.

Ryc. 7.12. Zmiana ul. Marynarki Polskiej po przekształceniu w woonerf - przekrój
źródło: opracowanie własne

Ryc. 7.13. Zmiana ul. Marynarki Polskiej po przekształceniu w woonerf - rzut z góry

źródło: opracowanie własne

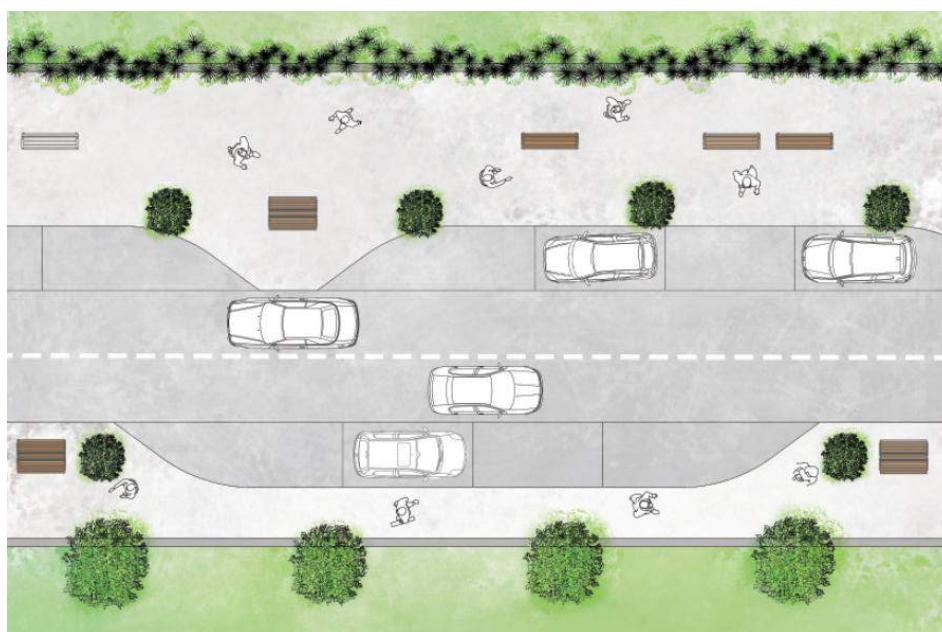
Podobne rozwiązania wykorzystać można w przypadku dojeżdżania do promenady nadmorskiej, wzdłuż której często spotkać można samochody zaparkowane na chodnikach w sposób utrudniający przemieszczanie się. Wydzielenie miejsc parkingowych z jednoczesnym zachowaniem szerokiego dościa pieszego oraz nawiązanie do idei woonefów pozwolą na wydzielenie przestrzeni przyjaznej pieszym i o wiele bardziej atrakcyjnej. Rozwiązanie związane z całkowitym zakazem parkowania może spotkać się z dużą niechęcią samych mieszkańców, którzy właściwie nie mają innej alternatywy postojowej. Pod uwagę należałoby wziąć lokalizację parkingu na obrzeżach miasta, co w ubiegłych latach zaproponowały już władze miasta, pomysł jednak nie doczekał się realizacji. W założeniu byłaby to realizacja dużego parkingu znajdującego się przy granicy miasta, z którego turyści rozwożeni byłiby autobusami do plaży oraz centrum miasta. W przypadku wyłączenia strefy nadmorskiej z parkowania konieczne byłoby rozważenie tego typu inwestycji, która sama w sobie miałaby duży wpływ na zmianę poziomu natężenia ruchu samochodowego w mieście. Jako przykład posłużyć może ulica Żeromskiego, stanowiąca jedną z ulic prowadzących do Promenady Nadmorskiej. Nawet niewielkie działanie jak zmiana usytuowania miejsc parkingowych z prostopadłych na równoległe pozwala zyskać dodatkową przestrzeń dla pieszych, zachowując jednocześnie miejsca postojowe. Najbardziej optymalnym rozwiązaniem byłaby całkowita likwidacja ruchu samochodowego, jednak ze względu na lokalizację obiektów noclegowych mogłoby to prowadzić do protestów. Zmiana sposobu parkowania pozwala również na wprowadzenie w ciąg pieszym elementów małej architektury takich jak ławki czy też elementy zieleni. Poszerzenie przestrzeni pieszej o 3,5 metra może w znacznym stopniu ułatwić też poruszanie się osobom niepełnosprawnym, osobom starszym oraz rodzinom z małymi dziećmi. Podobne rozwiązania mogłyby zostać zastosowane na sąsiednich ulicach.

Ryc. 7.14. i 7.15. Propozycja przekształceń ulicy Żeromskiego - wariant najmniej konfliktowy
źródło: opracowanie własne

Ryc. 7.16 Propozycja przekształceń ulicy Żeromskiego - rzut z góry
źródło: opracowanie własne

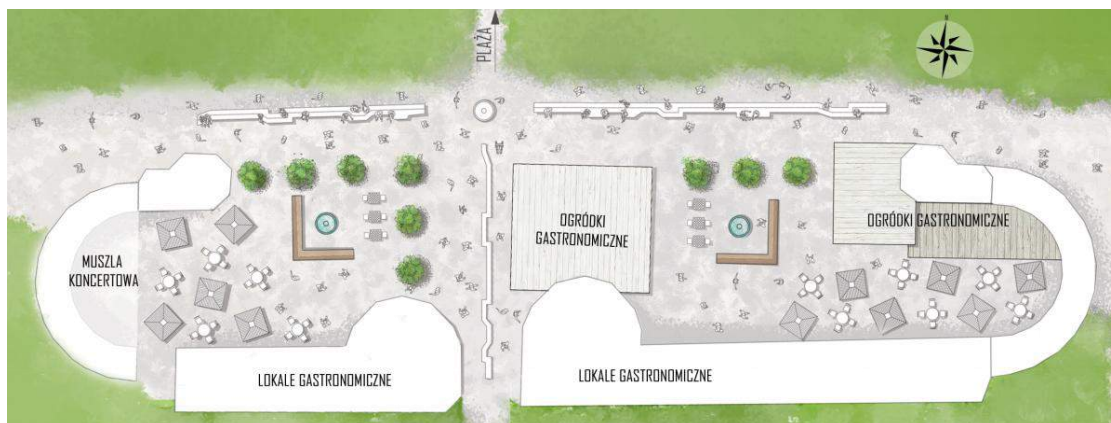
Ważnym elementem przywrócenia przestrzeni pieszym jest też polepszenie jej dostępności. Ustecka promenada nadmorska wyłożona jest w części zachodniej prostymi płytami betonowymi, które zapewniają względnie prostą nawierzchnię, po której bez większych problemów mogą poruszać się zarówno osoby starsze jak i osoby na wózkach. W części wschodniej (przy Parku Chopina) nawierzchnia ułożona została z kostki brukowej, która jest o wiele mniej komfortowa do poruszania się i występują na niej większe nierówności. Dodatkowo kojarzy się raczej z materiałem używanym do utwardzenia podwórka bądź podjazdu przy domu, a nie z prestiżową promenadą. Podobna nawierzchnia występuje w samym Parku, choć tutaj jest to już kostka typowo chodnikowa, stąd też o wiele wygodniejsza, w kolorystyce ciemnego brązu i

szałości, dzięki czemu harmonijnie wtapia się w podłoże leśne, stanowiąc jednocześnie ułatwienie dla osób poruszających się po ścieżce. Istotny jest też stan dróg dojścia do promenady, które w przypadku ciągów pieszych też wyłożone są zazwyczaj kostką chodnikową, która znajduje się w dobrym stanie. Zdecydowanie najbardziej problemowy jest fragment promenady o nawierzchni z kostki brukowej - o ile pod względem stanu technicznego określić można go jako dobry, o tyle kreuje on przestrzeń nijaką o charakterze spotykanym na większości osiedli domów jednorodzinnych. Silne przywiązanie Ustki do tradycji ukazane może zostać za pomocą urozmaicenia nawierzchni w sposób taki, jaki wymieniony został w poprzednim podrozdziale.

Poza jakością wykończenia poszczególnych przestrzeni również istotne jest też ich wyposażenie. Podobnie jak w przypadku nawierzchni również mała architektura stanowi może o odbiorze danego miejsca i o jego tożsamości. W przestrzeni Ustki znaleźć można wiele elementów małej architektury, które nawiązują w bezpośredni sposób do historii miasta, wpływając na kreowanie jego wyjątkowego charakteru - przykładem może być wspominana we wcześniejszej części pracy ławeczka Ireny Kwiatkowskiej czy też pomnik Syrenki, które mają kluczowy wpływ na budowanie marki miasta i sposób, w jaki jest odbierane przez ludzi. Wykorzystanie materiałów wysokiej jakości w połączeniu ze stworzeniem projektów unikatowych, wskazujących na powiązania historyczne i kulturowe z miejscem w jakim stoją są bardzo ważne. Tak jak wspomniane zostało we wcześniejszym podrozdziale, dodatkowe rozdzielanie projektów w poszczególnych stylach umożliwi wydatniejsze przekazanie walorów historycznych, które przypisane zostają do poszczególnych przestrzeni. Pozwala to stworzyć klarowny zarys historii miasta, która znajduje swoje odwzorowanie w mieście, jest dzięki temu łatwiej przyswajalna i bliższa przechodniom.

Równie istotne jest wyposażenie przestrzeni w obiekty umożliwiające rekreację wszystkich grup wiekowych. **Stworzenie stref, w których oprócz miejsc siedzących znajdować będą się plenerowe stoliki do szachów** umożliwią zapewnienie rozrywki nie tylko seniorom - obiekty tego typu służyć mogą również jako stoły do gry w dowolne gry planszowe bądź karciane na świeżym powietrzu. Dodatkowe udogodnienia w postaci instalacji dających cień sprawią, że przestrzeń ta stanie się przyjazna dla seniorów nawet w ciepłe, słoneczne dni. Wyodrębnienie tego typu strefy w ciągu promenady nadmorskiej wpłynąć może na uspokojenie ruchu pieszego oraz zwiększenie stopnia integracji osób przebywających w danej przestrzeni ze względu na ciekawość związaną z tym, co dzieje się przy stolikach.

Na spowolnienie ruchu pieszego i zmianę charakteru promenady wpłynie również rozmieszczenie elementów małej architektury w postaci podłużnych ławek w ciekawych kształtach, które służyć będą jako miejsce odpoczynku i zabawy, jednocześnie pełniąc funkcję spowalniacza. Wykorzystanie materiałów powiązanych z tradycją morską i portową wpłyną na dodatkowe uwydatnienie historii i tożsamości Ustki w subtelny sposób.

Ryc. 7.16. Propozycja przekształceń fragmentu Promenady Nadmorskiej
źródło: opracowanie własne

W przestrzeni miasta jakim jest Ustka bardzo istotną rolę pełnią tereny zielone, które uległy zaniedbaniu na przestrzeni ostatnich lat. Znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie deptaka i promenady Park Chopina i Park Uzdrowski stanowią przestrzeń o dużym, acz niewykorzystanym potencjale. Skuteczne działania, służące ich humanizacji stanowią składową wniosków wysuniętych we wcześniejszej części podrozdziału - aby zapewnić komfortowe użytkowanie parków należy wziąć pod uwagę zarówno modernizację nawierzchni jak i uzupełnienie terenu o elementy małej architektury. Istniejące punkty orientacyjne w postaci ławeczki Ireny Kwiatkowskiej i pomnika „Umierającego Wojownika” są bardzo ważne dla tożsamości miasta, jednak nie są ze sobą w żaden sposób połączone - stworzenie pewnego rodzaju ciągu i uzupełnienie przestrzeni parku o nowe meble miejskie i elementy sztuki wpłynąć może na zwiększenie zainteresowania przechodniów tym obszarem, który w planach wycieczkowych spychany jest na margines, a i dla mieszkańców nie jest przestrzenią nadzwyczaj interesującą. Tereny zielone są szczególnie ważne ze względu na uzdrowską funkcję miasta. Również ze względu na to należy wziąć pod uwagę dostosowanie tego typu obszaru do potrzeb osób starszych, które mogą mieć problemy z poruszaniem się a jednocześnie chcieć korzystać z dobrodziejstw natury, jakie znaleźć można w Ustce.

Problemem typowym dla polskich nadmorskich miejscowości turystycznych jest spadek walorów krajobrazowych w związku z wszechobecnie występującymi szyldami i reklamami, które nie tylko sprzyjają komercjalizacji przestrzeni, ale też często wyróżniają się niskimi walorami estetycznymi. Odpowiednia reklama i zakomunikowanie jaka działalność prowadzona jest w danym budynku jest mimo wszystko ważna, szczególnie dla miejscowości takich jak Ustka. W miastach o dużych sezonowych wahaniami liczby ludności są one szczególnie ważne, ponieważ spacerowicze nie znają miasta. Dlatego istotną kwestią jest uporządkowanie przestrzeni i samych szyldów reklamowych. Utworzenie przewodnika takiego jak w Gdyni (który opisany został w poprzednim podrozdziale) może przybliżyć mieszkańcom problem oraz ułatwić wyobrażenie sobie tego, w jaki sposób może prezentować się główna przestrzeń turystyczna Ustki bez kolorowych banerów zawieszanych na płotach, a bez strat dla lokalnych biznesów.

Złożoność systemu, jakim jest miasto nadmorskie sprawia, że projektowanie jego przestrzeni wymaga holistycznego podejścia, które zagwarantuje uwzględnienie potrzeb i

interesów nie tylko mieszkańców, ale też turystów. Wskazane propozycje działań stanowią inspirację, niejako wskazują kierunek potencjalnych zmian, których efektem ma być przestrzeń zhumanizowana, dostosowana do zmieniających się w ciągu roku wymagań oraz użytkowników przestrzeni. Uwzględnienie w tych działaniach tożsamości miasta oraz jego historii pozwoli stworzyć obraz miasta wyróżniającego się na tle miejscowości bez wyrazu, które padły ofiarą komercjalizacji przestrzeni. Wskazane metody humanizacji służą również zapobieganiu występowania tego zjawiska oraz przywrócenie przestrzeni do powszechnego użytku, której determinantą rozwojową nie jest jedynie zysk, a chęć stworzenia specyficznego klimatu, atmosfery sprzyjającej spotkaniom i integracji, miejsca tętniącego życiem, ale jednocześnie na tyle spokojnego, aby zachowało swój uzdrowski charakter.

7.5. Wnioski

Wskazane w niniejszym rozdziale działania stanowią winny inspirację, przykład wykorzystania metod humanizacji przestrzeni oraz współczesnych trendów dominujących w urbanistyce na gruncie miast o wyjątkowo zmiennej strukturze. Przeprowadzone analizy wykazują, że Ustka jest miastem o wyjątkowym potencjale - zarówno przestrzennym, jak i społecznym. Bogata historia stwarza okazję do kreowania wizerunku miasta oraz prosi się o zaznaczenie jej w przestrzeni. Równie istotnym elementem struktury miasta jest jego osnowa przyrodnicza, która wpływa na odbiór miejscowości przez osoby w niej przebywające oraz stanowi jeden z jej głównych walorów oraz determinant rozwojowych Ustki. Wprowadzanie nowej zieleni oraz odpowiednia dbałość o zieleń już istniejącą ma kluczowy wpływ na całościowy obraz miasta, szczególnie uzdrowskiego. Stanowi przy tym jeden z najistotniejszych walorów turystycznych - położenie na styku morza i lądu od zawsze miało największy wpływ na styl życia, jaki toczył się w mieście. Dlatego tak ważne jest zachowanie tych połączeń oraz uwidocznienie ich w przestrzeni.

Wykorzystanie narzędzi służących humanizacji w sposób punktowy, a nie na jednym wybranym obszarze pozwala na rozszerzenie skali działań na większy teren, umożliwia też lepszą organizację działań i ułatwia ich etapowanie. Ze względu na charakter, wiele ze wskazanych działań może być realizowanych równolegle w tym samym czasie, w różnych częściach miasta. Niektóre z nich - jak, chociażby, wyłączenie ulic z ruchu lub ograniczenie go - wymagają szerszych analiz, przeprowadzonych przez specjalistów z konkretnych branż w celu określenia wykonalności danych elementów projektu. Wiele z elementów umożliwia też wykorzystanie potencjału ludzkiego - na przykład, projekt ławek nawiązujących do historii i tożsamości miasta wyłoniony może zostać w konkursie. Sam sposób realizacji poszczególnych działań może w znacznym stopniu wpłynąć na proces *humanizacji* przestrzeni - uwzględnienie uwag i pomysłów mieszkańców w przeprowadzanych przedsięwzięciach wpłynąć może w znaczącym stopniu na poczucie przynależności do danego miejsca, a co za tym idzie - tworzenie więzi z przestrzenią. W przypadku realizacji działań związanych z humanizacją przestrzeni należy pamiętać, że powinny one służyć głównie ludziom którzy daną przestrzeń użytkują.

8. PODSUMOWANIE

Przestrzenie publiczne od wieków odgrywają kluczowe znaczenie w rozwoju i funkcjonowaniu miast, często stanowiąc ich główny rdzeń skupiający rozmaite funkcje, będąc jednocześnie głównym miejscem koncentracji ludności. Problemy, które dotyczyły obszarów zurbanizowanych w przeciągu minionych dziesięcioleci wpłynęły też w znacznym stopniu na kształt i funkcjonowanie przestrzeni publicznych - dominacja ruchu samochodowego, komercjalizacja oraz tematyzacja stanowiły aspekty, z których następstwami wiele miast zmaga się po dziś dzień. W przypadku miejscowości turystycznych, w dodatku położonych w strefie przybrzeżnej problem ten narasta w ciągu kilku letnich miesięcy w roku - dominująca funkcja turystyczna w znacznym stopniu wpływa zarówno na obraz jak i funkcjonowanie miejscowości o takim charakterze. Kluczowym aspektem staje się tutaj humanizacja, dzięki której założeniom możliwe jest przywrócenie przestrzeni jej pierwotnym użytkownikom oraz wykreowanie wyjątkowego, wyróżniającego dane miasto wizerunku, dzięki czemu uniknąć można ujednolicenia i tematyzacji.

Przeprowadzone analizy literatury, społeczno-gospodarcze, urbanistyczne oraz społeczne pozwoliły wykazać aspekty szczególnie ważne dla rozwoju przestrzeni publicznych miejscowości nadmorskich oraz umożliwiły opracowanie metod humanizacji, które zaaplikowane zostały na przykładzie Ustki. Analizy dotyczące samego miasta umożliwiły wyróżnienie obszarów problemowych, które wskazane zostały jako miejsca aplikacji działań służących humanizacji. Istotnym elementem było uwzględnienie sezonowości miasta, która ma bezpośredni wpływ na funkcjonowanie i odbiór przestrzeni miasta poza sezonem wakacyjnym.

Celem niniejszej pracy była analiza uwarunkowań wynikających z nadmorskiego położenia miejscowości nadmorskich oraz wskazanie metod humanizacji możliwych do aplikacji na danym obszarze. Przedstawione narzędzia opracowane zostały na podstawie części badawczej pracy, w której przeanalizowana została specyfika funkcjonowania różnorodnych przestrzeni publicznych jak i możliwości zastosowania w nich idei humanizacji. Wskazane działania stanowią propozycje zmian oraz kierunków rozwoju poszczególnych części miasta, które w ostatecznym rozrachunku stać powinny się przestrzeniami dostosowanymi do potrzeb osób w każdym wieku, spełniając swoją rolę nie tylko w okresie letnim, gdy jest zapełniona turystami ale też poza nim, gdy powinna służyć i dostarczać rozrywki mieszkańcom. Zastosowane rozwiązania opierają się na idei humanizacji, która ma złagodzić negatywne skutki wywierane przez sezonowość na przestrzeń miasta. Ograniczenie ruchu samochodowego oraz uspokojenie go nie tylko wpływają na wzrost bezpieczeństwa pieszych, ale pozwalają też przywrócić znaczną część miasta jej użytkownikom poprzez redukcję ilości miejsc postojowych czy przejść dla pieszych. Co za tym idzie - możliwe jest wytyczanie szerszych ciągów pieszych, które sprostają potrzebom wzmożonego ruchu pieszego w sezonie i pozwolą go nieco rozluźnić. Wprowadzenie do przestrzeni nowych elementów ułatwiają identyfikację poszczególnych miejsc i wyróżnienie ich na tle innych miejscowości nadmorskich. Pozwala to też zapobiec ich ujednoliceniu i zatraceniu własnego charakteru, a często pozwala wręcz go wydobyć z

przestrzeni pozbawionych charakterystycznych cech. Dzięki temu miasto staje się czytelnym obrazem, zarówno dla turystów, jak i przede wszystkim dla jego mieszkańców. Przestrzeń odczuwana jako „swoja” staje się bliższa jej użytkownikom, umożliwia dokonywanie szeregu interakcji pomiędzy jej użytkownikami - spełnia swoją rolę przestrzeni społecznej.

WYKAZ LITERATURY

- Appleton J., *"The Experience of Landscape"*, London, 1975
- Barełkowska K., *"Planistyczne mechanizmy humanizacji przestrzeni architektonicznej"*, *Czasopismo Techniczne. Architektura*, Tom R. 104 - z. 1-A, Kraków 2007
- Bielecki C., *"Gra w miasto"*, Warszawa 1996
- Bierwiaczonek K., *"Przestrzeń publiczna jako przedmiot badań studiów miejskich w kontekście współczesnego definiowania miasta"* [w:] Halik J., Malikowski M., Palak M. (red.), *"Zmiany w przestrzeni współczesnych miast"*, Rzeszów 2015
- Biuro Rozwoju Gdańska, *"Poradnik o przestrzeniach publicznych"*
- Coudroy De Lille L., Jażdżewska I., Lavot A., *"Nadbrzeżna przestrzeń publiczna w Lyonie. Nowa jakość przestrzeni publicznej nad Rodanem"*, Łódź 2011
- Chmielewski J.M., *"Teoria urbanistyki"*, Warszawa 2001
- Chylińska D., Kosmala G., *"Humanizacja i dehumanizacja przestrzeni miejskiej na przykładzie współczesnego Wrocławia"*, *Czasopismo Techniczne. Architektura*, Tom 5-A/2011 zeszyt 16, Kraków 2011, s. 19-44
- Cieśliński R., *"Typy krajobrazów na wybrzeżu województwa pomorskiego i ich geneza, Problemy Ekologii Krajobrazu"*, Gdańsk 2010
- Czarnecki B., *"Turystyka jako czynnik rozwoju miasta"* [w:] *Ekonomia i Środowisko*, nr 55, J. Demianowicz (red.), Białystok 2015
- Duda-Gromada K., Durydiwka M., *"Wpływ turystyki na rozwój przestrzenny miejscowości nadmorskich. Wybrane aspekty."*, Łódź 2014
- Dymicka M., *"Przestrzeń dla obywateli. O uniwersalności helleńskiego modelu przestrzeni publicznej"*, [w:] *Człowiek-Miasto-Region. Związki i interakcje*, [red.] G. Gorzelak, M.S. Szczepański, W. Ślęzak-Tazbir, Warszawa 2009, s. 17-28
- Dymnicka M., *"Przestrzeń publiczna a przemiany miasta"*, Warszawa 2013
- Dziegieć E., *"Przemiany wsi rybackich pod wpływem rozwoju turystyki. Przykład Mierzei Wiślanej i Helskiej"*, *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Geographica*, 14, Łódź 1991, s. 107-120.
- Europejska Rada Urbanistów, *"Nowa Karta Ateńska"*, Lizbona 2003
- Gehl J., *"Miasta dla ludzi"*, Kraków 2014
- Gehl J., *"Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych"*, 1971
- Glass R., *"London: aspects of change"*, London 1964
- Główny Urząd Statystyczny, *"Turystyczne obiekty noclegowe na obszarach nadmorskich w lipcu i sierpniu 2019 r."*, 2019
- Główny Urząd Statystyczny, *"Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych w 2019 r."*, 2020
- Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Miasto Ustka na lata 2016-2022, załącznik nr 1 do uchwały nr XLIII/379/2017 Rady Miasta Ustka z dnia 28 grudnia 2017 r.
- Golędzinowska A. (red.), *"Współczesne kształtowanie przestrzeni publicznej województwa pomorskiego"*, Gdańsk 2009
- Halik J., Malikowski M., Palak M., *"Zmiany w przestrzeni współczesnych miast"*, Rzeszów 2015
- Izydor M., *"Kształtowanie przestrzeni publicznej małych miast nadmorskich"* [w:] *Biuletyn KPZK PAN*, Zeszyt 276, 2019 (s. 56-70)
- Jackowski A., Warszńska J., *"Podstawy geografii turystyki"*, Warszawa 1978
- Jałowicki B., Szczepański M.S., *"Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej"*, Warszawa 2002

- Kal E., „*Ustka. Dawno, dawniej i dziś*”, Słupsk 2014
- Karcor E.K., „*Public vs. Private: The Evaluation of Different Space Types in Terms of Publicness Dimension*”, *European Journal of Sustainable Development* 5,3 2016, s. 51-58
- Kayden J. S., „*Privately Owned Public Space: The New York City Experience*”, 2000
- Kochanowska D., „*Przestrzeń publiczna – kluczowy element miasta współczesnego – zintegrowana czy podzielona?*”, [w:] *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, red. P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczek, Urbanista, Gdańsk 2010, s. 21-35
- Kociuba D., „*Gra o przestrzeń publiczną miast*”, Lublin 2013
- Kondracki J., „*Geografia regionalna Polski*”, Warszawa 2002
- Kozłowska-Szczęśna T., „*Typy bioklimatu Polski*”, [w:] *Problemy Uzdrawiskowe*, 5/6, 1987, s.37-47
- Kwiatkowska D., Marks E., „*Zagospodarowanie turystyczne terenów nadmorskich w Polsce - przykład Helu - Półwyspu Helskiego, Sopotu i Ustki*”, *Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja* nr 1(17), 2016, s. 239-252
- Lang J., „*Urban Design: A Typology of Procedures and Products*”, Elsevier Architectural Press, New York 2005
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., „*Geografia turystyki Polski*”, Warszawa 2008
- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Ustka, Ustka 2011
- Lorens P., „*Definiowanie współczesnej przestrzeni publicznej*”, [w:] *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, red. P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczek, Urbanista, Gdańsk 2010a, s. 6-20
- Lorens P., „*Główne typy i rodzaje współczesnych przestrzeni publicznych*”, [w:] *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, red. P. Lorens, J. Martyniuk - Pęczek, Urbanista, Gdańsk 2010b, s. 62-71
- Lorens P., „*Tematyzacja przestrzeni publicznej miasta*”, Gdańsk 2012
- Lynch K., „*Obraz Miasta*”, Kraków 2011
- Maik W., „*Przestrzeń publiczna w mieście: pojęcia, ujęcia badawcze, funkcje i ewolucja zjawiska*” [w:] *Przestrzeń publiczna miast*, red. I. Jażdżewska, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2011, s. 9–14.
- Montgomery C., „*Miasto szczęśliwe. Jak zmienić nasze życie, zmieniając nasze miasta*”, Kraków 2015
- Nowaczuk M., „*Katalog metod i form humanizacji przestrzeni miejskich*”, Warszawa 2018
- Nowaczyk P., Zieziula J., „*Tendencje i czynniki zmian w działalności małych portów morskich w Polsce w latach 2009-2014*” [w:] *Marketing i Zarządzanie*, nr 1, Szczecin
- Obracht-Prondzyńska H., „*10 lat konkursu: Najlepsza przestrzeń publiczna województwa pomorskiego*”, Gdańsk 2015
- Pawlikowska-Piechotka A., „*Planowanie przestrzeni turystycznej*”, Gdynia 2013
- Pawlikowska-Piechotka A., „*Zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne*”, Gdynia 2009
- Poczobut J., „*Rewitalizacja najstarszej części Ustki*”, *Przykłady rewitalizacji miast*, Instytut rozwoju miast, Tom 12, (red.) A. Muzioł-Węclawowicz, Kraków 2010 (s.133-155)
- Pokrzywnicka K., „*Plaża i park w nadmorskim kurorcie-przestrzeń zdrowa czy przestrzeń czekająca na uzdrowienie?*”, *Czasopismo Techniczne*. -Vol. R. 107, Zesz. 6., (2010), s.137-145
- Prognoza oddziaływania na środowisko projektu zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Miejskiej Ustka, 2012
- Rogowska M., „*Przestrzeń publiczna w mieście – zagadnienia wybrane*”, *Studia KPZK* No 170, Warszawa 2016

Ruczyński R., „*Tradycyjna urbanistyka a współczesne realizacje przestrzeni publicznych*” [w:] Lorens P., Martyniuk-Pęczek J.(red.), *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo Urbanista, Gdańsk 2010

Rudewicz J., „*Funkcja turystyczna małych miast w Polsce*”, Katowice 2010

Sadik-Khan J., Solomonow S., „*Walka o ulice. Jak odzyskać miasto dla ludzi*”

Skalski J., „*Użytkownicy przestrzeni publicznej - pomniki. Wzajemny dialog w sferze wyobraźni*”, Sosnowiec 2011

Słodczyk J., „*Przestrzeń miasta i jej przeobrażenia*”, Opole 2011

Słownik Języka Polskiego PWN, Warszawa 2017

Speck J., „*Walkable City Rule: 101 Steps to Making Better Places*”, 2018

Strategia Rozwoju Miasta Ustka do roku 2020, Wydział Rozwoju Lokalnego i Integracji Europejskiej Urzędu Miasta Ustka, Ustka 2011

Stowarzyszenie Traffic Design, „*Od strony ulicy - poradnik dobrych praktyk sztyldowych dla Śródmieścia Gdyni*”, Gdynia 2018

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Miejskiej Ustka. Uchwała nr XXX/266/2012 Rady Miasta Ustka z dnia 28 grudnia 2012 r.

Szymańska W., „*Miasto Ustka jako uzdrowisko - rozwój przestrzenny i funkcjonalny*”, Słupsk 2012

Szymańska W., „*Spółeczna przestrzeń w średnich miastach na Pomorzu*”, Słupsk 2011

Tuan Y.-F., „*Przestrzeń i miejsce*”, Warszawa 1987

Urząd Miejski Łódź, „*Atrakcyjne przestrzenie miejskie, czyli program działań mających na celu poprawę jakości przestrzeni publicznych w Łodzi*”, Łódź 2013

Wantuch-Matla D., „*Przestrzeń publiczna 2.0. Miasto u progu XXI wieku*”, Łódź 2016

Wejchert K., „*Przestrzeń wokół nas*”, Katowice 1993

Węclawowicz-Bilska E., „*Przestrzeń publiczna w miastach o dominującej funkcji usług specjalistycznych*”, *Czasopismo Techniczne. Architektura*, Tom 3-A/2010 zeszyt 6, Kraków 2010, s. 270-280

Wójcikowski W., „*Przestrzeń publiczna i usługowa miasta o funkcji uzdrowiskowej*”, Łódź, 2013

Zuziak Z. K., „*Nowe przestrzenie podróży. Przestrzenie publiczne węzłów transportu*”, Gdańsk 2002

Uchwała Nr XLII/369/2014 w sprawie zmiany uchwały Rady Miasta Ustka Nr XVI/151/2011 z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Ustka opublikowana w Dz.Urz.Woj. Pom. w 2014r. poz. 947 z 28.02.2014r

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80 poz.717)

Abasolo J., Samson K., „*The Trace of Superusers - From Santiago Centro to Superkilen in Copenhagen*” <https://www.mascontext.com/tag/superkilen/>, dostęp: 03.04.2020

Baranowski M., 10.11.2014, "Historia Ustki", <http://www.ustka.pl/pl/arttykul/108/62/historia-ustki>, dostęp: 27.04.2020

Barański H., Zimny B., „*Woonerf – podwórzec miejski*”, 2014, http://woonerf.dlalodzi.info/czym_jest_woonerf.html (dostęp: 08.03.2020)

Bank Danych Lokalnych, 2018, „*Statystyczne Vademecum Samorządowca 2019 - Gmina miejsko-wiejska Jastarnia*”, https://gdansk.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_pomorskie/portrety_gmin/powiat_pucki/jastarnia.pdf, dostęp: 17.02.2020

Bravo D., 2012, „*Superkilen*”, <https://www.publicspace.org/works/-/project/g057-superkilen>, dostęp: 03.04.2020

Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, *Obszar Natura 2000 Dolina Słupi*, <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/widok/viewnatura2000.jsf?fop=PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH220052.H>, dostęp: 28.04.2020

Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, *Obszar Natura 2000 Przybrzeżne wody Bałtyku*, <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/widok/viewnatura2000.jsf?fop=PL.ZIPOP.1393.N2K.PLB990002.B>, dostęp: 28.04.2020

Dybalski J., 07.12.2014, „Łódź - pierwsza bitwa woonerfowa”, <https://www.transport-publiczny.pl/wiadomosci/lodz-pierwsza-bitwa-woonerfowa-2733.html>, dostęp: 16.03.2020

Główny Urząd Statystyczny, 19.07.2017, "Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2017r.", <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2017-r-,7,14.html>, dostęp: 17.02.2020

Gzell S., 09.2017, „Kompozycja urbanistyczna”, <https://placewarszawy.pl/pl/kompozycja-urbanistyczna/parametr/4>, dostęp: 31.03.2020

Hinneskov Eriksen L., 6.10.2014, „Superkilen: Welcome to Europe's strangest public park”, <https://edition.cnn.com/travel/article/copenhagen-surreal-park/index.html>, dostęp: 03.04.2020

Józefczak M., "26.01.2014, "Kameralny skwer w miasteczku Banyoles", <http://archemon.com/kameralny-skwer-w-miasteczku-banyoles/>, dostęp: 04.04.2020

Landezine, "Paprocany Waterfront", 04.11.2015, <http://landezine.com/index.php/2015/11/paprocany-lake-shore-by-rs/>, dostęp: 14.04.2020

Litorowicz A., „Sztuka w przestrzeni publicznej”, <https://sztukapubliczna.pl/pl/sztuka-w-przestrzeni-publicznej/sztuka>, dostęp: 21.03.2020

Mackenzie A., 2.03.2015, „Reimagining our streets as places: from transit routes to community roots”, <https://www.pps.org/article/reimagining-our-streets-as-places-from-transit-routes-to-community-roots>, dostęp: 18.03.2020

Mordal E., 22.05.2018, *Przebudowa portu w Ustce*, <http://www.ustka.pl/pl/news/content/4062>, dostęp: 27.05.2020

Mordal E., 24.05.2018, *Park przy kinie zmieni oblicze*, <http://www.ustka.pl/pl/news/content/4070>, dostęp: 26.05.2020

Polska w liczbach - Ustka, <https://www.polskawliczbach.pl/Ustka>, dostęp: 27.04.2020

Project for Public Spaces, <https://www.pps.org/about>, dostęp: 19.04.2020

Radio Gdańsk, 12.08.2016, "Wakacje z Radiem Gdańsk. W piątek jesteśmy w Karwi" <https://radiogdansk.pl/relacje-live/relacja-na-zywo-12-08-2016/>, dostęp: 08.04.2020

Redakcja Nowa Warszawa, 4.09.2019, „Placemaking, czyli stworzyć miejsce dla ludzi”, <https://nowawarszawa.pl/56352-2/>, dostęp: 22.03.2020

Rzeczowska B., 22.05.2020, *Zarys średniowiecznej świątyni wraca do przestrzeni Ustki*, <https://ustka.naszemiasto.pl/zarys-sredniowiecznej-swiatyni-wraca-do-przestrzeni-ustki/ar/c1-7718509>, dostęp: 26.05.2020

Ustka Travel, "Rewitalizacja Ustki", <http://ustka.travel/a851-rewitalizacja-ustki.html>, dostęp: 04.04.2020

Ustka Travel, „Kościół Najświętszego Zbawiciela w Ustce”, <http://ustka.travel/a835-kosciol-najswietszego-zbawiciela-w-ustce.html>, dostęp: 04.05.2020

<https://businessinsider.com.pl/lifestyle/superkilen-innowacyjny-miejski-park-w-kopenhadze-lorenz-dexler/vb3jk0y>, dostęp: 03.04.2020

<https://bad-doberan-heiligendamm.de/>, dostęp: 21.02.2020

<https://slupski.e-mapa.net/>, dostęp: 28.04.2020

<https://www.substance.lv/en/works/sea-park>, dostęp: 14.04.2020

https://pl.wikipedia.org/wiki/Bad_Doberan, dostęp: 19.02.2020

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Jastarnia>, dostęp: 17.02.2020

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Saulkrasti>, dostęp: 14.04.2020

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

Załącznik nr 1 - formularz ankiet wraz z odpowiedziami

Załącznik nr 2 - plansza nr 1

Załącznik nr 3 - plansza nr 2

Załącznik nr 4 - plansza nr 3

Załącznik nr 5 - plansza nr 4

HUMANIZACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH MIASTA NADMORSKIEGO W KONTEKŚCIE JEGO SEZONOWOŚCI

PRZESTRZENIE PUBLICZNE MIEJSCOWOŚCI NADMORSKICH

SEZONOWE WAHANIA LICZBY LUDNOŚCI

DUŻA ILOŚĆ REKLAM W PRZESTRZENI

PLAŻA – GŁÓWNA PRZESTRZEŃ WYPOCZYNKOWA

BULWARY I DEPTAKI NADMORSKIE

SILNE PRZYWIĄZANIE DO TRADYCJI MORSKICH

GRUPOWANIE SIĘ FUNKCJI TURYSTYCZNEJ

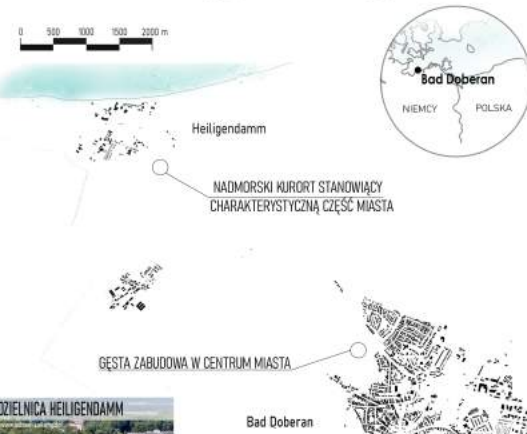
DUŻA ILOŚĆ TERENÓW ZIELONYCH

ANALIZA STUDIÓW PRZYPADKU

BAD DOBERAN

37,76 km² 12 491

0 500 1000 1500 2000 m

Heiligendamm

NADMORSKI KURORT STANOWIĄCY CHARAKTERYSTYCZNĄ CZĘŚĆ MIASTA

GĘSTA ZABUDOWA W CENTRUM MIASTA

Bad Doberan

CENTRUM MIASTA

HISTORYCZNA ZABUDOWA

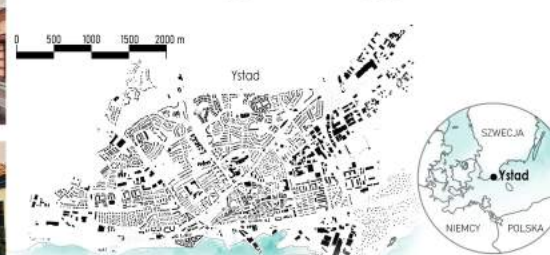
PLAŻA NA WSCHODZIE YSTAD

YSTAD

8,65 km² 30 541

0 500 1000 1500 2000 m

KUHLUNGSBORN

37,76 km² 12 491

0 500 1000 1500 2000 m

Kuhlungsborn jest młodym ośrodkiem- pomimo to udało mu się wytworzyć wartościowe przestrzenie, które są w stanie obsłużyć zarówno turystów w sezonie jak i mieszkańców miasta przez resztę roku. W jego krajobrazie odnaleźć można zarówno duże ilości zieleni, pieszych deptaków, ale też miejsc do siedzenia jak i funkcji związanych typowo z turystyką. Godne uwagi jest też wykorzystanie przestrzeni, która poza sezonem turystycznym może sprawiać wrażenie pustej - utworzone zostały miejsca siedzące na falochronie. Spełniają swoją funkcję ochrony brzegu, jednocześnie dając możliwość odpoczynku. Pomimo braku tożsamości historycznej miasto wytworzyło swój wyjątkowy charakter.

DZIELNICA HEILIGENDAMM

ARCHITEKTURA BAD DOBERAN

CENTRUM BAD DOBERAN

Bad Doberan znane jest głównie dzięki swojej nadmorskiej dzielnicy Heiligendamm. Jej główną wizytówką stanowi klasycystyczna zabudowa. To popularny kurort, głównie ze względu na architekturę, dużą ilość zieleni oraz szeroką ofertę wydarzeń. Równie atrakcyjne jak część nadmorska jest część lądowa miasta - zabudane historyczne ulice oferują odwiedzającym przestrzenie zachowane w ludzkiej skali o charakterze zupełnie odmiennym od wytynnych parkowych założeń dzielnicy Heiligendamm. Historia stanowi główny element kształtujący tożsamość miasta.

	BAD DOBERAN	YSTAD	KUHLUNGSBORN
LICZBA MIESZKAŃCÓW	12 491 (2018)	30 541 (2018)	7 896 (2018)
POWIERZCHNIA	37,76 km ²	8,65 km ²	16,18 km ²
PAS PLAŻY	★★★★★	★★★★	★★★★★
PROMENADA NADMORSKA	★★★★	★★	★★★★★
OTWARCIA WIDOKOWE NA WODĘ	★★★★★	★	★★★★★
DEPTAK	★★★★★	★★★★★	★★★★★
ARCHITEKTURA	★★★★★	★★★★★	★★★★★
MAŁA ARCHITEKTURA	★★★	★★★★★	★★★★★
ZIELEŃ W MIEŚCIE	★★★	★★★★★	★★★★★
PRZESTRZENIE DLA PIESZYCH	★★★★★	★★★★★	★★★★★
STOPIEŃ UNIKATOWOŚCI	★★★★★	★★★★★	★★★

PODSUMOWANIE DOBRZYCH PRAKTYK W PRZESTRZENI ANALIZOWANYCH MIEJSCOWOŚCI

- Poszanowanie historii miejsca oraz wprowadzanie do przestrzeni elementów do niej nawiązujących
- Łączenie nowoczesnych rozwiązań z tradycyjnym układem miejscowości nadmorskich
- Zieleni jako istotny element wyposażenia wnętrza urbanistycznych
- Wykorzystanie infrastruktury przybrzeżnej do celów turystycznych
- Zachowana ludzka skala w połączeniu z tradycyjną architekturą
- Wyłączenie głównych przestrzeni z ruchu samochodowego (lub jego znaczne ograniczenie)

HUMANIZACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH MIASTA NADMORSKIEGO W KONTEKŚCIE JEGO SEZONOWOŚCI

ANALIZA UWARUNKOWAŃ MIEJSCOWOŚCI NADMORSKIEJ

USTKA

10,17 km²

15 709

0 400 800 1000 1200 m

Ustka jest miastem o dominującej funkcji turystycznej. W przeszłości była ważnym ośrodkiem rybackim, a w późniejszych latach również portowym. Kluczową rolę dla rozwoju Ustki jako kurortu nadmorskiego ma występowanie borowin, dzięki którym od wielu lat do miasta co roku przybywa wielu kuracjuszy jak i turystów poszukujących wypoczynku w spokojnej nadmorskiej miejscowości na szerokich plażach oraz w przestrzeni miasta.

WYNIKI BADANIA ANKIETOWEGO

75 %

ANKIETOWANYCH UWAŻA, ŻE USTKA WYRÓŻNIA SIĘ NA TLE INNYCH POLSKICH MIEJSCOWOŚCI NADMORSKICH - SZCZEGÓLNIIE PRZEZ TO, ŻE JEST:

ATRAKCYJNA
WIZUALNIE
55 %

CZYSTA
I ZADBANA
40 %

DUŻA ILOŚĆ
ZIELENI
36 %

POZWALA SIĘ
ZRELAKSOWAĆ
34 %

47 %
W SEZONIE LETNIM

ANKIETOWANYCH UWAŻA, ŻE RUCH SAMOCHODOWY UTRUDNIA PORUSZANIE SIĘ PIESZO PO USTCE POZA SEZONEM

NIEDOBÓR MIEJSC
PARKINGOWYCH

WYSOKA OCENA
BEZPIECZEŃSTWA

WYSTARCZAJĄCA ILOŚĆ
MIEJSC SIEDZĄCYCH

BARCZO DOBRY STAN
ZIELENI W MIEŚCIE

ELEMENTY OKREŚLANE JAKO WYSTĘPUJĄCE W PRZESTRZENI W ZBYT DUŻEJ ILOŚCI W OKRESIE LETNIM

OGRODKI
GASTRONOMICZNE

SZKŁY I BANERY
REKLAMOWE

SAMOCHODY
NA CHODNIKACH

TYMCZASOWE
NAMIOTY HANDLOWE

ELEMENTY OKREŚLANE JAKO WYSTĘPUJĄCE W PRZESTRZENI W ZBYT MAŁEJ ILOŚCI W OKRESIE LETNIM

MIEJSCA
PARKINGOWE

SPOKOJNE MIEJSCA
WYPOCYNKU

PLACE ZABAW
I BOISKA

MIEJSCA REKREACJI
DLA SENIORÓW

TERENY ZIELENI
URZĄDOWEJ

% ANKIETOWANYCH OCENIAJĄCYCH OFERTĘ KULTURALNĄ LEPIJ NIŻ DOSTĘCZNA W OKRESIE LETNIM I POZA SEZONEM LETNIM

66,7 %
WYSTĘPY
ARTYSTYCZNE

40,8 %
KONCERTY

50 %
ZŁOTY

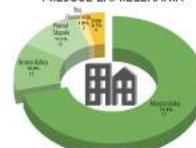
39,8 %
FESTYNY

60,3 %
FESTYNY

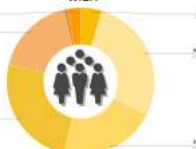
37,1 %
FESTYNY

62 %
FESTYNY

MIEJSCA ZAMIESZKANIA

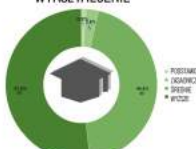
WIEK

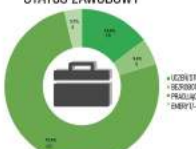
PLEĆ

WYKSZTAŁCENIE

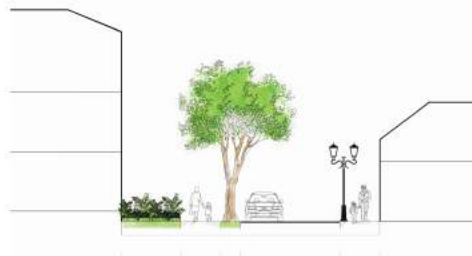
STATUS ZAWODOWY

PRZEKROJE ULIC

ULICA MARYNARKI POLSKIEJ

ULICA CHOPINA

BULWAR NADMORSKI

ANALIZY PRZESTRZENNE

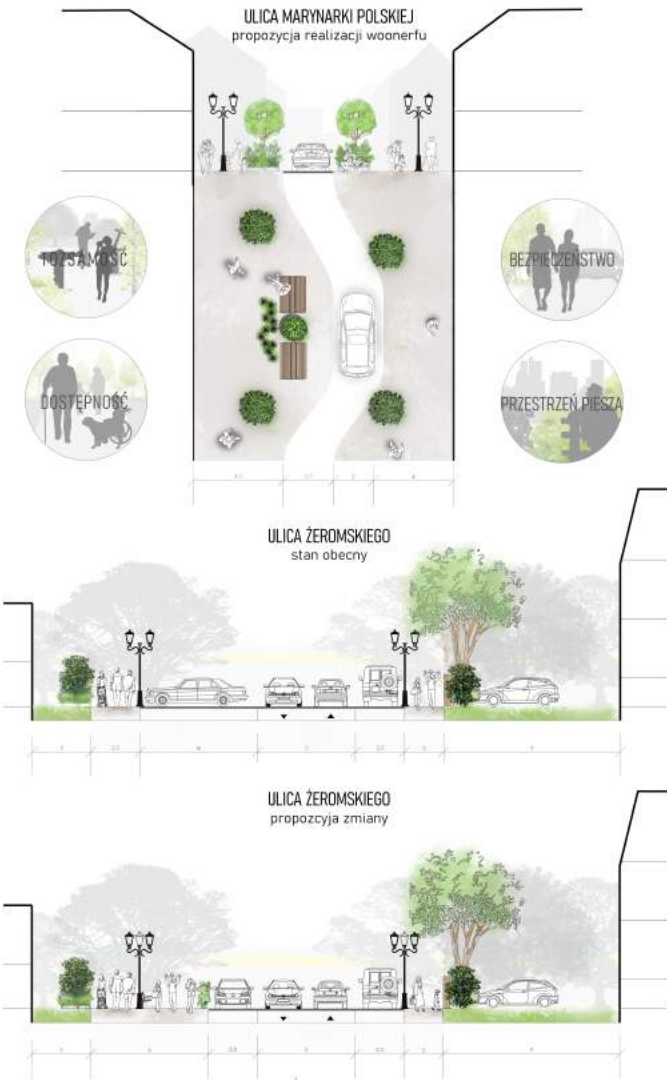

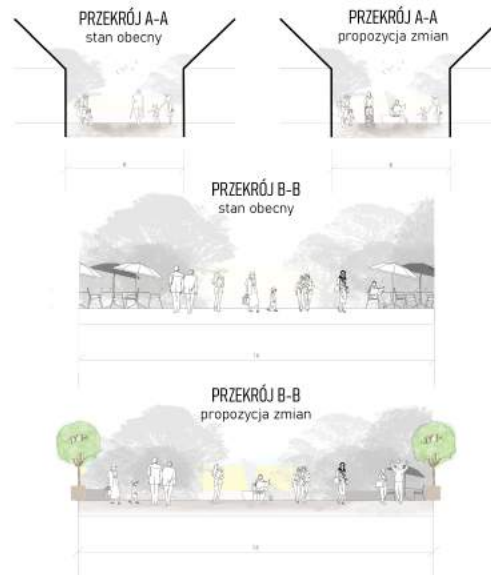
HUMANIZACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH MIASTA NADMORSKIEGO W KONTEKŚCIE JEGO SEZONOWOŚCI

PRZEKSZTAŁCENIA ULIC

PROMENADA NADMORSKA - PRZEKSZTAŁCENIA

- 1 USPOKOJENIE RUCHU PIESZEGO**
  - WPROWADZENIE DŁUGICH ŁAWEK SŁUŻĄCYCH ROZDZIELENIU RUCHU PIESZEGO ORAZ SPÓKOJNIENIU GO - ZMIANA ROLI PROMENADY Z GŁÓWNEGO CIĄGU PIESZEGO SŁUŻĄCEGO PRZEMIESZCZANIU SIĘ W KIERUNKU PŁĄZY NA PRZYJAZNĄ STREFĘ SPACEROWA.
  - ZWIĘKSZENIE ILOŚCI MIEJSC SIEDZĄCYCH, WPROWADZENIE ELEMENTÓW MAŁEJ ARCHITEKTURY ZACHĘCAJĄCYCH DO ZATRZYMANIA SIĘ BĄDŹ ZWOLNIENIA.
  - PRZESTRZEŃ BARDZIEJ PRZYJAZNA SENIORM.
- 2 STREFY REKREACJI I RELAKSU**
  - STREFY PEŁNĄCĄ ROLĘ „SPÓWALNIACZY” RUCHU, ZACHĘCAJĄCE DO INTEGRACJI POMIĘDZY LUDŹMI, SPRZYJAJĄCE POWSTAWANIU WIEŻLI.
  - WYKORZYSTANIE PRZESTRZENI ODCYSKANEJ OD LOKALI GASTRONOMICZNYCH.
  - WYDZIELENIE STREF ZIELEŃNI, MONTAŻ INSTALACJI DAJĄCYCH CIĘŃ, ABY Z ATRAKCJI MOGLI KORZYSTAĆ RÓWNIŻ SENIORZY W LETNIE, CIEPLE DNI
  - WPROWADZENIE ELEMENTÓW TAKICH JAK STOLY DO SZACHÓW
- 3 STREFOWANIE RUCHU PIESZEGO**
  - DODZIENIE PROMENADY DO STREF RELAKSU ZIELEŃNI SŁUŻY NIE TYLKO ZWIĘKSZENIU POCZUĆ SPÓKOJU W PRZESTRZENI, ALE TWORZY TEŻ NOWE WNETRZA URBANISTYCZNE
  - NADANIE PRZESTRZENIĄ ODPOWIEDNIEJ SKALI - ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ROZLEGŁYCH, PUSTYCH PRZESTRZENI
  - ZACHĘTA DO ZATRZYMANIA SIĘ, ZAPOZNANIE SIĘ Z MIEJSCEM, SPRAWDNIENIE, CO KRYJE SIĘ ZA ZIELOŃNĄ ŚCIANĄ, KREOWANIE WIĘKSZEJ ILOŚCI BODŹCÓW W PRZESTRZENI
- 4 WPROWADZENIE ATRAKTORÓW**
  - UROZMNOŻENIE I ZRÓŻNICOWANIE PRZESTRZENI PROMENADY, CO UŁATWI ICH IDENTYFIKACJĘ ORAZ PRZYSPIĘSZY PROCES KREOWANIA ICH TOŻSAMOŚCI.
  - UTWORZENIE NOWYCH PUNKTÓW CHARAKTERYSTYCZNYCH, NADANIE MIEJSCOM NOWYCH CECH, KTÓRE POZWOŁIĄ IM WYRÓDNIĆ SIĘ NA TLE INNYCH MIEJSCOWOŚCI NADMORSKICH,
  - SPOSOB NA WPROWADZENIE SZUKI DO PRZESTRZENI, KTÓRA POWIĄZANA MOŻE BYĆ Z HISTORIĄ MIASTA LUB TEŻ NAWIĄZYWAĆ DO INNYCH JEJEGO CECH CHARAKTERYSTYCZNYCH

INSPIRACJE

Patrycja Piesik

PROBLEMY W KREOWANIU PRZESTRZENI PUBLICZNYCH WYNIKAJĄCE Z SEZONOWOŚCI MIAST TURYSTYCZNYCH W POLSCE NA WYBRANYCH PRZYKŁADACH

Streszczenie

Artykuł podejmuje zagadnienia związane z kreowaniem przestrzeni publicznych w polskich miastach turystycznych, które charakteryzują znaczne sezonowe zmiany w liczbie ludności. Przedstawione zostały ogólne wnioski dotyczące funkcjonowania samych przestrzeni publicznych oraz wskazano, na czym polega specyfika nadmorskich miejscowości nadmorskich. Zidentyfikowano również problemy występujące w ich przestrzeni, w tym przedstawiono je na przykładzie dwóch miejscowości nadmorskich - Ustki oraz Karwi. Choć oba położone są w strefie nadmorskiej i wykazują znaczną dominację funkcji turystycznej różnią się w znacznym stopniu występującymi uwarunkowaniami. Pomimo to w ich przestrzeni zidentyfikowane zostały problemy wskazane jako typowe dla tego typu miejscowości - przedstawiono analizę tych uwarunkowań oraz ich ewentualnego wpływu na późniejsze kształtowanie się przestrzeni obu miejscowości.

Głównym celem niniejszego artykułu jest analiza stanu istniejącego oraz zdefiniowanie czynników mających negatywny wpływ na kreowanie przestrzeni publicznych w miastach nadmorskich, które wynikają bezpośrednio z sezonowego charakteru miejscowości. Do wykorzystanych metod badań zaliczają się głównie badanie literatury oraz analizy stanu istniejącego w wybranych miejscowościach nadmorskich, które następnie zostały ze sobą porównane. Głównym źródłem wiedzy były badania in situ oraz analizy literatury skupiającej się na problematyce przestrzeni publicznych, ich kreowania oraz ogólnych światowych trendów jak i występujących globalnie problemów.

W wyniku przeprowadzonych badań zidentyfikowane zostały główne problemy występujące w przestrzeni miejscowości o dominującej funkcji turystycznej oraz wskazane zostały metody neutralizacji ich negatywnych skutków. Artykuł podejmuje próbę identyfikacji głównych problemów występujących w przestrzeniach miast turystycznych Polski z uwzględnieniem czynnika, jakim jest sezonowość oraz skupienie się na jego wpływie na otoczenie. Jest to zagadnienie interesujące ze względu na duże zróżnicowanie potrzeb w przestrzeni tego typu miejscowości w zależności od pory roku czy też pogody oraz trudności związane z próbami ich zaspokojenia. Badanie to wskazuje, iż możliwe jest wyróżnienie szeregu cech, które charakterystyczne są dla sezonowości i powtarzają się w ośrodkach znacznie oddalonych od siebie.

Słowa kluczowe: przestrzenie publiczne, miasta turystyczne, sezonowość

PROBLEMS OF CREATING PUBLIC SPACES IN TOURISM CITIES IN POLAND DUE TO ITS SEASONALITY

Abstract

The main subject of this article are issues of creation of public spaces in tourism cities due to its seasonality which causes major changes in the number of population of the city.

General conclusions about the functioning of public spaces were presented and the specificity of seaside towns was indicated. Problems in public spaces were also identified, including the example of two towns - Ustka

and Karwia. Although both are located in the coastal zone and show a significant dominance of the tourist function, they differ to a large extent with the existing conditions. Despite this, the problems identified as typical for this type of localities have been identified in their space - an analysis of these conditions and their possible impact on the later development of public spaces of both localities has been presented.

The aim of the article is to thoroughly analyze the existing conditions of mentioned towns and to illustrate major factors which affects public spaces and causes problem in providing changes and creating new ones - they are associated with seasonality of the cities. The research methods used during the analysis are the analysis of the literature and of the existing conditions of public spaces in selected examples of the tourist cities and identification of the resemblances between them.

The main source of knowledge were observations of towns which were specified in the first part of the article, as well as auxiliary literature, referring to all issues related to public spaces.

As a result of the conducted research, the main problems occurring in the space of towns with a dominant tourist function were identified and methods of neutralizing their negative effects were indicated

Key words: public spaces, tourist cities, seasonality

Wstęp

Przestrzenią publiczną określane są fragmenty przestrzeni miejskich, które wyróżniają specyficzne cechy. W swoim założeniu powinna to być przestrzeń służąca nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich oraz zaspokajania potrzeb związanych z bezpośrednimi kontaktami pomiędzy jej użytkownikami - dodatkowo przestrzeń ta powinna być dostępna dla każdego¹. Ze względu na swoją rolę, obszary te już w starożytności stanowiły jedne z najważniejszych miejsc w miastach, stanowiąc główne miejsca wymiany towarów, poglądów oraz służące rekreacji, często pełniące też funkcje reprezentacyjne. Często stanowiły główny rdzeń układu urbanistycznego danego miasta oraz jego najważniejsze części. Ewoluuowały na przestrzeni lat, zmieniając nie tylko swoją formę, ale też sposób użytkowania. Zmiany w stylu życia społeczności często są dosadnie odczuwalne w przestrzeniach miast, w których żyją, stąd też pojawiają się problemy związane z ich funkcjonowaniem jak i kształtowaniem.

W przypadku miejscowości turystycznych głównym problemem jest sezonowość, która szczególnie zauważalna jest w miejscowościach nadmorskich. Problemy wynikające z dużych zmian w liczbie osób przebywających w danej miejscowości w ciągu roku są doskonale widoczne zarówno w ciągu trwania okresu turystycznego, jak i poza nim - wynika to w głównej mierze z trudności, jaką jest dostosowanie oferty przestrzeni publicznych do zmieniających się uwarunkowań w ciągu roku. Inne potrzeby wykazują mieszkańcy, natomiast czego innego oczekiwać będą turyści. Zagrożona jest w tym przypadku również tożsamość poszczególnych miejscowości, które tracą swój indywidualny charakter na rzecz rozwiązań tymczasowych, stosowanych w miejscowościach turystycznych nie tylko

---

¹ Lorens P., *Definiowanie współczesnej przestrzeni publicznej*”, [w:] *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Urbanista, Gdańsk 2010, s. 6-20

nad morzem. Proste i tanie rozwiązania pozwalają na szybkie dostosowanie przestrzeni do wymagań jej użytkowników, jednak często pomijana jest kwestia jakości czy aspektu wizualnego proponowanych rozwiązań. W przypadku sezonowości w przestrzeniach publicznych może rodzić się konflikt pomiędzy mieszkańcami danej miejscowości, a turystami, którzy w trakcie trwania sezonu niejako zawłaszczają sobie przestrzeń, pozostawiając niewielkie połacie często zaniedbanych i oddalonych od ścisłego centrum przestrzeni publicznych. Widocznym problemem jest niejako faworyzowanie przez władze miejskie turystów oraz marginalizacja potrzeb społeczności lokalnej na rzecz rozwoju funkcji turystycznej.

Pomimo to nie brakuje miast, w których zauważalna jest dbałość o zachowanie tożsamości oraz próba kreowania unikatowego wizerunku jak i dostosowania wykorzystywanych rozwiązań w celu walki z ujednocinaniem się przestrzeni w skutek sezonowych wahań w liczbie ludności. Ogólnoświatowe trendy związane z przywracaniem przestrzeni pieszym oraz zmniejszaniem natężenia ruchu kołowego w obrębie centrów miast widoczne jest również w przypadku miejscowości nadmorskich.

Metody badań

Artykuł sporządzony został w oparciu o metody badawcze opierające się na analizie literatury dotyczącej ogólnej problematyki przestrzeni publicznych jak i przestrzeni w miastach turystycznych - badania te służyły identyfikacji głównych założeń, jakie spełniać powinny przestrzenie publiczne oraz wyznaczeniu problemów, które powszechnie pojawiają się w ich obszarze. Literatura umożliwiła też zapoznanie się z metodami zapobiegania powstawaniu problemów. Równie istotne były też własne obserwacje autorki, które w połączeniu z wiedzą pozyskaną z badań literatury umożliwiły formułowanie wniosków oraz identyfikację problemów w przestrzeni poszczególnych miejscowości.

1. Specyfika miast turystycznych - nadmorskich - w Polsce i identyfikacja problemów występujących w ich przestrzeniach publicznych

Turystyka jest funkcją towarzyszącą wielu miejscowościom, jednak gdy jest jednym z głównych źródeł dochodu poszczególnych gmin oraz miejscowości wywiera zauważalny wpływ nie tylko na styl życia mieszkańców, ale też na sposób, w jaki kształtują się jego przestrzenie - w tym również na przestrzenie publiczne. Sama turystyka określana jest jako zjawisko wieloaspektowe, złożone, wywołujące różnego rodzaju następstwa w wielu dziedzinach życia, w tym w sferze społecznej jak i gospodarczej, ekonomicznej, życia kulturowego, oraz wywiera znaczny wpływ na środowisko naturalne². Przestrzeń rozwija się w taki sposób, aby sprostać potrzebom wzmożonego ruchu turystycznego, za czym idzie kolejne ryzyko, związane z jej komercjalizacją - wiele deptaków nadmorskich zdominowanych jest przez niskiej jakości obiekty służące promocji danych usług, takich jak bary szybkiej obsługi, miejsca noclegowe, budki z lodami czy też salony gier. Spadek estetyki powodować może jednoczesny spadek zainteresowania daną przestrzenią, a więc zmniejszenie liczby turystów z niej korzystających. Cierpi na tym też krajobraz naturalny, który często stanowi największą wartość danej miejscowości oraz najistotniejszy aspekt przyciągający do niej turystów³. Szyldy czy też billboardy są często spotykanymi elementami wyposażenia przestrzeni publicznych miejscowości nadmorskich. Ich różnorodność oraz brak spójności sprawiają, że przestrzenie tracą swoje walory estetyczne. Krótki okres trwania sezonu turystycznego wynikający z względnie krótkiego lata powoduje, że główny zysk miejscowości te generują przez dwa do czterech miesięcy w ciągu roku - stąd też rozpaczliwa wręcz chęć zareklamowania swoich usług oraz zwrócenia na siebie uwagi przez przedsiębiorców świadczących usługi ściśle powiązane z ruchem turystycznym.

Rysunek 1., 2. Karwia - przestrzeń miejscowości nadmorskiej zdominowana przez reklamy oraz niskiej jakości zabudowę tymczasową

Źródło: maps.google.com [dostęp: 27.09.2020].

Krótki czas trwania sezonu skutkuje też znacznym wzrostem zainteresowania obszarami nadmorskimi przy okazji pierwszych ciepłych weekendów - zauważalny wzrost natężenia ruchu samochodowego na głównych drogach prowadzących w kierunku wybrzeża oraz zatory w ruchu występujące na trasach dojazdowych wskazują na duże zainteresowanie morzem mieszkańców całej

² Duda-Gromada K., Durydiwka M., „Wpływ turystyki na rozwój przestrzenny miejscowości nadmorskich. Wybrane aspekty.”, Łódź 2014

³ Kwiatkowska D., Marks E., „Zagospodarowanie turystyczne terenów nadmorskich w Polsce - przykład Helu - Półwyspu Helskiego, Sopotu i Ustki”, Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja nr 1(17), 2016, s. 239-252

Polski. Stąd też dobrze znany jest widok ulic pozostawianych samochodami, często blokującymi ciągi piesze na trasach prowadzących do głównych ciągów pieszych, jakimi są promenady i deptaki nadmorskie. Problem, jakim są samochody w miejscowościach nadmorskich jest trudny do rozwiązania ze względu na brak tak dużego zapotrzebowania na miejsca parkingowe poza sezonem oraz brak chęci tworzenia przez władarzy miast alternatywnych sposobów dotarcia do nabrzeża, chociażby z wykorzystaniem transportu publicznego.

Rysunek 3. Samochody przy dojściu do Promenady Nadmorskiej w Ustce

Źródło: zdjęcie własne.

Kolejnym problematycznym zjawiskiem jest zauważalne „grupowanie” się funkcji turystycznej - powstają obszary miejscowości skupiające się wyłącznie na obsłudze turystycznej, w których zauważalne jest wysokie zagęszczenie usług powiązanych z gastronomią oraz miejsc noclegowych, natomiast strefa mieszkalna pozostaje od tej strefy niejako wolna ⁴. O ile w większych ośrodkach zachodzi to samoistnie i nie stanowi dużego problemu (jak np. w Ustce) tak w mniejszych ośrodkach jest to często fizycznie niemożliwe ze względu na ograniczone zasoby przestrzenne. Duże zagęszczenie obiektów turystycznych zwiększa ryzyko związane z zachodzeniem niekorzystnych procesów przestrzennych, prowadzących do niekontrolowanych przemian struktury danej przestrzeni, przez co następuje znaczne przepelnienie infrastrukturą i obiektami, których mieszkańcy nie są w stanie wykorzystać poza okresem sezonu turystycznego ⁵. Prowadzi to do powstawania przestrzeni, które sprawiają wrażenie opustoszałych, przeskalanowanych i nieprzystosowanych do spełniania swojej funkcji miejsca wypełniania potrzeb związanych z interakcjami społecznymi, ponieważ są zbyt rozległe i zagospodarowane w nieodpowiedni sposób.

⁴ Duda-Gromada K., Durydiwka M., „Wpływ turystyki na rozwój przestrzenny miejscowości nadmorskich. Wybrane aspekty”, Łódź 2014

⁵ Jackowski A., Warszńska J., „Podstawy geografii turystyki”, Warszawa 1978

Rysunek 4. Opustoszała Leba poza sezonem turystycznym

Źródło: <https://lebork.naszemiasto.pl/leba-po-sezonie-zobacz-zdjecia/ar/c2-2019392> [dostęp: 27.09.2020].

Specyfika miast turystycznych wynika z sezonowości - problemy występujące w ich przestrzeniach publicznych zauważalne są też w ośrodkach o mniejszych zmianach w liczbie ludności w ciągu roku, jednak ich nasilenie i wpływ na odbiór poszczególnych przestrzeni ma kluczowy wpływ dla komfortu ich użytkowników. Przestrzeń doskonale spełniająca swoją rolę jako strefy turystycznej może w żadnym stopniu nie spełniać roli przestrzeni społecznej w okresie zmniejszonego natężenia ruchu turystycznego, na czym tracą przede wszystkim mieszkańcy. Istnieją jednak również ośrodki, które nawet jako ośrodek wypoczynkowy nie mają do zaoferowania turystom przestrzeni atrakcyjnych, a koncentracja ruchu turystycznego występuje wyłącznie na obszarach przyrodniczych, takich jak plaże, wydmy czy nadmorskie lasy.

2. Charakterystyka wybranych przykładów

W celu lepszego zobrazowania zjawiska przedstawiona zostanie analiza dwóch przykładów miejscowości nadmorskich, jakimi są Ustka oraz Karwia. Pomimo dominującej funkcji turystycznej oba miasta dzieli szereg różnic, wynikających między innymi z ich historii, która miała kluczowe znaczenie dla samego ukształtowania obu ośrodków. Karwia pełniła rolę małej osady rybackiej, z czasem przekształcając się w miejscowość wypoczynkową⁶. Ślady po starych chatkach rybackich w dalszym ciągu widoczne są w przestrzeni miasta, jednak w walce o zainteresowanie przechodniów przegrywają z barwnymi szyldami oraz stoiskami z pamiątkami. Ustka posiada bardziej rozbudowaną historię - miejscowość początkowo również była osadą rybacką, jednak po czasie przekształciła się w ważny dla Słupska port morski, aby ostatecznie zyskać status ośrodka uzdrowiskowego⁷. Dużym atutem miasta jest zachowany układ ruralistyczny dawnej osady rybackiej oraz obszar portu, które miały kluczowy wpływ na kształtowanie się przestrzeni miasta. Funkcja uzdrowiskowa skutkowała powstaniem reprezentacyjnych przestrzeni publicznych, jaką jest Promenada Nadmorska oraz zagospodarowania terenów zielonych, które odgrywają istotną rolę w miejscowościach

⁶ *Historia Karwia*, https://www.karwia.info.pl/atracje/36/historia_karwia [dostęp: 27.09.2020]

⁷ Kal E., „*Ustka. Dawno, dawniej i dziś*”, Słupsk 2014

uzdrowiskowych - stąd w pasie dzielącym Promenadę od miasta zagospodarowane zostały Park Zdrojowy oraz Park Chopina.

Miasta różnią się też wielkością, przez co w większej Ustce zauważalny jest widoczny rozdział funkcji turystycznej od mieszkalnej (usługi turystyczne zlokalizowane są głównie w centrum, w pobliżu dawnej osady rybackiej oraz wzdłuż promenady), natomiast w Karwi funkcje te przeplatają się - restauracje zlokalizowane zostały w parterach domów mieszkalnych, a stanowiska handlowe zajmują miejsce na chodnikach przed pensjonatami i ośrodkami wypoczynkowymi. Nie została też wykształcona promenada ani deptak. Funkcje usługowe mają charakter pasmowy, rozlokowane są wzdłuż ulic miejscowości prowadzących do plaży. Rozwój historyczny oraz istniejące uwarunkowania mają też wpływ na strukturę społeczną i ekonomiczną miejscowości - w przypadku Ustki bliskość Słupska oraz rozwinięta infrastruktura miejska umożliwiają mieszkańcom podjęcie pracy poza branżą turystyczną - na co dodatkowy wpływ ma połączenie kolejowe między miastami. Karwia jest bardziej oddalona od najbliższego większego ośrodka miejskiego, jakim jest Puck, stąd też znaczna większość ludności podejmuje działalność związaną z sezonową obsługą turystów⁸.

Tabela 1. Główne dane dot. miejscowości Ustka i Karwia

	USTKA	KARWIA
Liczba mieszkańców	15 709 (2018 r.)	992 (2012 r.)
Powierzchnia	10,19 km ²	2,45 km ²
Odległość do ośrodka miejskiego o randze co najmniej miasta powiatowego	18 km (Słupsk)	25 km (Puck)

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/> [dostęp: 27.09.2020].

3. Identyfikacja problemów w kształtowaniu przestrzeni publicznych miejscowości nadmorskich na przykładzie Ustki i Karwi

Pomimo zauważalnych różnic Ustkę i Karwię łączy dominująca funkcja turystyczna, z której korzyści czerpać można jedynie przez krótki okres w roku. Fakt ten ma niezaprzeczalny wpływ na kształtowanie się przestrzeni oraz wcześniej wspomianej jej komercjalizacji. Przedsiębiorcom zależy na jak największym zysku w relatywnie krótkim czasie, dlatego nie chcą rezygnować z szyldów czy też banerów. Prowadzi to do powstawania przestrzeni sprawiających wrażenie zaniedbanych i nijakich pomimo swojej prostoty - tego typu miejsca tracą swoją pierwotną funkcję przestrzeni społecznej, a zyskują rolę jedynie przestrzeni reklamowej. Problemem jest też brak stosownych regulacji (jak chociażby uchwały krajobrazowej), które pozwoliłyby przedsiębiorcom w dalszym ciągu reklamować swoje usługi, zachowując przy tym ład przestrzenny. Dodatkową bolączką przestrzeni „reklamowych” jest ich krótki okres, przez jaki spełniają swoją funkcję - wraz z końcem sezonu turystycznego znikają potencjalni zainteresowani, a reklamy często pozostają w przestrzeni na cały rok, przez co nawet poza sezonem trudno jest nazwać je przestrzeniami publicznymi. W przypadku Ustki jest to widoczne przy Promenadzie Nadmorskiej, która traci wiele ze swojego uroku na rzecz niskiej

⁸ Źródło danych: <https://bdl.stat.gov.pl/> [dostęp: 27.09.2020]

jakości banerów i szyldów reklamowych. Podobnym problemem w obu miejscowościach jest też niskiej jakości zabudowa tymczasowa, szczególnie ta występująca w formie namiotów handlowych.

Rysunek 5. Ustka - Promenada Nadmorska

Źródło: zdjęcie własne.

W przypadku Karwi dużym problemem przy kształtowaniu przestrzeni publicznych jest ograniczona przestrzeń, w której mogą zostać one zagospodarowane. Dynamiczny, często niekontrolowany rozwój miejscowości turystycznych prowadzi często do zabudowania znacznych jej obszarów oraz znacznego utrudnienia realizacji przedsięwzięć związanych z aranżacją przestrzeni istniejących czy też wytyczaniem nowych. W Ustce tego typu „rezerwy terenowe” są obecne - zarówno obszar Promenady jak i parków uzdrowiskowych stanowią główne pole manewru przy kształtowaniu nowych przestrzeni publicznych⁹, oraz same w sobie stanowią już przestrzenie reprezentacyjne, spacerowe, chętnie odwiedzane przez turystów. W przypadku Karwi nie wykształciła się tego typu struktura - pośród zabudowy funkcjonuje niewielki deptak, jednak nie jest przestrzenią o takiej randze jak wspomniana Promenada w Ustce.

Rysunek 6. Karwia - deptak

Źródło: <https://mapy.emiejsca.pl/karwia-6549,foto.html#zdjecie> [dostęp: 28.09.2020].

⁹ Cieśliński R., „Typy krajobrazów na wybrzeżu województwa pomorskiego i ich geneza, *Problemy Ekologii Krajobrazu*”, Gdańsk 2010

W obu przypadkach istotny problem stanowi wzmożony ruch samochodowy w sezonie, którego nie są w stanie obsłużyć istniejące parkingi. Problem jest szczególnie zauważalny w Karwi - wąskie chodniki w połączeniu z samochodami zaparkowanymi na chodnikach w znacznym stopniu utrudniają poruszanie się po miejscowości - brak alternatywy parkingowej sprawia, że turyści praktycznie paraliżują ciągi piesze samochodami. Problem zauważalny jest też w Ustce, a jego największe natężenie występuje przy bezpośrednich dojeźdżach do Promenady Nadmorskiej - tak jak na rysunku nr 3. Przestrzeń spacerowa staje się przestrzenią parkingową - jest to szczególnym utrudnieniem dla osób posiadających problemy z poruszaniem się, w tym dla osób starszych, które chętnie odwiedzają Ustkę ze względu na jej uzdrowiskowy charakter. W zredukowaniu natężenia ruchu samochodowego w sezonie pomóc mogłyby uruchamiane sezonowo linie autobusowe, obsługujące parkingi znajdujące się na obrzeżach miejscowości - skorzystałoby też na tym mieszkańcy, którzy zyskaliby większy spokój i czystsze powietrze poprzez mniejszą liczbę samochodów.

Komercjalizacja przestrzeni oraz wzmożony ruch samochodowy prowadzą w ostateczności do zatracenia tożsamości miejsca. O ile w przypadku Ustki symbolika miasta jest doskonale widoczna w jego przestrzeni, w której występują elementy małej architektury nawiązujące do historii miejscowości oraz jej charakteru (jak chociażby Syrenka czy Ławeczka Ireny Kwiatkowskiej), tak w przypadku Karwi jedynym tego typu elementem jest drewniana rzeźba znajdująca się na wspomnianym deptaku. Miejscowość nie wykształca własnej tożsamości, nie wyróżnia się na tle innych wsi poza posiadaniem dostępu do morza, nie próbuje w żaden sposób wykreować swojego wizerunku.

Problemy występujące w obu miejscowościach wynikają bezpośrednio z wiodącej funkcji turystycznej oraz sezonowości, która nadaje rytm życiu mieszkańców, szczególnie w mniejszej Karwi. Próba sprostania oczekiwaniom zarówno mieszkańców jak i turystów oraz znaczne dysproporcje w liczbie ludności, która dynamicznie zmienia się w okresie letnim ma bezpośredni wpływ na funkcjonowanie obu ośrodków i kreowanie ich przestrzeni. O ile w Ustce dąży się do wyeksponowania walorów miasta niezwiązanych z funkcją turystyczną (jak historia osady rybackiej, wyraźny charakter portowy), tak Karwi jest pod tym względem zdecydowanie bardziej zachowawcza, ograniczając się do uznania plaży za swój najważniejszy walor, z którym nie będzie konkurować przestrzeń zurbanizowana.

4. Podsumowanie

Specyficzny charakter miejscowości nadmorskich oraz wpływ sezonowości na charakter oraz sposób funkcjonowania ośrodków sprawia, że jest to temat interesujący oraz zajmujący, pozwalający na formułowanie różnorodnych wniosków. Dominująca rola turystyki jako najistotniejszej gałęzi gospodarki sprawia, że przestrzeń wielu miast dobrowolnie podporządkowuje się wymaganiom turystów oraz rynku usług z nimi powiązanych. Często jedyną przestrzenią publiczną spełniającą swoją pierwotną rolę w tego typu ośrodkach pozostaje plaża, stanowiąca główne miejsce relaksu oraz

cel przybyłych urlopowiczów. Pogodzenie ze sobą walorów przyrodniczych oraz wykreowanie tożsamości miejscowości stanowią istotne kwestie przy projektowaniu przestrzeni publicznych w miejscowościach nadmorskich. Jednym ze sposobów zapobiegania negatywnym skutkom dominacji funkcji turystycznej jest humanizacja, która w swoich założeniach pozwala dostosować przestrzeń do potrzeb jej użytkowników oraz służy stworzeniu struktury miejskiej, która będzie dostępna dla wszystkich, przyjazna dla pieszych, a jednocześnie umożliwi ochronę wartości społeczno-kulturowych danego miejsca¹⁰, dzięki czemu możliwe byłoby stworzenie przestrzeni przyjaznej jej użytkownikom, oraz spełniającej swoją rolę poza okresem wzmożonego ruchu turystycznego.

Zakończenie

Problemy występujące w przestrzeniach publicznych miejscowości turystycznych zależą od wielu czynników specyficznych dla danych ośrodków, jednak wyraźnie zauważalny jest schemat występowania poszczególnych zjawisk. Kluczowe znaczenie funkcji turystycznej dla gospodarki danego regionu znajduje swoje odbicie w jego przestrzeniach publicznych. Miejscowości podchodzą do problemu na różne sposoby - tak jak wskazano na przykładzie Ustki Karwi, które pomimo tej samej dominującej funkcji znacznie się różnią nie tylko jakością przestrzeni, ale też podejściem do kreowania wizerunku i tożsamości. Kluczowe dla rozwoju tego typu ośrodków jest podejście władz na szczeblu samorządowym oraz podejmowanie racjonalnych decyzji, dzięki którym możliwe będzie wprowadzenie do ich przestrzeni idei humanizacji oraz stopniowe ograniczanie występujących problemów.

Konieczność sprostania wymaganiom mieszkańców oraz turystów jednocześnie sprawia, że przestrzenie te wymagają bardziej kompleksowego planowania oraz przeprowadzania szeregu analiz, które umożliwią ich racjonalne wykorzystanie oraz ułatwią identyfikację najbardziej istotnych problemów, dzięki czemu możliwe będzie wprowadzenie w życie działań służących neutralizacji negatywnych skutków, jakie niesie ze sobą sezonowość dla przestrzeni miejscowości nadmorskich.

---

¹⁰ Lang J., *“Urban Design: A Typology of Procedures and Products”*, Elsevier Architectural Press, New York 2005

Bibliografia

1. Cieśliński R., „*Typy krajobrazów na wybrzeżu województwa pomorskiego i ich geneza, problemy Ekologii Krajobrazu*”, Gdańsk 2010
2. Duda-Gromada K., Durydiwka M., „*Wpływ turystyki na rozwój przestrzenny miejscowości nadmorskich. Wybrane aspekty.*”, Łódź 2014
3. Kal E., „*Ustka. Dawno, dawniej i dziś*”, Słupsk 2014
4. Jackowski A., Warszyńska J., „*Podstawy geografii turystyki*”, Warszawa 1978
5. Kwiatkowska D., Marks E., „*Zagospodarowanie turystyczne terenów nadmorskich w Polsce - przykład Helu - Półwyspu Helskiego, Sopotu i Ustki*”, Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja nr 1(17), 2016, s. 239-252
6. Lang J., „*Urban Design: A Typology of Procedures and Products*”, Nowy Jork, 2005
7. Lorens P., „*Definiowanie współczesnej przestrzeni publicznej*”, [w:] *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Urbanista, Gdańsk 2010, s. 6-20

Wykaz stron internetowych

1. Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/>, dostęp: 27.09.2020
2. „Historia Karwia”, https://www.karwia.info.pl/atraccje/36/historia_karwia, dostęp: 27.09.2020
3. „Łeba po sezonie” - galeria zdjęć, <https://lebok.naszemiasto.pl/leba-po-sezonie-zobacz-zdjecia/ar/c2-2019392>, dostęp: 27.09.2020
4. <https://maps.google.com>, dostęp: 28.09.2020
5. <https://mapy.emiejsca.pl/karwia-6549.foto.html#zdjecie>, dostęp: 28.09.2020